ANUL IX. — No. 448

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 7 Iulie 1929

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

Biblioteca Judeteana ASTRA
P31507

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897
CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

GEORGES COURTELINE

A murit Georges Courteline, cel mai de seamă dintre umoriştii Franţei de azi, cel mai prodigios dintre răspânditorii de voie bună, — un Caragiale al literaturii pariziene.

Moartea oamenilor veseli este mai tragică, mai uluitoare decât moartea oamenilor trişti.

Un om şi-a propus să ne înveselească. Şi ne-a înveselit. Ne-a înveselit o viaţă întreagă. Glumele lui ne-au făcut să uităm necazurile noastre. Citindu-le sau ascultându-le, am râs cu poftă. Numele lui chiar, devine un prilej de înveselire. Nu-l poţi rosti, fără un zâmbet.

...Şi de-odată, omul acesta care n'a vrut decât să ne amuze, -- ne întristează: moare. Viaţa lui este un lung hohot de râs. Dar gluma se sfârşeşte prost : cu o lacrimă. Ca o farsă, care are un final macabru. Este absurd. Lucrul acesta contrazice însăşi firea lucrurilor. Natura este un regizor capricios. Nu îngădue numai râsul sau numai plânsul. Le îmbină, le împleteşte — cu o sinistră fantezie. Viaţa întreagă, viaţa tuturor este un amestec bizar de glumă şi de durere.

Oamenii cari râd n'ar trebui să moară niciodată. Dupăce au râs de tot, de orice, de viaţă şi de moarte, — ar trebui să fie scutiţi de penibila îndatorire a morţii. Oamenii care râd sunt însă, — şi ei — oameni ca toţi oamenii...

Georges Courteline

Courteline a trăit înveselindu-şi semenii. Este o mare fericire pentru o epocă, să aibă un umorist de calitatea acestui delicios francez.

Era fiul unui gazetar — Jules Moineaux, care făcea în presa pariziană „palatul de justiţie", adică reportagiul asupra marilor procese. Jules Moineaux era însă, un om vesel. Privia viaţa cu un surâs. Deaceia, seara, după ce ieşia dela redacţie, — scria literatură umoristică. Una din cărţile lui — *Tribunalele vesele* — s'a bucurat, în timpul acela, de mare faimă. Din dramele întunecate ale parchetului şi ale tribunalelor corecţionale, gazetarul Moineaux văzuse numai latura comică. El ne înfăţişa judecători şi avocaţi, martori şi împricinaţi puţin cam ridiculi.

Fiul acestui gazetar este Georges Courteline. S'ar putea spune deci, că verva a moştenit-o dela tată-său. Este, de altfel, singurul lucru pe care l-a putut moşteni.

Tânărul Georges Courteline avea două idealuri : să scape de învăţătură şi să scape de armată. Şi le-a împlinit pe amândouă. La douăzeci şi unul de ani, bacalaureat şi reformat a intrat în presă, deşi tatăl său declarase solemn că şi-ar face copilul orice, numai gazetar — nu! Se vede însă, că este scris undeva ca toate declaraţiile solemne să fie călcate în picioare...

Ziarist şi funcţionar ! A, dar un funcţionar foarte interesant... Nu venia niciodată la slujbă. Se învoise cu un coleg de biurou — care era numai funcţionar ! — să-i ţină şi registrul lui. Courteline venea o singură dată pe lună, îşi încasa leafa pe care o împărţia pe din două cu locţiitorul său şi pe urmă pleca. Un ministru binevoitor — vedeţi că există şi în Franţa miniştri binevoitori... — un ministru prieten cu bătrânul Moineaux, tatăl tânărului funcţionar, închidea ochii asupra acestui mic abuz.

Courteline scria, în timpul acesta, în gazetă, un articol pe zi. Un articol vesel, asupra evenimentului zilei. Astăzi, comenta o excrocherie, mâine dispariţia unui soţ adulter. Acest gen, scânteetor de vervă, se chiamă „cronică" şi face deliciul ziarelor pariziene.

Intr'o vară, veni — ceeace se numeşte în presă — o zi „*seacă*". O zi, în care nu se întâmplase nimic, absolut nimic. Oamenii par a se pune de acord, în astfel de zile, să nu furnizeze material ziarelor. Nimeni nu consimte să se sinucidă, nici o femee nu binevoeşte să pricinuiască un scandal conjugal — probabil din cauza căldurii. In astfel de zile, — a descoperi un subiect de articol este mai dificil decât a descoperi perpetuum mobile !

Courteline, în lipsă de subiect, a scris în ziua aceia o schiţă, — o mică scenetă militară. In scurta lui trecere prin armată — o lună ! — avusese timpul să vadă destule lucruri amuzante.

A doua zi, când schiţa apăru, — Georges Courteline nu era numai un gazetar, ci şi un excelent nuvelist. Peste un an, un volum de schiţe militare sub titlul *Les gaîtés de l'escadron* îl introduceau în marea literatură franceză.

Această carte, care constitue cea mai necruţătoare critică a moravurilor cazone, stârni vâlvă în jurul numelui noului sosit.

Incurajat de succes, Courteline continuă. Două volume de nuvele — *Femeile prietenilor noştri* şi celebrul *Boubouroche* — îl consacră definitiv. Satira lui, care se exercitase la început numai asupra armatei se extinde acum asupra întregii umanităţi. Fiecare tip este un caraghios, căci Courteline nu vede decât latura ridicolă a vieţii. O femee mincinoasă — ici. Un comisar cretin — dincolo. Un boem lăudăros — mai departe. Un doctor ignorant — alături. Aceştia sunt eroii genialului satiric.

Intre ei, un singur om de terabă: *Boubouroche*. Dar acesta este un biet prost. Ii crede pe oameni mai buni decât sunt. Crede tot ce-i spun oamenii. Şi oamenii, drept răsplată îşi bat joc de ei. Işi bat joc prietenii, îşi bate joc femeea pe care-o iubeşte. Cineva îi spune adevărul: Te înşeală !

Furios, Boubouroche întreprinde cercetări şi găseşte ascuns în dulapul din bucătrie, pe un tânăr sclivisit. S'a convins. E înşelat ! Vine să-i ceară socoteală femeii. Dar femeea isbucneşte în plâns :

— Crede ce vrei ! Nu pot să-ţi spun adevărul. M'am jurat să nu desvăluesc taina. Este un secret de familie...

Boubouroche e un om bun. Se înduioşează. Iar când te înduioşezi, crezi orice. Şi Boubouroche crede această minciună grosolană...

Din această capodoperă a literaturii franceze, se desprinde nu numai întreg talentul subtil al lui Courteline, ci şi întreaga lui filosofie pesimistă. Acest umorist este — ca toţi marii umorişti — un mare pesimist. Râde, ca să nu plângă. Omenirea e rea şi mediocră.

După succesul eclatant pe care l-a avut *Boubouroche*, trei romane încoronează opera marelui prozator.

Les Linottes satira vieţii boemilor din Mont-Martre, unde un pianist de cinema se crede mare compozitor, un zugrav de firme — mare pictor — şi toţi se închipue genii nedreptăţite.

Messieurs les Ronds-de-cuir — satira vieţii biurocratice, care — în Franţa — are aceiaşi stare ca şi la noi.

Şi *Le Train de 8,47* — satira vieţii militare.

In timpul acesta, Antoine — fost funcţionar la uzina de gaz — deschide Teatrul Liber. Cu o genială intuiţie, el văzuse în prozatorul Courteline un autor dramatic. Ii cere deci, să-şi transforme câteva din nuvelele lui în piese de teatru.

Un an mai târziu, publicul parizian aclama — la Teatrul Liber — pe *Boubouroche, Un client serios şi* toate celelalte comedii ale lui Courteline.

De mulţi ani, bolnav, Courteline nu mai scria. Membru al Academiei Goncourt, premiat cu premiul unic de Academia Franceză — Courteline a trăit o glorioasă bătrâneţe.

In ziua în care împlinea şaizeci şi nouă de ani, — a murit.

Cu el, dispare unul din cei mai străluciţi reprezentanţi ai spiritului galic, — ai acelui spirit superior care constitue gloria literaturei franceze şi face ca această literatură să aibă, în lumea modernă, rostul înalt pe care-l are literatura elină în lumea veche.

TUDOR TEODORESCU-BRANIŞTE

G. COURTELINE

Un domn a găsit un ceasornic

Din tramvaiul ce duce spre Arc de l'Etoile, mi s'a părut că prietenul Breloc, care tocmai traversa Place Blanche, are o figură atât de turburată, în cât am coborît din vagon ca să-l întreb:

— Pentru Dumnezeu, ce înseamnă asta, Breloc? Şi ce e mutra asta de o sută de ori mai melancolică de cât o prăvălie închisă din cauză de deces?

Imi răspunde:

— Nu-mi mai vorbi de asta; eram cât pe-aci să merg la închisoare.

Auzind acestea mi-am închipuit că a făcut vre-o ispravă şi am început să exclam, dar el, fără 'ndoială, m'a ghicit, că-mi spune:

— Nu ştii nimic! Eram să merg la închisoare din pricina unei porcării de ceasornic pe care l-am găsit astă-noapte pe bulevardul Saint-Michel şi pe care, cinstit, l-am dus azi dimineaţă la comisarul din circumscripţia mea. Ei, e ciudat? Cu toate astea e cât se poate de adevărat; şi acum mai sânt buimăcit şi încremenit. Stai, să judeci şi tu. Mai poţi pierde cinci minute?

— Mai întrebi!

— Atunci ascultă-mă şi vezi de 'nvaţă şi tu minte.

Cu ceasornicul de care e vorba — un ceasornic bărbătesc, frumos, zău, de aur cu iniţialele de platină — mă înfăţişez la ora nouă dimineaţa, la comisariatul din strada Duperré şi cer să fiu dus în faţa comisarului. Acest personaj care tocmai îşi termina de băut şocolata, porunci să fiu poftit înăuntru şi fără să-mi dea bună ziua, fără să mă poftească să şed, fără nimic, îmi zice:

— Ce doreşti?

Mi-am luat înfţişarea cuvenită, cu surâsul discret al omului care săvârşeşte un act măreţ şi aşteaptă să fie încununat cu lauri.

Ii răspund:

— Domnule comisar, am onoarea să depun în mâinile d-voastră un ceasornic pe care l-am găsit astă-noapte şi pe care...

Nu terminasem şi comisarul se ridică repetând:

— Un ceasornic! Un ceasornic!

Nişte gardişti jucau pichet în post.

Le strigă el:

— Hei, voi de colo, ia închideţi uşa de la stradă. Par'că am fi într'o moară, zău!

Şi rămâne în picioare, ronţăind din dinţi şi aşteptând ca ordinul dat să fie executat.

Văzând că s'a îndeplinit, se linişteşte, se cufundă din nou în fotoliul său şi zice:

— Dă-mi, te rog, acel obiect.

Mă execut. El ia ceasornicul şi timp de câteva minute îl suceşte, îl învârteşte, îl miroase şi umblă când la coroană, când la capace, când la inel.

— Da, conchide el în sfârşit cu un aer grav, e un ceasornic. Nu se poate susţine contrariul.

După aceea întinde braţul şi vâră ceasornicul în fundul unei mari casse de fier, pe care o încuie întorcând cheia de două ori, de trei ori. Mă uit la el mirat.

Şi începe iar:

— Şi unde ai găsit, mă rog, acest obiect de valoare?

— Pe bulevardul Saint-Michel, îi răspund, în colţul străzii Monsieur-le-Prince.

— Pe jos? zice comisarul; pe trotuar?

Ii răspund că-i aşa.

— Iată ceva extraordinar, îmi zice atunci acest om şi mai extraordinar aruncându-mi o privire bănuitoare. Trotuarul nu e un loc în care să laşi un ceasornic.

— V'aş ruga să observaţi... insinuez surâzând.

Răstindu-se îmi zice comisarul:

— Destul. Te scutesc de orşice observaţie. Am pretenţia că-mi cunosc meseria.

Am tăcut şi am încetat să mai surâd.

El continuă:

— Dar, mai întâi cine eşti d-ta?

Ii spun numele.

— Unde locueşti?

Ii spun că locuesc în Place Blanche, 26, la etajul întâi deasupra entresolului.

— Care-ţi sânt mijloacele de existenţă?

Ii arăt că am o rentă de douăsprezece mii de livre.

— Cam ce oră era când ai găsit acest ceasornic?

— Dimineaţa la trei.

— Nu era mai mult? exclamă comisarul devenit dintr'o dată ironic.

— Cred că nu, zic eu cu nevinovăţie.

— Ei bravo, felicitările mele, îmi spune în bătaie de joc interlocutorul meu; îmi faci impresia că duci o viaţă ciudată.

Şi invocând dreptul meu de a mă folosi de viaţă cum mă taie capul :

— Se poate ! continuă comisarul ; numai că eu am dreptul să mă întreb cam ce-ai putea învârti, dimineaţa la trei, în colţul bulevardului Saint-Michel şi al străzii Monsieur-le-Prince, d-ta care *spui* că locueşti în Place Blanche.

— Cum, o *spui?*

— Da, o spui.

— Dacă o spun, e că aşa este.

— Asta va trebui s'o stabilim. Până atunci, fă-mi plăcerea să nu mai întorci vorba şi să-mi răspunzi politicos la întrebările pe care datoria mă obligă să ţi le pun. Te întreb ce făceai la o oră din noapte atât de înaintată, într'un cartier care nu e al d-tale ?

I-am spus, cum şi era, că mă întorceam de la metresa mea.

O însemnă şi mă întreabă:

— Şi ce face metresa d-tale?

— E femeie măritată, îi răspund.

— Cu cine? îmi zice apoi.

— Cu un farmacist.

— Pe care-l chiamă ?

Şi atunci, scos din sărite, îi ripostez :

— Asta nu te priveşte !

— Mie-mi vorbeşti? strig comisarul.

— Aşa cred.

Comisarul se făcu vânăt.

— O ! domnişorule, strigă el, să faci bine să-ţi schimbi glasul. O iei pe un ton cu care nu sunt obişnuit.

Apoi :

— Pe când figura d-tale...

— Ei, ce-i!

— ...par'că am mai văzut-o cândva.

A fost o clipă tăcere.

Şi de-o dată :

— N'ai avut nici o condamnare, Breloc ?

Aceasta era culmea.

— Dar d-ta, îl întreb eu?

Dintr'o săritură comisarul se ridică în picioare.

— Eşti un pungaş ! îmi strigă el.

— Eşti un tâmpit ! îi răspund eu.

Abia o spun şi în aceeaşi clipă mă şi gândesc că mi-a sosit ceasul din urmă. Comisarul se năpustise asupra mea, făcând bale şi cu sângele în obraz. Sub sprâncenele stufoase vedeam aprinzându-i-se ochii de fiară.

— Ce-ai spus ? bâlbâie el ; ce-ai spus ?

Incerc să spun o vorbă, dar nu-mi dă răgaz.

Se făcu roşu :

— Şi eu îţi spun că am să te trimet la beci, fără multă vorbă ! E tocmai ora dubei. Cine mi-a mai croit un Vasilache ca ăsta? Ha! vrei să-l faci pe rebelul! Ha! vrei să mă nesocoteşti pe mine şi legea pe care o reprezint ! Ei bine, ai nimerit-o prost !

Fiecare frază o scanda cu lovituri puternice de pumn date prin hârţoagele de pe masă.

— Dar te cunosc eu ? Ştiu eu cine eşti d-ta ? Imi spui că te chiamă Breloc. De unde o ştiu eu ? Imi spui că locueşti în Place Blanche. Cu ce mi-o dovedeşti ? Imi spui că ai o rentă de douăsprezece mii de livre. Sunt silit să te cred ? Ia arată-mi, te rog, cele douăsprezece mii de livre ale d-tale ! Ei ! nu-ţi prea dă mâna să mi le arăţi ?

Mă zăpăcisem.

— Nimic din toate astea nu-i limpede, conchide el cu tărie ; am zis, înţelegi d-ta, că toată povestea asta nu-i câtuşi de puţin limpede şi că nu ştiu dacă d-ta n'ai furat acest ceas !

— Furat !

— Da, furat ! De altminteri n'o să isprăvim aici ; vreau să fiu cu conştiinţa curată.

Nişte gardişti sosiră la auzul sgomotului. El le strigă:

— Ia scotociţi-l pe individul ăsta !

Individul eram eu.

Intr'o clipă m'am pomenit gol, golişor cu cămaşa căzută în jurul picioarelor goale.

— Ha ! vrei să-l faci pe pişicherul, repetă comisarul ironic ; ha ! vrei să-l faci pe pişicherul ! Ridicaţi-i braţele, voi de colo ; desfaceţi-i picioarele.

Reîmprospătând atâtea nenorociri, glasul lui Breloc se schimba. Şi pentrucă râdeam cu lacrimi, clătinând din cap, satisfăcut, recunoscând aci în întregime cele două vrăjmaşe înverşunate ale oamenilor de treabă, administraţia şi legea :

— Să mai găsesc o dată un ceasornic !... răcni în chip de morală bietul meu camarad, în timp ce pumnul său exasperat şi strâns îndrepta o ameninţare către viitor.

Tradusă de J. BYCK

G. COURTELINE

Spovedanie

Părintele Mototol tocmai ieşea din biserică şi sucea cheia mare şi ruginită în uşa pridvorului, când năvăleşte spre el, gâfâind, dând din cap şi bălăbănind din mâni, Clodina.

— Hăi, părinţele, hăi, o să putem oare să mă spovăduesc?

Preotul nu-şi putut stăpâni o mişcare de nerăbdare şi-i răspunde:

— Dumnezeu să te binecuvânteze, fata mea, dar nu prea ţi-ai ales bine ceasul pentru a-ţi mărturisi păcatele...

— Păi, n'am putut mai devreme...

Părintele se supără de-abinelea:

— Imi pare rău; dar n'am ce-ţi face! Să vii altădată.

Dar văzând capul speriat şi nenorocit al Clodinei, adăugă:

— Totdeauna aceiaşi poveste: întâi găinile, vacile şi porcul, apoi de mai rămâne vreme daţi şi pe la biserică... Acuma lasă pe săptămâna viitoare; azi mănânc la curte; trebue să fiu acolo la şase; n'am vreme. Bună seara.

Clodinei îi venea să plângă şi izbucni în suspine prefăcute:

— Doamne, Dumnezeule şi eu care voiam să mă împărtăşesc mâine dimineaţă...

Preotul se lăsă convins de şoapta datoriei şi intră grăbit în biserică urmat de Clodina. Ajuns lângă uşa altarului, se trânti plictisit şi resemnat pe un scaun şi spuse răstit femeei:

— Pune-te în genunchi.

Clodina ascultă smerită.

— Fă-ţi cruce şi spune.

Dar Clodina tace.

— Ascultă fetico, mai repede; ţ'am spus că sunt grăbit. Ce?, doară n'ai ucis şi n'ai furat! Vei fi spus vre-o minciună; te vei fi lăcomit; ai uitat să te închini; ai clevetit la portiţă. Iţi cunosc eu păcatele. Du-te liniştită. Să nu mai greşeşti şi Dumnezeu să te ierte. In numele Tatălui, al Fiului şi al Sfântului Duh...

(Continuarea în pag. II-a)

31507.

Clodina tot în genunchi, nu se mișcă.

— Vezi că, hm! am făcut mai rău...

— Da? Spune atunci! Te ascult. Haide!

— Iaca, na!, părințele (se hotărăște Clodina făcându-se și mai mititică la picioarele preotului) uite, vezi Sfinția ta, că... i-am făcut-o bărbatu-meu...

— Oh! Ce spui, nevastă? Ei, bată-te să te bată...

Și părintele Mototol era așa de indignat, așa de surprins și așa de grăbit, că-i scăpară din gură tainele de spovedanie ale satului...

— Și tu? Și tu? Numai două mai erați cinstite în satul ista. Tu și a potcovarului... Dumnezeu să nu se îndure de tine... Și când ți s'a întâmplat nenorocirea asta?

— Să tot fie o lună, părințele, ba chiar tocmai o lună...

— Și cu cine?

Clodina îl numi.

— Ticălosul! Ei, și în luna asta de câte ori ai făcut... știi tu ce?

— Părințele, numai de unsprezece ori am păcătuit...

— De unsprezece ori într'o lună, ticălosul!, izbucni părintele Mototol indignat și oarecum admirativ....

— Cel puțin te căești?

— Vezi bine că mă căesc! M'a 'ngreunat, porcu!..

Părintele s'ar fi indignat din nou, dar se făcuse târziu de tot...

— Bine, nevastă, du-te acasă și să spui de patru ori Tatăl nostru și de trei ori Crezul. Hai, ridică-te, să ieșim...

Dar în dunga de lumină prin ușa întredeschisă, apăru Ioana, Ioana Potcovaru. Ioana fericitului potcovar... Ioana înainta senină, veselă, bălae, grăsulie și cu sânii zdraveni și tremurând la fiecare pas sub cămașa ei cam lăbărțată...

Părintele Mototol se năcăji serios de data aceasta:

— Nu, de o sută de ori nu!

Dar Ioana foarte liniștit îi spuse că-i grăbită să se spovedească, deoarece a doua zi dimineață vrea să ia împărtășanie. Indrăzni chiar să adauge, că nu se aștepta ca preotul să împedece lumea de a-și curăți sufletul...

Părintele Mototol se resemnă pentru a doua oară, dar apucă brutal pe Ioana de braț, o trânti în genunchi și izbucni:

— Ei, ce este? Ce-ai să spui? Nu cumva și tu ț'ai înșelat bărbatu?

Ioana speriată și cu ochii holbați, începu să dea afirmativ din cap, ca o păpușă chinezească de porțelan...

— Halal sat! Acu-i în regulă! Toate! Ticălos sat!... Și de când îl înșeli?

— De-o lună.

— Eram sigur. Ah, ticăloasă primăvară... In fiecare an aceiași comedie... Și de câte ori, mă rog, ai păcătuit în luna asta?

— De șapte ori, Sfinția ta...

Părintele Mototol începând să chibzuiască, întrebă aiurit:

— De șapte ori ai zis?

Și sfinția sa ridică spre cer o pereche de ochi adânc preocupați, calculează mormăind, încearcă, vădit, să socotească drept proporția între canonul ce-a dat Clodinei și acel ce se cuvine Ioanei...

— Stai, să vedem, grăește el singur. Unsprezece este față de șapte, ca patru la x. Jumătatea lui unsprezece... Cât este jumătatea lui unsprezece?.. Pedeapsa lui D-zeu să păcătuiască tot în număr nepereche!.. Jumătatea lui unsprezece este cinci și jumătate, iar jumătatea lui șapte...

Dar deodată răsună biserica de bătaia ceasului șase. Părintele sări ca ars de pe scaun

— Ei bine, fiica mea, știi, crezi d-ta că eu am vreme să fac acuma algebră și reguli de trei, socoteli în trei ca voi, hain? Du-te acasă! Pleacă! Ai să spui și tu patru Tatăl nostru și trei Crezuri, și să-ți mai înșeli de patru ori bărbatul. Așa va ieși socoteala cu dreptate.

M. C.

Caleidoscop intelectual

Cea mai bună orchestră a lumii

Cu toată înaintarea rapidă a căldurilor, Parisul nu poate uita că are de împlinit datoria de examinator al manifestațiilor artistice din lumea întreagă. Pictorii, muzicanții, dansatoarele, actorii și chiar poeții nu se socotesc în culmea gloriei decât după ce au cucerit aplauzele Parisului. Gustul suprem, care apare în Europa odată cu manierele de la curtea lui Ludovic al 14-lea, a rămas o taină pariziană. Londra are un număr îndoit de locuitori, Berlinul se bucură de o organizație polițienească și municipală fără pereche. Parisul cu mult mai puțini locuitori, cu numeroase lipsuri urbane, posedă o stradă pentru vânzarea bijuteriilor cu renume mondial și câteva croitorii de doamne care îmbracă și dezbracă unanimitatea de ceeace am obicinuit să numim „elita" celor cinci continente.

Nu e de mirare deci că orchestra filarmonică din Berlin a cântat de curând la Paris câteva pagini de muzică romantică, din cele mai alese și mai caracteristice: „Don Juan" de *Strauss,* Intâia și a Șaptea Simfonie de *Beethoven,* a patra Simfonie de *Schumann* și însfârșit uvertura din „Tannhäuser" de *Wagner.*

Din reputația ei locală, berlineză, Filarmonica din Berlin dobândește astfel gloria universală, căci toate ziarele și revistele franceze au dus vestea perfecțiunei ei artistice. S'a putut afirma de către un critic muzical cu vastă experiență că Filarmonica din Berlin, prin artă și tehnică, este cea mai bună orchestră a lumii. Sub conducerea maestrului Furtwängler, această orchestră ar putea arăta locuitorilor altor planete sau zeilor, unde au ajuns oamenii până azi în arta sunetelor.

E regretabil că niciunul din concertele Filarmonicei din Berlin la Paris n'a fost transmis prin Radio. Societatea Națiunilor, care este și ea, în felul ei, o societate filarmonică deocamdată cu multe efecte dezarmonice, ar trebui să intervie prin secția ei de cooperație intelectuală (până la crearea unui post de radio-difuziune internațional la Geneva) ca toate manifestările artistice de la un popor la altul să fie obligatoriu difuzate prin radio.

Parizianul Heine

Dar parizienii au arătat și în alt chip lipsa lor de fanatism în domeniul artei și însemnătatea pe care o dau creațiilor spiritului.

Din inițiativa d-lui Paul Ginisky, Societatea „Parisul-de-altădată" a pus o placă de marmură pe zidul locuinței No. 3 din avenue Matignon, unde la 1856, a murit poetul Heine.

Liricul romantic, satiricul fără milă și ironistul, suprem — căci nu se cruța nici pe sine — ar fi dobândit dragostea francezilor în genere și a parizienilor în special nu numai prin faptul că a locuit o bună parte din viața lui la Paris, unde se căsătorise cu o modistă tot atât de capricioasă ca și el sau prin faptul că a ridiculizat partea greoae a firei germane și mai cu seamă vulgaritatea militarismului, cât prin *calitatea* inteligenții lui, eminamente franceză. Heine a spus despre sine că se socoate nepotul lui Voltaire — și în această glumă găsim cea mai bună parte din caracteristica spiritului poetului de limbă germană.

Berlinul vara

In schimb, după efortul dramatic din timpul iernei, Berlinul își poate îngădui și câteva spectacole mai ușoare și chiar mai ușuratece. Astfel se văd afișe care anunță continuarea cunoscutei comedii „Potasch și Perlmutter" sub titlul „Potasch și Perlmutter detectivi" sau „Prosit Gipsy"!.

De asemenea în locul spectacolelor fastuoase și muzică grea de operă, pe toate scenele se cântă și se dansează operete: „Eva nesărutată", „Unchiul din America", „Bărbații frumoasei Manon" și vechea operetă „Barbă-Albastră" a lui *Offenbach,* autorul atâtor melodii ușoare care s'au dovedit mai trainice decât multe opere solemne.

S'a reluat de-asemenea, la Berliner Theater, „Cei cinci din Francfurt", comedia cu renume universal în care găsim înfățișate începuturile simpaticei famiiii Rotschild. Iar pentru criminalii înnăscuți care — ar spune doctorul Freud, psihanalistul de la Viena — își refulează instinctele, subliniându-le în gusturi și realizări tolerate de codul penal, trei teatre din Berlin reprezintă trei piese de teroare: „Procesul", „Ghilotina" și „In ajunul spânzurătorii".

Jucăria stricată

Și în acest timp își duce până la desăvârșită destrămare visul lui de teroare dramaturgul Karl Sternheim, care nu numai în numele de familie, dar și în închipuirile lui de artă venea trăgând după sine constelații și luceferi. Era de mult ceiace se numește politicos un „original" și nimeni nu-i mai lua în nume de rău, între cunoscuți, ciudățeniile. In ceasurile de spaimă atroce, Carl Sternheim da fuga la toți medicii minților rătăcite. S'a crezut că e o manie. Și când mintea dramaturgului și-a pierdut cu desăvârșire direcțiile, s'a crezut că e o simulare. Sternheim se preumblă azi, în întunerecul unei melancolii fără leac, prin aleele unei case de sănătate.

„Un accident profesional" ar spune un medic de la Casa Asigurărilor Sociale. Evident, un accident profesional, dar un accident caracteristic la o profesie specială. Unui turnător, care-și varsă plumbul topit pe laba piciorului drept, i se dau îngrijiri și o pensie. Lucrătorul, șchiopând, se va putea preumbla, va putea întreține o conversație politică și — dacă e tânăr — se va putea însura și apoi divorța, și așa mai departe. Accidentul profesional al lucrătorului, dacă nu i-a retezat capul de tot, l'a lăsat cu cele mai de seamă funcții ale vieții, întregi.

Accidentul profesional al artistului nu se bucură de aceleași privilegii. Privilegiului minții în activitate îi corespunde accidentul demenții și ocna casei de nebuni. Acești privilegiați s'au numit înaintea nefericitului Carl Sternheim, Nietzsche și Eminescu.

Răzbunarea'n timp

Dar există și o altfel de înlăturare din viață, care e tot privilegiul geniului: nepriceperea contemporanilor. E cazul pictorului Wilhelm Leibl, a cărui expoziție la Berlin în salonul Academiei Artelor, are un succes neașteptat. Wilhelm Leibl e socotit azi ca cel mai mare pictor german al veacului al 19-lea. Totuși pictorul a fost combătut, disprețuit și ignorat de compatrioți în asemenea măsură încât a renunțat să mai facă vre-o expoziție în Germania. Geniul lui a fost recunoscut totuși în Franța la 1869, de Courbet, când pictorul german avea numai douăzeci și cinci de ani.

Această răzbunare în timp a geniului nerecunoscut, poate ea răscumpăra însă o viață de mizerii, de venin și de singurătate?... Și cine știe dacă uneori nu e preferabilă nebunia?

Muzica'n călătorie

Intre timp, muzica e'n călătorie. La Londra, festivalul de muzică germană s'a încheiat cu „Maeștri cântăreți din Nürnberg" de *Wagner.* Ziarele de specialitate au avut curajul să afirme că încă nu s'a auzit la Londra o execuție muzicală atât de perfectă. Comandantul muzical a fost *Bruno Walter.*

Pe de altă parte Opera Comică din Paris a reprezentat pe scena Teatrului Național din Praga, nu o lucrare de Hector Berlioz sau Bizet, ci... o operă cehoslovacă „Mireasa Vândută" a lui *Smetana.* Cehoslovacii au fost nu numai măguliți, dar și uimiți de superioritatea interpretării franceze.

Invazia scriitoarelor de piese de teatru.

Ce dăm și ce ne dă America

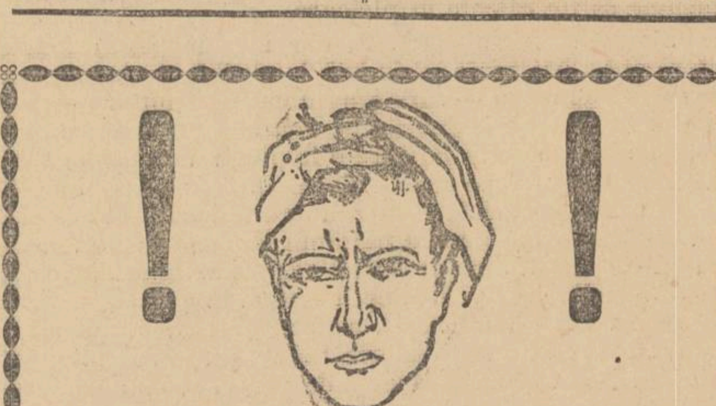
Nu ne putem opri să nu consemnăm și azi tendința de trecere a valorilor de la metalele și pietrele zise prețioase, la pânzele de pictură. Fenomenul merită mai mult decât o atenție de cronicar artistic, el trebuind să intereseze de aci înainte pe economiști și pe directorii de bănci, care nu mai sunt în stare să găsească valori și plasamente sigure.

S'a vândut la Londra unor anticari și colecționari americani portretul unui războinic de Rembrandt cu 2.031.100 franci adică 14.217.700 de lei și un portret de Van Dyck cu 2.230.000 franci, adică 15.610.000 lei, iar un alt american, Jules Bache — un nume care trebuie reținut spre a vedea dacă nu cumva posedă și pânze de Grigorescu — a cumpărat un tablou de Raffael, reprezentând pe un Medicis, cu 15.000.000 franci, adică 105 milioane lei.

De altfel e anotimpul când debarcă 'n Europa colecționarii americani de tablouri prețioase. Nu ne putem plânge că dolarii lor nu sunt bine-veniți și că nu sunt în sumă destul de impunătoare. Suntem gata să credem că americanii sunt niște parveniți, adică proști, și îi înșelăm, dând pânză pictată acum trei patru veacuri, alterată de vreme și care se va altera tot mai mult, pe bani buni. Dar când luăm seama că Europa primește din America filme și automobile Ford și dă în schimb pe Boucher și pe Leonardo da Vinci — parcă nu suntem atât de favorizați...

F. ADERCA

NERVI BOLNAVI

Câte zile sunt într'un an prin atâtea stațiuni de boală trebue să treacă nervosul căci nervii bolnavi sleiți amărăsc viața și pricinuesc foarte multe suferințe. Dureri de junghiuri și înțepături, amețeală, senzație de frică, dureri totale și parțiale de cap, vâjiituri în urechi, scânteieri înaintea ochilor, deranjări de stomac, insomnie, înădușeală, crampe în mușchi, incapacitate de lucru și multe alte manifestațiuni sunt consecințele nervilor bolnavi și istoviți.

Cum scăpăm de această nenorocire?

Prin veritabilul Kola-Lecithin care e dovedit un izvor de binefacere, pentru omenire. El stimulează în mod minunat funcțiunile corpului, fortifică șira spinării și creerul întărește mușchii și membrele, dă forță și curaj în viață.

In lupta pentru nervii sănătoși

Veritabilul Kola-Lecithin face adesea minuni, conduce substanțele nutritive până la cele mai extreme părți în formarea de sânge înviorează, înveselește, menține tânăr și vioi.

Vă veți convinge personal că nu vă promit nimic neadevărat, căci eu trimit în viitoarele 2 săptămâni oricui îmi scrie, complect gratis și franco, o mică cutie Kola-Lecithin și cartea unui medic cu practică îndelungată și variată, care a avut mult de luptat cu această boală.

Scrieți-mi deslușit adresa, vă trimit CU TOTUL GRATUIT *cea ce am promis. Ernst Pasternack Berlin S. O. Michaelkirschplatz No. 13 Abtl 311.*

Cronica cinematografică

Luptele, din filmele lui CHAPLIN și HAROLD LLOYD

In cronica trecută, destinată filmului lui Harold Lloyd intitulat „Eroul", pomeneam de o lungă și homerică luptă care — timp de vre-o trei acte — se dădea între Harold (tânăr idealist și slăbuț) și un pungaș care furase niște bani, o brută plină de putere fizică și goală de orice scrupul. Lupta se petrece pe coverta unui vapor ancorat în largul unui fluviu, și momentan cu echipajul plecat în oraș.

Lupta are ca mobil un mic geamantan cuprinzând într'însul dolarii furați.

Și spuneam în cronica precedentă că această luptă nu se poate trata decât separat, într'o întreagă cronică special consacrată ei, căci pune în joc chestiuni foarte importante de estetică cinematografică,care nu pot fi tratate în treacăt. Deaceea ne rezervam dreptul de a vorbi despre aceasta într'o cronică anume. Ceeace vom încerca să facem astăzi.

* * *

Filmele lui Charlot și Harold Lloyd — precum, bineînțeles și cele ale zecilor de actori ce trăesc din izvorul creațiilor acestor doi mari artiști — conțin, în centrul lor, o *luptă.* O luptă febrilă, plină de peripeții și acrobații, plonjoane în apă, accidente mortale iminente, surprize și meprize diverse, invenții strategice istețe, zădărnicite de câte vreo neșansă neașteptată și spirituală încă mai iscusită; mobile răsturnate, tumbe, căzături, hazarduri, victorii de o clipă urmate de eșecuri tot atât de puțin durabile ; goane de om după om, pândă și vânătoare a aproapelui, însfârșit luptă absolută, ca lupta pentru existență, ca luptă pentru ideal...

Intotdeauna am urmărit cu cel mai grav și patetic interes aceste lupte. Și, la început de tot, cu oarecare surprindere. Căci mi se părea destul de curios ca niște farfurii sparte sau niște pugilaturi ireale și clovnărești să suscite în mine o atenție tot atât de pasionată ca cea mai tragică aventură. Ceva mai mult : nu reușeam să-mi descoper vreun mobil frivol în plăcerea pe care mi-o dedeau asemenea exibiții. N'aveam nici o clipă sentimentul că mă amuz *copilărește.* O impresie de artă gravă, de lucru serios estetic se desprindea, în chip destul de neașteptat din aparentul burlesc al tuturor episoadelor unei asemenea lupte.

Ceeace m'a angajat să reflectez mai atent asupra tuturor acestor lucruri, și să mă întreb dacă aci — cum se întâmplă destul de adeseori — subt o înfățișare glumeață și neserioasă nu se ascunde o umanitate profundă și un tragic de cea mai bună calitate.

Și astfel am fost condus să analizez cu luare aminte și în amănunțimi acele poeme de pumni și căzături, de piruete și grimase, care sunt comediile lui Chapin sau Harold Lloyd.

* * *

Ceeace-i mai ales isbitor aci este că diversele obiecte inanimate : scaune, mese, frânghii, pomi, etc., etc., își leapădă complect semnificația lor socială. Nu mai sunt instrumente de șezut, mâncat, scris, legat, etc... Și-au pierdut, pentru moment, întrebuințarea lor curentă ; și-au pierdut sensul lor uzual. Acum sunt simple lucruri, lucruri pure, *lucruri în sine.* N'au alte proprietăți decât pe acele curat fizice. Proprietăți de gravitație, densitate, volum, formă, viteză, duritate, etc... De toate aceste legi, lucrurile ascultă, ascultă fără replică. Și astfel cad, sar, se sfarmă, se reîmbină, se încurcă, scapă de unde fuseseră ținute. Și toate astea nu se petrec în teorie. Toate acțiunile și reacțiunile lor mecanice se desfășoară în plină societate. Jocul lor se amestecă — fără să se confunde — cu jocul oamenilor. Aceste acuplări și antagonisme de forțe pur mecanice vin să se împletească — rămânând totuși distincte — cu forțele pur sufletești ale sentimentelor eroilor.

Avem aci un spectacol absolut rar : interferența între două serii fundamental diferite : seria mecanică a lucrurilor și seria vie a oamenilor. Și tocmai pentru ca să fie nu fuziune ci simplă interferență, a fost nevoie ca lucrurile să-și piardă, un moment, orice semnificație umană. O masă nu mai este o unealtă de scris și mâncat, ci o suprafață dreptunghiulară, dintr'o materie cu o anumită duritate, structură, sprijinită pe patru cilindri, etc., etc... O mobilă, din cauza rolului ei social, capătă cu vremea aspect de personagiu. Or, e tocmai ceeace nu trebue. Avem aci nevoie de *lucruri pure,* de simple și misterioase agregate de molecule cu diverse proprietăți curat fizice.

Numai astfel desbrăcate de orice înțeles uman, vor putea lucrurile să participe la acel dans frenetic al luptei unde ele sunt tot timpul utilizate de oameni pentru întrebuințările cele mai diverse și mai neașteptate. Intrebuințări ce se dau și se iau tot așa de repede.

In tot cazul ceeace trebue reținut, este că într'un film cu Charlot sau cu Lloyd, subiectul e totdeauna acelaș, și se poate exprima astfel : interferența între seria fizică și seria psihică. Pe deoparte legile mecanice, funcționând, ce-i drept, ceva mai intens decât în toate zilele. Pe dealtă parte, legile sufletești — funcționând, de astă dată și ele, cu mai multă rapiditate și bogăție decât de obiceiu.

In toate acestea nu-i nevoie ca sentimentele să fie prea complexe, complicațiile trebue să provină din altceva și anume din amestecul acestor sentimente cu reacțiunile necesare ale obiectelor inanimate. Iată dece sentimentele din filmele lui Charlot nu sunt, și nici nu trebue să fie sentimente rare, excepționale, perverse sau ibsenian idealiste. Ne trebue aci psihologie de duzină, mentalități și suferinți curente. Cu cât ele vor fi mai clare, cu atât mai frumos se vor amesteca, uni, împleti, desface, apoi iar îmbina cu evenimentele celeilalte serii, ale seriei mecanice.

Pe dealtă parte, este un fel de contagiune, un fel de împrumut reciproc care are loc între cele două serii puse în conctact. Tumbele personagiilor înseamnă contaminarea omului cu microbul lucrurilor. Omul începe puțin să funcționeze și el în calitatea lui de agregat de atomi.

Pe de altă parte și lucrurile, din contactul lor cu evenimentele sufletești, se molipsesc cu ceva din spiritul faptelor psihice. Și astfel, un dulap în căderea lui, o frânghie în strânsoarea ei, un curent de apă în viteza și direcția lui capătă, o clipă scurtă, un vag sens uman ; seamănă cu un fel de voință, dobândesc un aspect de finalitate preconcepută. Firește, cum spuneam : numai o clipă. Pe urmă redevin simple lucruri, după cum un pumn, după ce s'a lovit de cine știe ce obstacol care îl readuce înapoi făcându-l să lovească pe însuși acela căruia el — pumnul — aparține, — după ce, zic, pumnul a funcționat ca simplă fracțiune de materie, uitând un moment că este în slujba unei voinți omenești,— după un asemenea scurt moment de încurcare între cele două serii, situația din nou se limpezește, seriile iar se desfac, spiritul iarăși redevine pur spirit, iar legile gravitației simple evenimente mecanice. Pentru ca pe urmă seriile iar să interfereze, într'o alcătuire și combinare nouă.

Aceasta justifică deplin patru trăsături ale comediilor lui Charlot.

1. Necesitatea unei psihologii relativ simple.
2. Necesitatea acelui dans frenetic al obiectelor neînsuflețite.
3. Necesitatea tumbelor și acrobațiilor — care simbolizează tocmai momentele de îmbinare între legile psihice și legile mecanice.
4. Posibilitatea și admisibilitatea situațiilor celor mai ireale din punctul de vedere curent social.

Insfârșit, aceasta mai explică de ce asemenea lupte burlesci, cu piruete și extravaganțe de tot felul, au totuși la fundul lor o gravitate aproape metafizică. Intr'adevăr, în ele sunt cuprinse *toate seriile realului,* sau, cum se zice în filozofie, „toutes les catégories de l'être". Sunt, subt o formă imajată, demonstrații experimentale ale felului cum lucrează, separat și combinat, cele două realități fundamentale ale Universului : spiritul și materia. Iată de ce tumbele unui Charlot conțin în ele ceva — cuvântul nu-i exagerat — ceva cosmic. Indărătul aparenței lor comice, se ascunde un fior veritabil metafizic.

Aparența lor comică ? Desigur. Nu ne-a arătat oare așa de bine Bergson că, comicul nu-i altceva decât interferența între seria vieții vii și a automatismului mort al lucrurilor ?

Dar comicul sporadic și întâmplător devine ironie cosmică atunci când jocul dintre cele două serii capătă o mare amploare.

Și meritul cel mai de seamă al cinematografului american este de a fi descoperit acest fior nou : sentimentul comicului metafizic.

D. I. SUCHIANU

Bedel şi Mussolini

Maurice Bedel, cunoscutul autor al lui „Jérôme, 60 grade latitudine nord", şi al lui „Molinoff, Indre et Loire", ne-a dat un pitoresc portret al persoanei fizice şi morale a d-lui B. Mussolini. Iată ce ne spune:

„Prea am văzut des, răspândită prin gravuri", faţa lui cu sprâncene încruntate, cu privirea arzătoare, cu maxilarele blocate, buzele sale, închise pe o poruncă.

Scurtă şi fără apel. Această mască, exprimând voinţa de a fi aspru, o întâlnim pretutindeni, ne isbim de ea în tot locul, în sălile de redacţie, la cofetar, la bărbier, în cabinele telefonice, la tutungiu, în salonul Graziei Deledda. E o adevărată obsesie. Iţi vine să te întrebi chiar dacă nu-şi păstrează această mutră şi când doarme. Adică doarme el vreodată? Incetează oare, pentru câte-va scurte clipe, să mai fie un semizeu purtat de un violent destin?

Vă asigur însă că, în realitate, el este cu totul altfel de cum ni-l arată portretele. L'am văzut primind pe un francez (eu); şi am văzut că zâmbeşte. Şi l'am auzit chiar râzând. Vă asigur că atunci îşi destinde trăsăturile, îşi descleştează fălcile, se exprimă cu vocea cea mai dulce din lume, într'o franţuzească uşor modulată, cântândă, aproape ciripită. Nu! Omul acesta nu-şi petrece viaţa într'un sumbru palat, parafând liste de proscrişi, sau pe un balcon perorând în faţa cămeşilor negre şi barierelor tricolore, cu o gură convulsionată de transele eloquenţei populare.

L'am văzut altfel: l'am văzut venind spre mine cu mers uşor, puţin dansant, cu braţele rotunjite, umerii legănaţi, lunecând pe covorul vastului său cabinet cu graţia omului ai cărui muşchi sunt mlădioşi, ale cărui încheeturi sunt bine unse. Ne-am întâlnit la înălţimea unui glob ceresc aşezat pe pardosea, ale cărui astre lucesc în lumina îndulcită a odăii. Şi mâna pe care mi-a dat-o Mussolini, mi-a fost întinsă pe deasupra stelelor...

Toţi acei cari au fost primiţi în acest cabinet al Palatului Chigi au celebrat nuditatea mesei de lucru. Nici-o hârtie, nici-un dosar. Omul acesta nu scrie. Vorbeşte, comandă. O tinereţe atentă, primeşte ordinele lui, le execută. Cum îi făceam complimente pentru juvenila activitate a miniştrilor săi, a secretarilor săi:

— Da, — îmi spuse — tineretul slujeşte şi se supune cu bucurie.

Este într'adevăr un Principe al tineretului, omul ce stă în faţa mea, aşezat într'un fotoliu cu spătar înalt. Un prinţ sever dar adulat, exigent dar înălţat. Pe tineret se sprijină el. Către el sunt îndreptate toate favorurile sale.

Tineretului din licee îi acordă el uneori câte o zi de vacanţă pentru a putea umbla haimana pe străzile Romei, şi sparge geamurile la Villa Medicis când juraţii de pe malurile Senei dau câte un verdict „iniquissim". Acestui modelator de suflete îi trebue ceară virgină. Femeile italiene, se însărcinează a i-o procura.

— Femeile, întreb eu, dar n'au ele altă misiune pe pământ decât aceea de a asigura recrutarea miliţiilor viitoare?

— Femeile, — răspunde el, cu vocea lui ciripită, — trebue să rămână acasă, şi să aducă copii pe lume.

Imi amintesc de fraza, culeasă în *„Arte fascista"*: „Palatele Italiei de mâine vor fi populate cu familii numeroase, pline de copii goi cu feţe bronzate, ca de africani, în timp ce mamele lor vor avea, până la o vârstă înaintată, ochi cu pupile de oţel, exprimând o voinţă neînduplecată de dragoste şi creaţiune". Este cert că foarte multe Romane frumoase au ochi de culoarea oţelului. Dar sclipirile pe cari le aruncă sunt mai de grabă tandre...

Mussolini a isgonit amorul din programul lui de regenerare. Adică amorul cu cortegiul lui de accidente aşa cum ni-l descriu romanele, teatrul, cinematograful. Când pronunţă cuvântul „romanesc", auzi trecând un nu ştiu ce sarcastic în sunetul vocii sale. Atunci râde, cu un râs larg şi silenţios. Tace un moment. Şi pe urmă spune:

— De când am interzis presei să facă reportagii despre dramele pasionale, nu mai avem aproape de loc asemenea evenimente în Italia. S'au stârpit şi sinuciderile romantice. Ştiţi, desigur, că presa italiană e cea mai liberă din toată lumea...

— Asta sare în ochi, Domnule Preşedinte.

— Ei bine, cu toate astea, am fost nevoit să sechestrez jurnalul fratelui meu Arnoldo, *„Popolo d'Italia"* care publicase povestirea unei crime pasionale".

Mussolini se animează. Am atins subiectul care îi este scump. In câte-va trăsături pitoreşti, îmi descrie sinuciderea aşa cum o practicau amorezaţii decepţionaţi. Mâinile sale, iscusite aleargă pe masă, şi par a aşeza flori, în jurul eroinei desnădăjduite. Văd tuberozele, liliacul alb, simt muritoarele mirosuri; zăresc flaconul cu veronal...

— Şi înţelegi bine că istorisirea acestei morţi nu putea să nu inspire altor femei gândul de a face şi ele aşa.

Acest om neînduplecat a declarat războiu romanescului. Il pândeşte, îl urmăreşte până în pânzele albe. Indrăgostiţii nu mai îndrăsnesc să se întâlnească subt umbrarele Pinciului. Tineri băeţi aspri, îmbrăcaţi în austera cămaşă neagră, i-ar descoperi, i-ar isgoni. In cinematografele romane nu mai se sărută nimeni pe ecran, şi nici chiar în umbra propice a sălii, între fotolii.

— Roma, adaogă Ducele, va deveni oraşul din lume unde moralitatea va fi cea mai înaltă, unde viaţa publică, *strada*, vor avea ţinuta cea mai decentă. Roma e capitala a peste o sută cincizeci de milioane de oameni.

(Cam anticipează, îmi zisei eu; dar cu iuţeala cu care merge natalitatea la ei...)

Este incontestabil că omul pe care îl am dinaintea mea dă frumoase pilde de virtute, în acest oraş unde atâţia *imperatores* s'au lăsat duşi de ispitele uşoare ale triumfului.

Cei mai înverşunaţi duşmani nu tăgăduesc nici bravura, nici frumoasa lui indiferenţă pentru bunurile pământeşti, care stârneşte totdeauna puţină mirare la cei ce confundă puterea cu apetitul. N'are alte plăceri decât călăria, vioara, conducerea repede a unui automobil pe una din acele şosele fără piedici cu cari este el aşa de mândru că şi-a înzestrat ţara.

Astfel cum îl văd, Mussolini îmi pare anume făcut să impună indefinit unui popor căruia i-a putut da, pe de o parte, mândria de a se crede regeneratorul Europei, pe de alta gustul de a-şi sacrifica libertatea în serviciul acestei credinţe. Dar şeful — pe care eu îl numesc protocolar „Domnule Preşedinte"— se va mulţumi el multă vreme cu o apelaţie care defineşte limitele gloriei sale? Se ghicesc în el rezerve de energie pe cari practica echitaţiei nu-i în stare să le epuizeze. Că s'ar putea odată plictisi de propria lui isbândă — aceasta-i soarta învingătorilor. Dar că trupele sale s'ar putea plictisi de inacţiunea în care le ţine ordinea ce domneşte în Italia, — iată o primejdie ceva mai serioasă.

Şi ascult vocea dulce a d-lui Mussolini, vorbindu-mi de prietenie, în timp ce urechile îmi răsuna încă de strigătele de moarte pe care le aruncau, subt ferestrele mele, împotriva ţării mele, un tineret nerăbdător ce-şi reclamă şeful şi-l soma să înceapă o acţiune..."

D. I. S.

Aventurile unei capodopere

Există în muzeul de artă veche din Lisabona o capodoperă, cea mai mare din întreaga pictură portugheză, care, de ani de zile, este obiectul unor violente discuţiuni între critici, oameni de litere şi artişti; discuţiunile au fost, se pare, aşa de violent deslănţuite, încât au avut şi o parte tragică, au provocat o arestare şi o sinucidere. Pentruca pasiunile să se deslănţuiască până la un aşa punct, chiar ţinând seama de naturala exaltare meridională, trebuie într'adevăr ca subiectul să fie... de grande taille. Intr'adevăr, este! Pentrucă este vorba nu numai de şase panouri de o genială pictură, ci încă de un document istoric de o valoare unică.

Panourile acestea prezintă şasezeci de figuri, în mărime naturală: prinţul Henric Navigatorul, în onoarea căruia, cred unii, a fost pictată măreaţa operă; un rege, un arhiepiscop, un sfânt, prinţi, prinţese, eclesiastici, călugări, cavaleri, pescari, constituind astfel adevăratele portrete ale întregei societăţi portugheze dela începutul secolului al cincisprezecelea. Sunt reunite aci figurile mareţe ale acelor oameni de voinţă, realizatori — în extremitatea occidentală a Europei — a ceeace putem numi miracolul portughez, asemănător miracolului grec. Nici Italia, nici altă ţară bogată în capodopere de pictură veche, nu posedă un document de o astfel de semnificaţie. Acestea pentru partea istorică. Cât priveşte pictura, e destul să amintim opiniunea unui eminent critic spaniol, d. Beruete y. Moret, directorul muzeului din Prado, care judecă în aceşti termeni opera pictorului portughez Nuno Gouçalves, căruia îi sunt atribuite faimoasele panouri: „Nuno Gouçalves, n'are pe nimeni care să-i semene. In transcendenţa operei sale eu cred că se pot vedea caracteristicele nu numai ale artei portugheze, ci ale întregei arte peninsulare".

După toate acestea, ne putem închipui cu câtă dragoste privesc portughezii capodopera aceasta pe care o pun, pentru valoarea ei documentară, în acelaş rând cu celebra poemă epică „Lusiadele" a lui Camoëns. Poema cânta gloria descoperirilor: panourile oferă, în întreaga lor frumuseţe, portretele oamenilor care au înfăptuit epopeea. După cum „Lusiadele" sunt o sinteză naţională în stanţe, tot aşa „Panourile Infantelui" (Henric Navigatorul), cum sunt numite de obiceiu, alcătuesc o sinteză naţională în culori.

Această capodoperă artistică, necunoscută foarte multă vreme, ascunsă probabil în timpul invaziunilor sau uitată din cauza marelui cutremur, care a distrus, în 1755, o parte bună din Lisabona, a fost găsită scorojită şi prăfuită, într'o cameră „de derborras" din palatul patriarhal din Lisabona, la sfârşitul secolului trecut. Remarcată în 1895 de către marele critic de artă, Joaquim de Vasconcelos, care a atras atenţia asupra ei, numai după cincisprezece ani au ieşit din amorţeală călăii artei oficiale, ca pretutindeni — de altfel, după care s'a dispus restaurarea panourilor de către d. Luciano Freire, profesor la şcoala de bele-arte, şi depunerea lor în muzeul de artă veche.

Numaidecât au început divergenţele de păreri în privinţa autorului, a identificării unora dintre figuri şi chiar al felului de expunere al panourilor. In 1910, d. José de Figueiredo, director al muzeului, a publicat o lucrare în care atribue capodopera pictorului primitiv portughez Nuno Gouçalves. Este teza oficială care, de atunci, primeşte numeroase atacuri. Figura principală, care apare în centrul celor două panouri mai mari a împărţit pe criticii de artă în trei clase. Pentru cei dintâi, printre cari şi d. de Figueiredo, ar fi vorba de sfântul martir Vincent, patronul Lisabonei. Pentru alţii, ea ar reprezenta pe prinţul Dom Fernando, fratele prinţului Henric Navigatorul, cunoscut sub numele de Infantul sfânt, pentrucă a murit în Maroco, prizonier la Mauri. In sfârşit, cei din urmă spun că figura ar reprezenta pe sfânta Caterina. De ani de zile se continuă aceastǎ ceartă, în conferinţe, în comunicări societăţilor savante, în cărţi, în articole de reviste şi ziare.

Iată însă că în 1927, d. Morgado descoperă într'un manuscript din Biblioteca Naţională din Lisabona o scrisoare a unui călugăr, adresată nenorocosului rege Sebastian, mort într'o bătălie în Maroco, 1578, după care figura centrală ar reprezenta pe Sfânta Caterina. Numaidecât un critic bătăios, d. José Bragança, care atacase întreaga teză oficială, până şi aşezarea panourilor în muzeu şi apăra teza Infantelui sfânt, analizează documentul şi-l declară apocrif, cerând ministrului de instrucţie să instituie o anchetă. S'a format un comitet de experţi şi documentul suspect a fost trimis, spre cercetare, Institutului de medicină legală. După şasesprezece luni de expertiză, Institutul declară documentul fals. Afacerea întreagă e dată pe mâna justiţiei şi d. Morgado, bănuit de falsificare, este arestat. La ştirea confirmării ştiinţifice şi oficiale a falsului, un arheolog, d-l Henrique Louveiro, care, de bună credinţă, publicase o carte pentru a aproba „teza caterinistă", neputându-şi suporta supărarea, se sinucise, după ce trimise o scrisoare dureroasă judecătorului de instrucţie, care-l citase ca martor.

Afacerea panourilor portugheze promite a oferi încă numeroase surprize.

G. B.

Paul Claudel

(Aspecte introductive)

Se pot, fără îndoială, spune de pe acum lucruri definitive despre Paul Claudel. Dar aceste lucruri definitive n'ar servi decât unui număr restrâns de cetitori. Claudel, chiar în Franţa, a ajuns târziu, de-abia în timpul din urmă, la oarecare popularitate, foarte relativă. Publicul francez îl cunoaşte mai bine pe Claudel diplomatul decât pe Claudel scriitorul. Şi nu cred că diplomatul a ajutat pe scriitor cu altceva decât, doar, oferind acestuia din urmă spectacolul complex şi miraculos al Chinei, pe când diplomatul era consul în imperiul galben.

Nu ne vom ocupa aici de cariera diplomatică a lui Claudel, nici de activitatea lui actuală ca ambasador al Franţei în Statele-Unite. Cariera lui Paul Claudel scriitorul oferă câteva particularităţi care ne vor interesa, în aceste note, mai mult.

Claudel a debutat acum patruzeci de ani, în plină perioadă de simbolism. La douăzeci de ani scrie şi publică prima lui piesă „Tête-d'or", care trece complect neobservată. Acelaş lucru se întâmplă şi cu „La Ville", „La jeune fille Violaine", „L'Echange" şi „Le repos du septième jour". Pe vremea aceea Claudel părea sortit să rămâie cunoscut numai într'un cerc restrâns de „cunoscători". (Ar trebui lămurit odată ce înseamnă acest termen de „cunoscător" în literatură, la câte neînţelesuri dă el loc, câtă caracudă de snobi să îngrămădeşte sub această denumire şi, mai ales, câte proaste servicii aduc scriitorilor „cunoscătorii"). Până la răsboiu numele lui Claudel nu cunoaşte nici-o glorie apreciabilă, deşi volumele lui se adună an cu an, şi în toate genurile: poeme, teatru, esseu. „L'Otage" e prima piesă cu care Claudel a cunoscut oarecare succes, succes destul de mărginit. A fost jucată de Lugné-Poe la teatrul „L'Oeuvre". Şi „L'Oeuvre" este, în mare măsură, un teatru tot de „cunoscători"..

Paul Claudel

Claudel începe să se impue deabia după războiu. Ca deobicei, tineretul e acela care îi aduce înflăcărate omagii şi îl revendică. Toate şcolile moderniste care au bântuit ca o adevărată epidemie în Franţa de zece ani încoace îl revendică pe Claudel ca pe un premergător. Soarta lui devine astfel destul de curioasă. Este considerat de anumite şcoli literare drept scriitor de avantgardă şi în acelaş timp o anumită critică oficială îl plasează, scurt, în mişcarea simbolistă, alături de o sumedenie de scribi obscuri din care n'a mai rămas decât portretul lor în acele minunate „Livres des masques" ale lui Rémy de Gourmont, pe nedrept uitate astăzi.

Ce este adevărat din aceste două aspecte sub care este înfăţişat Claudel? Nu prea mare lucru. (N'am văzut până acum, cred, o părere justă despre Claudel decât aceea a lui Thibaudet).

Claudel a făcut parte din grupul simbolist de la „Mercure de France", prin anul 1890. Faptul de a fi publicat pentru prima oară la această firmă simbolistă celebră a contribuit, în mare măsură, la clasarea lui printre simbolişti. Rémy de Gourmont, în cartea amintită mai sus, oferă un loc de frunte lui Claudel şi îl consideră ca pe una din marile speranţe ale tinerei şcoli simboliste de pe atunci. Dealtfel multe din aprecierile lui Gourmont rămân şi astăzi în picioare, afirmându-se de o surprinzătoare pătrundere. Patruzeci de ani se împlinesc de la debutul lui Claudel. Şcoala simbolistă a trăit, şi a trecut. Cei care supravieţuiesc, cu titlul de mari scriitori, mişcării simboliste dela 1890, Francis Jammes, André Gide, Paul Valéry, trăesc şi contează în literatura actuală prin calităţi proprii şi independente de teoriile simboliste de acum patru decenii. Şcoala simbolistă, ca orice şcoală literară, a avut puţină influenţă asupra veritabililor scriitori care au făcut parte din ea. Pentrucă *veritabilii* scriitori trăesc şi se susţin singuri, nu *aplică* teoriile vreunei şcoli literare oarecare. Şi când se întâmplă să *lanseze* o teorie, ei cei dintâi o părăsesc, lăsându-i aplicarea pe seama scribilor mediocri. Simbolismul a întrunit sub firma lui scriitori foarte deosebiţi între ei (gândiţi-vă numai la Francis Jammes poetul „Bucolicelor creştine", cu inspiraţie limpede şi primăvăratică şi la Verhaeren, poetul oraşelor tentaculare, masiv, dur şi barbar, cu suflet de uragan). In preajma anului 1890 circula, ce e drept, o teorie pe care o acceptau pe acea vreme toţi tinerii scriitori francezi între douăzeci şi douăzeci şi cinci de ani. Era celebra frază a lui Mallarmé: „A numi un lucru direct, pe nume, e un procedeu artistic banal; a *sugera* un lucru, acesta e visul". Aşa dar impreciziunea expresiei şi procedeul sugerării. Prin această formulă au trecut toţi tinerii care debutau pe acea vreme în literatura fronceză. Mulţi au părăsit-o, alţii nici n'au aplicat-o vreodată decât în intenţie, puţini şi cei mai slab înzestraţi au continuat-o. Fapt este că timp de ani de zile a domnit moda de a aplica artei literare procedee utilizate în muzică. A fost o perioadă de muzicalizare excesivă a literaturii. Toţi erau convinşi că prin aceasta vor realiza formula lui Mallarmé. De aci aspectul acela fumuriu, nelămurit şi neguros pe care îl prezintă întreaga literatură aşa zisă simbolistă din preajma anului 1890. Ce a rămas din toată această literatură! Cine mai citeşte astăzi primele poeme ale lui Henri de Régnier (care deatunci a evoluat şi a ajuns scriitorul clasic şi ponderat de astăzi)? Dar „Le livre d'images" al lui Gustave Kahn? Şi chiar primele poeme ale lui Verhaeren? Francis Jammes a scăpat numai datorită izolării lui şi a unui prodigios sentiment al naturei care dă operei lui aceeaş eternă simplitate şi naivitate din Cântarea Cântărilor. Iar Claudel? Cred că nimic nu este mai nimerit decât acest fond nelămurit şi cenuşiu al literaturii simboliste celei bine *aplicate* pentru a scoate pe primul plan în evidenţă şi contrast opera luminoasă şi strălucită a lui Paul Claudel.

Claudel apare pe acest fond cum apare şi eroul primei lui piese, acel prodigios *Tête-d'or* cu plete blonde, ca un fel de arhanghel cuceritor, o figură simbolizând tinereţea şi vigoarea. Totul în el e făcut să contrasteze cu atmosfera molatecă şi cam sarbădă a primelor opere simboliste. Expresia lui are vigoare, loveşte direct, frapează brusc prin imagini delaolaltă luminoase şi complexe. Viziunea lui de viaţă e colorată puternic, sanguină, ca vinul roş de Burgundia. Priviţi pe *Tête-d'or*, un ţăran care ajunge uzurpator de imperii, un fel de reincarnaţie masculină a Jannei d'Arc, şi cu alte perspective. Imaginea, de la sfârşit, în care acest cuceritor barbar moare pe un vârf de munte, în faţa soarelui care apune, este de o frumuseţe care nu-şi găseşte asemănarea decât în anumite tablouri din Shakepeare sau din partea doua a lui „Faust". Comparaţia cu Shakespeare se impune. „Tête-d'or" nu este o piesă de teatru în accepţia curentă a cuvântului. Este teatru cum este teatru „Visul unei nopţi de vară" sau „Faust" sau „Peer Gynt" al lui Ibsen. Gourmont, deja, îl punea pe Claudel în marea familie a lui Eshil şi a lui Shakespeare. Şi cu drept cuvânt. Teatrul lui depăşeşte formula dramatică obişnuită. E un teatru de răscoliri sufleteşti, în care se simte mereu vâlvătaia lavelor interioare. Sufletele pe care Claudel le mânueşte sunt toate nişte vulcani.

In evoluţia teatrului lui Claudel se pot deosebi uşor două perioade. Prima ar începe cu „Tête-d'or", continuând cu „la Ville", L'échange" „Le repos du septième jour", iar a doua ar începe cu „l'Otage" şi „L'annonce faite à Marie", continuând până la ultima lui piesă „La soulier de satin".

In prima perioadă atmosfera este o atmosferă de cataclism. Un teatru catastrofal. Eroii au înfăţişare de titani şi de semizei. E un teatru de energie şi de răscoală. Vulcanii sunt în plină erupţie. Este şi un teatru păgân. Păgân, nu în sensul absenţei voite a divinităţii. Nu este un teatru ateu. Dar păgân în sensul antic al cuvântului, în sensul de proslăvire neţărmurită a omului, de antropocentrism şi antropomorfism. Un păgânism, însă, care nu exclude misticismul, cum nici păgânismul antic nu excludea Misterele de la Elensis şi orfismul. Pe urmă este un teatru intuitiv, cu ramificaţii adânci interioare, în subconştient. Acest caracter, de altfel, este comun întregii opere a lui Claudel. O imagine ar cuprinde bine trăsăturile esenţiale ale primei perioade: Imaginea lui Prometheu, străvechiul căutător şi găsitor al focului, titanul din mitologie, care a răpit focul din cer şi l'a adus pe pământ. Prometheu simbolizează avântul spre progres al omenirei. Figura lui întruneşte tot ce e desinteresat, bun, înţelept şi ager în sufletul omenesc, curăţit de păcatele lui şi de sgura cotidiană şi meschină a vieţii. Acest caracter îl au primii eroi ai lui Claudel: „Tête-d'or" şi personagiile frământate din „La Ville".

A doua perioadă a lui Claudel se caracterizează printr'o aparentă liniştire. Vulcanii şi-au înăbuşit răsvrătirea, vulturii s'au potolit în cuiburi pe munţi, furtunile şi-au închis aripile. E perioada catolică a lui Claudel. De altfel, catolicismul n'a intervenit ca o schimbare bruscă în evoluţia sufletească a lui Claudel. „La jeune fille Violaine", care a devenit în a doua redactare „L'annonce faite à Marie", aparţine, prin data la care a fost scrisă, primei perioade. Prin spiritul ei aparţine perioadei catolice a lui Claudel.

Catolicismul lui Claudel şi dorinţa lui de a-şi pune arta în serviciul catolicismului l'a silit să-şi modifice tehnica apropiindu-şi-o de tehnica dramatică obişnuită. In nici un moment, e drept, opera lui nu are un caracter discursiv, de exegeză. De acest lucru îl apără fondul de artist conştient de arta lui care, la Claudel, nu dispare niciodată. Dovadă, între altele, ultima lui carte de critică literară „Positions et propositions", unde Claudel apare încăodată ca un subtil esseist şi fin artist. Catolicismul, pentru Claudel, nu este o dogmă care trebue apărată, discutată, glorificată şi vehiculizată în scop de propagandă. Claudel misionarul nu e de loc convingător. Nu este un rol care i se potriveşte. Pentru Claudel, mai degrabă, catolicismul este fondul moral din care îşi scoate elementele necesare pentru a-şi realiza viziunea lui de viaţă. Un lucru apare indubitabil în opera catolică a lui Claudel: sinceritatea credinţei lui în catolicism. (Arta nu înseamnă de loc, bine înţeles, credinţa într'un Dumnezeu catolic. Lucrul, în ce priveşte Claudel, ar merita desvoltări mari şi documentate, care nu-şi pot avea spaţiul necesar aici). Această credinţă sinceră în *eficacitatea morală* a catolicismului dă operei lui din ultima vreme un caracter deosebit. Viziunea lui a fost, cred, îngustată de catolicism. A câştigat, în schimb, în adâncime şi în concentrare. „L'otage", de exemplu, conţine unele din cele mai frumoase pagini din Claudel, pagini scrăşnite, severe, sumbre. Toată piesa e făcută din largi panouri, albe strălucitoare şi negre mate. Contrastul este stupefiant. Şi limba este de o forţă de expresie neîntrecută.

Şi totuş... Este un totuş.

Nu cred că evlavia catolică a lui Claudel a contribuit cu prea mult la evoluţia operei lui. Nu cred că suprimând din opera lui partea catolică, această operă ar suferi o ştirbire, o înfrângere. Claudel din „Tête-d'or", Claudel păgânul dela douăzeci de ani s'a realizat, ca artist, dintr'odată şi, dela început, complect şi definitiv. Expresia lui a evoluat de atunci pe acelaş drum amplificându-se în aceeaş direcţie. Aceeaş expresie păgână, savuroasă, ţâşnită din acelaş substrat bogat şi adânc. Aceeaş sevă de imagini circulă şi astăzi în opera catolică a lui Claudel. Artistul şi-a păstrat aceleaşi mijloace puternice şi originale. Materialul catolic Claudel îl mânueşte cu aceleaşi unelte prodigioase cu care mânuia odinioară destinul prometeic al lui *Tête-d'or*. Şi, în artă, numai acest lucru contează. Claudel, în ultimul timp, pare că voeşte să ignore acest lucru. Dar nu importă.

(Continuare în pag. IV-a)

Evlavia catolică a lui Claudel a micşorat, e sigur, semnificaţia general omenească a operei lui. Conflictele ultimelor lui drame sunt prea locale, prea mărginite. La ce se reduce „L'Otage", de exemplu, dacă nu la conflictul sans-culottismului revoluţionar francez opus catolicismului şi nobleţei, conflict rezolvit, natural, în avantajul acestora din urmă? Şi avantaj, în sensul frumuseţei morale a acestora din urmă. E un conflict cu semnificaţie restrânsă, valabilă în anumite timpuri şi locuri. Şi, pe urmă, e un conflict resolvit în desavantajul evoluţiei actuale a omenirei. Dar despre acest *anacronism* al neocatolicismului francez trebue vorbit separat. Destul numai să ne amintim că semnificaţia lui *Tête-d'or* este oricând valabilă şi oriunde. Şi cred că nu este o preferinţă, ci o constatare.

Chestia catolicismului lui Claudel se angrenează în chestia mai mare a neocatolicismului francez actual. Nu-i locul aici să cercetăm întrucât acest neocatolicism e justificat şi întrucât e valabil. Nu vom vorbi nici despre întoarcerea la veacul de mijloc preconizată de unii moralişti moderni, nici despre apărarea prin catolicism a Occidentului faţă de invazia Orientului. Asta pentru că ni se pare că arta catolică a lui Claudel n'are nimic comun cu toate aceste morale nouă, care circulă dela războiu încoace pe piaţa spirituală franceză. Catolicismul este pentru Claudel un suport şi un ideal mai mult estetic. Şi în orice caz dacă materialul catolic pe care Claudel îl întrebuinţează este justificat (sau, mai bine, scuzat) prin arta lui, arta lui Claudel nu este întru nimic condiţionată şi justificată de catolicism. Nu este între aceste două entităţi nici o legătură de cauză şi efect.

Aspectul simbolist (seus „Mercure de France" 1890) al lui Claudel este, am văzut, iluzoriu. Cum rămâne cu aspectul de „premergător" al şcoalelor moderniste, al modernismului actual, într'un cuvânt?

Cred că a venit de pe acum momentul în care să putem spune: modernismul de după războiu a trăit şi a trecut, tot aşa cum s'a mai spus despre atâtea şcoli literare. Aţi remarcat cum dintr'o şcoală literară, de multe ori, rămân numai „premergătorii"? Lucrul e autentic exact, cred, în ce priveşte modernismul recent. Suprarealiştii şi toţi moderniştii moderni îl consideră pe Claudel drept premergător, ca şi pe Rimbaud (pe care Claudel însuş îl consideră ca un mare înaintaş). Prin ce vor fi făcând moderniştii legătura între ei şi Claudel? Intr'un articol publicat în această revistă am încercat să arăt înanitatea tuturor şcolilor moderniste în general şi a ultimelor în special. Claudel n'a făcut parte din nici o şcoală niciodată. Stăruinţa de a-l scoate premergător al tuturor şcolilor de avant-gardă e ridiculă — şi în acelaş timp menită să-l compromită. Claudel este un autor sortit să pătrundă în marele public. Acest lucru a fost până acuma rău cunoscut şi rău înţeles. Nu există autor mare care să fie numai pentru iniţiaţi, aşa cum Einstein este înţeles complect numai de câteva sute de oameni pe tot globul. Mai curând sau mai târziu un mare scriitor ajunge să fie al tuturora. Baudelaire este,, în această privinţă, un exemplu ilustru. Şi tot aşa şi Mallarmé (în partea lui comprehensibilă şi care e într'adevăr cea mai bună). Nu se va întâmpla la fel cu Tristan Tzara, hărăzit unei obscurităţi şi uitări eterne, după cum nu s'a întâmplat la fel nici cu René Ghil, marea speranţă a simbolismului de acum patruzeci de ani, autor al teoriei „instrumentaţiei verbale", despre care nimeni nu mai pomeneşte şi nu mai ştie nimic, şi cu drept cuvânt.

Un pas înainte, în artă, înseamnă întotdeauna o îmbogăţire a fondului nu numai a expresiei. In citatul articol am arătat că modernismul actual n'a găsit, n'a cercetat nici un domeniu sufletesc, nici un fond spiritual nou şi că tentativele lui de renovare a expresiei au dat rezultate hibride. Claudel a făcut un pas înainte. Expresia lui, a răscolit o brazdă nouă în limba literară franceză din ultimii patruzeci de ani. Răscoala a săvârşit-o şi în ce priveşte fondul. Literatura franceză nu numără două poeme de talia lui „Tête-d'or". Şi „La cantate à trois voix" cu „cette heure qui est entre la printemps et l'été" e de o muzică unică în poezia franceză.

Deabia cetindu-l pe Claudel îţi dai seama de câte resurse dispune încă, mereu, această limbă franceză despre care de atâtea ori s'a spus că a ajuns la o perfecţiune care o împiedică de a se mai înoi. Dar pentru a ajunge să răscoleşti o limbă atât de inviolabilă în splendoarea ei sacră, câtă vigoare trebue şi cât talent!

AL. A. PHILIPPIDE

Problema cărţii

D. SLAVIAN („Cultura Naţională")

1. Am editat numeroase lucrări din literatura română ale celor mai iluştri scriitori. Apoi clasicii greci, latini, studii critice, istorii şi biografii, filozofie, drept, sociologie, economie politică, finanţe, etc. şi traducere din scriitorii străini cei mai de seamă. Fiind vorba de vre-o 200 de autori din cari mulţi cu un satisfăcător succes de librărie, înşirarea cărţilor cari s'au vândut mai bine, ar ocupa un spaţiu prea mare.

2. Am scos acum de sub tipar „Viaţa minunată a lui Anton Pann" de *Sergiu Dan* şi *Romulus Dianu*, care se vinde foarte bine; sperăm să scoatem în curând ediţia II-a.

Deasemeni am pus în vitrina librăriilor „Albila Maja" de *Valdemar Bonsels*, în traducerea d-lui prof. univ. *Simionescu* dela Iaşi. Suntem a 25-a ţară în care s'a tradus această carte. Este foarte răspândită în toată Europa şi 'n unele ţări din Occident, ca 'n Germania de pildă, s'au vândut aproape două milioane exemplare.

In curând vom începe editarea cărţilor didactice pentru anul şcolar viitor.

In ceeace priveşte activitatea viitoare pe tărâmul editurei, căreia voim să-i dăm o cât mai mare extensiune, am creat din sânul nostru o Societate anonimă „Editura Culturii Naţionale", care a luat fiinţă de vreo 15 zile cu sediul în pasagiul Macca No. 4 şi care lucrează acum la elaborarea programului său de activitate. In treacăt pot să vă spun că 'n fruntea acestui program figurează o ediţie artistică a clasicilor români. Apoi, s'a şi pus sub tipar romanul „Seminarul nou" de *Leon Donici*, a cărui primă lucrare „Revoluţia Rusă" a fost editată tot de noi şi este astăzi complect epuizată.

3. Librarii sunt principalele organe pentru desfacerea cărţilor. Dar din nenorocire, ei nu-şi înţeleg îndestul rolul. Cu excepţiuni respectabile, librarul nu vede de loc latura de apostolat, ci numai pe cea mercantilă. Vina, trebuie s'o spun cu regret, este în parte şi a editorilor. Suntem o mână de editori, mai toţi în Bucureşti, şi am putea foarte uşor întreprinde o acţiune colectivă pentru a stabili faze normale de raporturi între noi şi librari, precum şi o conlucrare armonică între autori, editori şi librari. Din păcate însă, unii editori sunt refractari oricărei conlucrări fructuoase, şi încercările făcute până acum în această direcţie, — au eşuat.

Printr'o grupare a editorilor pentru apărarea intereselor comune; prin crearea unui organ de propagandă à la „Vient de paraître" în care să se publice volumele apărute în toate editurile, prin semnalarea reciprocă a librarilor de rea credinţă, recalcitranţi sau indiferenţi; prin fixarea unui rabat uniform de vânzare de cărţi; prin vizitarea din când în când a librarilor pentru a-i stimula şi trezi în ei conştiinţa rolului ce-l au, — s'ar obţine rezultate bune. In Franţa se fac străduinţe de asemenea natură.

Imitând exemplul din străinătate, „Cultura Naţională", a întreprins vânzarea cărţilor prin chioşcurile din gări pe care le are în exploatare. Aceste chioşcuri vor fi aprovizionate cu cărţi din editura noastră, destul de bogată, şi introducem şi cărucioare mobile, cari să fie plimbate pe peron la sosirea şi plecarea trenurilor, având cărţile expuse ca 'n vitrina unei librării.

Eftinirea cărţii este o problemă de o realizare îndepărtată. Ramura noastră de industrie, este şi ea un inel din lanţul economic şi suferă şi ea de repercursiunea scumpetei care se manifestă în comerţ şi industrie. La aceasta se mai adaogă un factor care apasă asupra preţului: numărul restrâns de cititori, deci tiraj redus, care scumpeşte preţul. Căci o carte scoasă în 5000 de exemplare în condiţiuni de material şi execuţie tehnică ireproşabilă, costă mai puţin de jumătate ca o carte trasă în 1000 exemplare pe hârtie mai uşoară şi tipărită cu mai multă economie. A stimula eftinirea cărţii, înseamnă a duce lupta pentru înlăturarea crizei de citit paralel cu lupta pe care o duc guvernanţii noştrii pentru înlăturarea crizei economice.

4. Pentru stimularea cititului, Statul trebuie să creeze biblioteci şi atenee populare, să provoace şi să încurajeze conferinţe, apoi să eftinească hârtia şi transportul, etc.

Cu ocazia comemorării Unirei, gazetele au avut fericita inspiraţie de a sugera guvernului crearea de biblioteci populare şi literare în toate comunele mai principale ca să imortalizeze acest eveniment naţional. Insă, din motive bugetare probabil, ideea nu e pe cale de a se realiza. Se poate ca sămânţa aruncată să dea roade mai târziu, când situaţia economică se va ameliora.

5. Legăturile cu librarii nu pot fi normalizate atâta timp cât ei nu vor înţelege dublul rol ce-l au: de răspânditori ai cărţii şi negustori cinstiţi. Aceste legături, sunt cu totul caracteristice.

Iată:

Când apare o carte, se trimite în general librarilor un număr de exemplare cu obligaţia pentru dânşii de a le achita pe măsura vânzării. Firesc ar fi, ca după vânzarea acestor prime exemplare, librarii să comande altele. Dar n'o fac, de teamă ca să nu li se ceară plata exemplarelor vândute. Astfel că sforţările editorului de a lansa cartea, se irosesc în zadar.

Cu cărţile în comision sau consemnaţie, este o adevărată calamitate: librarul le ţine şase luni, fără să le deconteze şi 'n acest interval de timp, mai comandă şi alte cărţi din vechiul stoc al editurii. Iar când e vorba să-ţi dea socoteala plătind cărţile vândute, începe o lungă şi penibilă corespondenţă, care de multe ori rămâne fără rezultat şi eşti silit să trimiţi un voiajor la dânsul.

In cazul când reuşeşti să obţii o lămurire dela librar, el te-amână cu plata cărţilor vândute sau îţi plăteşte eşalonat în interval de mai multe alte luni. Când devii mai insistent, îţi trimite înapoi cărţile nevândute chiar şi pe cele luate în cont fix. Dar cum ţi le trimite! Murdare, mototolite şi necomplecte...

Precum vedeţi, expediţia cărţilor, corespondenţa, spesele voiajorului şi dobânda banilor investiţi, mănâncă aproape tot beneficiul editorului. Cărţile fiind un aliment intelectual, s'ar putea lecui această stare de lucruri, cerându-se dela Stat ca printr'o lege să asimileze datoriile de cărţi cu datoriile de alimente. Numai în felul acesta s'ar putea normaliza, cred, raporturile dintre editor şi librar, şi s'ar încuraja editorul în misiunea lui.

Amintiri de adineauri

Când vom fi bătrâni şi tu şi eu, ne vom întâlni din nou poate — viaţa va fi trecut peste noi şi totuşi ne vom recunoaşte — pentru zilele pe care le vom fi trăit împreună, pe vremea când eram aproape copii.

Intr'o seară ca aceasta — o seară tăcută ce aşteaptă parcă glasul stins de vreme şi de părere de rău al amintirilor — îţi voi povesti încet ce a fost.

Şi tu să asculţi — poate că nu ştiai, sau ai uitat.

„Este aşa de mult de când veneai vara la moşie ca să-mi ţii de urît... Ne înţelegeam de minune, deşi erai mai tânăr ca mine — eu îţi spuneam tot ce-mi trecea prin gând şi tu erai mândru de încrederea mea, de uşurinţa cu care mă destăinuiam ţie şi îmi răspundeai grav ca cei ce-au învăţat de-acum totul dela viaţă.

Cu tine m'am deprins să fiu cochetă, îmi plăcea să văd aprinzându-se în ochii tăi, o dorinţă nouă ce te mira pe tine — să turbur copilăria ta cu tot ceeace nu cunoştea — şi cerea totuşi. In timpul lungilor noastre plimbări, când eram obosiţi ne aşezam sub un salcâm din margine de drum — tu te întindeai lângă mine cu capul pe genunchii mei şi rămâneam mult timp tăcuţi, urmărind fiecare un vis al său, străini deodată. Dar cum salcâmii erau încă înfloriţi, mirosul florilor ne îmbăta pe amândoi— mă cuprindea pe nesimţite o dorinţă nebună să sărut buzele tale calde de copil, să trezesc în tine o dragoste, alta, decât aceea curată, pe care o aveai pentru mine. Ar fi ajuns să mă aplec... Dar tu nu înţelegeai că nu trebuia să te mişti, ca farmecul să nu se risipească; cuprins de aceiaşi turburare pe care însă n'o puteai desluşi, ridicai capul deodată şi mă priveai adânc — o clipă doar nu mai erai copil — şi eu mă simţeam în faţa ta femeie.

Ne sculam râzând ca să ucidem acel neînţeles ce se ivise între noi şi râsul acesta păstrat de drum — de flori — de lanurile de grâu ne urmărea, până ce departe, ne ascundea brusc, o cotitură.

Ţii minte — aveam odăile alături, sus — şi seara uneori veneai pe balconul care unea ferestrele noastre, ca să stăm încă de vorbă. Ce mai aveam de spus, nu ştiu, doar împreună fusesem toată ziua. Poate nu mai vorbeam, ne lăsam cuprinşi de liniştea neturburată a nopţii cu aceiaşi plăcere de a nu fi singuri în întunerec, de a avea doar de întins mâna şi contactul unei alte mâini să ne risipească frica.

Dar vara se sfârşea, şi într'o noapte bătea un vânt puternic printre brazi şi cântecul lui avea accente adânci, umane; spunea doar jale — vieţi cenuşii — remuşcări surde şi din când în când un strigăt ascuţit ce răscolia în suflet adâncuri nebănuite. Tu dormeai de mult, probabil — şi am rămas singură în noaptea care plângea. Vântul mi-a strecurat în sânge atâta dorinţă, atâta nebunie, încât am strigat tare poate — nu doar în gând. Te-am chemat pe tine — uitasem că eşti numai un copil, că vei veni mirat să mă întrebi de ce te-am deşteptat din somn. Am crezut că o să înţelegi că eşti singurul care să mă poată linişti, nu ca un prieten, ci pentrucă erai unul ca toţi ceilalţi, dintre aceia de cari o noapte de furtună îmi adusese un dor nemărginit.

Nu m'ai auzit — şi n'ai venit. A doua zi de dimineaţă, când te-am văzut, m'ai desgustat deodată. Mi s'a părut că eşti atât de mic — că copilăria ta ne despărţea atât de mult, încât din ziua aceia am fost răutăcioasă cu tine, mereu. Mi-era nespus de ciudă.

Şi tu n'ai înţeles. Şi ai plecat.

. . . .

Vântul care s'a ridicat, pe când eu îţi vorbeam, aduce pe nesimţite toamna, o toamnă fără frunze de aur vechiu sau ruginiu, o toamnă amară ca sărutarea a două guri, cu buze uscate, îmbătrânite.

ALESSANDRA MILLANIS

„ALBUM ZOOLOGIC"

Fotografie

Licuricii — lampagii —
In decorul de topaz,
Au aprins pe dealuri, mii
De fanare mici cu gaz...

Şi pe câmpul ce ară
Galben şi botanic lux,
Umblă după prăzi, şireată,
Vulpea ca'n „Reineke Fuchs"...

ALEXANDRU BILCIURESCU

ULTIMUL PAS IN CHESTIUNEA
ATAT DE ACUTĂ A
SEXUALITĂŢII
IL FACE
„Instinctul Sexual"
de Dr. IOSIF WESTFRIED
cu o prefaţă de
PROFESOR Dr. S. FREUD
Un elegant volum de 230 pagini, cu numeroase planşe şi ilustraţiuni. Editura «Cartea Românească»

Cei 4 colaboratori ai „Adeverului Literar":

Domnii Alexis Nour, Doctor Ygrec, Sărmanul Klopştock şi Alexanru Bilciurescu

au scris romanul

Stafiile Dragostei

(Editura „Adeverul" — 60 lei)

care constitue cea mai antrenată lectură. Scris într'o manieră cu totul nouă, acest roman e cea mai reuşită parodie a romanelor detective, în care umorul se îmbină cu duioşia şi realul se amestecă cu fantasticul.

Cititorul va avea în faţă-i pitorescul mahalalelor noastre descrise de *Sărmanul Klopştock*, precum şi o reuşită şarjă a nouilor metode ştiinţifice în care *Doctorul Ygrec* e neîntrecut.

NEVRALGINE „JURIST" VINDECA DURERILE DE CAP

LUCAN*)

I

Dece ești trist, divine, și grasa ta figură
Ca de Priap pocit, pe gânduri parcă stă?
Nu ești artistul lumii, tu, care'n poezie
Invins-ai chiar pe Omer — când cucăia de vin?
N'ai încântat cu lira-ți pe greci tu la Olympia
Și nu ți-au dat cununi, în hohote de râs?
Nu stai pe cer călare și toți nu ți se 'nchină
Mai mult decât lui Zeus când de turbare-i prins?
Privește 'n juru-ți ceața de prieteni ce te-adoră,
Tu pari un zeu Amon ce din Egypt răsari.
Ca soarele ți-e fața și-amicii 'ți fac suită:
Sunt toți cu cap de bou ca zeii egypteni!
In mugete-ți dau slavă dar e'n zadar, divine,
Căci creerul tău zeesc de geniu e secat
Și în zadar pe-Apollo îl rogi cu multe jertfe
Și în zadar i-ai dat ca dar al Romei rug.
Să-i dai tu chiar prinosul pomejilor Popaeei
Pe Tigelinus chiar și admiratorii-ți toți,
Va fi'n zadar, divine, căci are gust Apollo
Și pe poeții proști el svârle-al lui scuipat!...

Lucan terminase de declamat versurile acestea și figura lui slabă și negricioasă era luminată de o bucurie nemărginită. Ochii-i mari privirā pe comeseni și un zâmbet de mulțumire îi pluti pe buze. Ce uimire, ce zăpăceală, mai bine zis, produseseră aceste versuri declamate cu o vervă demnă de cele mai strălucite lecturi publice. Dintre Augustani, Senecion o și pornise afară, prefăcându-se mânat de o trebuință imperioasă. Câțiva dintre oaspeții mai de seamă începuseră să cucăe și unii sforăiau sgomotos într'un somn bine simulat. Mulți rămăseseră cu privirile ațintite în cupele de Falern. Nici un sgomot, nici o șoaptă. Inșiși sclavii stăteau zăpăciți unii cu farfuriile gata de servit, alții cu mâinile pe ochi cași cum s'ar fi temut de o vedenie teribilă. Un vânt rece ca de ghiață, vântul unei morți apropiate, plutea par'că peste tot.

— A bârfit pe Nero! A aruncat cu noroiu în soarele divin!

Șoapta aceasta tremura pe buzele tuturor și încetul cu încetul un gol imens se făcu în jurul poetului. Unul câte unul, oaspeții s'au depărtat și la un moment dat Lucan s'a trezit singur.

Atunci i-a fost și lui frică de ceiace făcuse și l-a apucat un tremur nervos. A privit luminile din lămpi care parcă tremurau, a căutat spre cărnurile din farfurii care parcă fumegau sânge și o clipă a rămas cuprins de o mare spaimă.

Pe urmă s'a liniștit. A răsucit sulul de papir, l'a băgat cu grije în sânul togei și s'a îndreptat liniștit spre eșire.

Fața i se luminase de acelaș surâs de mulțumire de mai înainte și cine l'ar fi văzut pășind așa calm și aproape triumfal, ar fi crezut că iese de la una din ședințele de lecturi publice unde odinioară avusese atâta succes.

Afară l'a îmbătat mirosul de flori din grădină și l'a mângâiat o boare de aer cald.

Poetul se așeză visător pe o bancă și tresări ușor, când o șoaptă tristă și dulce îi grăi:

— Ce ai făcut! Ce ai făcut, o lumina ochilor mei?!..

Lucan se desmeteci, deabinelea. In fața-i stătea frumoasa Argentaria, soția lui, și îl privea îndurerată cu ochii ei albaștri ca vioreaua.

II

Cine nu-și amintea la Roma de începuturile glorioase ale nepotului bătrânului Seneca?

Cine nu-și amintea de ziua aceia de primăvară, când Nero și toată suita-i strălucită eșiseră întru întâmpinarea unui tânăr poet pe care împăratul îl chemase de la studii din Atena pentru a-l încărca la Roma cu toate onorurile unor favoruri nemaipomenite?

Lucan și Nero erau de aci înainte două nume, două suflete, două ființe nedespărțite.

Ce mândru pășea pe străzile Romei copilandrul spaniol care avea un tată bogat ca Croesus, un unchiu care era perceptorul împăratului și mai presus de toate pe însuși împăratul ca prieten intim și nedespărțit! Ce putea râvni un muritor mai mult decât atât? Ce putea râvni el mai bine decât darul pe care i-l dase cu prisosință însuși Apollo?

In adevăr, talentul inspirației poetice i-l revărsase din belșug zeul și acest dar îl făcea iubit tuturor: publicului din Roma, curtenilor și mai presus de toate împăratului. Toată lumea aleasă a Capitalei își amintea de scenele neuitate, când în fața unui public entuziasmat până la delir, Lucan își declamase versurile-i pline de o inspirație în adevăr zeiască.

— Să trăești, glorios poet! Să trăești pentru gloria veșnică a Romei!...

Și aplauzele curgeau furtunatec și strigătele de entuziasm vuiau ca tunetul.

Era așa de fermecat publicul de verva lui Lucan, încât de multe ori uita să dea prinosul lui de slavă unui alt poet care rămânea câteodată în umbră și-și zdrobea în suflet o durere greu conținută.

Acesta era Nero, poetul imperial, care fără voie, era dat uitării și rămânea întunecat de talentul strălucitor al lui Lucan.

Cât de greu suporta Nero gloria rivalului său! De multe ori Augustanii l'au îndemnat să îndepărteze dela curte pe acest tânăr care devenea din ce în ce mai îndrăzneț și mai vanitos. Multă vreme Nero s'a opus și bunul simț care-l stăpânea încă, l'a făcut să nu dea ascultare curtenilor lui josnici.

A venit însă o zi memorabilă, când, la o lectură publică, Lucan s'a întrecut pe sine. Declamase un episod din poemul său epic Pharsalia. Eroul cântat era Caesar și'n laudele date strămoșului, strănepotul ar fi trebuit să privească și pe ale sale. Nero însă, nu numai că nu s'a entuziasmat de imnurile aduse întemeietorului monarhiei, dar fiecare vers, fiecare cuvânt l'au ars cu flacăra invidiei.

Când auditoriul în delir l'a proclamat pe Lucan drept rege al poesiei și l'a încununat cu lauri, Nero a uitat să-și ia rămas bun de la prietenul său și cu fața contractată și cu ochii plini de lacrimi a părăsit sala. Figura lui roșie și rotundă a strălucit ca un soare în apus: apusul favoarei lui Lucan.

. . . .

III

Anul 65 a fost pentru Roma un an de groază și de teroare. A fost ca un cutremur care dărâmă și năruește cele mai înalte și mai frumoase edificii. In adevăr, în acest an s'a descoperit conspirația lui Pizo și mai toți fruntașii nobilimii romane s'au prăbușit la picioarele Caesarului răzbunător și setos de sânge.

In acest an a pierit tot ce avea Roma mai ales. Ca o seceră nemiloasă, răzbunarea lui Nero a tăiat din rădăcină cele mai frumoase flori care împodobiseră cu atâta strălucire pământul cel bogat al Romei. Bărbați de stat, oratori, filosofi, militari, poeți, toți au fost secerați de furia Caesarului.

Lucan intrase și el în această conspirație care avea de scop să mântue Roma de monstrul de pe tron. In ajun, se sfătuise cu unchiul său, Seneca:

— E bine, l'a întrebat, ca în locul lui Nero, să așezăm pe tron pe-un Pizo?

— E bine! i-a răspuns ironic filosoful. In tot cazul, tot e mai bine să ne cârmuiască un bețiv decât un criminal.

Lucan a plecat mulțumit. Era mulțumit că Roma va scăpa de un tiran și era și mai mulțumit că el va scăpa de un rival în poezie. Ah, lecturile publice cu aplauzele și cu gloria lor! Cine-l va mai împiedica pe poetul favorit al Romei să-și culeagă de-aci înainte laurii unei faime bine meritate!...

Și l'a împiedicat totuși un simplu centurion care s'a prezentat într'o dimineață în fața poetului și i-a înmânat o tăbliță din partea lui Nero. Vederea centurionului l'a făcut pe Lucan să îngălbenească.

— Ce mi-aduci? a bâlbâit el și când și-a aruncat ochii pe tăbliță, a îngălbenit și mai rău. „Divinul" îi scria: „Conspirația lui Pizo a fost descoperită. Tu faci parte din ea și ca atare, știi pedeapsa ce ți se cuvine.

Fiindcă am fost însă odată prieteni și fiindcă ai făcut uneori versuri mai bune chiar ca ale mele, îți îngădui să-ți alegi tu singur felul morții care-ți va plăcea. Adio și salută pe Apollo din parte-mi!".

Poetul zdrobit de groază, avu un moment de supremă lașitate.

— Stăi, strigă el centurionului, așteaptă un moment căci am să-ți denunț pe adevăratul conspirator!

Și-i denunță pe mama sa.

După plecarea centurionului, curajul îi reveni însă ca prin farmec. O căință grozavă îl cuprinse și vărsând șiroaie de lacrimi la picioarele Argentariei, dete ordin să vie medicul pentru a-i tăia vinele.

— Voiu ști, cel puțin, să mor ca un om. Ca și unchiul său vorbi cu toți cei din juru-i senin și calm. Puse să i se aducă Pharsalia, poemul lui iubit și declamă el însuși pasagii întregi din el.

In cameră era liniște, într'un colț stătea Argentaria și din ochii-i picurau lacrimi pe când din vinele lui Lucan picura sânge.

Dar el recita mereu versuri și mereu viața i se scurgea prin vinele deschise. Când a declamat cu voce stinsă:

„Pharsalia mea trăi-va și veacuri numeroase o vor cruța de-osânda uitării 'ntunecoase", moartea îl atinse cu mâna-i rece și sufletul lui Lucan își luă sborul spre plaiurile nemuririi.

Era numai de 26 de ani și soarta îi hărăzise tot ce putea râvni un muritor: o soție frumoasă și iubitoare, o bogăție imensă și mai presus de toate, gloria unui poet adevărat.

I. M. MARINESCU

*) Din volumul „Medalioane literare din antichitatea latină", care va apărea în curând.

Miss Europa

D-șoara Elisabeta Simon

Confirmă rezultatele surprinzătoare realizate prin întrebuințarea regulată a cremei și pudrei Tokalon:

„Eu sunt fericită și mândră de a fi fost aleasă la concursul de Frumusețe al Europei pentru anul 1929. Datorez o mare parte a succesului meu întrebuințării regulate și zilnice Cremei Tokalon, care este alimentul pentru piele prin excelență. Ea este cu adevărat minunată pentru ten și conservă pielii fermitate, frăgezime și tinerețe. Complementul ei indispensabil este Pudra Tokalon, care îmi permite să dansez ore întregi într'o sală de bal supraîncălzită,— și cu toate astea pielea se menține fragedă, curată și un ten încântător este rezultatul utilizării acestei pudre. Eu n'ași putea decât să recomand femeilor ca și fetelor, cărora cerințele profesiunii sau muncii lor le pretind, ca pretutindeni și în totdeauna să apară sub o înfățișare din cele mai seducătoare, — să facă o încercare cu Pudra Tokalon. De aceasta mă servesc în fiecare dimineață.

Eu autoriz în mod expres și fără nici o rezervă, Societatea Anonimă Tokalon să publice certificatul de mai sus, al cărui text l-am aprobat, menționând numele și calitatea mea, — în mod integral sau parțial, cu sau fără fotografia mea. — Eu rezerv Societății Anonime Tokalon dreptul exclusiv de a se servi de numele și certificatul meu pentru reclame privitoare la cremele și pudrele de frumusețe. — Această autorizațiune va permite Societății Anonime Tokalon de a publica reclamele sale în toate ziarele, revistele și publicațiunile din lumea întreagă, în toate limbile și atâta vreme cât îi va părea necesar nevoilor de publicitate, — fără a avea dreptul să pretind sub acest raport nici un fel de retribuțiune".

1848. s. s. ELISABETA SIMON

O călătorie de plăcere

I

Am făcut-o în anul una mie nouă sute douăzeci și șapte, în Jugoslavia. Bine'nțeles, fără pașaport. Nu plecasem însă cu intenția să mă opresc în această țară. Voiam să merg ceva mai departe. Dar m'am poticnit...

La Jimbolia, am ajuns seara, târziu. Aveam două zeci de lei în buzunar și mâncasem în seara zilei ce trecuse la un restaurant în Arad, unde, neavând cu ce plăti, lăsasem pălăria amanet... Noaptea, am petrecut-o în gară la Jimbolia, întins pe o bancă în sala de așteptare, iar dimineața m'a sculat omul care făcea curățenie.

Un comisar dela poliția de frontieră, foarte elegant și foarte scund, veni să mă legitimeze.

— Ziarist ? — mă'ntrebă, uitându-se'n carnet.

— Da.

— Ați venit pentru vre-o anchetă?

— Ba nu, am venit să mă plimb.

Se prezentă, apoi discutarăm politică. Era cu guvernul.

— Imi permiteți să vă învit la o țuică ? — și se'nclină.

Era foarte scund și foarte politicos.

Pornirăm în oraș. Pe drum, îi cerui unele informații: cât e până la frontieră, cum este păzită, și care e drumul cel mai scurt până în Jugoslavia.

Se'nclină din nou și-mi spuse câteva lucruri din care am înțeles că până la frontieră sunt numai trei kilometri și trebuie s'apuci pe lângă fabrica de țigle. Intrarăm apoi într'un restaurant unde băurăm câte două drojdii, iar eu am mâncat șapte cornuri.

— Azi noapte am făcut un chef la Welika-Kikinda ! — îmi șopti.

— Unde ? !

— La Kikinda... în Serbia. Știți, eu fac naveta cu trenul Jimbolia-Kikinda, pentru control.

Imi arătă niște butoni de manșete pe care-i târguise din Jugoslavia, mă omeni cu o țigară sârbească și ne despărțirăm.

Cu cei două zeci de lei, am cumpărat un pachet de țigări și-o jumătate de pâine albă pe care-am mâncat-o, întins pe burtă, într'un lan de porumbi din marginea orașului. Apoi, mai prin porumbi, mai pe linia ferată, ocolind pichetul român de grăniceri, am trecut pe pământul Serbiei. De-aci încolo am mers numai pe linia ferată, ca să nu mă rătăcesc. La un canton, m'am oprit, am băut apă și-am mâncat mere dintr'un pom. Am vrut să iau și 'n buzunar câteva, dar a prins de veste cantonierul și m'a alungat cu pietre...

La Kikinda, am ajuns după masă pela două. Nu mi-a plăcut nici orașul, nici gara. Am intrat în vestibul și am consultat „mersul trenurilor" deslușind, cu multă caznă, direcția și orele. Apoi am însemnat pe o bucată de hârtie itinerarul acesta : Kikinda-Subotica-Zagreb-Triest-Paris. Am intrat în sala de așteptare, am ieșit pe peron... Incepusem să mă plictisesc și eram obosit. Cum hotărâsem să plec cu trenul de 9 seara, ca să mă pot feri mai ușor de control și cum n'aveam ce face, m'am suit într'un vagon de clasa I-a tras pe-o linie moartă, am lăsat perdelele și m'am lungit pe canapeaua moale, împăcat și satisfăcut: eram în străinătate...

Nu știu cât am dormit, nici dac'am dormit cu adevărat, căci era cald. M'a trezit zgomotul unui tren ce intra în stație. M'am coborît buimac de somn și m'am îndreptat spre peronul gării. Era simplonul. Citesc pe tăbliță : „Wincowci-Jimbolia". Dar am înțeles invers : „Jimbolia-Wincowci". Și ca să nu mai aștept până seara, m'am suit modest într'un vagon de cl. II-a. Era pustiu. Mă plimb pe culoar, și când dau să intru într'un compartiment, mă oprește un vameș care mă'ntreabă ceva pe sârbește. Ii răspund în românește. El repetă întrebarea pe italienește, și'n cele din urmă, ne'nțelegem, de bine, de rău, pe nemțește :

— Ce cauți aici?

— Pe d-ta te caut!

Se 'ncruntă. Apoi, încuie ușile, se coborî, și peste câteva minute reveni însoțit de un jandarm. Asta nu-mi plăcu, fiindcă mă 'ncurca în socoteli.

— Urmează-mă! — se zbârli vameșul.

— Unde?

Nu răspunse. Jandarmul vorbi ceva pe sârbește, în care bănuii o înjurătură. Fui condus în biroul poliției de frontieră. Un comisar în uniformă, un croat tânăr și foarte bine crescut pentru funcțiunea lui, mă 'ntrebă, într'o românească destul de corectă, ce și cum. Când să răspund, auzii înapoia mea o exclamație de uimire. Era comisarul cu care băusem țuică la Jimbolia. Sta 'nfipt în prag și se uita la mine ca la o minune.

— Munte cu munte se 'ntâlnește! — zic.

— Dar ce căutați aici?!

— Am venit în plimbare.

— Cum?! Pe unde?! Când?!

Erau numai patru ore de când ne despărțisem, iar Kikinda este la 18 km. de Jimbolia.

— Pe linia ferată, — îi spun.

— Cu trenul?

— Ba nu. Cu picioarele. Este mai sigur, și-mi place să umblu pe jos.

Un alt comisar, tot dela poliția de frontieră din Jimbolia, întunecat și amenințător, mă studiă câteva minute rezemat în baston, apoi vorbi răspicat și sentențios :

— Vagabond!

Mă făcui că n'aud.

Comisarul croat mă pofti pe-o bancă și-mi luă interogatorul :

— Cum ați trecut granița?

— Pe jos.

— Nu v'a văzut niciun grănicer?

— De unde să știu eu?

— Dv. n'ați văzut niciunul?

— Nu, n'am văzut. Dealtminteri, nici nu eram curios.

— La ce oră ați plecat din Jimbolia?

— Cred că pela 10. (Apoi, întorcându-mă către prietenul din Jimbolia): Așa este, domnule comisar?

— Ce mă'ntrebi pe mine? — răspunse răstit.

— Pe care parte a liniei ferate ați venit?

— Pe toate părțile. Am mers în zigzag.

— Pentruce-ați trecut frontiera?

— Sunt refugiat politic.

— Da?!

— Da. Sunt gazetar comunist, foarte periculos.

Comisarul dela Jimbolia, repetă apăsat:

— Vagabond!

Ii răspunsei prompt:

— Vită.

Se iscă un mic incident. Croatul ne potoli însă, atrăgând atenția confratelui său că nu are dreptul să s'amestece. Apoi, continuă cu întrebările:

— Și unde voiți să mergeți?

— La Paris!

— Păi bine, trenul în care vă suiseți, merge în România! — și zâmbi.

— Nu glumiți?

— Deloc!

N'am mai zis nimic. Comisarul, cu ajutorul unui jandarm, îmi făcu percheziție. Găsiră asupra mea, obiectele următoare: carnetul de legitimație, manuscrisul unei schițe neisprăvite, niște fotografii, o batistă și-o cutie cu chibrituri.

— Bani nu aveți?

— Nu, nu am. Am auzit că legea oprește să treci frontiera cu sume prea mari!

— In pantofi aveți ceva?

— Am picioarele!

Mă descălțai. Cercetară cu deamănuntul pantofii, dar nu găsiră nimic.

— Pentruce purtați ciorapi de damă?

— Sunt mai practici.

— Cum așa?

— Sunt lungi, și pe măsură ce se murdăresc, îi tai și-i arunc; pe urmă-i slobod în jos. Nu trebuesc spălați decât după ce-i tai ultima oară... Ii porți o vară 'ntreagă... sunt foarte practici...

Comisarii zâmbiră, iar jandarmul păru că se gândește puțin, apoi zise ca pentru sine:

— Are dreptate.

— Și-acum ce faceți cu mine? — întreb pe comisar, după ce isprăvise cu percheziția și cu interogatorul.

— Mai așteptați aici până diseară. Apoi vă trimit la prefectura de poliție, unde veți executa trei zile de închisoare pentru trecerea clandestină a frontierei.

— Și după'aceia?

— Vă trimite sub escortă în țara unde doriți să mergeți.

Lămurirea comisarului, mă liniști. M'așezai pe bancă și 'ncepui să fluer. Un jandarm îmi spuse însă că nu-i voie și mă amenință cu patul armei.

Seara, pela vreo 8, fui trimis la prefectura de poliție, întovărășit de un agent și de un jandarm. Eu, ca oaspete, mergeam la mijloc... când să intrăm în oraș, pe strada principală, văd un arc de triumf.

— Ia te uită! — zic. Foarte drăguț din partea dv. Dar de unde-ați știut că sosesc astăzi?!

— Nu-i pentru d-ta! — răspunse jandarmul morocănos, în vreme ce agentul, care nu știa românește, îi cerea lămuriri.

— Dar pentru cine?

— Pentru fostul ministru Nincici.

— Ei, comedie! Dar ce! la dv. și foștii miniștri se primesc cu arcuri de triumf?... Fericită țară...

II

La poliție, fui condus în corpul de gardă și luat în primire cu iscălituri în regulă, apoi mă băgară la închisoare. Era o celulă mobilată cu un pat de scânduri, o sobă 'n zid, o mătură sau așa ceva și-o cană de tinichea pentru apă. Polițistul de serviciu, dupăce-mi făcu și el percheziție, încuie ușa și plecă. Iar eu mi-am spălat restul de ciorapi și picioarele și m'am lungit în pat, punând dreapta căpătâiu. Eram, însfârșit, la adăpost de această lume rea și meschină...

A doua zi mă sculară foarte de dimineață și fui poftit în curte să „iau aer". Curtea era înconjurată de clădiri înalte și răspundea în două străzi, având porți masive, păzite de câte-un polițist înarmat cu sabie și revolver.

Ziua întâi trecu repede. Eram însă flămând, căci nu mâncasem să mă satur aproape de-o săptămână, iar pâinea dela amiază pe care-o mâncasem pe nerăsuflate, era porția zilnică. Apă... la discreție...

In dimineața următoare, fui condus la prefectul poliției. Era scund, avea mustăți și ochelari, vorbea răstit și încruntat.

— Comunist ?

— Da.

Mă amenință cu pumnii, spuse câteva cuvinte în limba lui, apoi mă dădu afară. Sergentul mă conduse într'un birou vecin ca să mi se ia interogatorul. Un alt sergent, care vorbea corect românește, servea de tălmaciu. Șeful, repetă întrebarea prefectului :

— Comunist?

— Da! — şi zămbiam.
— Unde eşti născut?
— Acasă!

Un agent voinic, cu figura colţuroasă de mongol, îmi ameninţă fălcile cu un pumn cât un maiu. Zâmbiam mereu şi-l priviam ţintă.

— Părinţi?
— Da.
— Trăesc?
— Numai mamele.
— Ce-ai spus?!
— Trăesc numai mamele... Am trei: una m'a născut, alta m'a găsit şi cea de-a treia m'a crescut...
— Du-l de-aici! — răcni şeful. Răspunde anapoda, nu ne putem înţelege cu el. Să-l aduci mâine.

Fui condus în curte. Poliţistul care mă escorta, îmi puse în mână două stropitori, şi prin semne mă lămuri că trebue să stropesc asfaltul, pomii şi iarba. Tot prin semne îi spusei râzând că treaba asta poate s'o facă şi el. Un altul, care vorbea româneşte, interveni:

— Dar ce! crezi c'o să te ţinem degeaba aici?
— N'aveţi decât să-mi daţi drumul.
— Te pui în lanţuri.
— Pune-mă!

In lanţuri nu m'a pus. Dar m'a ţinut închis, în celulă, toată ziua.

A doua zi dimineaţa, fui condus iarăş la interogator. Răspunsei omeneşte la toate întrebările, fiindcă împlineam trei zile de închisoare, şi după cum îmi spusese comisarul din gară, trebuia să fiu trimis în Franţa.

— Să mă trimiteţi prin Italia! — le spun. Căci vreau să văd Veneţia şi pe Mussolini.
— Unde să te trimetem?! — se miră şeful.
— Cum: unde? In Franţa... la Paris.
— O-ho! să vedem, — zise. Trebue să execuţi mai întâi pedeapsa de 15 zile închisoare şi să ne informăm în România dacă eşti într'adevăr refugiat politic.

Asta nu-mi plăcu deloc şi mă hotărîi să evadez. Dar mă răzgândii. Nu că evadarea ar fi fost cu neputinţă, însă credeam că, în cele din urmă, voi fi trimis în Franţa. Ziua se scurgea greu, fiindcă aşteptam pe cea următoare ca să-mi dea pâinea...

Nu mult dupăce mi-se luase ultimul interogator, fu băgat în celula mea un tip foarte interesant, un marinar tânăr, nebărbierit şi desculţ.

Cinci zile a stat la închisoare cu mine. Mi-a povestit o sumedenie de lucruri foarte interesante. Colindase toate mările şi oceanele pe diferite vapoare, umblase prin mai toate ţările din Europa. Printre altele admira ospitalitatea marinarilor italieni şi... închisorile germane.

După ce-a plecat marinarul, au fost aduşi vreo cinci inşi, proaspeţi. Se afla printre ei un lucrător cu ziua, un bărbat de vreo patruzeci de ani, arestat împreună cu o pereche de dăsagi, o coasă şi o bucată de pâine, fiindcă nu ştia de unde este, de unde vine şi 'ncotro merge. Sau poate ştia, dar nu se putea înţelege nimeni cu el. Vorbea toate limbile şi nu vorbea niciuna...

— Esperantist? — am întrebat.
— Aş, e român! — spuse cineva.
— E şi sârb! — adăogă altul.
— Şi ungur!

Era amestecat. Şi vorbea toată ziua, ţinând în mână bucata de pâine. Il ascultam cu atenţie, dar n'am priceput măcar o frază. Prindeam numai, din când în când, câte-un cuvânt românesc, tot aşa precum înţelegeau ceilalţi câte unul sârbesc, unguresc sau nemţesc. După trei zile, l-au trimis sub escortă, împreună cu dăsagii, pâinea şi coasa, în nu ştiu ce parte a ţării...

...Implinisem douăsprezece zile aşteptând pâinea şi momentul când voi fi trimis în Franţa. Ca să am o îndeletnicire, stropeam de trei ori pe zi asfaltul, iarba şi pomii, măturam curtea şi celula...

In a cincisprezecea zi, văzând că nu sunt trimis în nicio parte a lumii, am cerut să fiu scos la raport.

— Trebuie să mai aştepţi! — mi s'a spus.
— M'am plictisit... Afară de asta, am executat cele cincisprezece zile.
— Se poate. Dar hârtia s'a înregistrat cu două zile mai târziu, din greşeală, astfel că ai numai treisprezece.
— Nu sunteţi oameni cinstiţi. Când mă'ntorc în România, sau la Paris, am să vă'njur într'un articol de gazetă...

După două zile, cerui iarăşi să fiu scos la raport.

— N'am primit nici un răspuns din România. Trebuie să mai aşteptaţi.

A doua zi, mi-a venit rău. Cred însă că n'aveam nimic. Dar ceva tot aveam. Că-mi venea să mă culc sub pat, să râd tare şi să-mi ascult râsul, să frământ cu picioarele scândurile patului, să smulg soba din zid şi s'o pun căpătâiu... Incepui să mugesc: „mm...mm...“ un sergent m'auzi şi intră la mine.

— Ce ai?
— Mm... mm...
— Eşti bolnav? Să chem doctorul?
— Mm... mm...

Mă'njură de precistă şi de Dumnezeu şi plecă. Reveni însă peste câteva minute, însoţit de sergentul revizor. Mă găsiră vârât sub pat, gemând şi văitându-mă. Unul m'apucă de picioare, celălalt de subsiori şi mă'ntinseră'n pat, apoi mă stropiră cu apă.

— Ce ai, mă?
— Mm... mm...
— Eşti bolnav?
— Mm... mm... aoleoo!...

Părăsiră celula ridicând din umeri. Pe seară, aduseră medicul. Mă puse să scot limba şi să tuşesc, îmi pipăi pulsul, îmi căută inima şi mă'ntrebă apoi dacă nu-mi vine să vomez.

— Ba mi-se pare că-mi vine, dar ce să vomez?! Că n'am mâncat să mă satur de vre-o lună.
— Te doare ceva?
— Nu ştiu.
— Ce ai atunci?
— Nu ştiu.
— Cum nu ştii?
— Nu ştiu. Imi vine să mugesc şi să urlu, să umblu deabuşilea şi să fac ca măgarii... Ştii cum fac măgarii?

Doctorul zâmbea. Poliţiştii s'adunaseră mai toţi şi m'ascultau râzând. Unul fu de părere să-mi toarne'n cap câteva găleţi de apă rece, „c'a mai păţit-o el aşa cu un arestat“. Se'ndepărtară apoi cu toţii şi mă lăsară singur.

Dimineaţa, un sergent mă vesti:

— Astăzi te trimit.
— Unde?
— In România.
— Pentruce nu în Franţa?!
— S'a primit informaţia că nu eşti urmărit pentru nici un delict; şi deci nici pentru... agitaţii comuniste prin presă.

Câteva ore mai târziu, un alt sergent veni să mă ia în primire. Pornirăm către cealaltă parte a curţii, unde erau birourile.

— Unde mă duci?
— La gară.
— Păi dece mă scoţi p'aici?
— Aşa.
— Nu merg. Trebue să ies pe poarta pe care am intrat.

Şi stătui locului. Sergentul râse mai întâi, dar când văzu că nu glumesc, se'nfurie. M'apucă de braţ şi'ncepu să mă tragă. Mă smuncii violent şi-o luai la fugă spre intrarea principală. Mă trezii proptit cu pieptul în revolverul sergentului de pază. Cel ce mă escorta, împreună cu alţii, m'ajunseră. Mă luară pe sus înjurându-mă şi ameninţându-mă în trei limbi şi traversară astfel curtea cu mine, punându-mă în pragul porţii opuse.

— Dacă mai faci o singură mişcare, — te'mpuşc! — mă ameninţă sergentul şi scoase revolverul.

La gară, am ajuns peste douăzeci de minute. Cel dintâi pe care l-am văzut îndată ce am păşit în vestibul, a fost vechiul meu prieten, comisarul dela Jimbolia. Se uită lung la mine, apoi mă'ntrebă:

— Dumneata eşti?!
— Nu mai ştiu, crede-mă. Pare-mi-se că sunt altul, care seamănă cu mine.

Eram nebărbierit de patru săptămâni, aveam părul mare şi'ncâlcit, hainele boţite şi pătate...

Fui condus în biroul poliţiei de frontieră, în aşteptarea Simplonului, care avea 60 de minute întârziere.

Abia m'aşezasem, când un jandarm introduse în birou un herzegovinean, dezertor de vre-o 2—3 ani din armata sârbă şi fugit în România. Lucrase tot timpul la o brutărie din Timişoara. Ii legase mâinile cruce pe piept cu un lanţ atât de strâns, încât îi învineţise carnea. El zâmbia însă.

— N'aveţi o ţigară?

N'aveam. Dar am cerut tabacherea dela un grănicer român, am răsucit o ţigară şi i-am aprins-o. I-se luă interogatorul. Răspundea zâmbind şi natural, fără ocolişuri sau gângăviri. Un agent slăbuţ şi posomorît, îi trase o palmă fiindcă i se părea lui că nu răspunde aşa cum trebuie. Sau poate-l obseda zâmbetul dezertorului? Că zâmbia şi după ce-i trase palma. Il privea ţintă cu o pereche de ochi albaştri, şi zâmbia. Agentul îi mai trase o palmă. Degeaba: el zâmbia mereu şi-l privia cu ochii înlăcrimaţi. Mă plictisea. Aş fi vrut să plângă.

— Ia mai trage-i una! — zisei.

Reprezentantul forţei publice, îi mai trase două palme şi-un ghiont în coaste. Omul icni odată; dar tot zâmbia.

— Lasă-mă să-i trag şi eu o palmă! — rugai pe agent.
— Trage-i!

Ii dădui o palmă. Acuma zâmbia parcă mai duios, şi-i zâmbiau şi ochii printre lacrimi...

M'am suit în trenul care tocmai sosise, având în minte icoana dezertorului care zâmbia, cu ochii plini de lacrimi, sub ploaia de palme. M'am aşezat pe canapeaua tare lângă jandarmul sârb care trebuia să mă escorteze până la Jimbolia, — şi-am plâns...

MIRCEA DAMIAN

—— ∞═✱═∞ ——

Cronica Teatrală

Despre cele 4-5 teatre de vară

Se mai poate vorbi şi anul acesta despre „marea criză” a teatrelor-grădini de vară, criză accentuată imediat după războI şi catastrofală pentru opereta românească? Cele câteva înjghebări variate, de sezon, la care ne ducem în prezent în fiecare seară, şi care par a fi consolidate până la toamnă, dau răspuns negativ la aceasta întrebare. Criza din ultimul deceniu a fost datorită morţii catastrofale a Operetei, iar moştenirea acestui gen de artă uşoară şi distractivă, „mică artă” — „Kleinkunst” teatrală, — s'a diferenţiat evident în patru genuri: comedia uşuratecă, revista de mare montaj, revista de industrie casnică şi comedia-zeflemea ad-hoc.

Conform acestei clasificări s'a stabilit prin teatrele noastre de vară tot atâtea înjghebări, cu multă sau cu puţină muzică care nu mai joacă rolul ei de odinioară — din operetă. Pedeoparte vedem pe veteranul „renegat“, al Operetei, Maximilian, tragedian şi comic, figurând într' „O aventură în ascensor”, care a reuşit *„în plin”* la Oteteleşeanu, sau pe Ion Morţun — „Cărăbuş-Ţiganul” — în „Păţania lui Don Vagmistru” dela Marconi; iar pe de altă parte epavele operetei de odinioară — Kanner şi Bărcănescu, înfundaţi în varieteul dela „Elita” Frascatti. Fotino la „Scala”? C. Toneanu şi Anicuţa Cârje între Maximilian şi Stroe?...

Reiesă de aci o vădită ascensiune a producţiei teatrale, oferite publicului flanêur transpirat, dela asfalt? Evident că da. Şi un lucru curios: Toate aceste piese, până la „Of! Of! Voronoff!” sau „Eu mâna ţi-o sărut, madam” — nu mai pretind a fi canavaua pe care talentele actoriceşti să se declare, iar manifestările dramatico-comice să nască un râs sănătos şi instructiv.

Revistele sau comediile grădinilor de vară distrag numai atenţiunea exterioară a publicului: prin fastul montării, cu ajutorul costumelor, decorurilor, trucurilor dansante sau figurilor realizate de 30—80 *„Girls”*. Râsul spectatorului e foarte superficial, iar emotivitatea scenicului pieselor—pur vizuală şi auditivă. Se râde şi se înduioşează prin liricul acţiunii, se savurează — prin decentă sau indecentă pornografie... tot una, lumea interioară a publicului matur rămâne închisă şi prea puţin satisfăcută de „petrecerea plăcută“. Numai adolescenţa se impresionează şi se... strică cu această „Kleinkunst“ a Bucureştilor din toiul verii.

Integralul convenţionalei operete de odinioară, spulberându-se pe cele patru genuri, — lasă astăzi sufletul spectatorului complect neatins, sau îl preface în „gură-cască”-tip intelectual şi cum-se-cade, cel mult. Descompunerea aceasta se va transforma într'o zi, cândva, într'o nouă sinteză integrală, cum a fost opereta?

Lăsând la o parte câteva întreprinderi nerealizate — în felul „Grădinii Teatrului Nou” din Văcăreşti, cele existente şi cam consolidate, strâng lumea serală cu destul succes; mai ales la Oteteleşeanu se vădeşte superioritatea intelectuală a scenicului dramatico-comic, asupra fastului dela Cărăbuş, deşi teatrul lui Tănase deţine întâetatea distracţiilor Capitalei — prin efecte tehnice.

La Marconi — uneori regretăm că d. Mărculescu n'a reuşit să capteze alături de Morţun încă câţiva artişti consacraţi de pe prima noastră scenă.

Totuşi, parodierea şi umorul „Păţaniei”, cu fiecare nouă reprezentaţie, ajung să fie gustate tot mai mult de public.

A. N.

—— ∞═✱═∞ ——

Curiozităţi

Unul care s'a bătut regele

In oraşul Rickmansworth din Anglia, a murit în vârstă de 88 ani doctorul Richard Hunderson, care obişnuia să se recomande tuturor astfel: — „sunt singurul englez, supus credincios al regelui, care am bătut pe suveranul meu şi n'am fost pedepsit“.

Intr'adevăr, în timpul copilăriei, Hunderson a petrecut o vară la plaja dela Broadstairs, unde a avut o ceartă cu prinţul de Walles — mai târziu regele Eduard VII; din această ceartă, moştenitorul tronului englez a eşit crunt bătut.

Hunderson îşi făcuse din nisip un frumos „castel“, ceiace a provocat invidia prinţului de Walles — copil şi acesta pe atunci.

Guvernorul lui Hunderson stătea puţin la o parte şi n'a avut timp să observe că prinţul a călcat în picioare „castelul“ lui Hunderson şi că acesta din urmă s'a aruncat asupra agresorului. In câteva clipe numai, pumnii lui Hunderson au reuşit să provoace patru mari vânătăi pe obrajii prinţului, care abia putuse să se desmeticească şi să fugă plângând.

Deoarece „ancheta“ făcută de guvernorii acestor doi copii a stabilit că distrugerea castelului a fost făcută intenţionat de către prinţ, Hunderson n'a fost pedepsit...

Un spărgător paradoxal

Până acum am auzit că banditii sparg uşile sau ferestrele caselor pentru a le prăda. La Milano a avut însă loc un caz cu totul contrariu: un spărgător a pătruns într'o casă pentru a introduce în ea obiectele necesare locatarului.

Acest locatar, intrând într'un cinema, şi-a adus aminte că are în buzunarul hainei un portofel cu 10.000 lire şi cu mai multe acte importante. Ştiind prea bine că Milano nu duce lipsă de pungaşi, italianul îşi mută portofelul în buzunarul dinapoi al pantalonilor, căutând să facă această operaţie aşa ca nimeni să n'o vadă; apoi, liniştit, îşi ocupă locul în sală.

Peste două ceasuri, eşind din cinema, precautul domn îşi băgă mâna în buzunarul pantalonilor şi constată cu groază, că buzunarul era tăiat şi portofelul dispărut. Un pungaş extrem de abil, observase mutarea portofelului şi ştiuse să-l scoată din ascunzătoarea-i „sigură”!

Disperat, italianul făcu o declaraţie poliţiei şi plecă acasă regretând nu atât banii cât actele furate. Spre marea lui mirare, îşi găsi locuinţa călcată de spărgători: uşa fusese forţată, deschisă şi broasca spartă.

Deci nenorocirea îi era dublă în acea seară fatală!

Dar cu mirare, stăpânul văzu că niciun sertar şi nici cassa de bani nu fuseseră sparte, iar pe masa de scris găsi portofelul furat — cu toate actele, dar.. fără bani, fireşte.

Astfel un spărgător a ştiut să creieze un paradox în specialitatea-i atât de puţin paradoxală: s'a grăbit, cu mărinimie, să consoleze, prin spargere, pe păgubaş!

Ministru-femee în dormitorul regelui

Miss Baundfield, actualul ministru şi membru al consiliului Imperial secret al Marei Britanii, are dreptul, uneori chiar obligaţia să asiste la toaleta de dimineaţă a regelui Angliei.

Cu această ocazie o nemaipomenită dezorientare domneşte la Curtea engleză. Mai întâi: Cum trebue să fie îmbrăcată Miss Baundfield la o recepţie ca asta, unde, după ritualul tradiţional, miniştrii stau îmbrăcaţi în nişte pantaloni scurţi de catifea (mai sus de genunchi!) şi acoperiţi cu bonete triunghiulare à la Napoleon, — în faţa Regelui care e numai în cămaşa lungă tradiţională.

Apoi, cum va putea regele să-şi scoată acea cămaşă, să-şi pună o alta şi... indispensabilii, de faţă fiind un ministru-femee? Doar acest obiceiu dăinueşte de mai multe secole şi a fost instituit pentru ca membrii guvernului să se convingă zilnic cu proprii lor ochi de perfecta sănătate trupească a suveranului Angliei!

Fiind intervievat de jurnalişti, Sir Austain Hurthlett, lordul-camerier al regelui, a declarat că, probabil, „doamna ministru va putea veni la această ceremonie în costumul ei feminin de toate zilele, dar nu va asista la coborîrea regelui din pat, fiindcă atunci nu se pot găsi în dormitorul regal decât bărbaţi”.

Cronica Şahului

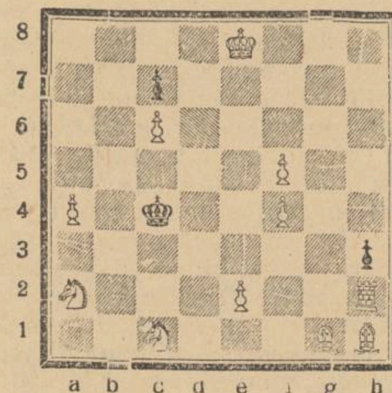
PROBLEMA No. 234

de **E. Salardini**, Reggio Emilia.

(*„L. Echiquer“ 1929*)

Negru (3 figuri)

Rc4, Pc7 şi h3.

Alb (11 figuri)

Re8, Th2, Ca2 şi c1, Ng1, şi h1, Pa4, c6, é2, f4 f5.

Alb joacă şi face mat în 3 mutări.

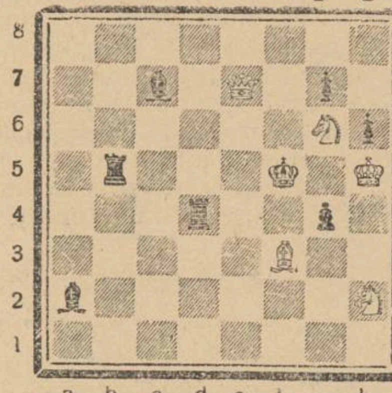
PROBLEMA No. 235

de **E. Lamérat**, Alger.

(*„L'Echiquier“ 1929*)

Negru (8 figuri)

Rf5, Tb5 şi d4, Na2, şi c7, Pg4, g7 şi L6.

Alb (5 figuri)

Rh5, Dé7, Cg6 şi h2, Nf3.

Alb joacă şi face mat în 2 mutări.

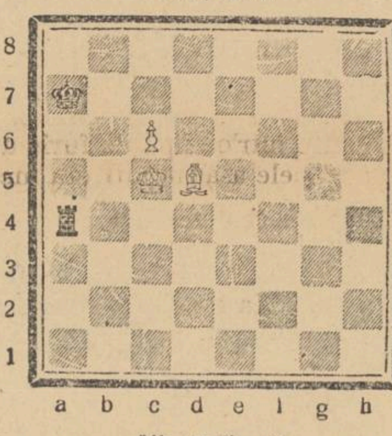
STUDIUL No. 11

de **L. Ehrlich.**

(*„Wiener Schachzeitung“ 1929*)

Negru (2 figuri)

Ra7, Ta4.

Alb (3 figuri)

Rc5, Nd5, Pc6.

Alb joacă şi câştigă.

PARTIDA No. 92

Premiul de frumuseţe în concursul internaţional din Piştian, jucată la 17 Aprilie 1922.

Alb: E. Gruenfeld. **Negru: R. Reti**

1. d2—d4, Cg8—f6; 2. c2—c4, d7—d6; 3. Cg1—f3, Nc8—f5; 4. Cb1—c3, h7—h6; 5. g2—g3, c7— c6; 6. Nf1—g2, Dd8—c8; 7. h2—h3, Cb8—d7; 8. Cf3—d2, intenţionând să joace é4. 8..., é7—é5; 9. d4—d5, mai bine ar fi fost é3. 9..., Nf8—é7; 10. é2—é4, Nf5—h7; 11. Dd1—é2, 0—0; 12. Cd2—f1, c6×d5; 13. c4×d5, Cd7—c5; 14. g3—g4, b7—b5!;

Inceputul unei frumoase combinaţii; dacă alb ia pionul cu calul sau cu dama, negru câştigă pionul din é4 şi stă mai bine. 15. Cf1—g3, alb nu vede combinaţia negrului. 15..., b5—b4; 16. Cc3—d1, Cf6×d5!; 17. é4×d5, Cc5—d3+; 18. Ré1—d2, spre a nu pierde nebunul din c1. 18..., Cd3—f4; 19. Dé2—f3, Dc8—c2+; 20. Rd2—é1, Cf4—d3+ recâştigă figura şi are o poziţie de câştig. 21. Ré1—f1; Cd3×c1; 22. Cg3—f5, Né7—g5!; 23. Ta1×c1, la C×d6, negru ar fi jucat é4, iar la Cfé3, Nd3+ urmat de Cé2+ şi Ng5—f4+. 23..., Ng5×c1; 24. Cd1—é3, Nc1×é3; 25. f2×é3, Nh7×f5; 26. g4×f5, Dc2×b2 şi alb abandonează.

ING. L. LOEWENTON

P. I. NEGREANU

S'a deschis vechea
Boiangerie şi Curăţătorie Chimică
B. AFTALION
CALEA MOŞILOR No. 160 (colţ cu Bulevardul Carol) Tel. 372/59
SUCURSALE: Şerban-Vodă, 11 — Ştirbei-Vodă, 55 — Dudeşti, 29

Se vopseşte
fire şi stofe de lână, bumbac, mătase naturală şi vegetală, toalete şi costume toate culorile şi din culori închise în culori deschise. Paiuri, fetruri etc.

Se curăţă
chimic cu desinfectare şi desodorizare: haine, rochii, perdele, pluşur, covoare, etc. etc. etc.

Se calcă
hainele cu maşinile americane cispeale pentru păstrarea fasonulu

Orice lucrare se execută în 3 ZILE, Casă fondată în 1891

Cărţi şi Reviste

Dr. O. BLUMENFELD-SCRUTATOR: „Greşeli în politica evreiască"
Cu un studiu-prefaţă de d. C. STERE

Broşura aceasta cuprinde textul unei conferinţe rostite la Iaşi şi la Bucureşti, în Februarie trecut.

Autorul, d. dr. Blumenfeld-Scrutator, îşi propune să examineze politica evreilor din România dela 1919 încoace. Acest examen îl întemeiază pe o sumă de fapte, unele cunoscute, altele destăinuite azi pentru întâia oară şi, deci, cu atât mai interesante.

După opinia autorului, politica evreiască de azi — colaborarea şi la guvern şi în opoziţie cu partidul liberal — este greşită. Autorul recomandă, sprijinit pe o argumentare clară, o altă formulă: politică de înţelegere cu guvernele, aşa cum fac saşii din Ardeal. Această formulă pune populaţia evreiască la adăpost de eventuale nedreptăţi şi, mai ales, o scuteşte de bănuiala că s'ar fi anexat unui singur partid. Cu atât mai mult, cu cât — în stadiul în care se află astăzi mentalitatea obştească — ar fi imprudent ca organizaţiunile evreeşti să facă politică de partid. De-aceia, d. dr. Blumenfeld-Scrutator le recomandă o strictă neutralitate în harţa dintre partide, cel puţin în clipa de faţă.

Această temă este pe larg documentată de autor.

In al doilea rând, d. Scrutator respinge, cu aceiaşi argumentare strânsă, tendinţa unora dintre evreii din provinciile alipite de-a se constitui în minoritate şi de-a se prevala de drepturile conferite de tratate. Această tendinţă contrazice atitudinea de până ieri a evreilor, cari cereau drepturi politice tocmai pentrucă *nu* sunt străini de ţară. Iar, pe de-asupra, politica aceasta ar fi dăunătoare însăşi populaţiei evreeşti. De-aceia, d. Scrutator socoate că — între politica de alipire unui partid românesc şi politica minoritară — rămâne, ca singură formulă practică, politica de permanentă colaborare cu guvernele.

Studiul d-lui dr. Blumenfeld-Scrutator, este întovărăşit de o prefaţă a d-lui C. Stere: *Judaismul şi politica evreilor din România.*

D. C. Stere, integrând problema politicii evreilor din România în cadrul larg al judaismului mondial, conchide că evreii nu-şi pot găsi temeiurile rostului lor decât într'o politică de *„dreptate socială şi naţională"*. Idealul lor trebue să fie *democratizarea Universului* şi ei nu pot decât să lupte alături de cei ce au acest ideal.

T. B.

JACK LONDON: Le vagabond des ètoiles
(Crès Paris)

Un condamnat la recluziune pentru toată viaţa, în California, este persecutat de întreg personalul temniţei din pricina caracterului său independent şi mai ales din pricina indiscreţiei cu care-şi afirma superioritatea lui intelectuală şi morală. Fusese condamnat pentrucă omorâse; dar omorâse într'o clipă de furie atavică. Standing (acesta era numele asasinului) era mereu pedepsit însă pedeapsa în acea închisoare era o groaznică tortură: cămaşa de forţă. Un fel de sac ce se strângea ca gheata cu şireturi. Cazna trebue să fie infernală, dacă suportăm cu atâta greutate strânsoarea numai a unui singur fir al şiretului peste gleznă. Să ne închipuim această apăsare peste tot corpul şi făcută din toate puterile unui paznic crud.

După un sistematic antrenament, Standing ajunsese să poată suferi tortura câte zece zile fără întrerupere; fără nici un fel de întrerupere: nici mâncare, nici băutură, nimic. In această formă de catalepsie, Standing, îşi dedublă personalitatea; îşi degajă sufletul de trup. Sufletul lui hoinărea prin stele reamintindu-şi trecutele sale încarnări. Jack London, cu o rară putere de evocare, slujit de o vastă erudiţie, de o logică impecabilă, de o fantezie de mare poet şi de un stil colorat şi pregnant, ne prezintă o minunată înşuşire de vieţi omeneşti perfect încadrate în epoca şi mediul lor.

Cartea se termină prin spânzurarea lui Standing ca ultimă pedeapsă pentru o vagă crimă de rebeliune, şi mai ales printr'un admirabil rechizitoriu împotriva pedepsei cu moartea şi a iluziei naive că moartea trupului poate atinge adevărata personalitate: sufletul...

Fără îndoială că veacul în care trăim a început printr'o formidabilă răsturnare de valori; şi cea mai mare este, poate, revalorificarea teoriilor animiste. In toate domeniile gândirii se arată apărători ai existenţei sufletului independent de materie, sau chiar creator al materiei. In tot cazul, filosofi, făuritori de artă, oameni de ştiinţă, toată elita omenirei constată influenţa covârşitoare — unii zic atotputernicia — a gândului, — unii zic a sufletului — asupra trupului.

M. C.

CLAUDE FARRÈRE: La marche funèbre
(Flamarion Paris)

O mamă foarte bogată îşi mărită fata cu amantul ei, ca să-l aibă mereu lângă ea şi ca să scape de primejdia de a-l pierde, din pricina tentaţiei legitime, ce acest amant avea, de a-şi face o situaţie printr'o bună căsătorie. Scrutând inocenţa fetei, cei doi amanţi decid că mariajul să fie alb; că adică să nu fie consumat. Această mamă nu-şi dă seamă, de bună credinţă, că şi-ar fi nenorocit fata. Ea ştie din proprie experienţă şi din ceiace vede în jurul ei, că fericirea nu se prea găseşte în căsnicie şi că mai totdeauna adulterul o aduce. Căsătoria trebue să fie o bună afacere în primul rând; datoria unei mame este să realizeze acest lucru. D-na Hennebont a dat fiicei sale un soţ elegant, inteligent, tânăr, frumos, purtând unul din cele mai mari nume ale Franţei, şi căruia numai averea îi lipseşte ca să facă o strălucită carieră diplomatică, în care lâncezeşte din pricina sărăciei. Astfel afacerea-căsnicie este minunată. Partea cealaltă, dragostea, iarăşi este soluţionată spre cea mai mare fericire a fetei: Libertatea absolută şi discret acoperită de soţul complice. Se pare chiar că fata este iubită şi iubeşte pe un tânăr ce o ceruse cu un an mai înainte. Totul, dar, este minunat ticluit de prevăzătoarea mamă şi de complicitatea împrejurărilor.

Soarta însă a decis altfel. Când fata află adevărul, sufletul ei se preface cu totul, ca un element chimic sub influenţa unui reactiv. Se răzvrăteşte împotriva a tot ce-a crezut vreodată. Mai întâi, se naşte în ea o ură tragică împotriva mamei şi a soţului. Mama nu pricepe de ce este urâtă, dar suferă mult. Tânăra Izabela începe prin a despărţi pe cei doi amanţi ştiind să impună soţului un lung voiaj în America împreună cu dânsa. In fastuoasele lor rătăciri, Izabela caută un amant care să vrea să-i ucidă soţul, dar nu-l găseşte. Nu-l găseşte nici pe fostul ei iubit, căci acesta se înspăimântă de ce i se cere. In interval se dă din pură sensualitate soţului care începuse să o iubească, uitând pe mamă. Izabela continuă să-l urască şi nu se ştie dacă ura îi aprinde sensualitatea, sau dacă sensualitatea îi aprinde ura.

Soţul moare la război. Mama suferă, se îmbolnăveşte şi va avea o tristă bătrâneţe. Fostul îndrăgostit al Izabelei apare şi-i oferă refacerea vieţii printr'o căsătorie. Ea se oferă ca metresă pe scurt timp, „dacă ai poftă de mine"; dar simţind că nu mai este loc de iubire în sufletul ei, refuză căsnicia; el bine înţeles refuză simpla bestialitate, fiindcă era îndrăgostit şi idealist. Izabela va duce o viaţă de suflet crispat, răzvrătit, urând omenirea şi creaţiunea întreagă; va avea amanţi pentru nevoia trupului, pentru a avea totdeauna protecţia unui bărbat; dar inima lor n'o va interesa, nu va voi să ştie dacă o iubesc sau nu, dacă sunt fericiţi sau dacă sufăr.

Nu este desigur, una din cele mai bune opere a lui Cl. Farrère. Psihologia de felul acesta nu-i genul în care excelează. Izabela este o creaţiune artificială. Nu poate exista? Este posibilă, fără îndoială, dar ca *rara avis*. Caracterul tare şi împodobit cu o totală sinceritate este o minune. Este un exemplar omenesc atât de frumos, atât de superior, încât, demon sau înger, merită omagiile tuturor şi nostalgia poetului pogorât printre noi din Olimp.

M. C.

Viaţa Românească

Acest ultim număr (4) al revistei dela Iaşi este fericit variat şi deosebit de interesant. Vom semnala, la întâmplare, câteva titluri şi câteva nume, fără ca aceasta să fie o alegere.

MIHAIL CODREANU: *„Egotism"*. Un minunat sonet adânc ca idee, strălucitor ca formă. „Studiu de sonet endecasilabic cu alternanţe de rime" îl numeşte cu modestie, autorul.

DEMOSTENE BOTEZ: *„Sfinx"*. Să transcrim sfârşitul:

Şi-aşa în mine însumi neclintit,
Fără să ştiu,
Ca sfinxul în pustiu
Să fiu de piatră şi granit,

Să nu mai fiu...

D. I. SUCHIANU: *„Unităţi politice şi unităţi economice.*. Iată cum autorul pune chestiunea: „Problema aceasta, a raporturilor dintre politic şi economic, este prea vastă şi, pe de altă parte, prea puţin explorată, pentru a putea fi aici mai mult decât doar *pusă*. Ne vom sili a o înfăţişa descriptiv, aşa cum credem noi că este sociologeşte corect să fie pusă şi să fie studiată de aici înainte, dând oarecari lămuriri, oarecari explicaţii numai acolo unde ni se va părea că lucrul este de pe acum cu putinţă, precum şi oarecari indicaţii asupra felului în care se poate răspunde la unele puncte ale problemei. Vom arăta ce trebue să înţelegem prin unităţi. Vom arăta care sunt, în societate, unităţile economice şi care sunt unităţile politice. Vom cerceta apoi, mergând mai adânc în miezul problemei, ce este factorul economic şi în ce constă factorul politic. In sfârşit, după toate aceste explicaţii, vom indica, pe cât ne este cu putinţă, care sunt raporturile dintre factorul politic şi cel economic în unităţile sociale pe cari le cunoaştem din Istoria trecutului şi din observaţia prezentului".

Am reprodus acest vast program pentru a justifica dece nu îndrăznim să încercăm o rezumare şi pentru a învedera folosul ce poate fi tras din cetirea acestui luminos studiu scos dintr'o vastă erudiţie şi presărat cu originale concluzii.

PRINŢUL CH. DE ROHAN: *„Unde mergem?"* (Bilanţul unei decade). Autorul prooroceşte că „ultimii zece ani vor fi probabil consideraţi ca una din perioadele cele mai interesante ale timpurilor moderne". Cu o rară limpezime şi concentrare de argumente ne convinge că, într'adevăr, aşa va fi.

In această decadă se afirmă: 1. Imperialismul naţional cu preponderenţa Franţei în Europa. 2. Democraţia atinge un maxim de superioritate în politica internă a statelor. Ba chiar se pare deja insuficientă, deoarece a fost posibilă încercarea bolşevistă. 3. Se afirmă o mişcare de renunţare la formulele dela Versailles prin armonizarea pe picior de egalitate între idealurile franceze şi cele germane.

Pe Dunăre, Franţa a urmărit o eghemonie la care renunţă.

Centrul şi sudestul Europei îşi caută un echilibru pentru o lungă durată şi se pare că-l va găsi. Revendicările ungare, „aproape imposibile", nu pot fi o piedică serioasă. Refacerea Germaniei şi a Austriei pregătesc pacea şi progresul Europei.

Ar fi de dorit ca valoroasa colaborare a prinţului *Ch. de Rohan* să nu fie întâmplătoare, ci să se repete cât mai des.

MIHAIL SADOVEANU: *„Despre cele şase semne care s'au arătat, într'o iarnă, în zilele Ducăi-Vodă"*. Un capitol din romanul istoric *„Zodia Concerului"*.

De câtcori apare o nouă operă a d-lui Sadoveanu, avem impresia că minunatul povestitor a ajuns culmea talentului său; dar posibilităţile d-sale sunt neţărmurite.

Capitolul acesta are o putere miraculoasă de-a ne duce înapoi pe vremea Ducăi-Vodă şi de-a ne face să trăim ritmul acelor ani vajnici... Din ce rezultă aceastā vrajă, ar fi greu de spus. Limba este destul de modernă ca să o înţelegem fără sforţare, dar este şi destul de arhaică pentru a ne sugestiona prielnic evocărei prin fapte şi emoţiei trăite de acei oameni înviaţi de arta d-lui Sadoveanu.

Romanul istoric al d-lui Sadoveanu ne va face să înţelegem dece istoria cea adevărată n'o poate scrie decât poeţii, cum au spus unii dintre cei mai mari cugetători, ca istoricul Mommsen şi hiper-inteligentul Anatole France.

D. V. B.

Ultimele noutăţi apărute

in Editura „CARTEA ROMÂNEASCĂ"

Bulev. Academiei No. 3 Bucureşti I

Adamescu Gh., Dragomirescu M. şi *Russu N.:* Literatura română din cele mai vechi timpuri şi până în zilele noastre . . . Lei 120.—
Anghel D. şi *Iosif O. St.:* Carmen saeculare. Ediţie complectă . . . . Lei 18.—
Bart Jean (Eug. Botez): Peste Ocean Ed. II Lei 84.—
Blaga Lucian: Lauda Somnului . . . . Lei 48.—
Brătescu-Voineşti Al. I: Firimituri . . . Lei 80.—
Caragiale I. Mateiu: Craiu de Curtea Veche. Roman. . . . . Lei 60.—
Cazimir Otilia: Grădina cu amintiri . . . . (s. p.)
Crainic Nichifor: Darurile pământului Ed. III Lei 60.—
Davidescu N.: Leagăn de cântece . . . . Lei 60.—
Mihăescu Gib: Vedenia. Nuvele . . . . Lei 90.—
Petrescu Cezar: Intunecare. Roman Ed. II 2 vol. Lei . . . . 240.—
Petrescu Cezar: Omul care i-a găsit umbra Lei 75.—
Pillat şi *Perpessicius:* Antologia poeţilor de azi Vol. II . . . . Lei 120.—
Rebreanu L.: Pădurea spânzuraţilor Ed. V Premiul Naţional . . . . Lei 110.—
Sadoveanu M.: Impărăţia apelor . . . . Lei 90.—
Simionescu I.: Dobrogea. O ţară din poveşti Lei 75.—
„ „ Oameni aleşi. Vol. II. România „ „ . . . . (s. p.)
Stănoiu D.: Necazurile părintelui Ghedeon Ed. II. Premiul „Femina" de la Paris . . Lei 75.—
Stănoiu D.: Călugări şi ispite. Ed. II . . . . (s. p.)
Teodoreanu G. Al.: Hronicul măscăriciului Vălătiuc. Prem. de Academia Română . Lei 60.—
Teodoreanu I.: Turnul Milenei. Roman Ed. II Lei 96.—
„ „ Uliţa copilăriei . . . . . Lei 60.—
Topârceanu Gh.: Balade vesele şi triste Ed. III Lei . . . . Lei 42.—
Topârceanu G.: Migdale amare . . . . . Lei 42.—
„ „ Jos cortina . . . . . . Lei 12.—

Cărţile notate mai sus se află de vânzare la toate librăriile din ţară. Pot fi cerute şi deadreptul dela „Cartea Românească", Bulev. Academiei No. 3, Bucureşti I.

Recenzii

VERSURI ŞI PROZĂ

CAMIL BALTAZAR: Cina cea de taină
Editura Ancora

G. TOPARCEANU: Migdale amare
Versuri umoristice si fanteziste. Editura Cartea Românească

ROMANUL CELOR 4: Alexis Nour, Doctorul Ygrec, Sărmanul Klopştock, Alexandru Bilciurescu — STAFIILE DRAGOSTEI —
Editura „Adevărul"

Versurile d-lui Camil Baltazar sunt un amestec de limbaj familiar, fără strălucire, cu stilul frenetic şi grandiloquent adoptat de o parte din generaţia de azi. Print'o sforţare continuă a inteligenţii şi voinţei sale reuşeşte totuşi să ne dea, din această poezie prozaică şi din forme literare îngrijite uneori până la afectare, versuri frumoase, poeme de valoare.

Dar sunt unele versuri care ne deşteaptă nedumerire, pentrucă ne apar ca o adevărată beţie de cuvinte.

Poetul trebuie să se decidă a sacrifica unele bogăţii sonore şi deşarte, care-i încarcă în zadar versul, îi înăbuşe inspiraţia şi-i îngreunează elanul. El va trebui să renunţe de a transpune direct şi brutal eul său tumultos în toate discordanţele sale, dacă vrea să atingă spiritualul spre care pare a tinde ca spre ţelul suprem al călătoriei sale mistice.

Simplicitatea şi armonia perfectă în care arta savantă şi preţioasă să se confunde cu spontaneitatea vieţii este singura formă ce i se potriveşte. Domnul Camil Baltazar o realizează uneori.

De sigur poetul nu poate exprima stările mistice superioare decât prin mituri şi alegorii, dar dincolo de aceste măşti trebuie să se simtă mereu sinceritatea inimei care le creiază şi le dă realitatea. Domnul Baltazar are imagini de o rară putere de expresiune şi de o strălucitoare frumuseţă.

Dar poetul nu trebuie să uite că intuiţia cea mai exaltată a poetului nu se poate confunda cu intuiţia mistică sau metafizică. Imaginaţia este în adevăr izvorul creaţiunii artistice dar şi a erorii.

Deci nu trebuie să se piardă din vedere legătura dintre iubirea pură, sentimentul mistic pe deoparte şi pătrunderea, perspicacitatea cunoaşterii pe de alta.

Trebuie să se simtă în poezia mistică tensiunea veşnic prezentă între aspiraţia şi intuiţia mistică şi controlul unui spirit în veşnică veghe. Numai astfel se va putea menţinea starea de echilibru a stilului în care să vibreze coarda emoţiei, dar să se simtă şi cinstea cugetătorului care urăşte vorba goală şi umflată.

Misticismul d-lui Baltazar e încă prea sigur de sine, prea lipsit de umilitatea creştină, care nu uită că fiinţa omenească e prea nedesăvârşită pentru a ajunge la beatitudinea complectă. Emoţia mistică însă e tocmai în această tragică şi sfâşietoare dualitate dintre sărăcia şi slăbiciunea ei pe deoparte şi setea, foamea, aspiraţia nesfârşită spre unitate pe de alta. In poezia mistică trebuie să vibreze deci emoţia acestei lupte dată în sufletul artistului, care se apără prin iluzia creată de arta lui, voită deci de el, împotriva iluziei involuntare a cărui pradă este expus a fi inconştient şi involuntar în orice clipă.

Dar d. Baltazar e în plină evoluţie şi dezvoltarea sa ulterioară ar putea răspunde dorinţelor şi cerinţelor cititorilor săi într'un viitor foarte apropiat.

D. G. Topârceanu este un poet cu totul de altă tonalitate sufletească. El este un talent la apogeu, deplin gustat şi apreciat de opinia literară.

Versurile sale sunt atât de seducătoare, încântarea cu care le citeşti este atât de vie, de complectă şi irezistibilă, încât cu greu te hotărăşti să analizezi ce anume face farmecul şi frumuseţa poemelor sale.

El are secretul de a se repeta pe sine însuşi sau a repeta pe alţii fiind veşnic nou şi mereu original. Inspiraţia lui are ceva neprevizibil, unic, fără început sau reînceput.

De când a scris primele versuri a găsit la îndemână un instrument perfect, o technică vie şi mereu renăscândă, pe care nu a avut nevoie nici să o înveţe nici să o perfecţioneze.

Se simte în opera sa o inteligenţă care percepe iute, just şi precis, se desfăşoară cu o abilitate de necrezut printre contrastele cele mai fugitive, prinde cu forţă şi fineţă ceeace e mai picant în raporturile dintre vorbă şi realitate, exprimă apoi totul cu împerecheri, treceri neaşteptate, întorsături şi subtilităţi surprinzătoare.

Poezia sa e ca o flacără vie în care fiecare vers parcă biciueşte verva şi face flacăra să sară mai sus să se resfire într'o jerbă de imagini ca nişte scânteieri de pietre preţioase, într'un foc de artificiu de vorbe de spirit şi efecte de un humor irezistibil.

Arta d-lui G. Topârceanu e un joc intelectual, dar poetul nu e numai un jucător strălucit. El a păstrat din joc savoarea acelui comic special copilăriei, veselia limpede care provoacă veselia cititorului şi câştigă râsul admirativ şi minunat al celui ce urmăreşte, într'un joc de întrecere, succesul unui combatant. Virtuozitatea formei, siguranţa şi precizia loviturilor, a trăsăturilor de spirit, presupun aceiaşi stăpânire de sine şi a mijloacelor de luptă, aceiaşi inteligenţă lucidă şi de sânge rece a oricărui bun jucător.

Totuşi nu avem în arta lui G. Topârceanu un joc de vorbe de spirit, ci un adevărat joc de gândire. Sub contrastul dintre termeni, în jocul unei fantezii nesecate, în exerciţiul puterii vertiginoase de invenţie şi spontaneitate, în darul de a provoca râsul care se revarsă ca o descărcare sufletească, fără nici un efort, este şi un înţeles profund, iar tocmai aceasta îi dă preţul, vitalitatea acestui humor, în care râsul poate pătrunde cât de adânc fără a-i zdruncina soliditatea.

Apoi legătura dintre procesul unei logici încisive care e caracterul spiritului lui G. Topârceanu şi sensibilitatea sa bogată, dispoziţiunea emotivă a humorului său îngăduitor, face ca de multe ori poetul, cu o singură trăsătură de spirit, să ne provoace râsul şi înduioşarea în acelaş timp. Este în muzica poeziei sale o notă limpede şi veselă de râs, acompaniată în surdină de o notă gravă, în care se răsfrânge o tristeţă ascunsă, un lirism tăinuit şi turburător ca o muzică prohibită, acea dispoziţie comună vremurilor noastre de a râde pentru a nu plânge.

In întregul său, opera poetică a lui G. Topârceanu este ca o orchestră în care un iscusit şi genial muzicant ar executa o operă în tonuri diferite şi opuse, fără să producă vreo disonanţă sau vreo dezarmonie în fuziunea acestor tonuri. „Migdale amare" este un pasagiu din acest tot atât de desăvârşit alcătuit şi superior realizat.

Talentul d-lui G. Topârceanu este în acelaş timp unic şi inimitabil, căci el este izvorât dintr'o individualitate în care amestecul încântător de filozofie, de imaginaţie, glumă şi sentiment este atât de particular şi de complex încât nu se produce decât foarte rar şi în puţine exemplare în natură. Kant observă că pe lângă somn şi nădejde, cele două binefaceri care trebue să compenseze marile mizerii ale vieţii, ar trebui să mai adăogăm şi râsul, dacă, urmează el, ar fi aşa de uşor să-l provoci în oamenii rezonabili şi *dacă spiritul şi originalitatea humorului nu ar fi calităţi atât de rare în omenire.*

Romanul celor 4 este în proză o formidabilă încercare de fantezie humorească. O glumă vioaie, amuzantă şi funambulescă, care a pus la contribuţie fantezia unui medic foarte în curent cu nouile hipoteze asupra minunilor ştiinţei şi psihologia savanţilor posedaţi de patima invenţiunilor, verva unui iscusit povestitor, dinamismul deformant ca un desemn american dela cinema, spre a pune în relief, într'o serie de caricaturi exagerate, caracterele generatoare, de către un tânăr pictor animalist, sentimentul şi cunoaşterea misterului şi aventurii din fundul mahalalelor.

Opera celor patru este o parodie, o glumă, un pasionant roman de aventură, o satiră amuzantă, un număr de circ sau un foileton pasionant, o comedie bufă, tot ce veţi vroi! E bine scrisă, amuzantă şi antrenantă, o lectură recreativă şi repauzantă, în fine o scriere unică în literatura noastră.

Ea răspunde foarte bine nevoilor noastre sufleteşti de a eşi cu orice preţ din lupta intensă pentru pâine, de a scutura apăsarea grijilor de fiece minută ale vieţii materiale, care ne mână la cinema şi care face să triumfe, în lumea cultă din apus, teatrul de marionete, în lumea snobilor, stupefiantele, în lumea ştiinţelor, procedeele lui Voronoff şi în sufletul celor disperaţi credinţa în cărturărese şi vrăjitoare.

Este cu neputinţă a reda în câteva cuvinte subiectul romanului şi apoi ar fi o trădare către autorii lui, căci tot interesul şi farmecul romanului stă în apariţia personagiilor unul după altul, fiecare aducând contribuţia sa la construirea interesantului film ce se desfăşoară pagină cu pagină în faţa cititorului.

Capitolul cu care se încheie romanul, adică scrisoarea sociologului Luzatto către doctorul Alfredo Bacelli din Roma, este sfârşitul cel mai potrivit ce se putea găsi acestei fantezii tratate cu brio şi cu atât de numeroase variaţiuni pe tema de fond a povestirii. E un sfârşit consolator, sfârşitul care trebuie la urma urmei să ne împace cu proza şi fatalitatea vieţii şi a lumei aşa cum ne-a dat-o Dumnezeu.

Este sfârşitul cu care ne-a obişnuit cinematograful care după ce ne dă fiori de groază, transportări de fericire, nădejdi nemăsurate, toate minunile imposibile în viaţa noastră obişnuită, ne readuce încetul cu încetul ameţiţi şi sătui de toate realizările visurilor noastre, la cenuşa existenţei de toate zilele, în care ne găsim bine, fiindcă simţim în fine pământul ferm sub picioare.

IZABELA SADOVEANU

INSEMNĂRI

Georges Courteline

Franţa a pierdut în Georges Courteline un scriitor de cea mai rară calitate, un stilist remarcabil şi un om de mare inimă ; contimporanii îl numeau, din cauza spiritului său scânteetor şi a vervei sale violente : *„un Molière al timpurilor moderne"*.

Fiu al lui Jules Moineaux, autorul lucrării „Tribunaux comiques", Georeges Courteline s'a născut la Tours în 1860. Debută mai întâi ca funcţionar la ministerul cultelor. Dar literatura îl atrăgea şi, credincios tradiţiilor părinteşti, îşi împrumută deviza lui Rabelais: *„Rire est le propre de l'homme"*. Traduse astfel în opere de un comic puternic impresiunile sale de funcţionar de administraţie şi aminitirile sale din viaţa militară.

Toate scrierile lui, începând cu *„Les Gaîtés de l'escadron"* (1886), *„Le Train de 8.47"* (1891), *„Messieurs les ronds-de-cuir"* (1893), până la *‚Conversion d'Alceste"* şi *„Lidoire"* (1892), *„Boubouroche"* (1893), *„Monsieur Badin"*, *„Un client sérieux"*, *„Le Gendarme est sans pitié"*, *„La paix chez soi"*, *„L'article 330"*, *„Les Linottes"*, *„Les Boulingrins"*, *„Les femmes d'amis"*, se remarcă toate printr'o artă de compoziţie clasică, printr'o inspiraţie bogată, prin justeţea şi acuitatea observaţiei, prin precisiunea construcţiei caracterelor.

Mult timp a frecventat Courteline cafenelele literare ale vremei şi-i plăcea să-şi amintească de prieteniile legate cu Paul Verlaine, cu Théodore de Banville, François Coppée, Catule Mendes, cu José-Maria de Heredia, evocând totdeauna, în convorbirile lui pe aceste mari figuri ale trecutului.

S'a prezentat de câteva ori la Academia Goncourt, dar fără succes — cei zece erau pe atunci domni austeri şi nu voiau să admită în mijlocul lor un „comic"; — fu ales tocmai în 1926, în locul lui Gustave Geffroy. In Iunie 1926, Academia Franceză i-a decernat marele premiu pentru întreaga lui operă.

Suferind în 1924 amputaţia unui picior, Georges Courteline trăia retras la Saint-Mandé; nu se plângea niciodată de infirmitatea lui şi cei cari-l vizitau îi admirau încă vigoarea spiritului.

A murit în ziua de 25 Iunie curent, tocmai când împlinea 69 ani. — *G. B.*

Decoraţiunea teatrală

Decorul în teatru, scrie d. Albert Carée în ziarul francez „Figaro", se compune dintr'un element dublu: o parte fixă care este opera pictorului-decorator şi o parte mobilă şi schimbătoare, care este lumina. Aceasta din urmă conduce, de obiceiu, pe cel care montează piesa. Decorul situiază locul, lumina îi creiază atmosfera, variindu-i aspectele.

Scena, imediat după ridicarea cortinei, nu aparţine decât acţiunei şi rolul decorului este de a se face uitat, pentru a lăsa să cadă interesul numai asupra actorului şi operei. Lumina se va conforma mersului acţiunii, dar intervenţia ei va trebui să fie insensibilă iar isvorul ei invizibil, astfel ca atenţia să nu fie atrasă asupra ei. Nu sunt deloc contra progreselor; socotesc din contra că o artă care nu progresează cade în decrepitudine. Respect orice convingere atunci când este sinceră şi recunosc iarăşi că multe lucruri bune au fost realizate de cei cari au pornit la reînoirea artei decorului, care poate să fie: realistă, naturalistă, simbolistă, sintetică, stilizată, reprezentativă, iluzionistă, simplistă, impresionistă şi chiar cubistă. Poate să fie iarăşi această artă schematică numai, poate să se mulţumească cu simpla indicaţie, cu o siluetă vagă, cu colţuri arhitecturale abia văzute care să poată da efecte de lumină, sau poate să fie, în sfârşit, numai o simplă pânză fumurie cu efecte de umbră. Totuşi, în ceeace mă priveşte, ţin de principiul adoptat de Richard Wagner: „scena care trebue să reprezinte imaginea vieţii omeneşti trebue să conţină imaginea naturei pentru întreaga comprehensiune a vieţii în care omul se mişcă", ceeace înseamnă armonie, acordul perfect între decor, costum, mişcare şi lumină. — *G. B.*

Originea lui Cervantes

După cum se pare, acest „pelerin al mizeriei", care a suferit toată viaţa din cauza sărăciei, a destinului şi a oamenilor, nu este deloc lăsat în pace. Iată că un învăţat italian contestă Spaniei gloria de a-l fi născut! D. Antonio Beltramelli a descoperit în arhivele bisericei San Ruffino dela Firlimpopoli, actul de botez al lui Michele Cervanti, care, după el, este acela al autorului lui „Don Quijotte". S'au iscat numeroase polemici, care încă n'au gând să sfârşească.

Va fi însă foarte greu de a se deposeda Spania de această uriaşă glorie a ei. In mormântul în care se odihneşte de peste trei secole Miquel Cervantes trebue să-şi râdă de vanitatea oamenilor. Şi poate că-şi aminteşte că n'a voit să precizeze locul căruia aparţine ingeniosul Hidalgo, ştiind că toate satele şi oraşele din Mancha îşi vor disputa onoarea să-l aibă printre fiii lor, după cum odinioară şapte oraşe greceşti disputau gloria lui Homer. — *G. B.*

Clasicii şi clasicismul

Clasici, la Romani, nu erau cetăţeni din toate clasele, ci numai din clasa I-a, adică acei cari posedau un venit oarecare.

Aulus Gellus — se zicea — classicus assiduusque scriptor (adică: un scriitor de marcă şi de valoare).

Primul dicţionar al Academiei franceze, 1694, scria despre clasici: „un autor vechiu foarte apreciat (approuvé) şi care face autoritate în materia pe care o tratează". Acelaş dicţionar definea în 1835: „clasicii au devenit modèle într'o limbă oarecare".

Sainte-Beuve scria: „Un adevărat clasic, — aşa cum aş vrea să-l definesc — este un autor care a îmbogăţit spiritul omenesc, al cărui tezaur l'a mărit, pe care l'a împins cu un pas înainte acest spirit, — este autorul care a descoperit adevăruri morale neechivoce, care a prins o pasiune eternă în aşa măsură, că parcă totul e cunoscut şi explorat, care a redat gândul său, observaţia sa sau invenţia sa sub o formă, oricare ar fi ea; care a vorbit tuturor într'un stil nou fără neologisme (provincialisme, noutăţi barbare), nou şi antic, totdeauna contemporan tuturor vârstelor".

Goethe spune, asupra aceluiaş subiect: „Numesc clasic ceeace este sănătate şi romantic ceeace este bolnav. Pentru mine poema Nibelungilor este clasică, tot aşa ca şi Omer: amândouă sunt sănătoase şi viguroase. Operele de azi nu sunt romantice pentrucă sunt noui, ci pentrucă sunt slabe, bolnăvicioase sau bolnave de-abinelea. Iar operele antice nu sunt clasice numai pentru că sunt vechi, dar pentrucă sunt energice, fragede şi răcoritoare". — *G. B.*

Henrich Mann şi cultura germană

Născut la Lübeck în 1871, Heinrich Mann e cu câţiva ani mai mare decât fratele său, romancierul Thomas. Totuşi cei doi scriitori sunt mult mai deosebiţi decât ar putea să îngăduie înrudirea de sânge: cel mai mare e un Nordic, fin spiritual şi campion al „culturii germane"; cel mic a fost şi a rămas un temperament latin.

Heinrich Mann a debutat cu câteva nuvele care sunt mai cu seamă exerciţii şi studii de stil. Adevărata serie a operilor lui literare începe cu acele romane care se apropie de burlesc şi în care elementele sunt destul de bizar dozate. Autorul începe prin a fi ironic şi dispreţuitor, apoi se lasă luat de convingeri adânci, de elanuri pasionale.

Caracteristic e faptul că romanele lui Heinrich Mann în care predomină parodia şi caricatura, se desfăşoară în Germania. Romanele mai serioase, în care autorul a voit să facă opere de artă profundă şi cari au valoarea unor mărturisiri, se petrec în Italia, unde Heinrich Mann, a trăit cea mai mare parte de timp, atras şi aproape fascinat de Gabriele d'Annunzio. Tot ceiace detestă se află în Germania; tot ceiace iubeşte, descoperă în Italia.

Heinrich Mann nu e atât de romancier cât e nuvelist de valoare. Culegerile de nuvele alcătuesc tot ce a dat mai de preţ ca artă şi document omenesc. A scris nuvele numeroase şi, asemenea romanelor, purced de la d'Annunzio spre a evolua către Balzac şi Flaubert. Evoluţia e evidentă, numai din titluri: *Flaute şi pumnale, Actriţa, Dimineţi tumultoase, Oameni răi, Inimi,* etc.

* * *

Din toate aceste cărţi ies în evidenţă câteva tipuri şi câteva probleme principale care caracterizează pe autor, îngăduind o judecată asupra operii lui.

Pentru Heinrich Mann — caşi pentru dramaturgul Franck Wedekind — iubirea e pasiunea-prototip, pasiunea cea mai puternică. Iubirea sub toate formele şi în primul rând sub formă sexuală: iată înţelesul şi scopul vieţii. Cei cari nu pot iubi, domina, crea şi care prin urmare nu trăesc, se numesc observatori, visători, sentimentali şi mai cu seamă poeţi, la care imaginaţia înlocueşte totul.

Totuşi imaginaţia nu oferă plăcerile şi bucuriile realităţii; şi aci găsim la Heinrich Mann o aspiraţie identică celei exprimate atât de adânc de fratele său Thomas Mann: printr'un erou el înalţă o rugă fierbinte către iubire. El bagă de seamă că iubirea nu se armonizează cu arta, că artistul e, prin ursită, un stingher...

Dela războiu încoace Heinrich Mann care a fost acuzat de o „renaştere istorică" s'a îndepărtat de la literatură şi s'a orientat către politică. Azi nu mai vrea să fie artistul creator de forme imaginare spre a se exprima pe sine: vrea să joace un rol politic şi să pregătească Germania şi Europa pentru o morală nouă care să instaureze regalitatea spiritului.

Forma talentului său îl desemna pentru această evoluţie. In toate operile lui a propovăduit libertatea, egalitatea, fraternitatea. A fost apostolul mentalităţii revoluţionare şi democratice — înfierând violenţa şi tirania. Nu e de mirare deci că a fost batjocorit şi calomniat, că s'a certat cu fratele său Thomas, campion al germanismului...

Heinrich Mann cugetă şi simte „occidental". E un merit, în Germania de după războiu şi e o adevărată atitudine de gânditor, curajul cu care a descris Germania de dinainte de înfrângere, dominată de spiritul violenţei, minciunei, urei şi poftei de cuceriri. De-aci purcede dragostea lui pentru Revoluţie şi dorinţa de a transforma Republica într'o adevărată democraţie. „Pentru noi, republicanii, declară el, ideia e de-asupra profitului şi fiinţa omenească de-asupra forţei". In 1917, într'un manifest adresat „tinerelor generaţii" a indicat calea germanilor de douăzeci de ani, îndemnându-i să caute „fericirea poporului lor în fericirea tuturor popoarelor".

A fost oare ascultat? Nu pare. Heinrich Mann e iubit şi respectat de mulţi tineri scriitori care văd în el un maestru al artei literare. In ce priveşte masele care-şi caută o călăuză, se pare că nu-l văd pe Heinrich Mann. Credinţa republicană dârză a scriitorului îl condamnă la o singurătate tot mai mare.

Şi poate că spiritul lui se va 'ntoarce în lumea formelor artistice şi ideale, — *A.*

Reforma costumelor

La Wembley, în Anglia, unde se concentrează tot sportul englez, începând cu alergările de cai şi cu periodicele bâlciuri, de tot felul, ultima reuniune de tennis a dat naştere unor violente discuţiuni în presă, asupra costumelor sportive care au ajuns să neliniştească opinia publică prin extravaganţa lor.

La acea reuniune unele dintre domnişoare au apărut fără... ciorapi, cu picioarele goale, ceeace a provocat un mare scandal în societate şi în presă.

De aci a pornit o discuţie aprinsă asupra schimbării generale a modelor, în special — a celor bărbăteşti...

Ziarul „Daily Mail" s'a pus în fruntea acestei „mişcări" şi predică desfiinţarea gulerelor, cravatelor, costumelor strâmte, pantalonilor lungi, etc...

Comandantul suprem al cercetaşilor englezi găseşte necesar să desfiinţeze manşetele cămăşilor şi mai ales butonii de manşete; şi să introducă, pentru toată populaţia, chiloţii scurţi.

Lady Cecilie Douglas — „legislatoarea modelor" în Anglia — are însă păreri tocmai contrarii.

Ea scrie:

— Cu scârbă îmi închipui bărbaţii pe stradă plimbându-se în chiloţi, cu genunchii goi şi cu ciorapii scurţi până la glezne — aşa cum propune comandantul cercetaşilor. Bineînţeles, pantalonii lungi trebuesc păstraţi. Insă câteva reforme totuşi se impun: trebuesc desfiinţate cămăşile şi gulerele, butonii, cravatele, vestele şi bretelele.

Un costum ideal de bărbat este acesta: pull-over, pantaloni lungi şi cingătoare. Se cere multă variaţiune în culori, introducerea culorilor tari, strigătoare şi egalizarea în acest sens a bărbaţilor cu femeile.

Shaw contra Shaw

Intre Bernard Shaw şi târguşorul Shaw (în apropierea oraşului Oldham, Anglia) nu-i nimic comun, afară de nume. Consilierii primăriei şi celebrul scriitor se află însă într'o atât de mare divergenţă de păreri, idei şi convingeri, încât consiliul din Shaw a decis să elimine toate operele principale ale lui Shaw din biblioteca târguşorului. Procesul verbal ticluit cu acest prilej, spune:

— Consiliul recunoaşte că volumul „Inapoi, la Mathusalem" e complect imoral, iar „Manualul de socialism pentru femeia inteligentă" e o carte pur şi simlu de propagandă şi în tot cazul nu valorează 15 shillingi"...

Aflând despre această decizie, Bernard Shaw a publicat în ziare o scrisoare în care declară: „In refusimplu de propagandă şi în tot cazul nu valorează 15 shillingi — nu văd nimic ofensător. E o decizie perfect raţională. Oamenii care au suficientă răbdare pentru a aştepta până la eşirea ediţiei eftine, câştigă nu numai la preţ: ei capătă o carte în care sunt îndreptate toate greşelile şi scăpările ediţiei de lux"...

Operele lui Pilsudschi

Societatea de cercetări ştiinţifice ale istoriei contimporane a Poloniei a început editarea operelor complecte ale mareşalului Pilsudschi. Primul volum a apărut la 1 Iulie a. c. şi conţin articolele şi schiţele scrise de Pilsudschi în 1905 pentru ediţiile clandestine socialiste din Polonia rusească, austriacă şi germană de atunci.

Colţul librăriei „Hasefer"

Librăria de artă „Hasefer" din str. Eugen Carada, 7, recomandă următoarele :

CĂRŢI FRANCEZE

Nicolas Ségur: Les proies de Vénus: le mariage charnel; dinainte amintiri: Le rideau rouge; — *Pierre Benoit:* Erromango (le roman de la peur); *Georges Bernanos;* La joie; dinainte amintiri; Sous le soleil de Satan; *Julien Green:* Léviathan; dinainte: Adrienne Mesurat, Mont-Cinère; *Philippe Soupault:* Les dernières nuits de Paris; *Paul Morand:* Hiver caraïbe.

Roger Martin du Gard: Minunata serie: Les Thibault cuprinzând romanele: Cahiers gris, Le pénitentier, La belle saison; La Consultation, Sorellina şi ultimul: La mort du père. Apoi celebrul Jean Barois.

André Gide: Si le grain ne meurt... (ediţia complectă într'un volum); Numquid et tu; Les Faux Monnayeurs; La symphonie pastorale; Corydon; La porte étroite; L'immoraliste; Les caves du Vatican; Les nourritures terrestres;

Valéry Larbaud: Fermina Marquez — Barnabooth — Enfantines; *Paul Valéry:* Variété — Eupalinos — Album des vers anciens (250 lei); — Charmes (400) — La Jeune Parque (400) — La conquête méthodique (450) — Etudes pour Narcisse (500).

Joseph Kessel: Belle de jour — ultimul roman —; L'Equipage — Les Captifs — La steppe rouge — Terre d'amour — Nouveaux Contes — Dames de Californie.

Pierre Mac Orlan: Nuits aux bouges, Sous la lumière froide, Chant de l'équipage, Cavaliére Elsa, La Vénus Internationale, Quai des Brumes.

SUCCESUL LIBRĂRIEI GERMANE

Erich Maria Remarque: Im Westen nichts neues... lei 150— legat 230. *Ludwig Renn*: Krieg; *Glaeser:* Jahrgang 1902; *Jakob Wassermann:* Golovin.

Preţurile noastre: francul francez 6 — 6,50 —7 (după edituri); marca germană 38 — 40 lei.

In provincie expediem contra ramburs numai în urma remiterei anticipate a unui acont prin mandat.

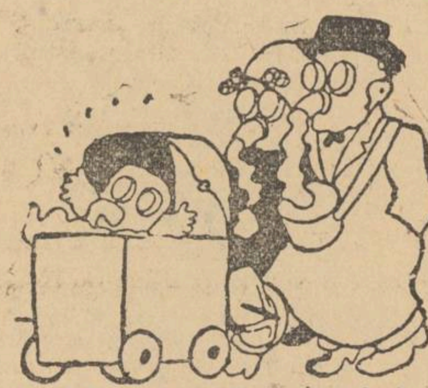
Afacerea Dreyfus
de
Theodore Reinach

A apărut în traducere românească istoricul afacerii Dreyfus scrisă de Teodore Reinach.

Volumul cuprinde toate evenimentele dela osândirea căpitanului Alfred Dreyfus până la complecta sa reabilitare.

Volumul va fi citit de toţi aceia cari au urmărit pe vremuri cu înfrigurare procesele Zola şi Dreyfus, cât şi noua generaţie, care a auzit desigur vorbindu-se de mult de această „afacere".

Preţul volumului 40 lei. De vânzare la toate librăriile şi toţi depozitarii de ziare.

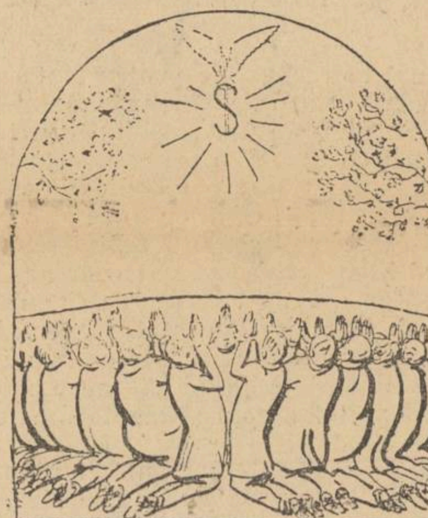
Familia de mâne.

(Politiken, Stockholm)

— Oricum, lumea merge din ce în ce mai repede!

— Da, dar copiii tot nouă luni pun ca s'ajungă pe lume.

Şi popoarele europene aşteaptă din nou pogorîrea Sfîntului Duh (dolarul).

Simplicissimus

Proprietarul tripoului clandestin (ai cărui membri au fugit pe o uşă secretă). — Intraţi... tocmai făceam o pasianţă.

Citiţi azi
LECTURA No. 230
FLOAREA LITERATURILOR STRĂINE
JURNALUL UNEI ACTRIŢE
de
Otto Erich Hartleben
Reputatul nuvelist, dramaturg şi poet
Lei 5 Scrierea complectă la chioşcari şi librari

TIP. „ADEVERUL" S. A. STR. SARINDAR No. 7—11

Ian – Iulie 1929

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAȚIUNII" SIBIIU

ANUL IX. — No. 449

1 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Duminică 14 Iulie 1929

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897
CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

Arta românească și meșterii necunoscuți
din veacurile trecute

Mult înainte de Grigorescu și Tătărăscu, arta a înflorit în mânăstirile românești, deși marele public și chiar majoritatea artiștilor și criticilor de artă nu au studiat îndeajuns acest trecut necum să îi dea adevărata importanță. Adevărații „primitivi" români au străduit în umbra mânăstirilor și „opera lor" așteaptă încă un mare studiu. Această operă nu constă numai în zugrăviri de icoane, ci și în minunate gravuri în lemn, săpate pentru împodobirea și ilustrarea cărților de rugăciune mai ales.

„Cuviosul Eftimie cel mare"
una din cele mai expresive gravuri vechi în lemn — a se observa felul cum e umbrit cerul pe de margini pentru ca portretul să rămână înconjurat de lumină. Figura smerită și gestul domolit al mâinilor.

Nepreţuită de unii, ignorată de mulți, gravura în lemn este o artă care a înflorit în România ajungând la o măiestrie și la un stil neașteptat în secolele trecute, pentru ca să piară în apropierea vremilor noastre, într'o dispariție pe care nu o vom regreta nici odată îndeajuns.

Am urmărit această ramură a artei românești — și nu mă sfiesc a afirma că am descoperit o comoară pe care mă cred dator a o împărtăși tuturor iubitorilor de artă — e vorba de un mare număr din cele mai frumoase lemne gravate de pe la 1700 — până la 1800 cele mai multe — după care, grație încuviințărei I. P. S. Mitropolit Pimen al Moldovei, am avut prilejul să reproduc un tiraj de artă ce apare peste puține zile din atelierele Cărții Românești. Mulțumirea noastră nu va uita nici bunăvoința S. S. Episcopului Nicodim, care la rândul său a îngăduit să folosim aceste clișee cu multă grije și băgare de seamă firește — întru cât e vorba de o operă sfântă atât prin subiect cât și prin artă.

Folosind aceste lemne în interesul obștesc, am fost totuși siliți să facem un tiraj direct cât se poate de restrâns — pentru a nu altera lemnele vechi — dar cum această ediție unică nu ar fi pătruns îndestul în marele public, dăm tot odată pe această cale câteva reproduceri în zinc după originalele descoperite.

Problemele de artă pe care le învederează aceste gravuri vor putea fi astfel larg discutate — în vreme ce lemnele se vor întoarce din nou la umbra mânăstirilor unde nu ne îndoim că vor fi păzite cu grije tot mai mare, valoarea lor unică neîncetând să crească.

Ca mai toate manifestările artei românești stilul acestor gravuri se arată mult mai vechi decât însăși gravurile. Insulele de credință pe care le reprezentau mânăstirile însemnau locuri în care timpul întârziase și vremea curgea mai încet.

Multe din aceste gravuri vor părea străinilor opera unor maeștri de prin o mie patru sute — prin caracterul lor primitiv — ce se poate urmări mai ales în portrete — prin fondul de superstiție ce apare într'o altă serie de planșe despre care ne vom ocupa într'un alt articol și din care face parte lemnul cu Sf. Sisoe — apoi de o covârșitoare importanță găsim studiul ornamentelor — asupra cărora încă se mai pot spune câteva ob servații noui.

Cărturărește aceste gravuri au fost semnalate de neobositul savant Nicolae Iorga — și în bibliografia d-lor Bianu și Hodoș încă parte sunt pomenite — dar *existența clișeelor originale* pe care o arătăm noi își are o importanță artistică — întrucât în trecut aceste gravuri au fost întrebuințate fără preocuparea unui tiraj de artă — desenul eșea ades îmbâcsit — și din cele mai multe abia de mai rămăseseră în reproducție originală 2—3 exemplare — și nici de cum o serie completă pentru colecționarii de artă în condiții tehnice pe care le poate realiza azi un institut grafic. Smeriții călugări nici nu își prețuiau meșteșugul prea mult — ci ei sculptau tiparul în lemn cu acea seninătate divină cu care pasările cântă — de aceia realizarea lor cu farmecul naivității uneori, cu stângăcie alte dăți — păstrează întotdeauna un efect neașteptat ce merge dela gingășie duioasă până la aprig misticism.

* * *

Pentru artiștii călugări minciuna rămâne un păcat — de care meșteșugul lor se ferește cu strășnicie — tot ce au sculptat a fost real văzut de ei în viață sau în gând — și aceasta e opera lor cea nepieritoare alături de influențele tuturor curentelor artistice care au venit ca valuri până la porțile mânăstirei — din toate țările și din toate veacurile odată cu subiectele creștine.

Portretele gravorilor români nu sunt convenționale. Iată de pildă chipul Sf. Ioan Damaschin săpat în lemn de protoiereul Mihail Strilbițchi în anul 1786 înfățișat nu numai în costumul călugărilor dar și cu tot decorul și chiar peisagiul inspirat de mânăstirea moldovenească. Nu mai puțin interesant celalt chip de pustnic ce se reazimă în toiag și pe care îl socotim una din capodoperile gravurei în lemn române.

„Sf. Ioan Damaschin"
Acest portret aduce o expresie severă și austeră în figură. Iscălitura autorului se putea adăoga în ovalul din dreapta unde lemnul e găurit în acest scop. Așa a și fost tipărită dintâi gravura în sec. XVIII-lea. Mânăstirea din fund — patul cu polog — și arhitectura coloanelor intră ca amănunte pitorești în compoziție alături de icoană, calimară și locul blazonului. Drumul cu personagii (călugări ?) apare și în gravura samariteanului milostiv care e probabil de acelaș autor. In icoana Maicii Domnului, gravorul a căutat să nu aibă relieful din portret.

Nu e locul în acest articol să pomenim numele tuturor gravorilor români dar pentru personalitatea deosebită vom avea prilej la vreme să arătăm câteva din

„Minunile Sfântului Sisoe"
legendă bogomilică, care a rămas în fondul superstițiilor transmițând parcă și stilul în desen, așa precum în străvechile colinde muzica și poezia se susținură și se păstrară reciproc.
Grotesca diavolului rămâne de un puternic decorativ
(Autorul gravurei Ieromonahul Narcis)

uimitoarele realizări ale marilor artiști necunoscuți, care acum un veac au semnat cu numele călugăresc de Teodosie-Mihail-Damian... etc.

* * *

Examinați cu atențiune gravura în care succesiv ne este povestită nașterea Evei, păcatul, izgonirea din paradis și munca pe pământ a lui Adam. Iată raiul înconjurat cu metereze de cetățuie românească — prin ferestruicile înguste îngerii ar fi putut să împuște în draci... Așa a văzut gravorul raiul: o grădină în care pasc caprele — și peste care veghiază ochiul veșnic.

Dar întâmplarea aleargă cinematografic mai departe. Eva îmbie mărul așa cum o știm din vechiul testament — și iată pe cei doi muritori izgoniți printr'o ușe bisericească cu influențe bizantine la îngeri — dar lucrată tâmplărește din lemne încrucișate — *așa cum se mai lucrează porțile de brad la munte*. Și acum toată atenția pentru ultimul fragment din această gravură. Adam și Eva goniți din rai cât sunt încă în cămăși țărănești fără bete încinse (îndată după păcat) au ajuns pe pământ și acest pământ e pentru gravor ca în România acum un veac.

Adam nu mai e decât un țăran la sapă iar Eva e îmbrăcată aidoma cu țărăncile: are maramă pe cap, are opinci în picioare, scăunelul pe care șade e la fel cu cele dela țară — iar munca ei e torsul lânei în timp ce copilul doarme în albie, iar mai încolo se vede în pământ bordeiul.

Iată așa zisul „specific românesc" căutat atâta în teorie — de toți criticii de azi — fără documentări de cât în cubism străin.

E atât de românească această gravură *prin firea ei* simplă încât o socotim ca una din cele mai caracteristice pilde a gravurilor românești. Numai cel ce cunoaște viața socială a țărancelor noastre putea să înfățișeze pe Eva gata de a legăna cu piciorul albia — și purtând în mână fuiorul — cu frumusețea blestemului celui mai frumos pentru omenire — acela de a munci.

* * *

Cu aceste rânduri abia deschidem problema gravurei, în lemn, românești și ne place a crede că cetitorii, ne vor îngădui și alte însemnări mai departe.

ADRIAN MANIU

Greșeala lui Adam gravată în lemn de Teodorie Monahul
Vezi șarpele cu coroană — îngerul fără trup dar înarmat din poartă precum și faptul că, încă înainte de păcat, Adam și Eva își ascund goliciunea în frunzare. Alte amănunte în text precum și în volumul ce se află sub tipar

RETICENȚE*

Lasă-mă să lunec degete prin păr,
Ca să torc mătasea unui vers frumos...
Și mă iartă dacă gând voluptuos
Mușcă tâlhărește din edenic măr.

Lasă-mă cu ochii, tainic adevăr
Să culeg din ochii negri de-abanos
Și dă-mi tot lirismul unui vis duios,
De sarcasmul vieții ca să mă desbăr.

Vreau să uit că'n toamna sufletului meu
Vântul ironiei bântue mereu
Și la viață nouă caut să mă chem;

Dar când vreau iubirea-mi toată să ți-o spun,
Mă reține clipa și 'n tăcere gem
Că-i prea cuminte dorul meu nebun.

MIHAI CODREANU

*) Studiu de sonet endecasilab cu rime masculine.

PASTIȘE

Cântec cenușiu

Ce trist sânt azi, iubita mea de mâni!
Ploaie pe străzi, duminică pustie...
M'apucă iar un gând de veșnicie
Când trec pe stradă lăzile de câni...

Vezi cum se 'ntunec 'ulițele vechi,
Și vântul rupe scânduri din zaplaz,
Auzi cum geme vremea în urechi,
Și n'am fost niciodată așa de trist ca azi...

Nu, niciodată n'am fost trist cum sânt...
Ploaie pe străzi, duminică pustie..
Și cerul putrezit de veșnicie
Atârnă zdrențuit și ud în vânt...

Nu știu, — dar mă cuprinde-un gând zălud,
De parcă'mi cade'n suflet cerul ud
Și trec prin mine lăzile de cîni,
Iubita mea de azi, iubita mea de mâni...

Eu cred că vor veni corbi mulți în stol,
Prevestitori de grije și de boală...
De ce e lumea toată-atât de goală,
De ce e'n capul nostru-atâta gol?

Demostene Botez
poet eșan
P. conf. AL. A. PHILIPPIDE

NAMIEZI

Senin imaculat de Iulie,
Cu soare cald, dogorâtor,
Care-și trimite zăpușeala
Ca dintr'o gură de cuptor.

In încropirea ei plutește
Painjeniș de funigei
Și grâul 'nalt, crescut în lanuri,
Se coace la porunca ei.

Ca molima pe tot cuprinsul
O moleșeală s'a lăsat:
Se odihnesc secerătorii
Și turmele la pășunat.

Stau păsărelele pitite
Prin ierburi și semănături
Și fluturii, cu aripi strânse,
Pe flori de câmp și pe răsuri.

Răchițile și păpurișul
Nici zvon nici umbră nu mai fac
Și-un nimb de aur se așează
Peste argintul de pe lac.

Chiar cocostârcul singuratec,
Al bălților cârmuitor,
Rămâne unde-l prinde vremea
Și clipocește 'ntr'un picior.

In nemișcare toată firea
Se pare c'a încremenit
Și că o clipă viața însăși
Pulsațiile și-a oprit.

Numai din holdele 'nspicate
Și miriștile aurii,
Bătând mărunt din aripioare,
Se 'nalță-un roiu de ciocârlii.

Și, înălțându-se, închină
Un imn fierbinte, vibrător,
In cinstea soarelui ce coace
Imbelșugarea din ogor.

Și, ca să nu fie 'ndoială
Nici în tăriile cerești
Că imnul ciocârliei este
Și-al plaiurilor românești,

Cicoarea, rapița și macul
Pe povârnișul de sub deal
Au așternut cât vezi cu ochii
Un tricolor național.

IOAN N. ROMAN

Eroii lui Omer au trăit

Achile cel iute de picior, Agamemnon-regele regilor, iscusitul Ulyse şi Menelau, toţi aceşti eroi ai legendei, care păreau a avea un caracter pur simbolic, toţi aceşti eroi au trăit. Homer n'a spus minciuni, cum obişnuesc cei mai mulţi scriitori. Arhivele vechiului imperiu hittit, descifrate de curând, confirmă tradiţia. Arheologia aruncă cu această ocazie o lumină neaşteptată asupra uneia din cele mai atrăgătoare probleme. Intrarea în muzeul Luvrului a trei înalte reliefuri hittite arată interesul pe care-l poartă francezii acestor descoperiri.

De unde vine acest popor hittit, căruia îi datorăm o relevaţie atât de turburătoare? Câteva monumente adăpostite în muzeele din Franţa şi Germania atestă prezenţa acestui popor în Asia Mică, cu douăzeci şi cinci de secole înainte de era noastră. Dar identitatea lui rămâne enigmatică. Era până acum câţiva ani atât de misterios, ca şi Egiptul înainte de lucrările lui Champollion. Descoperirea unui depozit de douăzeci de mii de tăbliţe, bine conservate, scrise în cea mai mare parte cu caractere cuneiforme, — cunoscute orientaliştilor, — a împrăştiat întunericul. Apare în faţa lumii de azi un mare popor şuveran în raporturile cu vasalii săi, mai ales cu micile popoare greceşti de pe coastă, acelea tocmai cari au făcut războiul Troei. Dar pe ce argumente se bazează această concluzie?

Ilustrul istoric al vechei lumi mediteraneene, d. Gustave Fougères, membru al Institutului Franţei, profesor la Collège de France, a făcut de curând ziarului „Le Temps" următoarele declaraţiuni:

„Nu încape îndoială că acest popor hittit a dominat mult timp Asia Mică. Era stăpân pe coaste şi ameninţa Mesopotamia. Care-i era originea şi locul naşterei? Monumentele pe care le-a lăsat, însemnate printr'un caracter decorativ impunător, ne prezintă personagii cu profilul boţit, cu bonete ascuţite pe cap, purtând bărbi lungi, cu sandale îndoite la vârf, figuri foarte asemănătoare asiro-babilonienilor. Hittiţii fost-au semiţi? Dar alte monumente, mai ales unul din cele trei capete intrate în Luvru, un obraz de ţăran, brăzdat, cu ochii înfundaţi, cu mască aspră, atestă o altă origină. Sunt, în această privinţă, de părerea lui Forrer, care susţine că hittiţii sunt un popor indo-european, venit pe la anul 2500 a. Chr. în Asia Mică, printre Armeni, popor amestecat, dominat de semiţi. Câtva timp rasa originară îşi conservă puritatea, apoi se alterează. Limba, tipul etnic, moravurile, s'au modificat. Pentru a transcrie documentele oficiale, scribii, părăsind vechia scrisoare pictografică, a cărei cheie nu ne e cunoscută încă, le-au transcris în scrisoarea fonetică a Assirienilor; astfel Forrer a putut descifra o corespondenţă diplomatică a Marelui Hittit cu vasalii săi, unde se citesc, printre nume fără glorie, câteva din acelea pe care le-au nemurit cele mai mari poeme ce au fost scrise cândva.

Astfel este acela al regelui Acheenilor Attirisyas, personagiu important, pentru că protocolul hittit îl tratează la fel cu suveranii Egiptului, Assyriei şi Babyloniei, care atacă cu o flotă de o sută de corăbii coasta coriană. Cine putea fi acest mare şef militar — Koiranos — care domnea pe coasta de sud a Asiei Mici, cu treizeci de ani înainte de războiul troian? Nu este Atreus al Grecilor, tatăl lui Agamemnon? O singură indicaţie de acest fel ne-ar ajunge ca să justificăm o ipoteză atât de nouă. Dar, iată şi altele! Iată doi şefi ai Acheenilor din Lycia, în relaţii cu aceiaşi suverani hittiţi, cari poartă numele de Antravas şi Tavaglavas, acest din urmă calificat drept „aivalas" eolian. Numele hittit al lui Antravas nu este numele grecesc Andreus şi acela al lui Tavaglavas al lui Eteocles? După Pausanias, Andreus, tatăl lui Eteocles, era considerat ca fundatorul Orchomerei în Boeţia; textul hittit confirmă deci identificarea, adesea ori propusă, a Mysienilor cu Eolienii.

Dar să înlocuim în istoria lor contimporană pe aceste personagii. Concordanţele sunt atât de juste, faptele corespund cu atâta preciziune cu poveştile legendare, încât este cu neputinţă a li se contesta caracterul istoric.

Attirisyias al Hittiţilor era contimporan cu Thudolias al III-lea, care a domnit între 1263 şi 1225 a. Chr.; fundatorul Argosului s'a suit pe tron în 1233, după cronologiile greceşti. Coincidenţa aceasta se repetă şi cu Agamemnon, care a domnit între 1200 şi 1184. Astfel războiul Troei s'ar situa între 1193 şi 1184, cum îl admiteau, de altfel, Erathosthene şi Denys din Halicarnas.

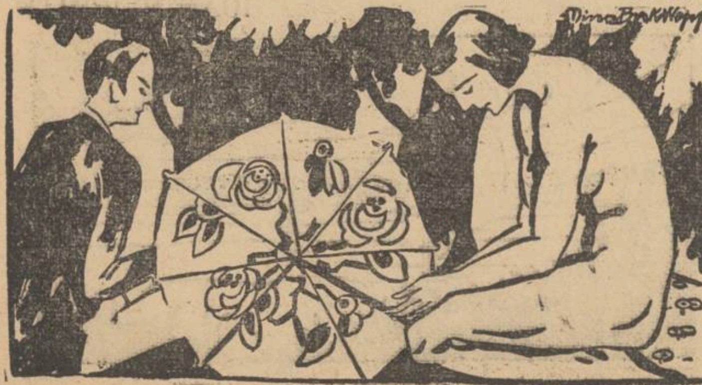
Imaginaţia greacă da vechilor eroi origini diverse. Sunt simbolizări, cărora mărturia Hittiţilor, spirite pozitive, popor de contabili şi de arhivari, le conferă o valoare istorică neprevăzută.

Grecii vedeau în Andreus, fundatorul Orhomerei, un copil al fluviului tesalic Peneu, iar în Eteocle, fiul său, un descendent al Cephisului boeţian. Reintegraţi în istorie, prin documentele hittite şi calificaţi de ele ca „şefi din Lespa" (care ar fi Lesbos), aceste personagii introduc singure legenda Argonauţilor, adică istoria colonizării Eolidei asiatice de către Beoţieni. Lesbos, într'adevăr, nu este un port înaintat al Greciei spre Asia, escala unde se întruneau, înainte de a aborda Hellespontul sau ţara Troei, marinarii din Iolkos şi Aulis? Iată o indicaţie capitală! Ea luminează situaţia Grecilor în Orient în acea epocă îndepărtată; ea explică într'o oarecare măsură războiul Troei şi îl repune pe un teren — vai, prea cunoscut, acela al competiţiunilor teritoriale şi al rivalităţilor de influenţă — care este şi originea acelui imens conflict care a fost războiul din 1914.

„Căci, încheie d. Gustave Fougères, erudiţia germană comitea o mare eroare făcând din civilizaţia attică o insulă izolată în lumea antică. Noile descoperiri dovedesc că Grecia era amestecată intim şi în mod activ în politica intercontinentală".

Era, în epoca aceia, ca şi azi, o situaţie internaţională care nu era tocmai aşa de uşoară.

G. B.

Caleidoscop intelectual

Noua nobleţe

Să trecem canalul Mânecei şi să ne abatem pe la Londra, pentru a afla un eveniment artistic, mai mult de valoare socială. Romancierul John Galsworthy, a fost decorat şi ridicat la rangul de baron. Noua nobleţe de spirit trebue salutată cu entusiasm, menirea ei fiind să îndulcească tot mai mult spiritul ancestral al lui Wilhelm Cuceritorul, care domină încă şi Anglia şi restul continentelor.

Romancierul englez care a descris cu o seninătate de om de ştiinţă conflictele sufleteşti ale aristocraţiei engleze şi care, cu o singură piesă de teatru a izbutit să schimbe vechea legislaţie engleză asupra închisorilor, se află în seria onorurilor: a fost primit în Ordinul Meritului.

Ceiace caracterizează acest „Merit" e că nu primeşte în sânul lui decât 24, toţi ceilalţi merituoşi rămânând pe dinafară până ce unul recunoscut, şi poate mai puţin merituos, închide ochii lăsând locul vacant.

Eternul văcsuitor

O problemă de conştiinţă şi morală, de aceiaşi intensitate, se desfăşoară la Londra pe scena teatrului Glob care reprezintă drama în trei acte a lui *Norman Macowan* „Eternul văcsuitor de ghete". Eroul e un tânăr matematician care, absorbit de cifre, nu vede lămurit împrejurările triviale în care e silit să trăiască. In viaţa lui intră o femee frumoasă cu sufletul nesăţios pe care, după întâmplări hotărâtoare, o ia în căsătorie, zmulgând'o imoralităţii şi înjosirii ei fireşti. După un an de viaţă laolaltă, modestă şi pură, ea moare convinsă că a trăit cel mai frumos şi mai curat an din viaţă. Dar rămâne soţul cu remuşcarea îngrozitoare că e un asasin ordinar şi că dacă ar fi lăsat pe femeea iubită în lumea ei, nu i s'ar fi curmat viaţa atât de repede.

Morala care cere să-ţi mântui sufletul de-ar fi să pierzi lumea, nu mulţumeşte pe autorul englez, care, prin replica unui erou, afirmă: „La ce mai e bună mântuirea sufletului, dacă ai pierdut lumea?".

Un fascist de acum două sute de ani

Dar e de ajuns să fugim de ceţurile londoneze şi de morala nopţilor din preajma Mării Nordului, ca preocupările să devie mai colorate şi în dinamismul lor oricât de violent, mai vesele.

In Italia se sărbătoreşte al doilea centenar de la naşterea poetului *Giuseppe Parini*. Scriitorul n'are o valoare poetică deosebită, dar opera lui e însufleţită de idei şi pasiuni care, după două veacuri, au devenit iar de actualitate. Giuseppe Parini este profetul fascismului. E unul dintre puţinii din vremea lui, alături de poetul Metastasio şi de dramaturgul Goldon, Molièrul italian, care dorea Italiei o viaţă sufletească naţională independentă şi crearea unei aristocraţii de valori de creaţie. In poema lui cea mai de seamă *Il Giorno*, Giuseppe Parini ironizează pe „bonjuristul" vremei lui care, ciripind franţuzeşte, are mai multă simpatie pentru pudra de orez decât pentru praful de puşcă.

Centenarul unui poet dinamic ca Parini va găsi, desigur, în Italia, aprobarea şi ajutorul oficialităţii precum şi entusiasmul tuturor fasciştilor convinşi.

Romanul cu peripeţii al unui tablou din Portugalia

Mult mai pitoresc e însă romanul cu peripeţii al unui tablou din Portugalia care se află păstrat la muzeul de artă veche. Tabloul reprezintă, în mărime naturală vre-o şaizeci de persoane, societatea fruntaşilor Portugaliei din veacul al 15-lea. E un document unic în istoria picturii în genere şi în istoria Portugaliei. Un critic spaniol afirmă că toată pictura peninsulei iberice purcede din tehnica tabloului portughez.

Tabloul a fost descoperit într'o odae cu lucruri vechi, prăfuite, abea în 1895, iar valoarea lui a fost recunoscută oficial cincisprezece ani mai târziu, când a fost restaurat. Intre criticii de artă din Portugalia s'a iscat zarvă asupra identităţii unui personagiu din tablou care ar fi, după unii Sf. Caterina, după alţii Sf. Vincenţiu, şi după alţii don Fernando, fratele domnitorului Henric Navigatorul. In 1927 d. Morgado descoperă un manuscris la Biblioteca Naţională, după care personagiul misterios e Sf. Ecaterina. Criticul Braganza analizează documentul, îl declară fals şi cere anchetă. După un an şi jumătate de expertiză, se dovedeşte că documentul e fals. D. Morgado e arestat.

Iar archeologul Luveiro care tipărise o carte ca să dovedească sincer, că personagiul din tablou, neidentificat, e Sf. Caterina, când a aflat de confirmarea ştiinţifică a falsului, s'a sinucis.

Dar evenimentele nu s'au încheiat şi vom reveni. Cine ştie câte nenorociri şi crime va mai provoca acea Sf. Caterină portugehză, care e numai pictată şi pe de-asupra şi falsă!...

Un tradiţionalist francez

Cu toată supravegherea pe care ne-am impus-o de a nu cădea în franţuzism manierat şi de a nu fi condus de cronica pariziană, trebue să recunoaştem că cele mai de seamă evenimente ale săptămânii artistice europene s'au produs la Paris. Această capitală a Franţei nu poate fi detronată din rangul de Capitală a Europei, şi — din punct de vedere al manifestaţiilor artistice — Capitală a celor cinci Continente.

Poate acestei caracteristici de răscruce îi datorăm în Franţa tuturor libertăţilor şi generozităţilor, violenţa curentului tradiţional şi propaganda îndârjită naţională a unora din spiritele cele mai alese franceze. Şovinismul francez — care pare o contradicţie şi o aberaţie — e provocat de caracterul cosmopolit, de interesul internaţional al cerebralităţii franceze.

Nu e deci de mirare ca aristocraţia franceză, care este şi o elită intelectuală, iubitoare a tuturor creaţiilor artistice, uneori ea însă-şi izvor de poezie şi de muzică, să se lege de toate semnele tradiţiei franceze, fără teamă de ridicol. Ar fi în stare să emigreze, în ziua în care s'ar distruge libertăţile de care se bucură şi care sunt eminamente republicane şi totuşi se joacă sentimental cu păpuşa regalităţii; sunt cei mai simpatici atei şi fac asupra lui Dumnezeu cele mai subtile glume fără ca să elimine practica religiei catolice — şi aşa mai departe.

Ultimul tradiţionalist francez (ca să revenim la preocupările noastre strict artisice) este d. *Henri Massis*, un tânăr catolic — tânăr înseamnă în Franţa literară, trecut de 40 de ani — şi care a primit de curând din partea Academiei premiul de 10.000 de franci (vre-o 70.000 de lei) pentru întreaga-i operă literară.

D. *Massis* a trecut şi prin ţara şi intelectualitatea românească, pe care a sfătuit-o, cu un simţ al valorilor demn de admirat, să se ferească de franţuzism. Opera literară a laureatului e de natură critică şi tinde a pune în valoare toate însuşirile tradiţionale ale poporului francez, ameninţat de prea multe imixtiuni şi mixturi. Concepţia lui Massis, ameninţată de un strîmt regionalism s'a drapat într'o mantie solemnă şi apărarea mentalităţei franceze a fost prezentată ca o apărare a occidentului.

Nu e locul să arătăm aci că Franţa a mistuit multe influenţe străine, unele mult mai puternice decât orientalismul şi extrem-orientalismul de după război şi spiritul francez, tocmai prin această îmbogăţire, a devenit reprezentativ pentru cultura şi civilizaţia omenească. Şi nici nu ni se cade să atragem prea mult atenţia că în Franţa contemporană, spirite mult mai franceze decât Henri Massis, şi deci mult mai universale, dar care nu recunosc în aceiaşi măsură semnele statice şi în bună parte moarte a ceiace se crede a fi geniul specific francez — n'au izbutit să atragă luarea aminte a Academiei Franceze.

Dar Academiile nu sunt făcute să privească înainte, ci să conserve. Popoarele nu fac explorări în necunoscut: ele stau acasă, cu mătuşa, cu pisica şi cu ciorapul împletit. Spre cei doi poli tăcuţi şi misterioşi pleacă doar câte un aventurier, care va fi recunoscut şi premiat niţeluş mai târziu — după moarte.

Şi cum Academiile şi academicianii sunt nemuritori, n'au niciun motiv să se grăbească...

O lacrimă pentru un clown

Să rămânem la Paris încă o clipă pentru a depune o jerbă de flori de cuvinte pe mormântul proaspăt al bătrânului *Courteline*, care ne-a făcut să râdem cu hohote de cele mai cumplite dureri şi tragedii ale sufletului nostru. Iată un tradiţionalist — dacă putem spune aşa — universal: mintea coaptă din cea mai fragedă vârstă şi care se pune pe aceiaşi treaptă cu Autorul divin al mizeriilor noastre, făcându-şi din ele un spectacol amuzant.

Opera literară a lui Georges Courteline, el-însuşi fiu de scriitor, şi ceiace se'ntâmplă foarte rar, superior tatălui său, cuprinde cele mai de seamă aspecte ale vieţei franceze, în înfăţişările ei burgheze: soldatul, funcţionarul, micul rentier, negustorul, soţia, amanta, soţul — figurile mijlocii şi deci în milioane de exemplare ale societăţii trăesc o viaţă nouă în spiritul creator al lui Courteline. E un Caragiale francez — cu însuşirea de a putea fi tradus în orice altă limbă. Fiecare din noi poate gusta în deosebi un tip din vasta galerie de figuri umoristice a scriitorului francez. Vă rog însă a vă opri o clipă la acea simplă comedie *Boubouroche*, care pare atât de aidoma cu milioanele de comedii adultere din literatura franceză şi a observa caracterul sublim al încornoratului soţ, care vede şi nu vrea să creadă, pipăe şi se'ndoeşte, pentru a mântui ceeace este mai bun şi mai curat în el: grăuntele de sfântă iubire pentru o tovarăşă de viaţă, nu mai bună ca multe altele.

Şi pentru acest simţ de supra-realitate, de-asupra întregei Europe ar trebui să se'ncrucişeze în acest timp, glasurile grave ale oamenilor, ale victimelor pe care le-a înţeles atât de bine şi le-a iubit atât de mult.

Adevăraţii artişti

Dr. August Marie, şeful azilului de alienaţi de la Sainte-Anne, a avut o idee superioară: să vie în ajutorul prietenilor lui, nebunii, ajutându-i să câştige un ban-doi şi să le expue producţiile artistice, picturi şi desene.

Nu cunoaştem rezultatele băneşti ale expoziţiei artiştilor alienaţi — cunoaştem însă inima mai mult decât medicală a doctorului August Marie, care crede că alienaţii trebuesc trataţi altfel decât nişte puşcăriaşi cari n'au comis nici o crimă.

Rezultatele artistice le cunoaştem din dările de seamă ale cronicarilor plastici.

Ne-am fi putut închipui şi altfel care e înfăţişarea unei expoziţii de pictori dementi, întrebându-ne foarte simplu: sunt oare ceilalţi pictori oameni normali?... Căci ceiace interesează în reproducerea picturală a unui peisagiu nu este asemănarea fotografică, ci mai curând sufletul, acea „stare de suflet" care după Amiel constitue caracteristica unui peisagiu. Dar starea de suflet nu este uniformă la toţi artiştii în faţa peisagiului — şi nici nu trebue să fie, căci în acest caz am avea o serie de tablouri (reprezentând cascada Niagarra, bunăoară) tot atât de lipsite de valoare ca o serie de fotografii ale aceleaşi cascade Niagarra, luate cu aparatele fotografice ale unor mărci diferite, dar la fel de precis reproducătoare.

Noua înfăţişare a lumei cere o nouă viziune şi o nouă viziune presupune neapărat o nouă nebunie — nebunie sublimă, dar nebunie.

E remarcabil faptul că tablourile alienaţilor de la Paris — lăsând laoparte valoarea terapeutică, a unei astfel de activităţi — au o asemănare şi o înrudire nebănuită, cu tablourile primilor pictori cubişti. Şi cine-şi dă seama de însemnătatea cubismului în evoluţia concepţiilor artei moderne, va înţelege lesne că expoziţia inaugurată sub auspiciile doctorului August Marie e demnă de studii foarte serioase, medicale şi estetice, deopotrivă.

F. ADERCA

Otto Erich Hartleben

Nuvelistul şi dramaturgul, şi mai ales liricul de seamă Hartleben, nu a fost un scormonitor, dar nici o fire fără complicaţie nu a fost. Se poate uşor distinge un întreit Hartleben: întâi, omul care posedă o inimă ce bate cald pentru teme sociale, — pe latura literară acesta ne-a dat pe dramaturgul. Al doilea, voiosul om de chefuri, plin de spirit şi vervă capricioasă, dar care brusc cade într'o îngândurare posomorâtă sau într'o ironie amară: latura aceasta îşi găseşte expresie în nuvelele lui (şi în mod atât de caracteristic şi în cea de faţă). Şi al treilea, Hartleben contemplativul serios şi singuratic, pe care-l trage nostalgia spre Goethe, spre Italia şi spre Elini: e poetul liric. Acesta a scris unele din cele mai frumoase ode de iubire, moderne.

Din nefericire viaţa lui a fost prea scurtă. S'a născut în 1864 la Clausenthal în Harz, a studiat dreptul şi a fost referendar, a locuit în Magdeburg, Berlin şi apoi la lacul de Garda, a renunţat la cariera juridică, a fost preşedinte al Academiei Ştiinţelor aplicate, la Salo, unde a murit în 1905, în vârstă de 41 de ani.—Din scrierile lui citâm: Volume în versuri: „Pierrot lunaire" (1892); „Versurile mele"; „Din fructe coapte" (1903), etc. — Volume de nuvele: „Pictorul roman"; „Parohul ospitalier"; „Mama-mică", etc. — Teatru: „Un cuvânt de onoare", „Rosenmontag", „Şcoala căsniciei", etc.

Din toate se reveleazâ un temperament de poet şi artist, cu adevărat boem, interesant, problematic şi fascinant. Hartleben se poate dărui vieţii şi durerilor ei până la lacrimi, până la descurajare femeiască, şi puţin după aceea pluteşte iar deasupra, şi la râsul lui copilăresc şi cordial tot frământul acestei lumi ţi se preface într'un vicleim pestriţ şi arhi-comic, pe care el îl gustă, până şi în fatalităţile sale, cu un haz şi o poftă naivă, care te fură şi pe tine.

Una din cele mai vioaie şi mai duioase din nuvelele lui a apărut în traducere românească sub titlul: „Jurnalul unei actriţe" în ultimul număr al „Lecturii, floarea literaturilor străine".

CETIŢI

„REALITATEA ILUSTRATĂ"

Mare revistă ilustrată în felul revistelor similare din străinătate

Apare în fiecare Vineri în 28—36 pagini, splendid ilustrată cu peste 120 de clişee originale, reprezentând ultimele evenimente din ţară şi străinătate, formatul mare, conţine cele mai interesante articole distractive, ştiinţă popularizată, nuvele şi romane pasionante, de cei mai vestiţi autori, universal cunoscuţi, articole de modă, sport, humor sănătos, teatru, cinematograf, fantezii distractive, articole de politică internă şi externă, toate ilustrate, cu fotografii din toată lumea şi desenuri special executate.

Pagini speciale sunt rezervate în fiecare săptămână curiozităţilor din toată lumea, faptelor şi ideilor importante, şi jocurilor distractive. Rubrici speciale sunt destinate filateliei şi grafologiei.

Costul unui exemplar este numai de 8 lei.

NOU! NOU!

A apărut:

„VIAŢA LUI EMINESCU"
Ediţia II-a
de *G. Galaction*
Un volum de 100 de pagini 8.— lei

VIAŢA MEA
Ediţia II-a
— Povestirea unei ţărănci din Rusia —
de *Leon Tolstoi*
Un volum de 100 de pagini 10.— lei

CUM AM UCIS PE RASPUTIN
Ediţia IV-a
de *V. Purişkevici*
Un volum de 120 de pagini 10.— lei

Toate în Biblioteca „DIMINEAŢA"

D-nii librari şi depozitari sunt înştiinţaţi pe această cale, că volumele de mai sus li se poate expedia numai contra ramburs.

Editura „ADEVERUL", S. A.

A aparut: Ediţia II-a

INTUNECARE
roman
de CESAR PETRESCU
a V-a — X-a mie
2 volume — 800 pagini — 240 lei
Editura CARTEA ROMÂNEASCĂ

S'a deschis vechea
Boiangerie şi Curăţătorie Chimică
B. AFTALION
CALEA MOŞILOR No. 160 (colţ cu Bulevardul Carol) Tel. 372/59
SUCURSALE: Şerban-Vodă, 11 — Ştirbei-Vodă, 55 — Dudeşti, 29

Se vopseşte: *fire şi stofe de lână, bumbac, mătase naturală şi vegetală, toalete şi costume toate culorile şi din culori închise în culori deschise. Paiuri, fetruri etc.*

Se curăţă: *chimic cu desinfectare şi desodorizare: haine, rochii, perdele, pluşur, covoare, etc. etc. etc.*

Se calcă: *hainele cu maşinile americane cispeale pentru păstrarea fasonulu*

Orice lucrare se execută în 3 ZILE, Casă fondată în 1891

Manual de morală practică

Bine şi Rău

Lumea s'a jucat cu Binele şi Răul şi de-a una şi alta, de la început, de la un timp când ne place să dăm lucrurilor ştiute pe jumătate şi pe sfert, o pornire şi un leagăn de copil curat. Unui Bine abstract, ridicat de la rănile şi infirmităţile noastre la minte, la turla bisericii şi la ceruri, i se opune Răul abstract şi în două hăţuri capricioase se cârmuieşte viaţa între antipozii sufletului, aparenţi. Răul e un rafinament literar al Binelui şi ceiace se chiamă bunătate le pare răilor salariul plătit speciilor omeneşti inferioare. Filosofii şi înfumuraţii sâcâiţi de noţiuni despărţite de viaţă şi de viaţa în cârduri legale, dau preferinţă Răului, ca unei cărţi din bibliotecă, ilustrată mai sugestiv şi cartonată mai scump. Ei fac din bunătate o calitate mediocră, rezervată proştilor şi oamenilor graşi, negustorilor cu detaliul şi analfabeţilor. Oamenii cu carte trebuie să fie răi şi oamenii mari, cei fără pâreche, sunt datori să fie abjecţi.

Un bine total şi un rău total, două proporţii la maximum de expresie, sunt lucrurile cele mai rare. Şi amândouă se rezolvă, binele într'un rău relativ şi răul într'un bine cu aproximaţie, într'o medie vulgară. Caracteristica bunătăţii active şi a răutăţii active, spălate, una prin cealaltă, în clăbucul sentimentelor socializate, este o tristă meschinărie, nimeni nefiind în stare să fie rău integral şi neavând bărbăţia bunătăţii totale. De creerul unuia şi altuia atârnă ca o panglică de pălărie, noţiuni moderative, temeri de a se lepăda de un model livresc — şi omul care să te ia în braţe şi să te ducă departe în sufletul lui, nu se mai zăreşte de când tabloul ridicării de pe Cruce a dispărut din vitrina librăriilor şi a fost uitat în păretele rece al templului încuiat.

Omul e un amestec de bine şi rău, de răutate şi bunătate, de cinste şi malonestitate şi nu face nici o sforţare ca să iasă din condiţiile zilei neamestecat. Preocupat să salveze succesiv aparenţele şi indiferent la mustrările interioare, pe care totdeauna le încearcă şoapta misterioasă a conştiinţei, el şchioapătă toată viaţa între contrarii, mulţumit să recolteze în traista din spate sau în portofoliul subsuoară. El urmăreşte o schemă individuală, în care se intercalează fals şi, ca din fuga vagonului populat cu călători, când se vede trecând numai trenul, nu se distinge decât schema lui de pe dinafară.

Viaţa poate fi considerată ca un laborator de experienţe sau ca un spital în care fiecare bolnav are nevoie de ajutorul vecinului de pat. Lui Iov i-a dat Providenţa o suferinţă simbolică, demnă de Prometeu. Dar Iovii stau de obicei laolaltă, alăturaţi pe acelaş gunoi şi Prometeii sunt întotdeauna mai mulţi laolaltă înlănţuiţi de stânci. Ei îşi mângâie unul altuia bubele şi se desfac de câte o verigă a lanţului prea strînsă gonind vulturul apropiat de inima tovarăşului ca să i-o mănânce.

Bunătatea e atitudinea omului în suferinţă. Numai semeţul e rău, pentrucă semeţia cuprinde totdeauna, pe undeva, puţină prostie — şi omul avut e mai pregătit pentru răutate decât săracul. Teoria binelui şi răului începe atunci când omul nu mai ară şi nu mai însămînţează, când soarele nu-l mai găseşte pe brazdă, ci în cuprinsul unui palat, neîndatorit muncilor istovitoare. Acolo începe politica şi atunci funcţionează mai mult abstracţia, facultatea absurdă, decât braţul, realitatea clară.

Ai fi partizanul unei societăţi, fericită prin belşuguri. Visul tău a depănat intermitent priveliştile de mătase ale existenţei. In căutarea acestui ideal, fiinţa morală se ticăloşeşte şi substanţa lui e atinsă de câte câţiva, de puţini, care, ca să se menţie, elucubrează şi construiesc sensibilităţi artificiale între bine şi rău, oprind binele întreg pentru ei, adică pentru minoritatea nemeritorie şi ereditară. Trecerea din sărăcie în bogăţie are loc neîncetat şi zilnic fugarii lasă pe tovarăşii lor naturali singuri şi uitaţi. Statele-Unite ale Americii conţin cea mai mare cantitate de avuţii personale, dar mizeria paralelă cu abundenţa, nicăieri nu contrastează mai cumplit. Regii şi împăraţii s'au iscat acolo, unde nu era aristocraţie, din petrol, din cutii de conserve şi din castraveţi muraţi, toate mărfurile exploatate vast având un Prinţ deosebit. Puţin câte puţin aceşti Domnitori prin avere fabricată au ajuns arbitrii vechilor continente: răul pentru Europeni, binele pentru Americani.

Poate că o societate organizată pe sărăcie individuală, cu toate prezenţele şi furişările în urzeala ei a omului nebun, va fi cea mai aproximativ satisfăcătoare, înlăturând binele şi răul cu cifrele lor tari, adunându-le, împărţite cu două. Până acum omenirea a trăit ca să facă istorie, o istorie romantică, luxurioasă, cu zminţiţi şi tuberculoşi sau apoplectici la direcţia vieţi: un bal mascat în saloanele veacurilor, înădite cu măcelăria. Se pare că s'a apropiat ceasul când fabricarea spectacolelor pentru generaţiile viitoare devine ridiculă cu preţul tragediilor multiplicate. Costumul cu pene şi cu fir de aur a devenit tot mai rar, redengota păunului începe să fie părăsită şi la moral. Fie binevenită vremea de aruncare în foc a măştilor, a perucilor, a bărbilor, în care se deghizează scheletul uman.

Un ofiţer, întors din război, ne mărturisea starea lui de totală demoralizare în mijlocul unei societăţi lacome în a se reconstrui cu firmele, cu societăţile anonime şi cu capitalurile aventuriere ale epocii. El ar fi preferat întoarcerii la restaurantul cu lăutari, continuarea indefinită a grelelor suferinţe de pe front şi un război permanent. Sufletul oamenilor lui fusese neasemănat de ager şi de simplificat între o poruncă inteligentă şi o ascultare entuziastă. Intre morţi, între păduchi şi între primejdii neîncetate simţirile se întorceau la figura lor primitivă pură şi milioanele de oameni erau constrânşi de fenomenul vieţii învecinat cu moartea, la o nediscutată disciplină. Ofiţerul nostru nu era un visător, spânzurat în aerul palid al noţiunilor înoptate, dintre bine şi rău.

T. ARGHEZI

NEVRALGINE „JURIST" VINDECĂ DURERILE DE CAP

GLOSE

Valéry descrie astfel frumuseţea proustiană: „On peut ouvrier le livre oú l'on veut; sa vitalité ne dépend point de ce qui précède, et en quelque sorte, de *l'illusion acquise;* elle tient à ce que l'on pourraît nommer *l'activité propre* du tissu même de son texte".

Acest pasagiu dă cheia unei definiţii, pe care mulţi intelectuali amatori au căutat-o, de sigur, în clipele lor de visări teoretizante: Ce e „stilul"? „Felul de a scrie", răspunde amintirea din şcoală, La Palice şi Larousse. E greu de închipuit o definiţie mai imprecisă şi mai falsă în acelaş timp. Dacă „felul de a scrie" un roman e stilul romanului, atunci singur subiectul lui nu e „stil". Intreaga artă a romancierului ar fi stil, căci subiectul e, în general, „la îndemâna" ori cărei minţi. Instinctul logic, intuiţia intelectuală protestează: nu se potriveşte definiţia, altceva e stilul! Dar ce?

E frumuseţea literară care rămâne după ce elimini *l'illusion,* sau mai bine zis, *la beauté acquise.* Citeşte o pagină dintr'un roman uitând cu dinadinsul tot ce precede. Dacă „e frumos", înseamnă că ai reuşit să izolezi „stilul" paginii.

E totdeauna profitabil să purici textele valeriene: sunt pline de bogăţii ascunse.

* * *

Arta actoricească consistă în a reconstrui cu dinadinsul şi din greu mimica, gesturile şi intonaţiile naturale. Adesea stilul artistului literat procedează la fel: „Mais l'homme contient en soi-même de quoi rompre l'équilibre qu'il soutenait avec son milieu. Il contient ce qu'il faut pour se mécontenter de ce qui le contenait. Il est à chaque instant autre que ce qu'il est. Il ne forme pas un *système fermé* de besoins et de satisfactions de ses besoins. Il tire de la satisfaction je ne sais quel excès de puissance qui renverse son contentement. A peine son corps et son appetit sont apaisés, qu'au plus profond de lui quelque chose s'agite, le tourmente, l'illumine, le commande, l'aiguillonne, le manoeuvre secrètement".

Nu „mimează" această serie de fraze — variaţii pe o aceiaşi temă — procedarea interioară a cuiva care caută din toate puterile să găsească expresia cea mai bună a gândului său? Actul intelectual creator îl preocupă enorm pe Valéry, şi în frazele citate — ca şi în alte exemple pe care nu le mai citâm — el îl reconstruieşte imitându-l, oare cum. In loc să ne prezinte numai rezultatul căutării, Valéry se preface că ne lasă să asistăm la căutare însăşi. Se preface, căci fără îndoială, aparenta „căutare" e „jucată" după metoda actoricească.

Astfel de variaţii pe o temă se găsesc multe şi în Anatole France. Dar acolo sensul şi intenţia lor e cu totul alta: acolo ele constitue un fel de „à la manière de..." la adresa stilului lătăreţ şi vorbăreţ care a stăpânit tot evul mediu şi întreaga antichitate, când, ca o carte să ajungă să fie concis scrisă, trebuia să se piardă cea mai mare parte dintr'însa, — după cum s'a întâmplat cu Satiriconul.

Aşa dar nu se poate vorbi în această privinţă de vre-o filiaţiune stilistică între primul şi al doilea ocupant al aceluiaş fotoliu academic. Totuşi antipatia vădită din discursul de recepţie a lui Valéry, dă de bănuit; căci, mai totdeauna, ura literară e o ură între fraţi. Şi într'adevăr... Vă închipuiţi, fără îndoială, că pasagiile ce urmează sunt de France: „Je crois en vérité que nos pères ont trop lu et que nos cerveaux sont faits d'une pâte grise de livres". Sau „Les amants... ne veulent rien savoir de leur métaphisique et de leurs curiosités non immédiatement utilisables". Nu, vă înşelaţi, sunt de Valéry.

E drept că pasagiile de acest fel sunt prea rare, prea „întâmplătoare" ca să poată fi vorba de o influenţă adevărată. Ele nu capătă savoare decât la lumina antipatiei lui Valéry pentru France; antipatie care, iarăşi, e foarte explicabilă, prin inexplicabila neînţelegere şi prin dispreţul olimpian pe care France le-a manifestat pentru simbolişti.

* * *

Plus ça change, plus c'est la même chose!

Cunoaşteţi minunata invocaţie către soare din „Ebauche d'un serpent":

Tu gardes les coeurs de connaître
Que l'univers n'est qu'un défaut
Dans la pureté du Non-Être.

De unde vine rara frumuseţe a acestor versuri? Analiza frumuseţii lor dă un rezultat neaşteptat: invocaţia în chestie ascunde o antiteză tot atât de violentă ca cele ale lui Hugo.

„... Un défaut dans la pureté de...". Acest fel de a spune evocă fără greş în mintea cititorului ideia unui defect dintr'o bucată, de sticlă. Aşa dar versurile de mai sus conţin în stare născândă oarecum, următoarea comparaţie: După cum o bulă minusculă de aer întrerupe transparenţa perfectă a unei bucăţi de sticlă, tot astfel universul întrerupe perfecţia nefiinţii. Cine ar fi crezut că după abuzurile nepermise, după orgiile antitetice ale lui Hugo, (care a făcut apel până şi la contrastul dintre aştri şi purici) antiteza să mai conţie *en puissance* atâta frumuseţe?

Dar să nu se bucure prea curând susţinătorii faimosului loc comun: „Nimic nou sub soare"! De sigur, pentru frumuseţea invocaţiei era nevoie de acea antiteză, dar tot atâta nevoie era ca antiteza să fie ascunsă, indicată abia printr'un fel de aluzie; şi dacă primul element e vechi, cel de-al doilea e foarte nou; şi, iarăşi, nu se poate spune care din cele două elemente e mai important.

Am relevat acest caz pentru că e tipic. Foarte des frumuseţile poetice conteporane ascund, lăsându-te abea să le întrevezi, antiteze din cele mai violente.

* * *

Sunt cu totul excepţionale frumuseţile care să nu coprindă contraste sau contradicţii mai mult sau mai puţin ascunse. Frazele lui Valéry de exemplu, sunt pe de o parte, neîntrecut de dense: „Cette culture générale, mais ces habitudes de rigueur; ce sens pratique et décisif, mais ces connaissances glorieusement inutiles, témoignent ensenble d'une volonté qui les compose et les ordonne". Observaţi rolul rezumator pe care *mais* îl joacă de două ori, şi câtă explicaţie reprezintă implicit. In loc ca autorul să zică, spre pildă, că *simţul practic* exclude în general *cunoştinţele inutile,* el pune *mais* între ele... şi gata!

Pe de altă parte însă fraza lui Valéry e adesea tărăgănită şi cu fioriturі elegante şi inutile. Abatele Brémond spune despre gândirea lui Valéry că e „à la fois bondissante et sinueuse". Şi frazei lui i se aplică tot atât de bine această apreciere.

* * *

Se găsesc în Valéry şi slăbiciuni, scăderi neaşteptate. In „Petite lettre sur les mythes" din „Nouvelle Revue Française" Ianuarie 1929, citim: „Nous ne pouvons agir qu'en nous mouvant vers un fantôme. Nous ne pouvous aimer que ce que nous créons". Dar trebue să citeşti toată scrisoarea ca să-ţi dai seama cât de isbitoare, cât de „bruscă" e banalitatea din ultima frază.

Un păcat pe lângă care Valéry trece adesea, dar în care cade rar, e pieptănarea şi pomădarea excesivă a frazei, stilul salonard şi „caligrafic".

I. D. GHEREA

Serbările şcolare

Serbările şcolare de fine de an, cu atmosfera lor culturală prăfuită, au trecut subt indiferenţa generală. Nimeni nu s'a ocupat de caracterul lor anost şi tipic, în care elementul oficial predomină cu o rigiditate îndărătnică. Copiii cheltuesc emoţii infinite, care încep din zorii zilei printr'o insomnie subită, părinţii, leneşi şi tardivi, vin să-şi dea contribuţia de sudoare şi elan în clasele coapte de arşiţa solară şi totul se desfăşoară placid şi monoton, ca acum patru decenii.

Partea interesantă la aceste manifestări stereotipe o constituie noua literatură patriotică, declamată de copilaşi, în domeniul căreia diabolicul pescuitor de perle literare, care e d. Teodorescu-Branişte, ar face descoperiri uluitoare. Răsplătirea muncii intelectuale se transformă într'un omagiu adus militarismului ptriotic.

Nu suntem dintre aceia, care ne împotrivim sentimentului de dragoste faţă de ţară — sentiment pur şi firesc — dar constatăm că exercitarea lui se face de cele mai multe ori deplasat, abuziv şi profund inestetic. Iată ce s'a întâmplat la una din şcolile, unde am fost silit să asist la o serbare de sfârşit de an:

Apare în sală, ceva mai târziu, un om cărunt, înalt, cu faţa ostenită, lipsit de braţul stâng şi se reazimă cu spatele de uşă. Directoarea îl pofteşte să ia loc pe un scaun în faţă. Pentru aceasta, musafirul de lângă uşă trebuia să străbată prin mulţimea de invitaţi. Refuză.

— Pe cine aveţi în şcoală? îl întreabă stăruitor directoarea.

— Pe nepoţica mea, D. F. — răspunse omul fără braţ.

— Atunci, vă rog încă odată, luaţi loc aci!

Omul fără braţ roşeşte, duce braţul drept la spate, spre a-şi acoperi o cusătură în unghiu drept pe haina de lustrin spălăcit şi se aşează lângă mine.

I-am văzut nepoţica: o fetiţă de şapte ani şi jumătate, cu cârlionţi agitaţi, cu ochi negri drăceşti, cu obrazul palid. După o infinită serie de poezii, toate despre război şi patrie, nepoţica vecinului meu declamă patetic nişte versuri, „Luceferii", bine-înţeles, tot de război, în care morţii iluştri sunt înfăţişaţi ca nişte aştri strălucitori în eternitate. Vecinul meu schiţează pe buze un sentiment de dezgust, apoi îşi pipăie cu mâna dreaptă rădăcina pustie a braţului amputat.

In pauza, ce urmă imediat, îl întreb:

— Nu v'a plăcut nepoţica?

— Cum să-mi placă, domnule? îmi răspunse el. De câte ori vin la şcoală, nu aud decât istorii milităreşti şi amintiri de război. Inţelegeţi prea bine, mie îmi fac rău lucrurile astea. Simt că-mi renasc durerile în umărul stâng. Credeam că încalte la sfârşit de an copiii se vor bucura în alt mod. La urma urmelor, nu-i nici zece Mai, nici 24 Ianuarie sau altă zi, când toate astea îşi au un rost. Şi nu-i nici ziua eroilor. E ziua lor, micii eroi ai vieţii intelectuale... Şi pe urmă, uite ce e... Poezia asta, „Luceferii"... Dracul ăsta de fată, care e orfană de război, îmi spune într'o zi: — „Vezi, unchiule, dacă nu veneai acasă, erai şi tu ca tăticu. Nu e mai frumos să fii luceafăr, decât funcţionar la minister?".

Omul cărunt, căruia îi lipsea braţul stâng, tăcu o clipă, apoi adaose:

— Ce să faci?... Copiii sunt cruzi, domnule...

E. D.

Problema Cărţii

D. C. Ş. FAGEŢEL („Ramuri")

1) Ce cărţi s'au vândut mai bine?

Vă previu că n'am să dau, la ancheta dv., răspunsuri originale, — ci sincere. Cred că e mai bine aşa...

Iată: *nu s'a vândut bine nici o carte!*

Pot eu să spun că s'a vândut bine „Războiul nostru în note zilnice" de d-l *N. Iorga,* când cartea a atins cifra de 2500 exemplare?! Şi doar este vorba de o carte în care sunt însemnate, zi de zi, toate zbuciumările noastre naţionale, atât din timpul pregătirei, cât şi din timpul războiului.

Alte cărţi? Cele două volume ale lui *Cezar Petrescu,* („Carnet de vară" şi „Omul din vis") pe care le-am editat, n'au trecut de 1500 exemplare. „Examenul de bacalaureat" de *I. Dongorozi,* este cerut deocamdată, mai mult ca celelalte cărţi editate de „Ramuri".

2. Dacă mi-ar sta în putinţă să fac ceeace plănuesc! Aş vrea, ar *trebui* să editez atâţia scriitori. Este ceva însă, care 'mi împiedică şi dorinţele şi hotărîrile: BANII!...

Deocamdată: „Amantul Anonim" de *I. Minulescu,* un volum de *Cehov* în traducerea d-lui profesor *Frunză* dela Iaşi, un volum de versuri de *Şt. Bălceşti,* un volum de schiţe umoristice: „Eu sau frate-meu?!..." de *Mircea Damian,* „Antologia poeţilor Olteni" de *I. C. Polyclet.* Aştept deasemeni manuscrisul d-lui *Al. Busuioceanu* „Istoria Artei româneşti".

3. Eftinirea cărţii se poate face numai prin eftinirea hârtiei şi prin obţinerea ei pe un credit de durată. Depozitele noastre îţi pun la îndemână hârtie pe timp de 30 de zile. Iar dacă îţi acordă o prelungire, calculează dobânda.

Orice carte pe care o editezi, eşti obligat s'o investeşti cu o execuţie onorabilă, nu-i aşa? Lucrul acesta, cere timp. Ori ce se 'ntâmplă? N'ai apucat să tipăreşti nici jumătate din voulm şi.. scadenţa a venit! In cazul acesta, editorul, sporeşte preţul cărţii, la apariţie, cu sarcina dobânzilor respective.

4) Statul, dacă vrea, poate să sprijinească în mod hotărît şi efectiv cultura. Şi iată cum:

a) Inlesnind procurarea, *numai* pentru cărţile de *literatură* şi *şcoală,* cu un preţ omenesc al hârtiei, prin reducerea taxelor vamale.

b) Toate fondurile — sau aproape — de care dispune pentru răspândirea şi sprijinirea culturii româneşti, să le întrebuinţeze pentru cumpărare de cărţi de literatură *românească reală,* iar nu pentru tipăriturile tuturor profitorilor care improvizează albume de ocazie şi cărţi de literatură dubioasă.

Cine a colindat ministerele în primele zile ale anului — atunci când bugetul este încă proaspăt — a întâlnit o întreagă armată de „scriitori" improvizaţi, revărsaţi din toate colţurile ţării, cerând ajutoare sau subvenţii, cu scrisori de recomandaţie, pentru toate fiţuicile, cari sunt o oroare a scrisului românesc...

Ar mai trebui reglementate unele lucruri. Dar acestea, în ce priveşte editorii. Aţi băgat de seamă? Apare, în acelaş timp, opera unui scriitor clasic — *Caragiale,* de-o pildă — în două sau trei edituri. Iar opera unui alt clasic, să zicem *Odobescu,* nu o găseşti nicăeri.

Şi în ceeace priveşte formatul cărţii. Editorii ar putea să se înţeleagă, să dea un format uniform cărţilor, care aşa cum sunt acuma, pun pe cititorul care are bibliotecă în imposibilitate de a-şi ordona scriitorii, estetic, în rafturi. Uneori — recunosc — pricina formatului cărţii, este şi hârtia pe care o ai la îndemână.

c) Statul ar trebui să desfiinţeze taxele de vamă la importul hârtiei, pentru editurile care nu speculează şi nu pervertesc sufletul cititorilor cu romane în fascicole şi fără niciun alt gând de cât acela al pricopselii cu orice chip.

d) Prin crearea unui credit special pus la dispoziţia acelora care au jertfit şi înţeleg să jertfească bani şi trudă pentru intensificarea culturii româneşti, de care avem tot atâta nevoie ca şi de pâinea cea de toate zilele. Căci nu trebuie să uităm un lucru: cu toate eforturile ce vom face, biruinţa noastră economică nu va triumfa decât alături de biruinţa culturală

Toate străduinţele autorilor, toate jertfele editorilor şi tot sprijinul Statului, — vor fi zadarnice dacă nu se va găsi mijlocul ca librarul să fie om onest şi îndrăgostit de meşteşugul lui.

Fără o iniţiativă particulară sprijinită de către Stat, editurile vor mai încerca o vreme, — dar vor fi silite să capituleze sub presiunea unor nevoi cărora nimeni nu le dă mai multă importanţă decât fabricanţilor de cârnaţi sau neguţătorilor de halviţă...

5. Vai, librarii!... Parcă vorbii ceva de ei mai înainte. Oneşti, domnule, să fie oneşti. Nu vedeţi? Când cineva are poftă să se apuce de o negustorie, — se face librar...

Le trimiţi cărţi, şi niciunul nu-şi mai aduce aminte să achite conturile.

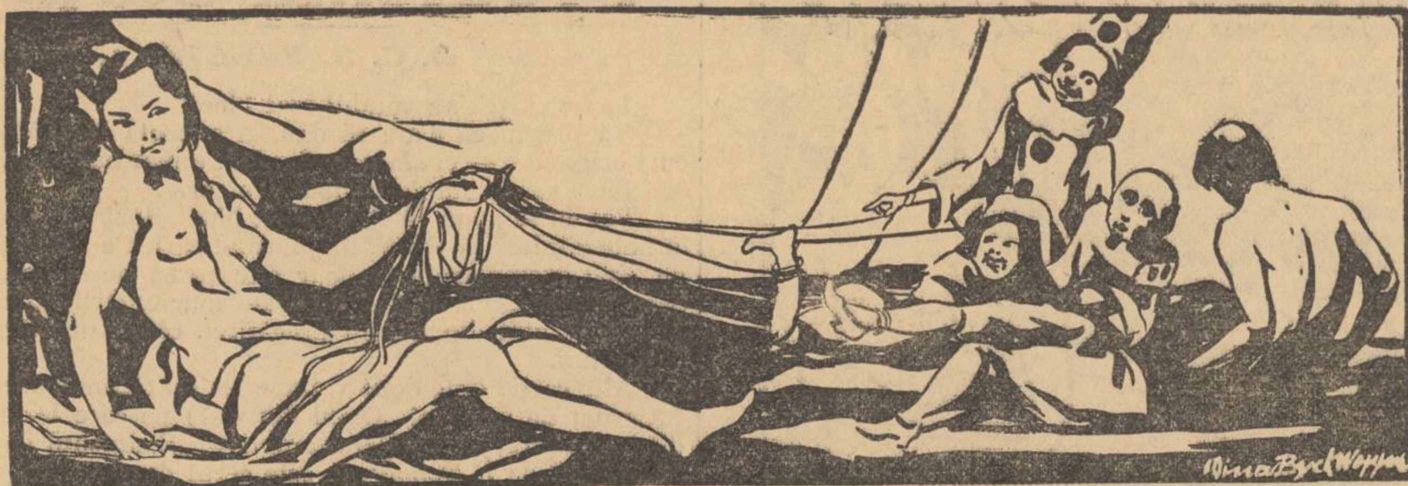
Dealtminteri, sunt de aceeaşi părere cu d-l *Ioaniţiu:* un fel de Societate a noastră, a editorilor. In personalul acestei Societăţi, eu aş vedea librarul, adevăratul librar de mâine: un *intelctual,* nu un *negustor.*

Un îndrăgostit de carte, un om care să ştie amănunţit ce are în prăvălie.

Dar, vorba d-lui *Ioaniţiu:* ştiu eu întrucât se poate realiza planul acesta?

MIRCEA DAMIAN

Citiţi azi
LECTURA No. 231
FLOAREA LITERATURILOR STRĂINE
NELEGIUIRI
Pasionanta problemă a crimelor fără sânge — mişeilor omeneşti pentru care codul pènal nu are paragrafe; —
de
A. M. FREY
Reputatul nuvelist, dramaturg şi poet
Lei 5 Scrierea completă la chioşcari şi librari

LEONID ANDREIEV

RÂSUL

Pe la şase jumătate eram încredinţat că dânsa are să vie şi mă simţeam foarte fericit. Paltonul îmi era încheiat numai în nasturele de sus şi vântul rece îl umfla pe dedesubt, dar eu nu simţeam frigul; ţineam capul sus, iar şapca de student îmi ajunsese pe ceafă de tot. La vederea bărbaţilor ochii mei exprimau bună-voinţă şi protecţie, iar pe femei le desmierdam cu privirea: cu toate că nu o iubeam decât pe Ea, eram prea tânăr ca să rămân cu totul indiferent la vederea celorlalte. Paşii mei erau îndrăsneţi şi parcă zburam.

La şapte fără un sfert paltonul îmi era încheiat la doi nasturi iar eu nu mă mai uitam la bărbaţi ci numai la femei, dar fără desmierdare ci mai curând cu necaz. Mi-era dor de-o singură femeie şi celelalte doar mă încurcau, şi-mi dădeau iluzii zadarnice prin asemănarea lor cu Dânsa.

La şapte fără cinci m'au apucat călduri, iar la şapte fără două mi s'a făcut frig.

La şapte fix m'am convins că n'are să mai vină şi eram cel mai nenorocit om din lume. Paltonul îmi era încheiat la toţi nasturii, gulerul ridicat şi şapca lăsată până pe nas care se învineţise. Musteţile şi genele erau albite de promoroacă, iar dinţii îmi clănţăneau în gură. După mersul greoi şi spatele îndoit lumea mă lua desigur drept un bătrân încă în putere care se întoarce de la o petrecere.

Şi toate astea din cauza ei!... Dar poate că n'au lăsat-o să iasă! Sau poate că o fi bolnavă!?

II.

— E şi Evghenia Nicolaevna acolo — îmi spuse un coleg, fără să vrea să-mi facă nici o aluzie: nu putea să ştie că eu o aşteptasem acolo, în ger, pe Evghenia Nicolaevna, de la şase până la nouă.

— Aşa, vrea să zică! am răspuns eu în gând. Vrea să zică e la serată la Polozov. N'am fost nici odată la ei dar azi am să mă duc.

— Domnilor! — am strigat eu vesel — astăzi e Crăciunul. Azi petrece toată lumea: să petrecem şi noi. Să ne gătim frumos şi să mergem pe la toate seratele.

Propunerea mea le-a plăcut tuturor. Au început să strige, să cânte, să sară. Pe la zece am ajuns cu toţii la frizerie — unde aveam să ne şi costumăm — şi am umplut prăvălia cu veselia şi cu râsul nostru.

Mie îmi trebuia ceva sumbru, melancolic şi elegant, şi am cerut:

— Să-mi daţi costumul de nobil spaniol.

Dar nobilul spaniol după care fusese croit costumul trebue să fi fost enorm. Alături de mine ar fi încăput cu uşurinţă încă vre-o doi! Dezbrăcându-mă, i-am rugat să-mi dea alt costum.

— Nu doriţi unul pestriţ de clown?

— De clown!? am exclamat eu cu dispreţ.

— Atunci de bandit, cu căciulă şi cu pumnal.

Asta se potrivea cu intenţiile mele, dar cu părere de rău a trebuit să constat că vechiul posesor al costumului trebuia să fi fost pervertit din copilărie, un bandit minor. Căciula îmi stetea pe vârful capului iar din pantalonii de catifea au trebuit să mă scoată cu forţa.

Costumul de popă era plin de găuri.

— Ei, ce faci? E târziu! mă grăbeau tovarăşii. Nu mai rămăsese decât costumul de chinez. Asta era grozav! Nu mai vorbesc de costum însuşi, dar nu pot să trec cu vederea nişte ghete idioate, colorate şi prea mici, încât numai o parte din picior încăpea în ele. Dar masca!

Ochii, gura, nasul, toate erau la locul lor şi totuşi masca aceasta n'avea nimic omenesc. Nici în cosciug omul nu poate fi atât de liniştit. Nu exprima nici tristeţe, nici veselie, nici suferinţă, nu exprima absolut nimic. Se uita la tine drept şi nepăsător, încât te apuca un râs straşnic. Prietenii mei se tăvăleau de râs pe divane şi cădeau pe scaune.

— Asta are să fie masca cea mai originală! — ziceau ei. Când m'am uitat în oglindă râsul a pus stăpânire şi pe mine.

— In nici un caz să nu ne scoatem măştile — au hotărât tovarăşii mei pe drum. Să ne dăm cuvântul.

Şi toţi ne-am dat cuvântul

III.

Cu siguranţă că chinezul era cea mai originală mască. Toţi se ţineau de mine, mă împingeau, mă învârteau, mă ciupeau. Când ţipam la ei îi apucau hohote de râs.

In sfârşit m'au lăsat în pace. Cu furie şi cu frică, cu răutate şi delicateţe m'am dus spre dânsa şi i-am zis:

— Sunt eu!

Gene încete şi mirate s'au ridicat şi nişte ochi au aruncat un mănunchi întreg de raze negre asupra mea. Un râs vesel, strălucitor ca un soare de primăvară răsună.

— Da, eu sunt — am insistat eu zâmbind. — De ce n'ai venit?

Dar ea râdea, râdea veselă.

— Am suferit atât de mult!

Dar ea râdea înainte. Strălucitul negru al ochilor devenise şi mai viu. Era un soare, dar un soare care ardea fără milă.

— Ce-i cu D-ta?

S'a stăpânit, şi privind în lături mi-a răspuns:

— Eşti atât de comic!

— Cum poţi să râzi? Cum nu vezi faţa mea subt masca asta caraghioasă? Am pus-o numai ca să te pot vedea. Mi-ai dat speranţe şi mi le-ai luat de-o dată şi atât de repede! De ce n'ai venit?

S'a întors către-mine şi groaznicul râs a apucat-o mai tare. Se înăduşea, îi dădeau lăcrămile, şi-şi acoperea faţa cu o batistă de dantelă parfumată. Cu mare greutate a putut să-mi şoptească:

— Uite-te... la D-ta în oglindă... Vai, cum eşti!...

Strângând dinţii de durere m'am uitat în oglindă... de acolo mă privea o linişte idioată, o indiferenţă ne mai pomenită, o faţă fără nici un semn de viaţă. Şi eu... eu am început să râd Şi râzând încă i-am strigat.

— Nu trebue să mai râzi!

Ea s'a liniştit şi eu am continuat să-i spun şoptind dragostea mea. Nici o dată n'am vorbit atât de frumos, fiindcă nici odată n'am iubit atât de tare. I-am vorbit despre chinul aşteptării, despre lacrămile ei otrăvite, despre gelozia fără motiv, despre sufletul meu plin de iubire, despre toate i-am vorbit. Vedeam cum trupul ei mlădios se apleca fără voie spre mine. Era costumată ca regina nopţii în dantelă neagră cu stele; era frumoasă ca un vis uitat din copilărie. Un zâmbet îi flutura pe buze; încet a întors capul spre mine şi...

N'am mai auzit aşa hohot de râs!

— Nu, nu pot, gemu ea, şi o nouă cascadă de râs începu.

O, dacă un minut măcar aşi putea să capăt iarăşi faţă omenească. Imi muşcam buzele, lacrămile îmi curgeau şi singură masca rămânea neclintită, nepăsătoare.

Am plecat, şi mult timp am mai auzit în urma mea râsul răsunător: parcă de la o înălţime mare cădea un fir de apă argintată şi se spărgea de o stâncă.

Din ruseşte de S. G.

Anectode literare

Se vorbia în faţa lui Pailleron de oarecare procese intentate unor scriitori care se dedaseră la o pictură prea energică a viţiilor contimporane :

—Nu ştiu dacă procesele acestea, zise Pailleron, sunt drepte ; dar, în tot cazul, mi se par nefolositoare. Să-ţi închipueşti că vei îndrepta moravurile condamnând nişte romancieri, este tot una cu a crede că vei desfiinţa urîţenia, desfiinţând oglinzile !

* * *

Pe un album, Pailleron scria într'o zi acest catren:

Etre indéfinissable et toujours défini,
La femme est l'instrument qui ou chant, ou qui beugle —
Dont le mari joue en aveugle
Et l'amant en Paganini.

Şi mai adăogă următorul frumos cuplet asupra fericirii :

Le bonheur, comme Dieu, se cache à ses élus.
Invisible et présent, nous le cherchons encore
Et ne sait qu'il l'était, que lorsqu'il ne l'est plus.

* * *

Candidat la Academia franceză, Edouard Pailleron, celebru după imensul succes, în 1881, al comediei „Le monde où l'on s'ennuie", începu cu Ernest Renan, seria vizitelor de rigoare. De abia introdus în cabinetul ilustrului scriitor, Renan se scoală şi cu tonul cel mai afabil:

— Luaţi un scaun, scumpe domn, zise el.

— O, mă iertaţi, maestre, răspunde Pailleron, n'am venit să vă cer un scaun, ci un fotel !

* * *

Un tânăr, hotărât să studieze medicina, ceru părerea lui Voltaire.

— Ce idee, să pui droguri pe care nu le vei cunoaşte într'un corp pe care-l vei cunoaşte şi mai puţin !

* * *

D'Alembert se afla la Voltaire împreună cu un celebru profesor de drept dela Geneva. Acesta, admirând universalitatea de cunoştinţi a lui Voltaire, zise lui d'Alembert :

— Numai în dreptul public îl găsesc cam slab.

— Iar eu, adaogă d'Alembert, nu-l găsesc cam slab decât în geometrie.

* * *

Voltaire şi Piron pariază într'o zi în onoarea aceluia care va compune bileţelul cel mai scurt.

Voltaire, în ajun de a pleca la Farney, scrise lui Piron pe latineşte :

Eo rus !

Adică : mă duc la ţară.

Voltaire socotea pariul câştigat, când colo câştigă Piron, răspunzând scurt : *I.* Adică, pe latineasca cea mai clasică : Du-te !

ULTIMUL PAS IN CHESTIUNEA
ATAT DE ACUTĂ A
SEXUALITĂŢII
IL FACE
„Instinctul Sexual"
de Dr. IOSIF WESTFRIED
cu o prefaţă de
PROFESOR Dr. S. FREUD
Un elegant volum de 230 pagini, cu numeroase planşe şi ilustraţiuni. Editura „Cartea Românească"

Emily Dickinson

Mare a fost surpriza în cercurile literare americane când s'a anunţat publicarea unui volum nou de poezii de Emily Dickinson. După moartea autoarei au rămas patru volume. Şi în 1922 ediţia zisă complectă tipărită sub îngrijirile domnişoarei Bianchi nu îngăduia speranţa altor adăogiri. Dar în casa în care s'a născut, a trăit şi a murit Emily, aceiaşi domnişoară Bianchi a descoperit în fundul unui sertar, aproape două sute de poeme pe care Lavinia Dickinson — una din moştenitoare — le înlăturase, fără a se şti bine de ce.

Emily Dickinson s'a născut în 1830 şi făcea parte din una din acele familii puritane care trăesc toată viaţa în adăstarea înspăimântătoare a judecăţii din urmă. Emily era o adevărată contradicţie biologică. Vioae, voioasă, pasionată, şi-a petrecut tinereţea încercând să împace datoriile de fiică respectuoasă şi temerile de puritană înnăscută cu firea ei adevărată care o trăgea tiranică în spre bucuriile lumei. Se zbătea încă în aceste contradicţii, când, în timpul unei călătorii în Filadelfia, visele ei cele mai tainice s'au împlinit printr'un predicator plin de farmec şi seducţii. Emily şi-a dat inima cavalerului frumos al imaginaţiei ei romantice. Predicatorul la rândul lui, s'a simţit turburat de farmecul acelei fetiţe enigmatice, în fiinţa gingaşe a căreia simţea arzând un suflet neobicinuit.

Dar predicatorul era însurat. Această iubire părea un joc crud al fatalităţii, imposibil de realizat omeneşte. Şi Emily, înăbuşindu-şi revolta, se despărţi de omul care se târa la picioarele ei şi care, mai slab, ar fi fost gata să-şi dea sufletul pierzaniei.

Şi din ziua în care Emily Dickinson şi-a sfărâmat speranţele de fericire, ea a jurat să renunţe la orice fericire omenească. Se'nchise în casa părintească, legănându-şi durerea în melopeia amintirilor, zidindu-se în singurătate ca'ntr'o închisoare, moartă pentru lume şi bucuriile ei.

Această mare durere a făcut din Emily o poetă. A luat obiceiul să-şi încredinţeze gândurile hârtiei şi aceste gânduri, duse de torentul emoţiilor, luau în chip firesc o formă ritmată — o formă uluitoare uneori, căci aceste strigăte de durere nu cunoşteau regulele versificaţiei şi nici măcar ale gramaticei. Dar aceste poeme, unele numai de câteva versuri, sunt profund originale. Sunt pline de surprize şi de străluciri. Căci Emily Dickinson are o forţă unică de a îmbina cuvintele, după o formulă tainică, dându-le înţelesuri cari au ciudăţenia unor invenţii. Poezia ei e sălbatecă şi proaspătă, ca o floare de măceş acoperită de rouă.

Noul volum de poeme nu va schimba părerea asupra poetei claustrate la Amherst. Găsim aci aceleaşi variaţii pe o temă unică şi care se pot rezuma într'o singură frază : de la iubirea pământească la iubirea divină. Sunt hohote de plâns pentru iubirea pierdută, speranţa în mântuirea unei lumi mai bune, aşa cum o întrevedeau misticii ei bunici.

Găsim totuşi în ultimele poeme câteva amănunte noui. Pricepem mai bine acum ciudata confuzie între imaginea Iubitului dispărut şi a Mântuitorului aşteptat şi în care-şi pune toate speranţele. Unele poeme sunt adânc turburătoare prin amestecul lor de sensualitate nevinovată şi misticism. Iată unul, bunăoară:

Soţie în zorii zilei voi fi
Soare'n răsărit, unde e stindardul nunţei mele ?
La miezul nopţii eu sunt tot fecioară —
Ce puţină vreme aşteaptă'ntre-o fată şi-o soţie !
Şi astfel la miezul nopţii te-am părăsit spre a mă duce
Spre Răsărit.
Mie 'e noapte, noapte bună !
Auzi cum mă cheamă !
Ingeri vin şi trec prin sala mare,
Şi urcă scările destinul meu.
Eu murmur rugăciunea copilăriei...
Atât de repede să nu mai fiu copilă !
Eternitate... Iată, doamne, vin....
Doamne, chipul ăsta l-am mai văzut.

Iubire pământească, iubire divină, ce cântă poeta în poema aceasta ?

Alte mărturisiri ne îngădue să ne apropiem mai mult de sălbateca poetă sau cel puţin să întrevedem câteva din metamorfozele patimei ei sfâşietoare : beţia copilei în faţa iubirei dintâi, bucurii care 'nnăbuşe, abdicaţie şi nevoe de sacrificiu, orgoliul stăpânirii de sine, apoi disperarea, părerile de rău nesfârşite...

...Ciudată, tainică Emily Dickinson !... — *A.*

A. P. CEHOV

Tragedian fără voie

(Din viaţa de vilegiatură)

Schiţă umoristică într'un act

Ivan Ivanovici Tolcaciov — tată de familie.
Alexei Alexeievici Muraşkin — prietenul său.
Acţiunea se petrece la Petersburg în locuinţa lui Muraşkin. Cabinetul lui Muraşkin. Mobilă pluşată. Muraşkin stă în faţa biroului. Intră Tolcaciov, ţinând în mână un glob de sticlă pentru lampă, o bicicletă — jucărie, trei cutii cu pălării, o legătură mare cu haine, o sticlă mare de bere şi o mulţime de pachete mai mici. Priveşte fără nici o ţintă şi zdrobit de oboseală se prăbuşeşte pe canapea.

. . . .

MURAŞKIN: Bună ziua, Ivan Ivanovici! Ce bucurie! De unde vii?

TOLCACIOV *(respirând cu greutate)* Dragul meu, iubitul meu!... Am o rugăminte... Te rog... Te implor... Imprumută-mi până mâine un revolver. Fii-mi prieten!

MURAŞKIN: Pentruce, mă rog, un revolver?

TOLCACIOV: Trebue... Of, Doamne!... Dă-mi puţină apă... Repede apă!... Trebue... La noapte... mă întorc printr'o pădure deasă, încât... pentru orice eventualitate. Imprumută-mi, deci, fă-mi un bine!

MURAŞKIN: Ehe, minţi, Ivan Ivanovici! De care dracu pădure deasă îndrugi? Nu e alta decât că ţi-ai pus în gând ceva! După înfăţişarea ta văd că ţi-ai băgat în cap ceva rău! Dar ce e cu tine? Ţi-e rău?

TOLCACIOV: Stai... să răsuflu întâi... Of, mamă dragă! Is sleit ca un câine. In tot corpul şi'n cap am aşa o senzaţie parc'au făcut din mine un muşchiu fript. Nu mai pot răbda. Fă bine şi nu mă mai întreba, nu căuta să intri în amănunte... dă-mi un revolver! Te implor!

MURAŞKIN: Ia lasă, Ivan Ivanovici, de unde-i laşitatea asta? Cap de familie, consilier de stat! Să-ţi fie ruşine!

TOLCACIOV: Ce fel de cap de familie sunt? Sunt un martir, un mucenic! Sunt o vită, un negru, un sclav, un ticălos care dracul ştie, ce mai aşteaptă şi nu se expediază pe lumea cealaltă! Sunt o cârpă, un tâmpit, un idiot! Pentruce mai trăesc? Pentruce? *(sare)* Ia spune-mi tu, te rog, pentruce mai trăesc eu? Dece acest lanţ neîntrerupt de suferinţe fizice şi morale? Inţeleg să fii martirul unui ideal, da! dar să fii martirul dracul ştie căror lucruri, să fii martirul fustelor femeieşti şi al globurilor de lampă — nu! Iţi foarte mulţumesc! Nu, nu, nu! Mi-ajunge! Destul!

MURAŞKIN: Ascultă, nu mai ţipa aşa, te aud vecinii!

TOLCACIOV: Să audă şi vecinii, puţin îmi pasă! N'ai să-mi dai tu un revolver, o să-mi dea altul, dar eu printre cei vii nu mă mai număr. Hotărît!

MURAŞKIN: Stai bre, mi-ai rupt un nasture. Vorbeşte mai calm. Eu nu înţeleg, totuş, dece ţi-i viaţa aşa amărîtă?

TOLCACIOV: Dece? Mă întrebi dece? Poftim, ţi-oi spune-o! Poftim! Ţi-oi spune-o şi poate îmi uşurezi şi mie sufletul. Să ne aşezăm. Aşadar, ascultă... Of, mamă, mamă...

Să luăm de pildă chiar ziua de astăzi. Precum ştii dela orele 10 şi până la 4 trebue să zaci la minister. Căldură, năduşală, muşte şi un haos, frate dragă, nemaipomenit. Secretarul şi-a luat concediu, Hrapoff se însoară, ceilalţi funcţionăraşi înnebunesc prin localităţile de vilegiatură, amoruri, spectacole. Toţi adormiţi, obosiţi, ramoliţi încât cu greu o scoţi la capăt cu cineva... Funcţia de secretar o supleneşte un individ surd de urechea stângă şi pe de-asupra îndrăgostit; publicul e tâmpit: toţi se zoresc să plece undeva, se supără, ameninţă — într'un cuvânt — aşa o încurcală încât îţi vine să ţipi ajutor. Iar lucru, ca în iad nu altceva: una şi aceeaşi, una şi aceeaşi, informaţie, raport, informaţie, raport — monoton ca marea pe timp liniştit. Iţi ies ochii... Mai dă-mi puţină apă, te rog... Şi iată aşa ieşi dela minister, zdrobit, supt; ar fi timpul să mănânci bine şi apoi să te culci, dar nu! — ţine minte că eşti vilegiaturist, adică sclav, zdreanţă şi poftim de aleargă ca un câine să execuţi toate comisioanele. In localităţile noastre de vilegiatură s'a statornicit un obiceiu simpatic: dacă vilegiaturistul pleacă în oraş, atunci, ne mai vorbind de propria lui soţie, dar fiecare muiere vilegiaturistă are dreptul şi autoritatea să-l lege cu o groază de comisioane. Soţia îmi cere să mă duc la croitoreasă şi s'o înjur că dinainţile rochiei au ieşit largi pe când spatele e îngust; Sonişcăi trebue să-i schimb pantofii, cumnatei să-i cumpăr de 20 copeici mătasă roşie după eşantionul alăturat şi 3 metri de panglică... Uite, am să-ţi citesc *(scoate din buzunar o hârtie şi citeşte):* un glob pentru lampă, un kgr. şuncă, scorţişoare de 5 copeici, unt de ricină pentru Mişa, 10 kgr. zahăr tos; să iau de-acasă lighianul de alamă şi pisălogul de zahăr; acid fenic, praf pentru ploşniţe, pudră de 10 copeici; 20 sticle bere, esenţă de oţet, un corsaj pentru M-lle Chanson No. 82... of! să mai iau pardesiul lui Mişa şi galoşii. Acesta e ordinul nevestei şi al familiei. Acum urmează comisioanele vecinilor şi ale cunoştinţelor, să le ia dracul! Familia Vlasin serbează mâine ziua micului Volodea — trebue să-i cumpăr o bicicletă; soţia colonelului Vichrin e însărcinată, de aceea sunt obligat să vizitez zilnic moaşa şi s'o poftesc să vie. Şi aşa mai departe. Am cinci liste în buzunar şi o batistă întreagă cu noduri. Şi iată aşa, tăticule, între slujbă şi tren alergi prin tot oraşul ca un câine, cu limba scoasă, — alergi, alergi şi ajungi să blastămi viaţa. Din prăvălie la farmacie, din farmacie la croitoreasă, dela coritoreasă la mezeluri şi apoi iar la farmacie. Ici te poticneşti, colea pierzi banii, în al treilea loc uiţi să plăteşti şi aleargă după tine cu scandal, în al patrulea loc calci pe trena unei cucoane... ptiu! După o aşa alergătură ,aşa te îndrăceşti şi aşa te înjunghie, încât toată noaptea îţi trosnesc oasele şi visezi crocodili. Dar.... în fine, comisoanele sunt executate, totul este cumpărat; acum, cum ai să împachetezi, mă rog, toată daraverea asta? Cum ai să pui, de pildă, o piuliţă grea de alamă cu un glob de lampă, sau acidul fenic cu ceaiul? Cum ai să aşezi aceste sticle cu bere alături de bicicletă. Of! E o muncă egipteană! O problemă, un rebus! Oricât ţi-ai suci capul, oricât te-ai munci, la urma urmelor tot ai să spargi ceva, sau ai să verşi ceva, iar în vagon tot trebue să stai cu mâinile întinse, sprijinind cu bărbia vreun pachet în mijlocul pungilor, cutiilor şi altor lucruri. Şi când porneşte trenul, călătorii încep să-ţi arunce în toate părţile bagajul, căci cu lucrurile tale ai ocupat locuri streine. Ţipă, chiamă conductorul, ameninţă, vor să te dea jos din tren... Eu, ce să fac? Stau şi casc ochii ca un măgar bătut! Acum, ascultă mai departe. Sosesc în sfârşit acasă. Ar fi locul să bei bine, să mănânci bine, după atâta muncă — nu-i aşa? — şi apoi să tragi un somn. Dar, ai minerit-o! Soţia mea mă pândeşte demult. Abea ai înghiţit câteva linguri de supă, a şi pus mâna pe robul lui D-zeu: „n'aveţi plăcere să pofţiţi la vre-un spectacol dat de amatori sau la vre-un dancing?" De protestat nu poţi căci eşti soţ şi cuvântul „soţ" tradus în limba vilegiaturistă înseamnă un animal mut pe care poţi călări sau transporta greutăţi, fără să-ţi fie teamă de intervenţia societăţii pentru ocrotirea animalelor. Şi te duci... casţi ochii la vre-un „Scandal într'o familie onorabilă" sau la o altă porcărie, baţi din palme după ordinul nevestei şi te topeşti, te topeşti, te topeşti şi în fiecare clipă aştepţi să te apuce damblaua. La bal eşti silit să te uiţi la dansatori şi să cauţi nevestei cavaleri, iar în lipsa acestora, poftim de dansează chiar tu. Te întorci după miezul nopţii şi nu mai eşti om ci un cadavru. Dar, în sfârşit, ai ajuns la ţintă: te-ai desbrăcat şi te-ai întins în pat. Perfect! Inchide-ţi ochii şi dormi... In jurul tău e atât de bine, poetic şi cald — mă înţelegi, nici copiii nu mai ţipă, nici nevasta nu mai este şi conştiinţa ţi-i curată. Nici nu-ţi trebue ceva mai bun. Adormi şi... deodată... deodată auzi... dzzz!... Ţânţarii, afurisiţi să fie toţi ţânţarii! *(Ridicând pumnii)* Ţânţarii! Sunt nişte chinuri egiptene! Inchiziţia! Dzzz!... Bâzâie aşa de trist, aşa de blajin parcă îţi cere iertare, dar când te muşcă odată ticălosul, te scarpini o oră întreagă după aceea. Fumezi, îi baţi, tragi plapoma peste cap — nu e chip de scăpare! La urma urmelor scuipi şi te resemnezi să fii sfâşiat: crăpaţi ticăloşilor! Dar abea te-ai deprins puţin cu ţânţarii — vin chinuri noi: în salon, soţia cu tenorii ei încep repetiţia romanţelor. Ziua — dorm şi noaptea se pregătesc pentru serbări şi spectacole. O, Doamne, Dumnezeule! Tenorii ăştia sunt un supliciu, un chin — pe care nici ţânţarii nu-l mai întrec! O, ticăloşii! Mi-au scos sufletul! Ca să micşorez zgomotul ce vine din salon fac următoarea scamatorie: bat cu degetul în tâmplă lângă ureche... Bat aşa până la vre-o 4 dimineaţa — până când pleacă ticăloşii. Of, mai dă-mi puţină apă, frate... Nu mai pot. Şi aşa nedormit, te scoli la şase şi marş la gară! Alergi ca să nu întârzii trenul, noroi, ceaţă, frig... brrr... Ai sosit în oraş şi iar începe povestea Aşa-i, frate. Viaţa mea e — pot să-ţi spun — cât se poate de păcătoasă. Nici duşmanilor nu le mai doresc o astfel de viaţă. M'am îmbolnăvit, crede-mă. Respir greu, arsuri, stomacul nu mistue, ameţeală.... Mă crezi? am devenit psihopat! *(Uitându-se înapoi)*. Vreau să mă consult cu Ceciotta sau Merejevski. Mă apucă din când în când, frate, o drăcie. Aşa, vezi, în clipe de necaz şi tâmpenie, când ţânţarii te muşcă sau tenorii cântă, deodată mi se întunecă înaintea ochilor, sar şi alerg ca un nebun prin toată casa, ţipând: „Mi-e sete de sânge! Sânge!" Şi într'adevăr în aceste clipe simt nevoia să înfig în cineva un cuţit sau să trântesc un scaun în cap, de pildă! Iată unde te aduce viaţa de vilegiaturist! Şi nimeni n'are milă de tine, nimeni nu te compătimeşte măcar, parcă ar fi ceva obişnuit.

Dimpotrivă, te şi batjocoresc. Dar, înţelege-mă, sânt un animal, vreau să trăesc! Aici nu e un vaudeville, e o tragedie! Ascultă, frate, dacă nu-mi dai revolverul, compătimeşte-mă cel puţin.

MURAŞKIN: Eu te compătimesc.

TOLCACIOV: Văd eu cum mă compătimiţi... Salutare... Mă mai duc după salam... mai am nevoe de praf de dinţi şi apoi la gară.

MURAŞKIN: Tu unde-ţi faci vilegiatura?

TOLCACIOV: La „Râul Mort".

MURAŞKIN: *(cu bucurie)* Se poate? Ascultă, nu cumva o cunoşti pe vilegiaturista Olga Pavlova Finberg?

TOLCACIOV: O ştiu. I-am făcut chiar cunoştinţa.

MURAŞKIN: Nu mai spune! Ce ocazie fericită! Ce nimerit şi ce drăguţ e din partea ta...

TOLCACIOV: Ce este?

MURAŞKIN: Drăguţule, n'ai putea să-mi satisfaci o mică rugăminte? Fii bun! Ia dă-mi cuvântul de onoare că mi-o faci!

TOLCACIOV: Ce este?

MURAŞKIN: Te implor, drăguţule. In primul rând salut-o din partea mea pe Olga Pavlovna şi spune-i că sunt bine şi sănătos şi că-i pup mânuţele. Secundum: du-i din partea mea un mic lucru. Dânsa m'a rugat să-i cumpăr o mică maşină de cusut... de mână, şi n'am avut cu cine să i-o trimet. Ia-o tu, drăguţule! Pune la un loc şi colivia asta cu canarul... cu băgare de seamă însă, ca să nu strici portiţa, că-i slabă... Dar ce te uiţi aşa la mine?

TOLCACIOV: Maşina de cusut... colivia cu canari... mierloi, porumbeii...

MURAŞKIN: Ivan Ivanovici, dar ce-i cu tine? Ce te-ai înroşit aşa?

TOLCACIOV: *(bătând din picioare)* Dă'ncoace maşina! Unde-i colivia? Na... încalecă-mă! Mănâncă-ţi prietenul! Bate-l! Sfâşie-l! Sugrumă-l! *(încleştând pumnii)* Am sete de sânge! Sânge! Sânge!

MURAŞKIN: Ai înnebunit?

TOLCACIOV: *(năvălind spre dânsul)* Am sete de sânge! Sânge!

MURAŞKIN: *(cu spaimă)* A înnebunit! *(ţipă)* Petre! Maria! Unde sânteţi? Oameni buni, ajuto-o-o-o-r!

TOLCACIOV: *(alergând după dânsul prin toată odaia)* Vreau sânge! Sânge!

Cortina

Tradus din ruseşte de M. COLPACCY

Afacerea Dreyfus

de

Theodore Reinach

A apărut în traducere românească istoricul afacerii Dreyfus scrisă de Teodore Reinach.

Volumul cuprinde toate evenimentele dela osândirea căpitanului Alfred Dreyfus până la complecta sa reabilitare.

Volumul va fi citit de toţi aceia cari au urmărit pe vremuri cu înfrigurare procesele Zola şi Dreyfus, cât şi noua generaţie, care a auzit desigur vorbindu-se de mult de această „afacere".

Preţul volumului 40 lei. De vânzare la toate librăriile şi toţi depozitarii de ziare.

GLOZEL

Glozel! Nume evocativ de crescendă vâlvă „preistorică", ce a luat în anul din urmă aspecte de scandal uneori, prin răscolirea patimelor „ştiinţifice" ale savanţilor, tot aşa de oameni ca şi noi ceştilalţi muritori. Descoperirile unui ţăran de 21 ani în 1924, care arându-şi ogorul cu bunicul său răstoarnă sub fierul plugului hîrburi şi tăbliţe de lut ars cu semne misterioase; intervenţia unui doctor din Vichy, care se'ncăpăţinează a usurpa faima savanţilor de catedră, specialiştii din „trustul preistoric" — cum îi botează cu spirit doctorul Morlet —; împărţirea archeologilor, geologilor, antropologilor, paleografiştilor etc., în două tabere, aproape egale cantitativ şi calitativ; zeci de broşuri, sute de articole în reviste şi ziare ; participarea presei, care se alătură după dispoziţie glozelienilor („le Matin") sau antiglozelienilor („le Journal"); săpături de control făcute în prezenţa neobositului Dr. Morlet, de savanţi Francezi, Spanioli, Portughezi, Germani, Englezi, Elveţieni, Norvegieni, Belgieni şi Români, care confirmă autenticitatea sau trucajul gisementului ; învinuiri de falşuri de-o parte şi alta; reclamaţii la parchet, percheziţii, anchete şi săpături făcute de ziarişti, loviri, furturi, intervenţia specialiştilor dela serviciul antropometric al poliţiei pentru luarea amprentele descoperitorilor, etc. — iată o comoară de elemente gata a suscita senzaţionalul faimosului Glozel.

In articolul de faţă ne propunem a nara pe scurt povestea acestor săpături, începute în primăvara lui 1924 şi neterminate încă nici azi, dar asupra cărora Dr. Morlet ne-a dat deja o instructivă literatură.

La 1 Martie 1924 Emil Fradin, un tânăr ţăran din Glozel, un cătun de 4 case al comunei Ferrière-sur-Sichon de lângă Vichy, arând câmpul său la locul numit „Duranton" dete peste nişte cărămizi curioase, ce-l îndemnară să facă săpături speciale descoperind astfel o groapă ovală cu interesante urme preistorice, în deosebi de ceramică — vase şi tăbliţe de lut ars cu gravuri şi semne alfabetiforme necunoscute. Descoperirile lui atrag atenţia intelectualilor din împrejurimi, mai întâi a învăţătoarei din comună, care înaintează un raport unei societăţi culturale regionale, apoi şi a d-rului Morlet din Vichy, arheolog amator şi de o inteligenţă deosebită — cum îl recomandă Salomon Reinach, mai ales cum îl recomandă lucrările şi articolele sale polemice.

Morlet închiriază pe 9 ani ogorul cu pricina de la familia Fradin, care se distinge prin bunic şi nepot, ce devin curând din simpli ţărani aproape analfabeţi nişte „fabrificatori" de-o rară viclenie şi adâncă cunoaştere preistorică. Morlet cu ajutorul lor continuă sistematic săpăturile în primăvara lui 1925, când a vizitat întâia oară Glozelul şi în toamnă publică prima lui broşură „Nouvelle station néolithique", expunând sistematic descoperirile: cărămizi şi oale de lut, de diferite arderi, unele cu semne alfabetice noi şi produse ale industriei litice din epoca paleolitică, unele cu aceleaşi semne Dela început autorul crede că e vorba de o staţiune neolitică de mare importanţă: se menţionează o civilizaţie necunoscută în centrul Franţei, care înlătură influenţele din Orient de unde se credea de ştiinţa curentă c'au venit nouile culturi; scrierea a fost inventată în Europa apuseană, deci „ex Occidente lux".

Broşura a trecut puţin neobservată la început, mai toţi au privit cu neîncredere relevările lui Morlet, dându-le un caracter prea senzaţional, deci de necrezut, falşe chiar. Doctorul s'a aşteptat la învinuiri şi s'a pregătit: a întrebuinţat un sistem puţin obişnuit de săpături prin lăsarea virginităţii unor făşii întregi de teren, gata oricând la eventuale săpături de control; a studiat şi comparat obiectele găsite de el cu similarele muzeelor mai importante din Paris sau cu cele din publicaţii anterioare. S'a înarmat cu un bagaj de cunoştinţi, care i-au servit minunat ca arme de apărare în toiul luptei ce a urmat.

In 1926 continuă săpăturile în afara groapei ovale dând la iveală noui instrumente de piatră cu semne şi gravuri de animale, între care şi renul, vase cu măşti de mort, de oarece n'aveau reprezentată gura, idoli — unii şi bisexuali — caracterul unei civilizaţii care umple hiatusul dintre epoca magdaleniană şi neoliticul vechi iesă şi mai reliefat. Alte două broşuri, tipărite la Vichy, şi câteva aricole publicate în „Mercure de France" îi dau Glozelului o atenţie neobişnuită, savanţii francezi de specialitate sunt obligaţi să ia atitudine. Se ataca vechea teorie a „ex Oriente lux"; direct interesaţi erau **Dussaud,** cunoscut prin studiile sale asupra civilizaţiei prehelenice şi descoperitorul unui vechi alfabet fenician, deci lovit prin descoperirile dela Glozel şi **Salomon Reinach,** susţinătorul teoriei contrare, confirmată prin Glozel.

Cel dintâi Van Gennep, fost profesor de etnografie la Neufchatel, la 13 Iunie vizitează Glozelul şi începe seria săpăturilor de control din 1926, ale căror rezultate fură publicate de Morlet într'o broşură aparte. Insuşi Van Gennep publică imediat în „Mercure de France" un luminos articol aprobativ, cu obiecţia că vasele de pământ nisipos au fost lucrate poate posterior şi nu prezintă nici o importanţă arheologică, ceiace Morlet primeşte fără şovăire. Van Gennep i-a deschis colaborarea la vechea revistă pariziană. In August coboară însuşi Salomon Reinach, cunoscutul arheolog şi clasicist, şi Seymour de Ricci, ambii neîncrezători la început, cel din urmă învinuindu-l chiar de escrocherie pe Morlet, apoi, retractând, pe Fradin. Reinach devine însă un entuziast glozelian, imediat la întoarcere face o comunicare la „Académie des Belles-lettres" din Paris, susţinând importanţa descoperirii acestui alfabet de cel puţin 4000 ani vechime; de-acum fu cel mai sincer şi tenace apărător al Glozelului şi patronului său, dr. Morlet, cumplit atacat de anti-glozelieni; — în Mai curent a publicat o lucrare sintetică „Ephémerides Glozel".

La începutul lui Septembrie vine Espérandieu, membru al Institutului francez, însoţit de savantul portughez Leite de Vasconcellos, care aduce revista „Portugalia" cu descoperirile dela Alvao, unde s'au găsit semnele unei scrieri neolitice asemenea celei dela Glozel; a treia zi săpăturile sunt făcute şi cu Mosnier. Peste două zile sosesc doi geologi foarte meritorii în materie de zăcăminte preistorice, **Depéret,** decanul Facultăţii de ştiinţe din Lyon, şi Viennot, care stabilesc origina oaselor de animale şi constată că terenul n'a fost săpat sau umblat încă din vremuri primitive; la finele lunii Depéret se reîntoarce cu colegul său Vorigny — toţi apoi convinşi de autenticitatea Glozelului, găsindu-i lui Morlet ca singura vină că n'a ţinut un jurnal de săpături.

Seria din 1926 o închee Loth, bătrânul profesor de la Collége de France, membru al Institutului, care imediat după săpături scrie lui Morlet o scrisoare despre Glozel, „o adevărată surpriză, care duce această staţiune departe în timp şi'n legătură cu Orientul", iar în anul următor a ţinut un curs elementar elevilor săi despre Glozel. Loth fu întovărăşit de Brenil, cunoscut preistoric, care de asemeni s'a lăsat convins pentru vechimea Glozelului, abia peste un an fu câştigat taberei adverse.

După ce'n primăvara lui 1927 Morlet reîncepe campania săpăturilor, ajutat tot de Fradin — publicate în acelaş an pe numele amândurora — o nouă serie de vizite şi „săpături de control", cum le numeşte Morlet, aduc o şi mai mare vâlvă între cele două tabere crunt încăerate. In April vin d. Mallat, membru la Antiquaires de France, Dr. Méchin şi Labadie, fiecare găsind câteceva nou la contribuţia depozitului, organizat în două muzee la Fradin (Glozel) şi Morlet (Vichy). In Mai: Loth, care revine în Iunie cu Espérandieu; în Iulie: Reinach, Espérandieu, Audollent profesor şi decanul Facultăţii de litere dela Clermont-Ferrand, Chailan, Marc şi Albert Déchelette, Laborde dela Institut, Butavand, Monier şi alţi intelectuali mai puţin specialişti.

La finele lunii Iulie o vizită cu caracter iarăşi decisiv, a lui Depéret, decanul Facultăţii de ştiinţe din Lyon, dr. Arcelin, preşedintele Asociaţiei regionale de paleontologie şi preistorie şi Björn, conservator la muzeul preistoric din Oslo. In Septembrie o a doua vizită capitală a lui Lucien Mayet dela Universitatea din Lyon şi A. Mendès Corréa dela Universitatea din Porto, de-o probitate şi valoare ştiinţifică europeană, aprigi glozelieni apoi. In sfârşit, la finele lunii săpăturile lui Peyrany, conservatorul muzeului din Eysies, Solignac, şeful serviciului geologic din Tunisia şi O. Tafrali, profesorul nostru dela Iaşi. De remarcat că toţi aceşti „controlori", mulţi veniţi cu suspiciuni anticipate, s'au convins nu numai de probitatea d-rului Morlet, ci şi de autenticitatea staţiunii preistorice, cu excepţia numai a lui Breuil şi Peyrony, abia în urmă transformaţi în antiglozelieni. Dar nu fără valoare sunt şi aceştia.

Lupta împotriva Glozelului începe depe loc dela unii membri ai „Societăţii de emulaţie a Bourbonais-ului", care refuzaseră un mic credit pentru săpături cerut de Fradin; în special institutorul Clément era furios de încăpăţânarea lui Fradin, pe care voia să-l convingă că e vorba de-o staţiune galo-romană. Datorită şicanelor lor s'a distrus groapa ovală descoperită de Fradin şi numai intervenţia lui Morlet a salvat de ruină şi dispariţie staţiunea, pe care plugul acestor ţărani, desgustaţi de sâcâiri şi învinuiri, avea s'o îngroape în brazdele umede.

Tabăra împotriva Glozelului se'mparte în două grupe: una redusă la cunoscutul celtist Camille Jullian, care susţine că este o staţiune galo-romană la încrucişarea a două drumuri frecventate, conţinând depozitul unui vrăjitor al vremei, de oarece literele misterioase sunt caractere latine vulgare din sec. III după Chr. sau împrumuturi din alfabetul fenician, cum obişnuiau vrăjitorii galo-romani; el ceteşte pe o inscripţie cuvântul „Gloz", o formulă magică asemenea uneia depe un „abraxas" din 1657. Critica lui o publică în „Revue des études anciennes", „Aceasta ar fi o ruşine pentru ştiinţa franceză"! — bine înţeles pentru oficialitatea de catedră, scandalizată că după ce afirmase că „dacă dr. Morlet ar avea dreptate, s'au putut da la iveală urme preistorice ce sdruncină întreg eşafodajul ştiinţei ei de către un amator, neînregimentat. De altfel lui Jullian, izolat în părerea sa, i-au răspuns combătându-l alţi colegi de specialitate: Audollent, cel mai bun paleografist latin, membru al Institutului, printr'o broşură din Noembrie 1927 „L'enigme de Glozel"; Walz, colegul său dela Facultatea de litere din Clermont-Ferrand şi Loth, celalt mare celtist al Franţei.

A doua grupă de antiglozelieni este mai bogată în reprezentanţi, mulţi savanţi cu trecut strălucit ştiinţific şi deţinând situaţii de primul ordin în organele superioare de învăţământ şi cercetări preistorice. Unii atacă făţiş prin publicaţii expuse criticei publice — metodă onorabilă; alţii însă manevrează din înălţimea situaţiei lor, ca orice politician de suburbie. Intre aceştia primul rol îl deţine Capitan, vicepreşedintele comisiunii monumentelor istorice, căruia dr. Morlet prezetându-i-se cu prima broşură încă din 1925, acesta i-a propus să o publice fără nici o modificare de text, adăugând numai numele lui Capitan pe copertă alături de al adevăratului autor. Cum era şi firesc dr. Morlet a refuzat, „de inde irae", Coleg cu de Breuil, l-a câştigat şi pe acesta, ca şi pe celalt deţinător de situaţii, contele Bégouen dela Institutul internaţional de antropologie, cel mai abil „ménajeur" al antiglozelienilor; lor li se alăturară elevii, cum deseori e firesc în şcolile ştiinţifice şi acei a căror situaţie era legată de aceşti directori de instituţii. Aşa sunt: de Ricci, Vayson de Pratenne, Regnault, miss Garrod, Peyrony, conservatorul muzeului din Eysies, Champion, directorul atelierelor depe lângă muzeul St. Germain şi alţii. In deosebi e interesant cazul lui Peyrony, fost institutor, care avu norocul să descopere cea mai bogată staţiune preistorică din Franţa, dela Eysies, dar nu ştiu să şi-o apere, căci fu obligat să-şi publice descoperirile în urma semnăturilor lui de Breuil şi dr. Capitan.

Lor li se alăturară Dussand, profesor şi membru al Institutului care publică o broşură „Autour des inscriptions Glozel", prin care atacă cu înverşunare în deosebi inscripţiile depe tăbliţele de cărămidă şi alte obiecte ca falşificări după semnele alfabetului fenician, din care unul mai vechi îl descoperise el şi-l publicase nu de mult în revista „Syria". Revizuind istoricul acestor săpături îl învinueşte pe tânărul Fradin, abil desenator şi cărturar preistoric, că ar fi copiat semnele pe măsură ce trezea interesul savanţilor vizitatori, care indirect îi dădeau indicaţii de unde să-şi furnizeze inspiraţiile. Intre altele ar fi copiat semnele dela Alvao, publicate în revista „Portugalia", pe care i-ar fi arătat-o Correa; şi apoi strecura aceste cărămizi în pământ cu o astfel de manieră, că inducea în eroare atâţia geologi! Dussand nu recunoştea nici cât Jullian, contestând asemănarea cu caracterele latine.

(Continuare în pag. VI-a)

Interesul creşte mereu până'n toamna trecută, când „emoţia considerabilă stîrnită atât în Franţa cât şi'n străinătate de gisementul dela Glozel" — cum scrie Herriot, ministrul instrucţiei în adresa către Morlet — îl obligă să intervie şi să dispună „o instanţă de clasare" a obiectelor descoperite, ce se va face în 6 luni şi declararea locului de monument istoric. Dr. Morlet primeşte, printr'o scrisoare publică, dar protestează că s'a încredinţat această operă lui Peyrony şi Champion, cunoscuţi ca notorii antiglozelieni.

Presa franceză ia parte cu aprindere în toamna trecută şi'n primăvara recentă, împărţindu-se şi ea în două tabere: „L'Action française" şi'n deosebi marele cotidiane „Le Journal" şi „Figaro" par a înclina spre antiglozelieni, „Le Temps" mai neutral, iar „Le Matin" dela început fervent glozelian; acestuia se alăturară ziarele provinciale locale, ca „Le Moniteur du Centre", cotidianul din Clermont-Ferrant şi, „La Dépêche" din Vichy, devenit organul d-rului Morlet. Revistele de asemeni: „Mercure de France" şi „Revue archelogique" pentru, „Revue de études anciennes" şi „Revue anthropologique" contra.

Pentrucă şi savanţi străini participau la interesul general. s'a hotărît să se pună chestiunea la congresul international de antropologie, ce se ţinu la Amsterdam la finele lui Septembrie trecut. In urma propunerii lui Bégouen şi Corréa, membri ai biroului, se admite alcătuirea unei comisii internaţionale, care să se documenteze la faţa locului prin săpături şi cercetări; dar la formarea ei Corréa n'a fost consultat, aşa că Bégouen mai mult a numit pe cine a vrut, fireşte antiglozelieni. Făceau parte din Franţa: Peyrony şi abatele Favret, Bosch-Giaupera profesor la Universitatea din Barcelona pentru Spania, Hamal-Nandrin profesor la Universitatea din Liège pentru Belgia, E. Pittard dela Geneva, miss Garrod dela Institutul antropologic din Londra pentru Anglia, Forrer dela Universitatea din Strassburg şi Absolon pentru Cehoslovacia. Acesta din urmă n'a putut lua parte, Pittard a părăsit Glozelul după prima zi motivând cursuri la Geneva, trecând preşedinţia lui Forrer, cunoscut antiglozelian, caşi Giaupera, Peyrony şi miss Garrod, eleva abatelui de Breuil.

Comisiunea s'a prezentat la Glozel în primele zile ale lunii Noembrie, când executară săpături noi în prezenţa d-rului Morlet şi a numeroşi reprezentanţi ai presei. Chiar dela început un incident era să intrerupă cercetările: Dr. Morlet surprinde pe miss Garrod practicând pe furiş găuri în tranşeele săpate anterior, pentru a dovedi că prin ele se vor fi întrodus de falşificatori obiectele faimoase: iar când a doua zi Morlet află că Pittard a plecat, vrea să oprească săpăturile, cedând apoi la îndemnul prietenilor săi din Vichy. Cu toate că la faţa locului comisiunea părea convinsă de autenticitatea staţiunii, a păstrat un mutism surprinzător, ceia ce-a făcut pe unii să trîmbiţeze succesul glozelienilor; însuşi Reinach publică un frumos articol în „le Temps" „De bello Glozelico". Comisiunea s'a adunat la Paris şi abia la 14 Decembrie publică un detaliat raport în „Revue anthropologique", reprodus în extenso de „le Temps" şi'n broşură. Se conchidea la neautenticitatea gisementului pentru cele mai multe din obiectele găsite chiar de membrii comisiunii, recunoscând numai o parte din ele ca preistorice şi buna credinţă a d-rului Morlet, în afară de orice bănuială.

Raportul stârni o nouă vâlvă, o avalanşe de articole şi interviewuri de zi la zi în presa franceză. Dr. Morlet atacă raportul comisiunei în ziare şi apoi în „Mercure de France" din Februarie curent, în care articolul răspunde punct cu punct la susţinerile comisiunii de rea credinţă. Ii vine în ajutor mai ales profesorul dela Porto Mendés Corrèa, care publică rezultatul analizei obiectelor de os, de necontestată autenticitate preistorică din fosilizarea stabilită chimiceşte. Aceleaşi, aranjamente ştiinţifice sunt controlate şi confirmate de analizele şi studiile savanţilor dela Oslo, Marstrander şi Sommerfeld — căzând astfel afirmaţiile comisiunii care apreciase fără control tehnic.

Salomon Reinach atacă pe Peyrony, acesta răspunde învinuind categoric pe Fradin tânărul ca falşificator caşi raportul lui Champion dela St. Germain, pe care Morlet îl dovedeşte ca ignorant, un fost lucrător de mulaje, în serviciul stăpânilor săi Bégonen şi Capitan Un neutral, inginerul M. Nicolas constată contrazicerile raportului; Tricot-Royer, prof. la Univ. din Louvain şi care a asistat cu comisiunea la săpături, pune în lumină neplăcută pe unii membri ai acestei comisiuni în timpul anchetei. Soth ţine cursuri la Collège de France; Dussand conferinţi la Moulins, capitala departamentului Allier, unde se află Glozel, primit bine acolo de duşmanii lui Morlet.

In sfârşit „Le Matin", practică săpături de control în cursul lui Ianuarie şi Februarie prin trimisul său Guitet-Vanquelin, care ingenios descoperă tot la Glozel, dar mai departe de „Durantos", obiecte asemenea şi cu aceleaşi inscripţii ca'n depozitul cu pricina. Ideea acestui gazetar prinde. Se fac cercetări şi în alte împrejurimi ale Glozelului, până la 2 klm. depărtare şi se descoperă grota Barnier, Mayet-de-Montagne şi Puyravel cu noui obiecte glozeliene — tăbliţe, idoli şi galeuri cu semne alfabetice; — la unele au luat parte savanţi ca profesorii dela Lyon, Mayet şi Frederic Roman, Gomez Slueca din Madrid, Archena directorul săpăturilor dela Solutré.

Adversarii nu se lasă bătuţi şi trec la fapte categorice, între altele atacuri banditeşti asupra bătrînului Fradin şi învinuiri de escrocherie aduse familiei acestuia. Preîntâmpinând o reclamaţie la Paris a lui Fradin şi Morlet contra celor ce-i învinuiau de fals, un delegat al Societăţii preistorice din Paris, Regnoult, pleacă la Moulins şi depune o plângere la parchetul de Allier, al cărui şef se declarase anti-glozelian. Se ordonă o anchetă la casa lui Fradin, condusă de însuşi reclamantul şi prin metode inavuabile se ridică obiecte vechi şi instrumente de lucru, cu care să dovedească falşificările. Dar perchezitia fu executată de aşa natură, că aduse proteste unanime.

De curând, la cererea lui Morlet, vine la Vichy directorul laboratorului poliţiei din Lyon spre a lua amprentele lui Morlet şi Fradin, ce se dovedesc a nu se potrivi cu palmele de pe unele tăbliţe din zăcământul preistoric. Morlet şi Reinach anunţă o nouă comisiune internaţională, cu participarea tuturor ţărilor — în special Norvegia cu iluştri preistorici, — despre a căror activitate încă nu ştim nimic.

Lupta în jurul senzaţionalului Glozel continuă.

P. CONSTANTINESCU-IAŞI

Trei cărţi cu animale

Interesul mereu crescând acordat — datorită literaturii — la tot ce este omenesc şi sufletesc, a avut între alte urmări şi pe aceea, destul de curioasă, a deşteptării interesului pentru viaţa animalelor.

Desigur, de foarte multă vreme există fabule şi în genere poveşti cu dobitoace. Decât în toate aceste producţii literare animalele sunt complect falşificate în sensul uman. Ele nu-s decât moduri mai plastice de a reprezenta un cusur, o virtute, o particularitate psihică de a noastră. Sunt elemente pur decorative. Costumuri, pretexte estetice. Animalul nu e cercetat pentru interesul propriu pe care îl poate avea fiinţa lui specifică, ci pentru asemănarea — de multe ori arbitrară, pur formală şi adeseori chiar inexactă — pe care o are cu oamenii, cu diverse tipuri şi caractere omeneşti.

Iacă bunăoară Lafontaine. Se ştie — dela Taine — că marele fabulist era naturalist şi nu moralist. Nu urmăria demonstraţii cu tâlc etic. Ii plăcea doar să zugrăvească. Şi totuşi, cu toată această mare obiectivitate, tot nu ajunge la acel sentiment de interes direct pentru viaţa dobitoacelor. Şi el — şi poate chiar el mai tare decât oricare altul — umanizează animalele.

Acest obiceiu „antropomorfist" are şi reprezentanţi moderni. Iată bunăoară Colette. In „sept dialogues de bêtes" personagiile vorbesc fiecare un argò propriu şi de un stil foarte contemporan.

Cărţile lui Brehm Romanes, dar mai cu seamă ale lui Fabre au arătat cât de vrednice sunt animalele de a fi studiate pentru ele înşile. Exemplul dat de „La vie des insectes" este urmat de alţii. Apar cărţi ca „La vie des abeilles", sau „La vie des termits", ale lui Maeterlink lucrări deopotrivă de ştiinţifice şi de literare. Apare „L'amour physique" a lui Rémy de Gourmont, scrisă cam în acelaş spirit. Apar: „La vie du Grillon" sau „La Chauve-souris" ale lui Ch. Derennes.

Mai există o serie de cărţi unde animalele sunt foarte literaturizate. Nu-s umanizate. Sunt lăsate ce sunt. Patetizarea lor e în sens animal, nu în sens omenesc. Astfel sunt celebrele: „Histoires Naturelles" ale lui Jules Renard, sau romanul: „Les bestiaires" al lui Montherlant. Insfârşit, o carte care le întrece poate pe toate, este „Croe blanc", vestita poveste a unui câine-lup, de Jack London.

După cum vedem, interesul pentru lumea dobitoacelor creşte. Iată pentru ce trebue privit ca un semn al timpului apariţia a trei cărţi extrem de amuzante şi instructive, şi anume: *André Demaison: „Le livre des bêtes qu'on appelle sauvages"* (Grasset); *Thompson Seton: „La vie des bêtes pourchassées* (Stock); *şi H. Thétard: „Les dompteurs" (Nouvelle Revue Française).*

In cartea lui Demaison se încearcă o oarecare reabilitare a animalelor zise sălbatece. Ni se citează întâmplări ca acestea: o căprioară este aprivoazată. Totuş, fuge. Se duce la loc în pădure. Dar, într'o bună zi, pădurea arde. Şi atunci căprioara se reîntoarce la vechiul ei stăpân. Sau povestea unei leoaice din Africa, pe care un om a îngrijit-o fiind bolnavă, şi care îi păstra acestuia o recunoştinţă foarte efectivă.

In cartea lui Seton avem, dacă se poate spune, problema exact contrară. Nu-i vorba de tovărăşiile posibile între om şi animale, ci din potrivă, de luptele, de vrăşmăşiile dintre dânşii. Reiese din cazurile descrise de Seton că nu numai omul vânează animale, ci oarecum şi viceversa. Dar mai ales reiese că uneori dobitoacele au mult simţ psihologic şi dar de observaţie. Astfel ele studiază am zice aproape cu spirit ştiinţific diversele moravuri ale omului în legătură cu primejduirea vieţii animalelor pe care acesta le urmăreşte.

Insfârşit cartea lui Thétard studiază problema atât de interesantă a domptării. Viaţa domptărilor nu-i o existenţă plină nu numai de o îndelungă răbdare, dar şi de un neîncetat pericol de moarte. După părerea autorului, animalele — vorbesc fiarele sălbatece, sunt mai ales rele atunci când le e frică. Dacă dresorul face anumite acte suspecte de natură a nelinişti animalul, acesta e capabil de orice. Această particularitate pe care Thétard a observat-o ştiinţificeşte, studiind relaţiile despre moravurile multor soiuri de animale şi impresii culese de la un mare număr de domptori, fiecare din noi a putut-o constata în mod empiric, cu prilejul câinilor zişi răi. In genere nu există câine destul de rău ca să muşte, afară de cazul când omul speriindu-se face mişcări care la rândul lor sperie pe câine. Şi atunci acesta, oarecum ca să se apere, se repede. Dar în genere nici-un câine — nici cei „care nu latră", nu muşcă dacă omul e calm şi execută mişcări absolut normale.

De altfel este constatat că animalele sunt „mai puţin bestiale decât oamenii". Este expresia unui savant zoopsiholog şi zoosociolog, a lui G. Alverdes care a scris de curând o „Tiersoziologie".

Chiar şi leul din deşert, când te atacă o face în cea mai mare parte pentru că este, cum se zice, în franţuzeşte, „afolat". Frica ce-l cuprinde în faţa spectacolului cu totul neaşteptat şi surprinzător al omului, al detunăturii puştii etc., îl face să-şi piardă minţile. Normal ar fi să fugă, chiar flămând. Dar de frică, animalul face orice. Uneori chiar se sinucide. Este acum bine stabilit în psihologie că nu există sinucidere la animale. S'a studiat în deosebi cazurile — care sunt şi cele mai tipice şi ar părea că dovedesc categoric posibilitatea sinuciderei — piţigoiului care se gâtue şi a scorpionului care-şi vâră acul în propriul său corp. In realitate s'a constatat că nu-i aci decât efectul mişcărilor incoherente şi dezordonate produse de afolarea următoare unei mari panici.

Cartea lui Thétard mai este curioasă şi pentru partea ei istorică. Ni se face la început o expunere — ce-i drept cam scurtă dar nu mai puţin interesantă — a evoluţiei artei dresajului, dela antichitate până în secolul al XVIII-lea, inclusiv. Apoi se tratează pe larg acest meşteşug în veacul al XIX-lea, şi ni se descriu procedeele dresorilor celebrii, ca Martin, Van Ambourg metisul, Wombwell, Lucas, Hagenback, etc. Din povestea acestor vieţi mai reiese ceva interesant. Nimic nu strică mai sigur relaţiile dintre dresor şi animale ca familiaritatea. Trebue, cum am spune în societăţile noastre, să-ţi ţii rangul şi să iei lumea de sus pentru a-ţi menţine autoritatea. Trăsătură care apropie, din nefericire pentru animale, firea acestora de aceea a oamenilor...

D. I. S.

Pentru tot ce priveşte „Adevărul Literar" a se adresa la redacţie numai Joi, Vineri, şi Sâmbătă dela 5-6.

Curiozităţi

Zidul chinezesc

Ştiri din China anunţă că s'a luat hotărârea dărâmării zidului chinezesc, care e cea mai formidabilă lucrare de zidărie din lume. El a fost făcut din ordinul împăratului Tsin-schi-Hwang-ti, un contimporan al lui Hanibal, şi are o lungime de 2500 kilometri, 16 metri lărgime la bază şi 8 metri la partea de sus. Pe zid pot merge 6 călăreţi unul lângă altul. Zidul servea ca apărare împotriva duşmanilor din afară, dar şi pentru a împiedica pe răufăcători să fugă din ţară. Zidul chinezesc era considerat încă din antichitate ca o minune mai mare decât piramidele din Egipt şi grădinile suspendate din Babilon.

In istoria Chinei împăratul Tsin-schi-Hwang-ti a rămas ca „cel mai tiran bărbat". El puse să se ardă toate cărţile, iar pe învăţaţi îi îngropă de vii, fiindcă aceştia „dădeau poporului gânduri rele". In schimb proteja foarte mult arhitectura şi zidi în toate oraşele palate fastuoase. Palatul său de reşedinţă avea 1000 de încăperi.

La construirea zidului chinezesc au fost folosiţi peste un milion de lucrători, luaţi dintre prizonierii de războiu, criminali şi funcţionari necinstiţi. Aceia cari mureau în urma oboselilor erau îngropaţi sub zid, astfel că zidul chinezesc este cel mai mare cimitir din lume.

Interesant e că şi în legătură cu această construcţie s'a format legenda că nu va putea fi terminat înainte de-a fi îngropate de vii 10.000 de persoane. Împăratul luă în batjocură profeţiea şi râdea de zei, pe care el îi va învinge. Mai mult în glumă şi ca o sfidare luă pe unul dintre servitorii săi, al cărui nume se compunea din literele, cari formau împreună numărul de zece mii şi-l îngropă sub zid. In felul acesta se împlini profeţiea şi zidul fu terminat.

Acum vestitul zid chinezesc va fi ras de pe faţa pământului, căzând jertfă... civilizaţiei.

Unde se bea mai mult?

Miss Kerney, o cunoscută americană, a publicat o scrisoare deschisă adresată senatorului Joynes, autorul faimoasei legi prin care s'a întrodus în Statele-Unite „regimul sec".

Miss Kerney afirmă că în Franţa se bea mult mai puţin şi sunt beţivi mult mai puţini decât în America cea „uscată".

Pentru a-şi dovedi afirmaţiile, Miss Kerney propune lui Joynes următorul pariu:

In una şi aceiaşi zi, la Paris şi la New-York, câte o comisiune specială va vizita şi cerceta cartierele respective care au faima cea mai proastă.

Comisiunea va număra: câţi beţivi vor întâlni în drum, într'un anumit interval de timp. La Paris, din numărul celor beţi întâlniţi, se vor exclude Americanii, iar la New-York nu vor fi luaţi în consideraţie beţivii de naţionalitate franceză.

Pentru fiecare francez beat, întânit la Montmartre, Miss Kerney e gata să plătească 100 dolari, cu condiţia ca pentru fiecare American beat găsit în Haarlem, senatorul Joynes să plătească numai 10 dolari.

Diferenţa rezultată de aci se va distribui spitalelor franceze şi americane.

Senatorul Joynes n'a răspuns încă dacă acceptă sau nu acest pariu..

Curiozitatea animalelor

Un om cuprins de curiozitate se expune foarte uşor unor pericole, pe care altfel le-ar evita cu multă atenţiune. Şi mai fatală poate deveni curiozitatea pentru animale. Multe animale sălbatice, a căror sfiiciune şi precauţiune au devenit proverbiale, se lasă uşor amăgite de obiecte, care li se par neobişnuite. Epurii de pildă care se opresc în faţa unei bucăţi de hârtie şi o iau razna înapoi, sunt atât de mult cuprinşi de curiozitate când văd o crenguţă împlântată într'un pământ arat proaspăt încât se duc într'o fugă acolo să o privească de aproape.

Şi ciocârliile fac parte din lumea animalelor curioase. E destul să punem o oglindă cu sticla în sus, pe un ogor proaspăt şi toate ciocârliile din toate părţile acelea vor veni să vadă de aproape obiectul sclipitor.

Năgâţii, care sunt cunoscuţi ca foarte prevăzători se apropie fără frică de un petec alb de pânză întins pe pământ şi nu se sperie nici atunci când fraţii lor sunt împuşcaţi de către vânătorii care îi pândesc.

Raţele sălbatice, care se sperie de cea mai mică mişcare, nu pot rezista tentaţiei de-a se apropia de o vulpe sau de un câine bine dresat, care se joacă făcând salturi pe malul bălţilor şi cad astfel pradă curiozităţii lor.

Extraordinar de curioase sunt şi veveriţele. Acestea sunt în stare să privească ceasuri întregi haina unui tăietor de lemne. Indată ce acesta se îndepărtează puţin de lângă haină, veveriţele se apropie de aceasta şi o privesc cu multă atenţiune.

Insula fără bacterii

Prof. dr. Kasansky dela observatorul central geofizic din Petersburg a făcut cercetări în insula Novaia Zemba, situată în marea polară, şi a constatat, că pe teritoriul acesta nu se găseşte absolut nici un fel de bacterii. Expediţiile polare au atras în trecut atenţiunea asupra curăţeniei extraordinare a aerului din regiunea polară, dar cercetări precise nu s'au făcut până acum. Dr. Kasansky a fost primul care a petrecut în scopul acesta o iarnă întreagă pe insula Novaia Zemba şi prin diferite experimente a făcut dovada că nu există acolo nici un fel de bacil. Aerul, apa, pământul, praful şi chiar vânatul sălbatic al vânătorilor erau complect lipsite de germenii bacililor. S'a încercat cultivarea în mod artificial de bacili prin sistemul coloniilor, dar a fost imposibil a se produce vre-un baccil. Carnea lăsată iarna întreagă expusă la toate intemperiile naturei n'a arătat nici o urmă de putreziciune.

Imprejurarea aceasta va duce probabil la înfiinţarea de sanatorii pentru tuberculoşi în insula polară deoarece curăţenia absolută a aerului ar fi cel mai ideal lucru pentru plămânii attcaţi de tubercule.

ÎMBRĂCAŢI-VĂ ÎN CAL. GRIVIŢEI 119

PRIMA FABRICĂ AMERICANA BUCUREŞTI

Costume bărbăteşti dela	Lei 1800	Trenchcoats şi	
Costume pentru copii " "	" 700	Pardessiuri pentru copii dela	Lei 840
Trenchcoats şi " "	"	Trenchcoats p. D-ni Ofiţeri " "	2400
Pardessiuri bărbăteşti	" 1800	Mantale de dame _ " "	1900

Colţul librăriei „Hasefer"

Librăria de artă „Hasefer" din str. Eugen Carada 7 (fost Karageorgevici) recomandă următoarele cărţi interesante.

IN LIMBA FRANCEZĂ

Indicăm câteva din cărţile apărute în ultima vreme şi cari merită să fie cunoscute de cititorii noştri.

ROMANE

André Gide: L'ecole des femmes. — (Dinainte: Si le grain ne meurt.... operă complectă, fără tăieturi, într'un volum; — LesLes Faux-Monnayeurs — La porte étroite — L'immoraliste — Prétextes — Nouveau prétextes — La symphonie pastorale, Corydon.

François Mauriac: Trois récits (Le démon de la connaissance — Coup de conteau — Un homme de lettres). Dinainte: Génitrix, Thérèse Desqueyroux, Le désert de l'amour, Préséances, Dieu et Mommon, Destins.

Edouard Herriot: A apărut mult aşteptata operă asupra vieţii lui Beethoven scrisă de Herriot. Volumul cuprinde peste 430 pagini. Din operile lui Herriot amintim: Pourquoi je suis radical-socialiste, Esquisses, La Russie nouvelles, Dans la forêt normande.

Maurice Bedel — prix Goncourt 1928 —: Fascisme, an VII (ultima-i lucrare); amintim minunatul Jérôme 60° nord şi Molimoff.

Joseph Kessel: Belle de jour — romanul al cărui succes de senzaţie întrece toate pronosticurile — dinainte: Terre d'amour; Nuits de PPrinces; Les Captifs; Les coeurs purs, Les steppe rouge; Nuits de Sibérie şi neîntrecutul: L'équipage.

Max Jacob: Cinématoma; **Vie de Luliy; Pierre Benoit:** Errom Ango; **Feuchtwanger;** Juif Süss; **Nicola sde Ségur:** Mariage charuel (urmare la Rideau rouge); **Joseph Conrad:** Entre terre et mer; **Rabindranath Tagore:** Le naufrage (un admirabil roman); **Marcel Arland:** L'ordre; **Henry de Montherlaut:** La petite infante de Castille.

SUCCESUL LUI REMARQUE

In limba germană — ca şi în traducere franceză — epopeea marelui războiu minunat descrisă de **Erich Maria Remarque,** s ebucură de o faimă crescândă din zi în zi. In Germania s'au vândut 600.000 ex., în Franţa— tradus acum zece zile — s'au epuizat 100.000 ex.

Preţul lei 150 în germană (230 frumos legat) 80 lei în franceză.

ESSAI-URI, STUDII

Charles Du Bos: Le dialoque avec André Gide; **Em Berl:** Mort de la pensée bourgeoise; **A. Rolland de Renéville:** Rimbaud le Voyant; **Ramon Fernandez:** La personnalité; **Charles Baudelaire:** Couseils aux peunes littérateurs suivi d'un Traité du débutant par **Jean Prévost; Lucien Daudet:** Autour de 60 lettres de Marcel Proust; **Paul Souday:** La société des grands esprits (Les livres du temps, Proust, Gide, Valéry, Les romantiques a l'Académie); **Julien Benda:** La fin de l'éternel (urmarea la celebra lucrare: Trachison des Clercs); **Larnac:** Histoire de la littérature féminine en France.

MEMORII — ISTORIE

Comte Corti: L'essor de la Maison Rotschild (istoria miraculoasă a formării acestei case de bancheri); **Richard Lewisohn:** La vie de Sir Basil Zaharoff; **Comte de St. Priëst:** Régnes de Louis XV et de Louis XVI; Jadis et naguère; Mémoires d'Hortense et de Marie Mancini.

NOUTĂŢILE LIBRĂRIEI GERMANE

Jakob Wassermann: Golowin; **Theodore Dreiser:** Schwester Carril; **Felix Salten:** Geliebte des Kaisers; **Max Brod:** Zauberreich der Liebe, Die Frau nach der man sich sehnt; **Glaeser:** Jahrgang 1902; **Sinclair Upton:** Präsident U. S. A. (ein satirischer Roman); **Franz Blei:** Ungewohnliche Menschen und Schiksale. **Kalinikow:** Frauen und Moenche.

Cei 4 colaboratori ai „Adeverului Literar":

Domnii Alexis Nour, Doctor Ygrec, Sărmanul Klopştock şi Alexanru Bilciurescu

au scris romanul

Stafiile Dragostei

(Editura „Adeverul" — 60 lei)

care constitue cea mai antrenată lectură. Scris într'o manieră cu totul nouă, acest roman e cea mai reuşită parodie a romanelor detective, în care umorul se îmbină cu duioşia şi realul se amestecă cu fantasticul.

Cititorul va avea în faţă-i pitorescul mahalalelor noastre descrise de *Sărmanul Klopştock*, precum şi o reuşită şarjă a nouilor metode ştiinţifice în care *Doctorul Ygrec* e neîntrecut.

Cărţi şi Reviste

W. BONSELS: Albina Maia şi aventurile ei

Din nemţeşte de I. Simionescu, profesor la Universitatea din Iaşi (Tip. Cultura Naţională 1929)

„Albiniţa Maia" a hotărât să-şi trăiască viaţa, cum zic, pe ton de sfidare, tinerii din ziua de azi. Şi într'adevăr şi-a trăit-o. Dar minunat de frumos! O viaţă liberă, însă cu o neîntreruptă preocupare de ce e rău şi ce e bine, cu o sănătoasă grijă de a se realiza estetic. Albiniţa Maia a cunoscut lumea insectelor luptând cu răutatea unora şi fiind fericită prin prietenia şi iubirea altora. A hoinărit în lumea largă a livezilor şi a dumbrăvilor înflorite, uitând stupul pe care l'a părăsit şi datoriile ei de albină lucrătoare. Din când în când o cam mustra conştiinţa; dar i-a fost dat să cunoască pe zîna florilor şi să se bucure de realizarea, în folosul ei, a unei fermecătoare legende. Când zîna iese din crin la lumina lunii, are puterea să înfăptuiască dorinţa celei dintâi fiinţe pe care o întâlneşte. A întâlnit pe Maia, care i-a cerut să-i arate un om fiindcă ea nu văzuse încă; dar să i-l arate în cea mai frumoasă şi nobilă ipostasă în care poate fi omul. Zîna a dus-o să vadă, pe o bancă într'un boschet, doi îndrăgostiţi ce se ţineau de mână...

Dar Maia nu-şi uită de tot rostul ei sub soare şi se întoarse la stup, căruia îi aduce însemnate slujbe, datorită experienţei sale din vremea când un autentic dor de viaţă şi nimicitoare avânturi poetice a scos-o din făgaşul tradiţiei.

Cartea aceasta tradusă în româneşte după a 38-a ediţie, este tipărită în toate limbile pământului, mai ales ca poveste pentru copii. Şi într'adevăr, este un basm dintre cele mai reuşite. Totodată instrueşte asupra moravurilor insectelor şi mai ales inspiră o adâncă dragoste de natură şi de animale. Dar cartea este şi pentru oameni mari. Este presărată cu reflecţii ce se potrivesc şi oamenilor, cărora de multe ori le dă lecţii înţelepte. Aşa de pildă, după războiul stupului cu gărgăunii, când albinele au învins dar cu mari pierderi, şi când, totuşi, imediat şi-au reluat lucrul, autorul spune: „Albinele nu au obiceiu nici să sărbătorească victoria, nici să plângă prea multă vreme pe cei morţi. Fiecare poartă în sufletul său, pe tăcute, mândria ca şi durerea, căutându-şi de datorie şi treabă. Poporul albinelor e un popor curios".

Bonsels a scris o carte revoluţionară şi cele câteva milioane de cetitori de cărţi bune, câţi sunt pe faţa pământului, l'au aprobat. Este, într'adevăr, o mare răzvrătire împotriva secularei ipocrizii consacrate a face ca Maia să nu-şi ispăşească emanciparea în chinuri şi moarte. „Albiniţa" sufere numai atât cât este preţul normal pentru o libertate şi o independenţă nobil întrebuinţate, dar răzvrătirea propriu zis n'o ispăşeşte ca o vină în ea însăşi. Marele talent al autorului stă în aceea că descurajează, totuşi, de răzvrătire, pe acei cari nu simt în ei puterile necesare vieţii libere şi îndemnuri năvalnice şi sigure. De aceia Maia nu se ruşinează de hoinăreala ei şi n'are ucigătoarea tainică aspiraţie de-a contopi mica răzvrătire cu care a început, cu o ipocrită reintrare în făgaş, ca mai toţi tinerii ce se cred vulturi, şi după cel dintâi zbor caută repede adăpostul găinăriei (slujba la stat, aprobarea mulţimei, căsătoria convenţională). Răzvrătitul însă, duce viaţă de muncă nobilă pentru realizarea binelui şi frumosului, iar la ocazie trebue să plătească libertatea cu eroism, căci numai astfel rămâne încadrat în societate aşa cum cere legea progresului social.

„Albina Maia şi aventurile ei" de Bonsels este în occident carte de premii şcolare, ca şi „Minunile Gândului" de O. S. Marden, cum era pe vremuri „Memoriile unui măgar" de contesa de Segur. Mă îndoesc dacă librăriile şi editurile noastre ştiu să facă reclama cuvenită unor asemenea cărţi de o superioară valoare educativă. — *M. C.*

Kikou Yamata: „Le Shoji"

(Intimităţi şi profiluri japoneze)

„Shoji" este o culegere de note, nuvele şi mici romane. Sub titlul „intimităţi şi profiluri japoneze" volumul adună la un loc tot farmecul, toată poezia Japoniei. Pagină cu pagină iese în evidenţă şi încântă acest caracter profund omenesc al acelor mici povestiri, al căror fond este vibrant, pasionat. D-ra Yamata este mai mult decât o tânără japoneză graţioasă şi sensibilă: este o romancieră veritabilă, care ştie să dea viaţă personagiilor sale, creând astfel existenţe omeneşti reale, care palpită, iubesc şi suferă. Povestirile intitulate: „Avantaj mic", „Namiko" şi mai ales „Copilul blond" şi „Pentru Dumnezeul necunoscut" sunt romane de emoţie intensă dar concentrate. Poate aceasta şi încântă, occidentalul exteriorizează, japonezul concentrează. Câtă emoţie în puţine rânduri! Stilul lucrării se adaptează în mod natural obiectului, graţios, plin de imagini când este vorba de lucruri propriu zis japoneze.

Indoita natură a d-rei Yamata, pe jumătate occidentală, pe jumătate japoneză îi conferă şi privilegiul unei duble sensibilităţi. Inţelegem pe Valéry care-i spunea: „D-ră Crizantemă, aveţi două patrii, două vorbiri".

G. B.

GRAI ŞI SUFLET

Revista „Institutului de filologie şi folklor" publicată de OVID DENSUŞIANU

Intre publicaţiile periodice de filologie, care acum apar şi la noi în număr destul de mare, revista *Grai şi suflet* se distinge atât prin riguroasa disciplină metodică impusă şi controlată de directorul ei, cât şi prin îngrijita execuţie tehnică pe care nu trebue să o nesocotească mai ales revistele de specialitate. Primele trei volume şi întâia fasciculă a volumului al IV-lea apărută de curând ne dau studii remarcabile în diverse domenii ale filologiei şi între acestea se află câteva de o utilitate incontestabilă prin aceea că au contribuit la îmbogăţirea cunoştinţelor asupra unor chestiuni care aşteptau să fie cercetate mai de aproape.

Se ştie câtă importanţă au acordat d-nii O. Densusianu şi I. A. Candrea problemei păstoritului în legătură cu evoluţiunea limbii române. Viaţa păstorească a avut un rol atât de hotărîtor în formarea şi desvoltarea poporului român şi a limbii sale, în cât excluderea ei din cadrul cercetărilor istorice şi filologice n'ar putea fi decât păgubitoare. Multă vreme s'a crezut că această concepţie e exagerată; astăzi însă chiar cei mai înverşunaţi adversari ai teoriilor acestor savanţi recunosc importanţa lor covârşitoare, căci sânt probleme istorice, lingvistice, folklorice pe care nu le putem elucida decât ţinând seama de anumite condiţiuni de viaţă din trecutul poporului român.

Investigaţiunile în această direcţie nu s'au oprit însă în limitele domeniului românesc şi d. O. Densuşianu ne-a dat în vol. I al acestei reviste studiul *Irano-romanica* în care, reluând firul unor cercetări începute de mult, a arătat puterea de expansiune a termenilor pastorali şi întinsa lor circulaţiune datorită migraţiunilor păstoreşti, care s'au produs odinioară pe o scară întinsă, din răsăritul până în apusul Europei. Pornind de la această realitate, d-sa a căutat să fixeze originea unor elemente păstoreşti din vocabularul romanic — din Carpaţi până în Pirenei — cu ajutorul lexicului iranic, ştiindu-se că neamuri iranice (Sciţii, Agatirşii, Sarmaţii, Iazigii, Roxolanii, Alanii) au trăit prin stepele Rusiei şi regiunile carpato-dunărene şi că ocupaţiunea lor era păstoritul.

In cadrul aceloraşi cercetări intră şi studiul despre *Păstoritul la Bascii din Soule* (vol. II) completat cu *La Soule în sec. al XVII-lea după descrierea lui L. de Froidour* (vol. III) în care, cu informaţii bogate şi sigure, d. O. Densusianu ne dă cea dintâi monografie asupra vieţii păstoreşti a acestei enigmatice populaţiuni din Pirenei. Folosindu-se de datele etnografice şi lingvistice pe care le-a strâns autorul pregăteşte şi un studiu special consacrat originii Bascilor, chestiune atât de mult desbătută şi care se cuvine să fie reluată cu o metodă mai temeinică.

In latină sânt de asemenea elemente care să reflecteze o intensă viaţă păstorească. Ele sânt cercetate de d. Densuşianu în studiul *Cuvinte latine cu semantism păstoresc* (vol. III şi IV) în care ni se arată că accepţiunea pe care au luat-o unele cuvinte din lexicul latin nu-şi poate găsi explicarea decât într'un mediu păstoresc. Intre acestea se află lat. *campus, cohors, considerare* şi *desiderare, egregius, fecundus* şi *fertilis, felix, mediocris, servus,* etc.

Articolul *Semantism anterior despărţirii dialectelor române* (vol. II) este o însemnată contribuţie la reconstruirea românei primitive. D. O. Densusianu se referă la evoluţia înţelesurilor unor cuvinte din cele trei dialecte (dacoromân, aromân şi istroromân) care fiind comune întregului domeniu românesc constitue alături de particularităţile fonetice şi morfologice o dovadă şi mai puternică a unităţii limbii noastre în epoca de formaţiune, cu toate diferenţierile care s'au produs mai târziu. Printre formele care vin în sprijinul acestei afirmaţiuni e suficient să amintim: rom. *dor*, derivat din lat. *dolus* „durere" cu evoluţia înţelesului caracteristică condiţiunilor de viaţă şi sufletului românesc; rom. *inimă* din lat. *anima* „suflet" în locul lat. *cor* păstrat în restul domeniului romanic; rom. *ruşine* derivat abstract din noţiunea de „roşu" câtă vreme în alte limbi romanice sânt reflectate lat. *pudor* şi *verecundia;* rom. *zână* din lat. *Diana,* o urmă străveche din folklorul păgân, care prezintă generalizarea numelui unei singure divinităţi luând înţelesul pe care în latină îl avea cuvântul *dea,* pe când în alte limbi romanice accepţiunea e restrânsă la aceea de „vrăjitoare, strigoaică", sau de „zână a izvoarelor", „zână care toarce noaptea".

In domeniul păstoritului şi-a îndreptat atenţiunea, cum am mai arătat şi d. I. A. Candrea. In vol. I al acestei reviste d-sa a publicat sub titlul *Viaţa păstorească la Megleniţi* o parte din rezultatele cercetărilor pe care le-a întreprins printre aceşti Români din ţinutul Caragiovei (Meglen, în Macedonia), pentru a ne da o pildă de populaţie care de la viaţa nomadă pastorală a trecut din pricina schimbării condiţiunilor geografice la cea sedentară agricolă. Din graiul acestei populaţiuni d. Candrea a dat în vol. I şi II un număr considerabil de *Texte meglenite,* iar în vol. III a început publicarea unui *Glosar megleno-român.*

Activitatea dialectologică a d-lui Candrea e unică în filologia română. D-sa a străbătut ani de-arândul diferite regiuni ale domeniului românesc şi s'a oprit mai ales asupra graiului bănăţean pregătind un *Atlas lingvistic al Bănatului.* E regretabil că această lucrare atât de necesară studiilor de limbă română nu a putut încă să ia drumul tiparului, când ne dăm seama cât de mult suferă cercetările de pe urma lipsei de material lingvistic bine adunat şi coordonat. In articolul *Constatări în domeniul dialectologiei* (vol. I) ni se dau micşorate câteva din hărţile ce formează acest atlas şi o hartă cuprinzând 18 chipuri de repartizare a cuvântului *cocostârc* cu sinonimele sale şi variantele fonetice *(stârc, stâlc, cocostâlc, bardoş,* etc.), aceasta din urmă în proporţia şi cu colorile pe care urmează să le aibă în atlas. Folosindu-se de datele ce i le-a pus la îndemână acest atlas, d. Candrea se ocupă de factorii cari contribue la evoluţia limbii (schimbările fonetice, introducerea unor cuvinte noi şi dispariţia altora, schimbări de înţeles, etc.), arată importanţa geografiei lingvistice în studiul limbilor şi raporturile dintre această disciplină şi istoria culturală.

In numărul viitor ne vom ocupa de celelalte studii publicate în această revistă.

J. BYCK

Buletinul pentru progresul social

Buletinul Asociaţiei Române pentru progresul Social, este o publicaţie serioasă şi utilă, care poate sta alături de publicaţiile similare din Apus. Ea conţine conferinţele ţinute de această asociaţie în decursul anului curent, toate datorite unor oameni de talent şi cu o îngrijită pregătire în chestiile cari au fost tratate. In fruntea lor stă magistrala conferinţă de deschidere a profesorului G. Taşcă, care cu claritatea, eleganţa şi farmecul armonios, caracteristic expunerilor sale, prezintă publicului rostul, istoricul şi menirea Asociaţiei internaţionale pentru progresul social, ca un auxiliar de propagandă a biroului internaţional al Muncii, pentru crearea unei atmosfere care să facă posibilă realizarea activităţii acestui birou pentru pace, să stimuleze şi să lumineze opinia publică, să fie cu alte cuvinte un activ şi luminat agent de propagandă socială, pentru ridicarea prestigiului şi pentru întărirea autorităţii Societăţii Naţiunilor.

Al doilea articol al Buletinului este un documentat articol al d-lui Gr. Trancu Iaşi: Cooperaţia şi clasele de mijloc orăşeneşti în România. El are calităţile de care d. Trancu dă dovadă în toate manifestările sale, de a trata chestiunile cele mai aride într'o formă atrăgătoare şi pe înţelesul fiecăruia, de a recompensa efortul cititorului şi ascultătorului unor informaţii spinoase şi neîndurate, cerute de nevoile technice ale subiectului, prin o notă limpede de humor şi o mângâietoare adiere literară, un citat de versuri, o frază frumoasă şi sunătoare. Regăsim şi în activitatea coperaţiei, ca şi în organizarea muncii şi a ocrotirilor sociale, sufletul larg al unui om pe care studiul exact şi trainic al faptelor îl alimentează, dar nu îl subjugă; omul realităţii, dar mintea deschisă orizonturilor mari; un amestec fericit de spirit practic şi aspiraţii ideale, care a marcat activitatea sa ori pe unde a trecut.

Apoi studiul d-lui Henri Capitant asupra evoluţiei legislaţiei industriale în secolul al XX-lea, care este după cum era de aşteptat, o sinteză luminoasă şi o expunere de claritate fermecătoare care face accesibil subiectul cititorului celui mai puţin iniţiat, fără a pierde nimic din preciziunea unei tratări riguros ştiinţifice.

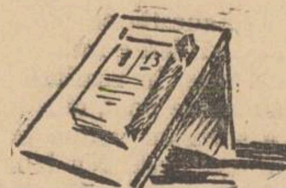
D. Marco Barasch expune în contractul de muncă semnificaţia, ca să zicem astfel, a cristalizării forţelor de muncă, din massa amorfă şi socialmente inexistentă a muncitorilor de după revoluţie, în colectivitatea care se opune azi colectivităţii capitalului, făurirea dreptului social prin textele Codului individualist, care culminează în contractul de muncă.

Un articol de forţă, impresionant prin amănunţite şi precise informaţii, analiza riguroasă, logica şi concluziunea necruţătoare a argumentării.

In fine expunerea plină de fapte, cu tratarea sistematică, dovedind perfecta stăpânire a chestiunii, pe care o dă spiritul sistematic şi ordonat al omului de experienţă care este d. C. Stănescu, în tratarea: *„Reglementării legale a imigrării în România şi statutul juridic al lucrătorului străin".* Iar ca încheere o scurtă şi clară expunere a d-nei Calypso Botez asupra prelungirii şcolarităţii la noi în ţară.

Buletinul Asociaţiei Române pentru progresul social este nu numai un buletin al unei asociaţii de valoare prin elementele care o alcătuesc, dar şi o admirabilă „colecţie de literatură de specialitate". Se documentează, se informează şi se tratează chestiuni de specialitate pe baze largi ştiinţifice, în forma cea mai îngrijită şi mai potrivită, pentru a face nu o publicaţie de specialitate, ci un expozeu de literatură a specialităţii.

I. S.

Recenzii

N IORGA. Ţări scandinave.

Note de drum şi conferinţe Edit. Casei Şcoalelor.

C. NARLI. Tolstoi educatot.

Edit. casei şcoalelor

In timpul destul de lung cât am şezut la Geneva, nu treceam odată pe podul Mont Blanc fără să mă opresc o clipă cu evlavie în faţa spectacolului unic al masivului strălucitor, care domină lacul şi toate splendorile verzi ale încântătorului oraş. Imi părea ciudat că atât de puţini, dintre cei ce treceau grăbiţi podul, ridicau scurta privire de adoraţie, pe care o aşteptam de la fiece trecător ca o genuflexiune de credincios în faţa aghezmatarului. Făcui într'o zi această reflecţie faţă de un genevez. Acesta îmi răspunse cu zâmbetul fin al răutăţii intelectuale proprie concetăţenilor săi: „Prea ne-am aduce aminte des cât suntem de mărunţi şi de meschini!"

Profesorul N. Iorga este în producţia noastră intelectuală ca masivul Mont Blanc în peisagiul Genevei. Mulţi socot că ar fi o indiscreţie şi un gest neconvenabil a mai atrage atenţia asupra acestei personalităţi care domină, luminează şi umbreşte o întreagă bucată de viaţă naţională. Şi astfel dacă opinia publică cunoaşte din strălucitoarele conferinţe ţinute la Teatrul Naţional şi la Ateneul N. Iorga, călătoria minunată a Profesorului prin ţările latine, ca şi prin cele scandinave, presa literară nu a înregistrat decât slabe ecouri, iar cărţile de călătorie ale acestui mare şi unic exemplar al naţiunii noastre de azi, stau aci ca o remuşcare şi o mustrare dureroasă a conştiinţei noastre de cronicari.

Călătorind cu Profesorul N. Iorga prin aceste ţări, la care adesea ai visat, înţelegi foarte bine de ce s'a zis că ar fi deajuns numai să călătoreşti ca să înţelegi pentru ce a dăruit Dumnezeu viaţă omului.

De la fereastra vagonului pătrunde în suflet cu o ascuţită putere de evocare atmosfera, culoarea de viaţă în nuanţele ei cele mai fine şi mai fugitive, a peisagiului şi a omenirei care trăeşte acolo:

„Pe aurul grânelor care acoperă fiecare colţ al fecundei Galiţii o populaţie întreagă stă aplecată, cu bucuria libertăţii câştigate; nici o haină murdară în toiul lucrului; nici o atitudine leneşă; nici o privire nemulţumită. E ca o mobilizare paşnică a unui popor agricol".

Berlinul, în care Profesorul şi-a petrecut tinereţea studioasă, îi apare acum ca „un Berlin de sălbatecă muncă", „capitala potrivită unei ţări care şi-a refăcut moneda". Germania se arată în acest Berlin ca o uriaşă desvoltare a tuturor puterilor omeneşti, cu o preciziune de ceasornic şi o linişte de laborator. Şi toate aceste nuanţe ale Berlinului de azi profund accentuate de aşezarea lui în perspectiva istorică. Arta, construcţiile, până şi caracterul modei, totul e trecut prin ascuţişul unei critici limpede văzătoare, din care se desprinde convingerea „unui imens avânt constructiv" şi enigma unui viitor plin de întrebări.

Deodată suntem apoi în mijlocul peisagiului norvegian, desemnat şi zugrăvit cu meşteşugul unui pictor modern, ultra modern, în linii precise şi culori violent tranşante:

„Malmo" prezintă dealungul canalului, şi în faţa mării de un albastru siniliu, inverosimil, pe care spuma apare ca o scamă răspândită, catedrala-i roşie, şirul de case în aceiaşi culoare şi piaţa la care vin căruţele ţăranilor din împrejurimi cu caii scurţi în picioare, văcuţele invariabil negre cu alb. La câţiva chilometri, cu acelaş puternic turn roşu, cu acelaş grup de case şi desperarea agitată a morii de vânt, acelaş spectacol".

E regiunea câmpului, în lumina şi culoarea ei, cu animalele şi viaţa întreagă a populaţiei, cu felul ei de a munci, vădit „din cea mai strictă şi, adaug, elegantă împărţire a pământului". Nici urmă de istorie, doar prevestirea „pădurii gotice" care se apropie şi din care e scoasă toată viaţa şi tot coloritul acestui colţ de pământ, precum şi toată determinarea etnică.

Şi cu cât înaintăm cu autorul spre Oslo, cu cât pătrundem în regiunea codrilor, cu atât înţelegem mai bine şi trăim mai mult viaţa acestui popor, caracterizată prin următoarele cuvinte: „Zeii scandinavi trebue să mai umble cândva prin pustiul acestor nesfârşite păduri. Ei îşi vor fi apărând brazii sacri de a deveni hârtie de export"!

Toată călătoria prin munte până la Oslo ne evocă pământul, caracterul, mentalitatea, şi rolul acestui popor în istoria lumii, în câteva pagini, mai luminos şi mai viu decât tomuri de geografie şi istorie.

Ajungem apoi la Oslo, atât de bine caracterizat în simplicitatea lui originală, evocat în clădirile sale puţin impunătoare. O vizită repede dar plină de învăţături, indicate în imagini bine alese şi reflecţii sămânate în mod firesc şi indiferent, aşa cum are darul d-l Iorga să le samene în cursuri, conferinţe şi chiar în conversaţii şi care fac din clipele petrecute în tovărăşia cărţilor sau a persoanei sale, adevărate „comori de gândire şi cunoaştere" cum observă atât de just D-l Focillon.

Iar sub viaţa actuală apare ca sub freştele de prost gust ale bisericilor, pe care adesea le-a spălat la noi în ţară, aurul adevărat pe care l-a depus în sufletul şi arta popoarelor încercările vremurilor. Nu mă pot împiedica de a nu cita încă aceste câteva rânduri: „trecutul rasei înfăţişat alături cu prezentul ei, întrupându-se în mândria războinică şi eleganţa artistică a vasului „Vichingilor". Ar trebui să reproduc şi descrierea vasului acesta, pe care îl vedem în toată frumuseţea. Dar ar fi să citez toată cartea, în care nimic nu e de prisos şi totul e revelaţie, evocare, prilej de lămurit probleme etnice, istorice, culturale, lumină pentru a înţelege şi a trăi viaţa şi mentalitatea acestor minunate ţări de la Nord.

Cine a fost la conferinţele profesorului Iorga nu s'a putut, desigur, opri de a le mai reciti încă odată, iar cine citeşte aceste note şi conferinţe face călătoria minunată pe care numai o astfel de tovărăşie ni-o poate îngădui. Cartea e ilustrată cu gustul sigur şi superior al autorului şi frumos prezintată în modesta dar precisa şi corecta ei editură.

D-l C. Narly, autor al mai multor scrieri deşi broşuri pedagogice şi al unor evocări veneţiene, încearcă după atâţi alţi scriitori din Apus să ne redea figura marelui Tolstoi, în lumina activităţii sale de educator. Studiul făcut cu îngrijire cuprinde o bogată bibliografie asupra lui Tolstoi şi este o luminoasă punere la punct a acestei laturi a personalităţii gigantului care a fost Lew Tolstoi şi care e, poate, latura cea mai interesantă pentru omenire, în tot cazul foarte instructivă şi pentru pedagogii de la noi.

Critica pe care o face Tolstoi şcolii primare de pe vremea sa, este critica pe care o putem adresa cu aceiaşi dreptate şi şcolii primare de azi: Ea este critica pe care o adresează ştiinţa şi pionerii educaţiei noui, acestei instituţii.

„Conversaţiile, mişcarea, veselia copiilor, privite drept condiţii necesare ale educaţiei, nu sunt comode pentru institutori şi şcolile sunt regulamentate ca nişte stabilimente penitenciare". In loc de a studia natura copilului, profesorii vor să schimbe însăşi această natură. Metodele au altă menire decât a mecaniza instrucţia. Copiii, sunt învăţaţi în aceste şcoli „cu trândăvia, minciuna şi ipocrizia". Ca şi Universitatea şi liceul, şcoala primară nu ţine nici o socoteală de sănătatea copilului.

Tolstoi nu pierde ocazia de a persifla examenele, zice d-l Narly, şi aceasta îi dă şi d-sale prilejul de a-şi arăta părerile în privinţa neajunsurilor organizării caporalicească a controlului nostru şcolar. D-sa nu este un combativ, dar este un om competinte în specialitate şi tocmai de aceia trebuie să fim recunoscători pentru claritatea limpede cu care subliniază şi susţine criticele aduse de marele om şcolei în genere, precum şi pentru cercetarea imparţială şi luminoasă a principiilor educative de la Yasnaia-Poliana şi situarea lor în sistemele noi de educaţie, precum şi a intuiţiilor sale geniale, valorificate mai târziu de psichologia ştiinţifică a copilului.

Toate problemele mari pe care se încearcă ştiinţa sufletului să le rezolve prin cercetări minuţioase şi după metode riguroase, au fost prevăzute şi atinse de acest mare geniu omenesc. Cartea d-lui Narly are marele merit de a pune aceste mari probleme în faţa conştiinţei educatorilor noştri sub forma vie şi pasionantă a gândirii acestui sublim intuitiv:

„In încercările sale teoretice, dibuind, exagerând, contrazicându-se, face impresia unui om care se luptă cu mari valuri de întuneric, dincolo de care simte palpitând lumina pe care se străduise să o dezvălue".

Ea este de o lectură nu numai utilă ci şi plăcută, prin claritatea şi uşurinţa unei forme corecte şi adequată subiectului.

ISABELA SADOVEANU

INSEMNĂRI

Poezia şi baia caldă

Notiţele acestea, scrise exclusiv pentru uzul oamenilor inteligenţi, au avut — fireşte — darul de-a stârni indignarea proştilor. Unul din aceştia face consideraţiuni necăjite împotriva „tâmpeniei literare".

Să am iertare: m'am ocupat aci, numai de tâmpenie pur şi simplu, fără nici un adjectiv. O socot cel mai amuzant lucru, în peisagiul destul de arid al literaturii zilei. Şi m'am ocupat şi de lipsa de talent, care ia întotdeauna formele cele mai pretenţioase şi cele mai ridicole.

De pildă:

— *„Un cerb, un fag şi o toamnă umezită"* —

Parcă ar fi un început de fabulă: „Racul, broasca şi o ştiucă..." Dar mai departe:

„Cu aceste gânduri să încerc un vers

. . . .

„Vreau să te aştept cu un vers
„Cum de pildă o caldă baie
„Sau... flori pe masă, parfum în odaie"

Precum vedeţi, poeta — căci versurile acestea poartă semnătura unei poete — poeta îşi propune să-şi aştepte prinţul visurilor cu o baie caldă. Se pare însă că lucrul e dificil. In adevăr, apartamentele cu baie sunt foarte rare. Şi atunci, îl aşteaptă cu... un vers, în loc de baie!

Se întâmplă însă un accident: prinţul visurilor soseşte mai de vreme de ora fixată şi baia — vreau să zic versul nu-i gata:

„Ai venit mai de vreme; versul tău în gând s'a şters..."

...Probabil de emoţie!

„Un cuib, un fag şi-mi pare... o stâncă...
„Apropie-te. Mai mult. Şi încă"

Aşa dar, poeta a renunţat la vers şi a pus chestia limpede: *„Apropie-te!"*

Această frumoasă sinceritate este cu adevărat emoţionantă!

Intre suflet şi mână

Un alt poet, în aceiaşi revistă, îşi desmiardă în chip suspect un prieten. Desmierdarea aceasta este drept că este mai mult de competinţa brigăzii de moravuri, decât de aceea a recenzentului literar... Dar fiindcă chestia ia o formă ca să zic aşa literară...

„Dar mă gândesc la tine, o Sandu Eliad...

. . . .

„Eu mă gândesc la toate acele nopţi în care
„mergeai pe lângă mine cu suflet de fetiţă
„uşor brodând pe albe gherghefuri, cu-o igliţă
„romantice, sfiite şi moi mărgăritare

...Sufletul de fetiţă — o fi! Dar vorba e, că poetul se entuziasmează nu numai de sufletul amicului său, ci şi de mâna acestuia:

„La mâna ta de frate întreagă dăruind
„un zâmbet cu rotunde lumini de dragi priviri
„la gura ta cu dinţii în caldele sclipiri
„un râs bogat şi sincer uşor prerotunjind..."

Precum vedeţi, chestia se complică. Mai că îţi vine să crezi că d. Sandu Eliad e fată...

Poetul nostru este, în realitate, victima profesiunii lui. Nu a profesiunii de poet, ci a celei de bărbier. Fără glumă! Poetul a scris un volum intitulat „Flaute de ibrişim" sau cam aşa ceva. N'a izbutit! A mai scris un volum: „Strigări trupeşti lângă glezne" — ca să nu se creadă că sunt mai sus de glezne! N'a izbutit. Desamăgit, bietul om a deschis o frizerie — unde oamenii erau raşi futurist, mustăţile tăiate suprarealist, bărbile potrivite pointilist, unghiile lustruite dadaist, etc.

Clienţii nu au fost însă încântaţi de bărbieria modernistă. Poetul frizer a dat faliment — în bărbierie ca şi în poezie. Desamăgit, s'a întors la vers. Dar s'a întors cu toate ticurile profesionale ale frizerului: cântă obrajii bărbaţilor, le cântă mâinile, („aci se face *manucure")*, etc. ...Mâine, poetul va căuta — desigur — harmonica, sticletele din colivie şi celelalte accesorii ale artisticei profesiuni de frizer!— *T. Teodorescu-Branişte.*

Bascii şi Românii

In toamna anului trecut am avut prilejul să asistăm la o manifestare din cele mai interesante. Sosise în Bucureşti un grup de intelectuali în frunte cu d. W. Boissel, directorul şi întemeietorul *Muzeului basc din Bayonne*, ca să ne dea o idee de ceeace sunt Bascii, ţara, limba şi sufletul lor. Prin conferinţe şi demonstraţiuni artistice ale unei pitoreşti trupe de Basci, organizatorii *Săptămânii* basce au izbutit să ne informeze asupra unor aspecte ale vieţii Bascilor, să ne dea câteva caracterizări ale sufletului lor şi o privire generală asupra istoriei şi graiului lor. In felul acesta publicul bucureştean a putut să afle de existenţa unei populaţiuni care prezintă un deosebit interes atât pentru filologi, cât şi pentru istorici, căci problema originii Bascilor şi a limbii lor nu şi-a găsit încă soluţia şi-i preocupă într'o măsură din ce în ce mai mare pe savanţi.

Intorşi acasă, oaspeţii şi-au publicat impresiile culese în răstimpul petrecut la noi şi în *Bulletin du Musée Basque* (anul V, No. 9) am putut ceti frumoasele pagini ale unora din cei ce ne-au vizitat şi ne-au cunoscut. D. W. Boissel reproduce în această revistă comunicarea făcută la „Societatea de ştiinţe, litere, arte şi studii regionale" din Bayonne, în care arată că vizita ce ni s'a făcut se datoreşte îndemnului d-lui O. Densusianu şi sprijinului pe care guvernul român l-a dat iniţiativei grupului basc şi descrie modul în care s'a desfăşurat programul. Işi exprimă apoi satisfacţia pe care a avut-o întâlnind aci un public înţelegător şi mulţumeşte pentru dragostea cu care au fost îmbrăţişaţi. La sfârşitul notelor, autorul dă în traducere franceză două cuplete din *Adieux à la Roumanie* compuse şi cântate de dansatorii din Soule. Il reproducem şi noi pe cel din urmă :

Adieu, Roumanie, à une autre fois!
Nos paroles seront bien faibles et impuissantes pour
vous exprimer notre gratitude.
Tant que le monde existera et que les Basques vivront,
Jamais ils ne vous oublieront!

Afinităţi între poporul basc şi cel românesc au mai fost relevate de cercetătorii vieţii păstoreşti în Carpaţi şi Pirinei. Ele sunt amintite şi de Pr. Lhande în articolul *Basques et Roumains* din acelaşi *Buletin* în care se arată izbitoarea asemănare dintre *strunga* românească şi *jeisgia* păstorilor basci, dintre *opincă* şi *abarka,* al cărei *gurgui* se numeşte în bască *burdi,* dintre *glugă* şi *eskapila,* etc.

Tot aci întâlnim conferinţa d-lui H. Gavel despre limba bască şi un supliment consacrat cântecului popular basc cuprinzând 19 exemple culese de d. R. A. Gallop. — *J. B.*

Actor şi spectator

Există un film francez, opera lui *Leon Poirier*, intitulat *Verdun, pagina de eroism a două popoare*. Efortul autorului n'a fost numai de natură artistică, ci şi — dacă putem spune astfel — diplomatică. Spre a putea fi reprezentat în toate oraşele lumii — din ţări învinse şi învingătoare — lucrarea lui Poirier a avut nevoe de mult tact şi de o dozare a evenimentelor care să nu jignească pe nimeni fără a ascunde totuşi adevărul.

Leon Poirier s'a ridicat într'adevăr „au-dessus de la mêlée" şi în acest moment filmul *Verdun* rulează la câteva cinematografe din Berlin, fără ca vre-un spectator să fi fluerat.

Fostul Kronprinz a ţinut să vadă şi el filmul, al cărui adevărat autor este, căci a comandat luptele de la Verdun şi e reprezentat în multe scene ale filmului. Nu i-a fost prea greu să-şi reţie două locuri, civilizaţia modernă îngăduind generalilor învinşi să se preumble cu automobilul de plăcere, pe câmpiile unde, în alte timpuri, le-ar fi albit oasele.

Kronprinzul, comod instalat în fotoliu, s'a văzut astfel încă odată călare, comandând iureşul morţii.

Nu avem destulă imaginaţie ca să bănuim sentimentele pe care le-a trăit în faţa filmului *Verdun.*

In orice caz nu credem să-i fi fost ruşine.

Mai curând credem că îşi va fi dat seama — deşi nefolositor acum — de adevăratele mişcări tactice pe care ar fi trebuit atunci să le comande batalioanelor masacrate.

Intreceri socialiste în Rusia

Se anunţă o nouă iniţiativă la modă în Moscova, a experimentelor socialiste : organizarea concursurilor de întrecere între cele mai variate întreprinderi în scop de a obţinea o producţie maximală şi perfecţionată.

Fabricile şi uzinele, trusturile şi sindicatele încheie între dânsele pariuri şi contracte prin care se obligă să obţină în anumite termene cutare sau cutare rezultate.

Acuma sovietele impun acelaş lucru şi muncitorilor de pe terenul artelor. Teatrele de acelaş gen, trupele identice şi artiştii care joacă aceleaşi roluri sunt obligaţi să ia parte la concursuri. Rivalitatea are de urmat o cale strict ideologică, adică concurenţii trebue să se întreacă în realizarea problemelor de artă celor mai potrivite cu ideia artelor sovietice.

Se vor organiza concursuri între dramaturgi şi compozitori, care să glorifice cele mai grandioase evenimente din epoca Revoluţiei.

E greu de spus dacă va câştiga sau va pierde arta în genere — din aceste inovaţiuni şi iniţiative.

Tezaurul de la Malta

Atenţia majorităţii berlinezilor e atrasă în acest moment de un proces care cuprinde în sine — un adevărat principiu al unităţii europene!.. E vorba de „Tezaurul de la Malta" care a fost al Ţarinei Maria Feodorovna, mama ultimului Ţar asasinat de bolşevici. Tezaurul e alcătuit din: o bucată de lemn sfânt din crucea — crucea autentică — pe care a fost răstignit Isus; o icoană a Fecioarei Maria Neprihănita, pictată, se spune, de chiar mâna apostolului Luca şi denumită „Madona de la Palermo"; mâna dreaptă a sfântului Ion Botezătorul şi însfârşit o cruce a marelui magistru al Ordinului, Valette. Tezaurul, care fusese incredinţat Ţarului Paul I pe la începutul veacului trecut, urma să fie restituit Ordinului, când acesta îşi va fi redobândit suveranitatea.

Episcopul rus Tikon din Berlin, în păstrarea căruia se află tezaurul, a împrumutat de la o bancă engleză şase milioane mărci pentru reconstruirea bisericii. Neavând de unde restitui banii, banca engleză a cerut tezaurul drept garanţie. Guvernul rus a pus poprire şi a cerut tribunalului restituirea odoarelor, care fuseseră ale familiei imperiale şi deci revin poporului rus. Pe de altă parte Ordinul de Malta care, mulţumită lui Mussolini, şi-a redobândit suveranitatea, a introdus de asemenea o cerere la tribunalul din Berlin, motivându-şi drepturile istorice. Trebue să recunoaştem că sarcina judecătorilor din Berlin — a căror imparţialitate a devenit proverb — e destul de grea. Şi trebue să mai recunoaştem că niciodată unitatea sufletească a continentului european nu iese mai bine la iveală, ca'n timpul războaelor şi al proceselor.

Amurgul cine-zeilor

Presa cinematografică engleză aduce ştirea că şase celebrităţi din Hollywood: Charlie Chaplin, Mary Pickford, Douglas Fairbanks, LonChaney, Norma Talmadge şi Tom Mix, — părăsesc pentru totdeauna domeniile „Marelui mut". Cauza acestei hotărîri e filmul vorbitor.

La banchetul dat în cinstea lui Chaplin, în ziua când împlinise 40 de ani, celebrul comedian tragic a primit propunerea să regizeze un mare film vorbitor, în schimbul unui onorar de un milion de dolari. Charlie a refuzat şi a declarat în toiul banchetului că „Luminile oraşului" îi va fi cea din urmă operă.

Tom Mix a încheiat un contract cu un mare circ american şi va avea acolo 25.000 dolari pe săptămână. Douglas Fairbanks şi Mary Pickford nu vor mai monta decât două filme, dintre care al doilea, grandios de tot, va fi: „Cântecul lebedei". Lon Chaney care locueşte la Hollywood într'o complectă singurătate şi nu poate fi văzut nici măcar la propriile-i premiere, va deschide un mare birou de afaceri.

Se mai ştie că şi alţi „stars" ai ecranului sunt pe punctul de a-l trăda pe „Marele Mut" : Barrimore se reîntoarce la teatru, Milton Sills îşi reia ocupaţia de profesor universitar, etc... Numai Harold Lloyd se pune în fruntea unei mari întreprinderi cinematografice, însă nu va mai juca şi nici nu se va fotografia...

Un dicţionar amuzant

D-l Frank I. Wilstach publică în fiecare an un volum intitulat : „A Dictionary of similes", un fel de antologie a comparaţiilor celor mai picante, întrebuinţate în tot cursul anului de către scriitorii şi ziariştii Statelor-Unite. Al şaselea volum din această colecţie — corespunzând anului 1928 — a apărut de curând. Iată unele din cele mai amuzante comparaţii culese de d. Wilstach :

— Atât de hâţânător, ca o portieră dela automobilele Ford.

— Obscur ca regele Italiei.

— Vesel ca un spital.

— Inutil ca o etichetă pe statua Libertăţii.

— Necesar ca şi cercurile negre ale unei probleme de cuvinte încrucişate.

— Atât de goală de sens, ca şi ceremonia care constă în a săruta mâna unei regine.

— Mândru ca un păduche pe tunica unui general.

Cum se vede, Americanii continuă să dovedească lumii că sânt oameni cu multă imaginaţie. — *G. B.*

Voltaire şi Frederic cel mare

Voltaire avea patruzeci de ani şi era unul din oamenii cei mai celebri ai timpului său când, în August 1736, primi o scrisoare dela prinţul moştenitor al Prusiei. Această scrisoare fu cea dintâi dintr'o corespondenţă care, cu câteva intervale lungi, dură mai bine de patruzeci de ani.

In cursul celor dintâi patru ani Frederic scria ca un elev către maestrul său. Iubea deopotrivă filosofia şi poezia franceză şi discuta în scris problema liberului arbitru. Voltaire îi răspundea în scrisori lungi, glumind totdeauna pe seama erorilor de sintaxă şi ortografie ale Alteţei Sale Regale. Puţin câte puţin caracterul relaţiunilor lor se transformă: în 1740 Frederic devine regele Prusiei. Cei zece ani următori, spune d. Lytton Strachey în *„Neue Schweizer Rundschau"*, sunt o perioadă de desiluzie reciprocă. Voltaire observă că „prinţul filosof care dorea fericirea oamenilor" deveni un cuceritor care însângera Europa pentru întărirea Prusiei. Frederic acuză pe Voltaire că a făcut să circule scrisorile sale, după ce-i promise un secret inviolabil. Dacă Frederic avea puţină admiraţie pentru caracterul lui Voltaire, admira în schimb din plin geniul lui şi dorea să-l aibă la curtea sa. Voltaire se duse pentru prima oară în 1743 şi nu stătu decât câteva săptămâni. Urmă apoi o perioadă de intrigi de ambele părţi. In sfârşit, în 1750 Voltaire cedă insistenţelor lui Frederic şi plecă la Postdam, unde i se acordă o rentă anuală, locuinţă în palatul regal şi titlul de şambelan.

Frederic avea o bibliotecă minunat de frumoasă, bogată în capodopere franceze şi antice; ţinea s'o îmbogăţească cu propriile lui opere, dar „poeta nascitur"... Dându-şi seama că lipsea ceva versurilor pe care obişnuia să le facă, pretindea lui Voltaire să i le corijeze. „Crede el c'am să-i spăl într'una rufele lui murdare" — obişnuia să zică Voltaire, sâcâit de pretenţiile regelui.

Când doi mari egoişti se decid să trăiască împreună, toată lumea poate prevedea cum va sfârşi lupta. Şederea lui Voltaire la Berlin a fost un conflict perpetuu între el şi rege. Intr'o zi, în urma unor necurate afaceri financiare în care se amestecase şi Voltaire din pofta banului, trebui să fie expulzat din Berlin. La 26 Martie 1753 Voltaire predă cheia apartamentului său şi cei doi oameni se despărţiră pentru totdeauna.

Câţiva ani mai târziu noui scrisori circulau între Paris şi Berlin, care au continuat încă timp de douăzeci de ani; regele Prusiei trimitea versuri spre cercetare lui Voltaire. Nu mai erau acum nici maestru, nici elev; nici curtezan, nici rege; ci două puteri egale. După moartea lui Voltaire, Frederic îşi amintea uneori de geniul lui scânteietor, murmurând : „Divin Voltaire, ora pro nobis"! — *G. B.*

Congresul Pen-Clubului

La 23 Iunie se deschide la Viena congresul anual al poeţilor, eseiştilor şi nuveliştilor din lumea întreagă. Asemenea industriaşilor şi agricultorilor, ei au alcătuit o corporaţie internaţională, pentru a se cunoaşte şi a-şi apăra drepturile şi proprietăţile lor metafizice.

In clipa aceasta ei călătoresc, în trenuri, în vapoare sau prin aer, în aeronave, spre Oraşul surâsului şi al Dunării albastre.

Şi celor dintre ei care n'au adormit încă şi ne aud prin radio, le transmitem salutul nostru entusiast, — şi le amintim că Balzac şi Knut Hamsun ai zilelor de mâine credincioşi singurătăţii lor scriu poate, în această noapte fără somn, într'o mansardă.

Mărunte

— Volumul „Grădina cu amintiri" al d-rei Otilia Cazimir, editat de „Cartea Românească", va apărea în Septembre.

După discursul Ducelui

Mussolini. — Domin toate popoarele!
Papa. Da, da, dar mi-ai rupt spatele.
(Le Pilori, Geneva)

Alegeri engleze

Conductorul se schimbă, dar pasagerul (capitalul) rămâne întotdeauna acelaşi.

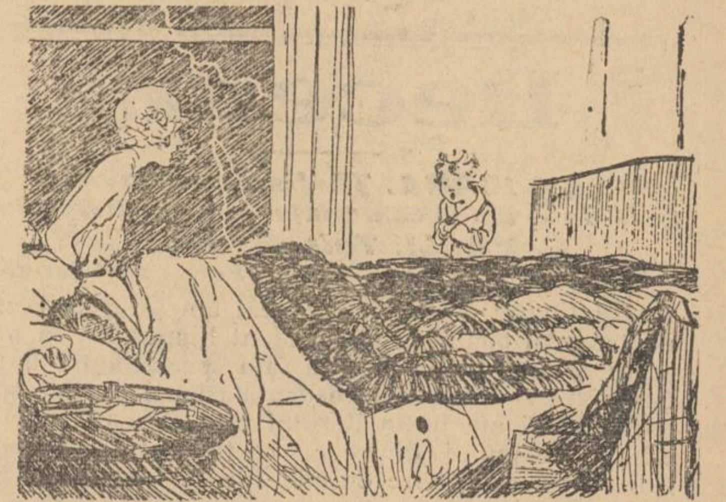
Pe căile ferate

Călătorul: — Nu se poate, domnule, să mi se fi pierdut bagajele... am văzut doar cum le-au pus în vagon.

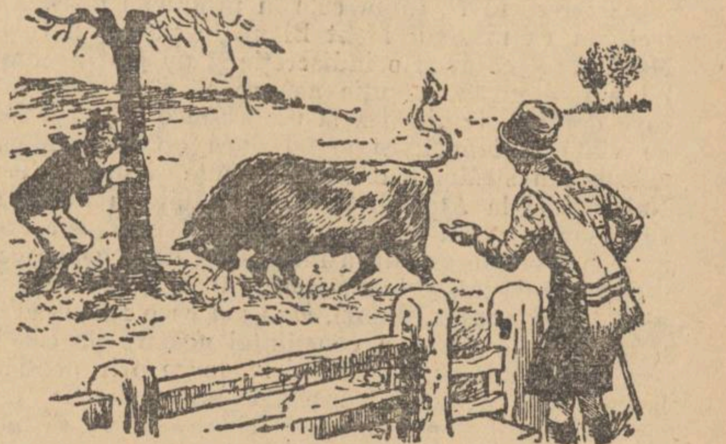
Frânarul: — Asta nu înseamnă nimic... Aşa, am văzut şi eu ataşându-se ultimele două vagoane... Asta nu ne-a împiedecat să le pierdem.

Diplomaţie

Roger (intrând în dormitor în timpul furtunii). — Am vrut... să văd... să văd... dacă nu ţi-i... frică.

In escursie

Ea (curajoasă). — Nu te impresiona, Hector, nu-i primejdie... Taurul e'n bună dispoziţie... nu vezi cum dă din coadă!

TIP. „ADEVERUL" S. A. STR. SARINDAR No. 7—11

BIBLIOTECA CENTRALA „ASOCIAŢIUNII" SIBIIU

ANUL IX. — No. 45(

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 21 Iulie 1929

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT IN 1893

TRATAT DE MORALA PRACTICA

Atitudinea vieţii

In vecinătatea mea geme de zece zile în agonie un bolnav bogat. Cunosc originile averii lui şi ascult ţipetele lui cu indiferenţă, atunci când mă emoţionează şi mă doare tare căderea unui pui de vrabie din cuib.

Un asemenea pui a încercat să zboare, condus de „mama" lui, între cele două streaşini ale casei şi într'adevăr a căzut, în apă. A fost ridicat şi purtat la sân ca să se usuce, să-i mai crească vre-o două zile aripa şi să-şi poată lua zborul deplin. Trei zile nu l-am mai văzut şi uitasem de el. Mi-am adus aminte de pui şi am întrebat: Unde e puiul? a zburat? Mi s'a răspuns: L-a mâncat pisica. Pisica se juca pe masă, lângă cotul meu, cu fumul dela ţigară, pe care îl urmărea suindu-şi voluta cu ochii ei galbeni, către becul electric. Nu-mi venea să recunosc că în trupu-i fin de ştofă neagră cu lustru, s'au măcinat frumuseţea şi nevinovăţia unei vrăbii agile. Cum l-a mâncat? am întrebat. Pe răcitor, mi s'a răspuns: a fost pus un moment pe răcitor. Copiii ştiu că l-a mâncat pisica? am mai întrebat. Nu ştiu, mi s'a răspuns. Să nu cumva să afle, am răspuns: să nu li se spuie...

Ceeace n'a avut grijă natura să deosibească şi să ascundă, suntem datori să corectăm noi. Copiii nu trebue să ştie de mici că pisica frumoasă mănâncă pasărea frumoasă. Ei n'au intrat încă în zona tristelor adevăruri şi trebue să ne fie milă de sufletul lor, uimit prea de vreme şi brutalizat de o natură vitregă, care ne birue şi într'un caz şi într'altul. Să rămâie nebiruită cel puţin inteligenţa noastră, care protestează clipă cu clipă împotriva zămislitoarei.

T. ARGHEZI

A mai gemut odată vecinul meu şi tot n'am simţit nimic. Am pus deoparte numai vioara, ca să nu mai însoţesc gemetele lui, din ce în ce mai stinse, de o undă muzicală divină. Acest om, mi-am zis, nu trebue acum când geme în sfârşit, şi el, să se folosească de sensaţia legănărilor armonice...

Omul în agonie a dat bani cu camătă, tuturor cărora i-au adus pe lângă un gaj preţios, o poliţă şi renunţarea, în clipa împrumutului, la jumătate din suma cerută. O femee văduvă i-a adus icoanele familiei, bijuteriile şi chiar cerceii de mărgăritar ai fetiţei, ca să-şi poată plăti un termen de chirie. Alta i-a zălogit o casă bătrânească. Sute de gajuri grămădite în mânile, acum aproape încremenite ale cămătarului care se zvârcoleşte de zece zile în patul lui, fierbinte ca o introducere la Gheena, au fost vândute, fără păsuire, fără cruţare. Şi cămătarul, din sângele şi din poezia dramatică a celor cari i-au căzut în păienjenişul ghimpat, a strâns avere mare.

El are copii mari. Unul e şaşiu şi face studii de literatură. Are o fată în streinătate, care învaţă medicina. Au venit amândoi şi toată familia lor de asasini legali, încă neîmpuşcaţi de o răzbunare plebee şi aruncaţi în lături, asistă la agonie. Individul răcneşte iar: nu poate să-şi dea sufletul de zece zile şi de zece nopţi, care trec şi se întorc peste cadavrul lui încă fierbinte, ca nişte trenuri negre, foarte lungi, care ar transporta nebunii unui ospiciu, într'un ospiciu mai depărtat. Il taie roţile, îi urlă demenţii din vagoane, la ferestre. Nu e nimic. O agonie de zece zile e prea puţin: acest om trebuie să putrezească 20 de ani, încet, ca să expieze dispreţul de suferinţa oamenilor care l-au înavuţit.

Să nu uiţi în viaţa ta meritul niciodată şi nu te pleca lipsei meritului niciodată. Desvaţă-te să respecţi faţada, până ce n'ai vizitat interiorul. Averea şi puterea să nu te ameţească: cercetează-le izvorul — şi stăpâneşte-ţi învăţul de a primi prestigiul avuţiei.

Este o avere, pe care o produce industria: atâta timp cât va dăinui putinţa unei averi personale, demoralizantă, această avere poate să fie cinstită de tine. Insă averea fraudei şi a crimei, din care ies de obicei şi continuu averile, să nu găsească, în tine nici un apărător, nici un idolatru. Să fii duşmanul nestrămutat al acestei bogăţii şi datoria ta, la orice generaţie, este să pedepseşti prin toate mijloacele tale această avere, de care şi moştenitorii trebuesc cu stricteţe ţinuţi vinovaţi; căci în general averea se clădeşte pe crimă, o crimă mai veche sau mai nouă sau o crimă prezentă.

Aceasta este cultura. Intr'altfel, cultura care ne face să ne închinăm lucrurilor găsite gata făcute, sub cuvânt că au căpătat zapisul tradiţiei, să uităm şi să iertăm nu este o cultură, este o slugărnicie teoretică. Trebue să trecem din generaţie în generaţie nu numai dispreţul dar şi ura sfântă a trecutului nedreptăţit şi apăsat. Nepoţii vor urmări generaţia nepoţilor presupuşi nevinovaţi de crima străbunilor. Acest lucru nu e literatură, este cultură, este omenie, este dreptate. Intre generaţii nu avem alt pas, şi altă legătură decât moştenirea gândirii şi a scrisului gândit: de foarte tineri, trebuie să luăm cunoştinţă exactă de isprăvile şi schimbările generaţiilor precedente. Viaţa nu se va întrerupe prin moartea unui rând de oameni, rândurile curg şi noţiunile trebuesc trecute neştirbite şi amplificate celor ce vin.

Până acum, evenimentele au fost lăsate să rămâie izolate şi instituţiile directoare ale vieţii au conceput, de teamă că vor muri, cum vor muri, înfierate în gunoiul în care vor fi scoborîte, au conceput viaţa pe vieţi şi pe generaţii, instituind continuările numai pentru principiile conservatoare pentru ele. Cu toate că de maturitatea mea, copiii mei sunt despărţiţi prin naivităţi, eu sunt dator să-i instruesc de cu vreme şi să le las măcar scris pentru momentul în care vor începe să înţeleagă, că ei sunt legaţi să moştenească şi speranţele şi urile mele, clasificându-se cu mine laolaltă.

De altfel, de mici, noi trebue să ne apărăm copiii de eroarea credulităţii şi de prestigiul lucrului făcut şi adunat, inculcându-le o atitudine de sarcasm detaliată. Eu îi învăţ să nu respecte nimic din cele ce produc temerea şi îngrijorarea. Abstracţiile le neglijez şi mă refer exclusiv la viaţa trăită laolaltă. Ii învăţ între altele că majoritatea oamenilor cu care venim în atingere de interese sunt hoţi, mincinoşi, ipocriţi, vinovaţi — şi cu cât un om e mai depărtat de noi şi ocupă o treaptă socială mai însemnată, cu atât îl declarăm fără proces şi fără dovezi, mai vinovat. I-am învăţat să surîdă de toate lucrurile poruncite seriozităţii noastre şi i-am pregătit pentru facultatea analizei. Când vor citi puţin mai aprofundat şi vor întâlni în hârtiile noastre tăgada întregei forţe existente, ei vor şti că generaţia precedentă a suferit de pe urma unor clase lipsite de merit, vor lua o atitudine activă şi vor determina atitudinea activă a semenilor lor.

Mântuitorul aşteptat ca un Păcală, de generaţiile păcălite, se va naşte colectiv. Intr'o zi, o întreagă generaţie va refuza să se supuie şi va face o întocmire a vieţii nouă, nu importă care, oricare va fi mai bună şi mai serioasă.

Tinere, care te plictiseşti că viaţa îţi refuză bucuriile interzise, tu ai un ideal în fiinţa ta: tăgăduirea. Nu întârzia: tăgădueşte şi cercetează şi tăgădueşte din nou — căci îţi va fi cu neputinţă să accepţi şi să te supui, după ce vei fi avut curajul să cauţi dedesubtul fardului şi al măştii, obrazul adevărat.

Ţi-am propus un ideal activ şi temeinic, pe care îl vei putea duce la capăt fără însuşiri excepţionale, cu simpla funcţiune a sincerităţii.

T. ARGHEZI.

CANTECE

I

Serile de primăvară
Cu amurgu'nvineţit, —
Cum zâmbesc şi se 'nfioară
In văzduhul ameţit
Serile de primăvară.

Serile de primăvară
Cu subţiri înmuguriri,
Cu 'ntristarea lor uşoară,
Plâng din vechi desamăgiri,
Serile de primăvară.

Serile de primăvară, —
Serile prea dulci, prea blânde
Parcă vor încet să moară
Printre umbrele crescânde...
Serile de primăvară.

II

Peste umbrele uşoare
Ale nopţii, or să cadă,
Selenare şi uşoare
In petale de zăpadă
Nalbele în floare.

Or să-şi frângă 'n lacrimi zborul
Apele din stânci ţâşnite, —
Şi fiorul şi cu zborul
Apelor, în nopţi vrăjite,
Ţine-vor soborul.

Şi prin iarba în sclipire,
Are să îngheţe luna,
In subţirea ei sclipire,
In încremenire...
Mătrăguna, mătrăguna

LUCA ION CARAGIALE

PUNGAŞUL

de CONSTANŢA MARINO MOSCU

... „Şi să luaţi seama; să nu vă împrieteniţi cu nimeni; în hotelele din străinătate, mişună tipuri cu nume pompoase, cu aparenţe elegante şi care nu-s decât periculoşi pungaşi", — ne spusese o prietenă care cutreerase prin marile centre ale Europei.

Noutatea mediului şi mai ales scopul călătoriei noastre ne făcuse să uităm sfatul primit în clipa plecării; până când, în hall-ul hotelului Bergère, unde căutam într'un Baedecker, cel mai potrivit itinerariu spre Viena, în timp ce George, fiul meu, îşi făcea studiul pianistic, — văzurăm sosind cu oarecare grabă şi punctualitate, acelaş tip, nelipsit din hall, îndată ce sunetele clavirului se răspândeau până sus, în hotel.

Cu eleganţa ce-o dă hainei uzate, ţinuta bună, şi cu mişcarea, liberă şi unduioasă a omului de neam — străinul salută şi, ca orcând, se aşeză într'un fotoliu, deschizând acelaş volum în care, două degete petrecute între foi, arătau că 'n lectura-i rămăsese la acelaş capitol ce-l acoperea o mână bine îngrijită, pe al cărei inelar, strălucea o montură veche, prinsă în întortocherea unui blazon.

Străinul, un tânăr, cu trăsături nordice şi cu ochii spălăciţi, deschise fără interes volumul şi, ascultând, păru a sublinia cu câte o privire, lungă şi expresivă, nuanţările deosebite ori *atacca* îndrăzneaţă, a unei bucăţi.

— Incetează, George, domnul vrea să cetească şi-l deranjezi.

— Nu, doamnă! Eu viu aici numai ca s'ascult pe fiul dumneavoastră care cântă cu înţelegere şi simţire, cu mult talent.

Şi, cuviincios, tânărul ni se prezintă:

„Contele Maxime de Tarnowski, din San Sebastian, venit la Paris ca să petrec vre-o două, trei luni".

„Trebue să fie din *acei* de care ni s'a vorbit la plecare" — suflai fiului meu, în clipa când contele iscălea recipisa unei scrisori pe al cărei plic, sigilat, zării mai mare şi mai distinctă, marca nobleţei.

— Sunteţi venit la Paris numai cu intenţia să vă distraţi ori mai aveţi, pe alături, alte afaceri?

— Afacerile mele toate sunt chestii de noroc; dar, cum nu mă încred prea mult, le pun pe al doilea plan şi atunci când viaţa dela malul mării mă 'ntristează, alerg la Paris.

In timpul cât vorbea cu George, îi obsevai din nou haina veche şi minunat tăiată, încălţămintea de bună calitate, mâna îngrijită şi inelul, pe care părea a-l pune, ca din întâmplare, prea mult în văz.

— Şi cum vă distraţi?

— Ascult concerte, văd teatru ales şi vizitez expoziţii de pictură.

— Dar dumneavoastră de unde sunteţi?

— Din România.

— Am aflat dela Carrayron *)

Voiam să ştiu numai dacă sunteţi Moldoveni ori Valahi.

— Fac şi străinii diferenţa asta?

— Nu; dar am auzit pe Români făcând-o ades.

— Inţelegeţi limba românească?

— Nici un cuvânt. Cu Românii am vorbit oricând franţuzeşte sau nemţeşte. Dar dumneavoastră, ce faceţi aici?, — mă întrebă Tarnowski, cu un interes ce-mi păru că întrecea, în nuanţă, convenţionalul dintre noui cunoştinţe.

— Am venit la Paris ca să încredinţez, studiile pianistice ale fiului meu, unui maestru; şi, cum în arta asta, prefer pe Slavi, aşi fi dorit să 'nveţe cu Moszkowski, care-i plecat şi nu se întoarce decât după şase luni.

Pe altul nu mai cunosc şi să încercăm acum descoperiri — ar fi greu.

— De ce?

— N'avem nici timp, nici banii necesari, pentru o mai lungă şedere la Paris; şi, de aceia consult Baedeckerul ca să văd itinerariul spre Viena, unde ştiu că sunt câţiva maeştri-pianişti ruşi, cehi şi polonezi.

— Dece n'aţi rămas, în trecere, la Viena?

— Pentrucă George nu vorbeşte şi nici nu înţelege limba.

— Şi chiar cu nesiguranţa că veţi găsi aici profesorul pe care-l căutaţi sau pe altul, tot v'aţi hotărît să veniţi? Românii sunt spontani; nimic nu le împiedică realizarea unui gând... Am auzit că, dintre toate neamurile, Ruşii, Românii şi Ungurii — cheltuesc *sans compter*...

— Suntem dintre Românii care numără banul...

Privirea lui Tarnowski lunecă uşor, dela forma veche a pălăriei de Panama, până 'n vârful ras al pantofilor mei de sport.

— Şi totuşi, doamnă, aţi putea găsi aici, la Paris un artist-pianist, slav, cu renume mondial. Nu aţi ascultat niciodată pe Sladinski şi nici n'aţi cetit ce-a spus presa de concertele pe care le-a dat de curând?

— Nu.

— Eu l'am ascultat în patru concerte; cântă dumnezeeşte şi critica l'a slăvit.

Dacă vă interesează, v'aşi însoţi să vedeţi afişele care n'au dispărut încă de pe ziduri. Are programe bogate şi alese...

— Sladinski locueşte în Paris?

— Poate... Nu ştiu sigur... Mi se pare că acum a venit din Varşovia. Mergeţi să vedeţi programele?

— La ce ne-ar servi, dacă artistul n'ar fi aici? răspunsei, îndoită, la gândul să 'nsoţim străinul care-mi dădea din ce în ce mai mult de bănuit.

— Atunci... să-mi permiteţi, doamnă, să mă interesez şi să iau informaţii dela agenţia care s'a ocupat de concertele lui.

— Dacă, întâmplător, aţi trece pe acolo în astea trei sau patru zile, cât mai stăm în Paris...

— De ce să mai aşteptaţi? Mă duc acum la sala Hoche.

Şi ne mai ascultându-mi răspunsul contele Tarnowsky, se înclină şi porni, grăbit, în căutarea artistului polonez.

. . . .

Nobil şi elegant pungaş! Ne observă de câteva zile şi excesul politeţei lui, îl dă într'un minut, de gol...

— Gândeşte-te, mamă, că-i Conte, şi-i polonez...

— De aceia s'a informat, dela Carrayron, de unde venim şi a încercat să se convingă dacă şi noi, ca alţi Români, despreţuim banul? N'ai observat cât de uşor s'a învârtit în jurul acestei chestii şi cum a părăsit-o, îndată ce şi-a dat seamă că, totuşi, putea fi bănuit?

George rămase pe gânduri şi răspunse într'un târziu.

— S'ar putea.

— Ori cum, noi trebuie să fim precauţi şi să ne informăm cine-i tipul. Stă aici de două luni şi directorul trebuie să-l ştie... Am să-l întreb într'un chip, care nu-l va da nimic de gândit.

— Incearcă.

Fără a pierde timpul, alergai la cuşca zăbrelită a domnului Carrayron şi-l întrebai cu un ton în care adevăratul interes s'ascundea într'o simplă curiozitate.

— Nu mi-aţi putea spune, domnule director, dacă domnul Conte Tarnowski e înrudit cu familia ce poartă acelaş nume şi care s'a expatriat din Polonia de mult timp?

— Nu ştiu, doamnă, să vă spun altceva asupra domnului Conte, decât că vine a doua oară la noi; că stă de trei luni în hotel şi are o purtare exemplară; primeşte scrisori, recomandate şi cu blazon, din Varşovia. Dar, în orice caz, urmă directorul după o scurtă tăcere, e bine să fiţi precauţi; căci nu se ştie niciodată à qui l'on a affaire, răspunse directorul caşi când ia-şi fi spus tot gândul meu.

— Ei, ce-ai aflat? Tarnowsky e în preajma încarcerării ori... e un liberat? Mă 'ntrebă George, neoprindu-se din studiu.

— Nu-i nici unul nici altul; dar chiar directorul m'a prevenit să ne păzim; căci nu se ştie niciodată cu cine ai de aface...

Mă ferii să-i spun lui George tot ce mai ştiam asupra lui Tarnowski, de grijă să nu-i întăresc credinţa că mă 'nşelam şi să-i uşurez astfel strângerea relaţiilor cu necunoscutul.

George începuse de abia studiul Fantaziei cromatice de Bach, când contele se reîntoarse şi, ca într'o biserică, intră tăcut, se aşeză pe cel dintâiu scaun ce-l găsi în cale şi rămase mut, până la sfârşitul bucăţii când ne spuse mulţumit:

— V'aduc adresa artistului; mi-a dat-o chiar impresarul lui. Sladinski locueşte la Chaville — aproape de Paris — în castelul contelui Skarzinski la „Petit bois" Grande rue 44, înşiră într'o suflare Tarnowski; rupse o foaie din agendă şi o depuse pe masă, în faţa mea.

— Cred, doamnă, că ar fi bine să-i scrieţi astăzi chiar acum; şi fără a-mi mai aştepta părerea, se repezi la birou, aduse o foaie, muie condeiul şi mi-l întinse cu graţia şi eleganţa gestului obişnuit; se retrase apoi în colţul său din salon şi deschise cartea lăsată la acelaş capitol...

Fără să mai discut cu George, care în clipa aceia părea preocupat de studiul său, scriu ca actorii în scenă

*) Drectorul hotelului.

Continuare în pagina II-a

repet cuvintele, şterg, rup foaia şi las condeiul, tăcând.

— Contele, care pare a-mi observa gestul, mă 'ntrebă îngrijorat:

— V'aţi răsgândit, doamnă, nu mai voiţi să scrişi? Ar fi păcat; Sladinski, după părerea mea, e singurul artist-pianist care ar putea desăvârşi studiile acestui minunat talent.

— Nu ştiu ce să-i scriu; nu l-am auzit cântând şi nu-i pot spune nimic de muzica lui şi, altfel, cădem la Chaville,— unde poate că artistul se repauzează — chiar şi fără scuza entuziasmului unor muzicanţi.

— N'aveţi de loc încredere în ce v'am spus asupra lui ?

— Nu mă 'ndoiesc, dar...

— N'aveţi voinţă în acest moment şi trebue să învingeţi starea...

— Cum s'o înving?

— Să scriţi negreşit şi chiar acum. Iată, îmi permit să v'ajut dictându-vă:

„Maestre, v'am ascultat în concertele dumneavoastră şi atât eu cât şi fiul meu ne-am socoti fericiţi, dacă a-ţi primi să-i daţi preţioasele dumneavoastră sfaturi în studiul său pianistic".

Nu isprăvisem de scris întreaga adresă, când contele, ca ridicat de un resort, se apropie de masă; şi, repetându-mi elogiile artistului, ceru voie să ia plicul, şi îndreptându-se apoi spre hall, ne spuse grăbit:

— Scrisoarea trebuie dată acum; altfel aţi mai duce grija o zi sau două...

. . . .

— Ce-i asta, George?

— Exces de amabilitate poloneză.

— Ce nu justifică de loc intervalul, scurt, în care a găsit adresa şi graba ce pune în expediţia scrisoarei.

— Până să condamnăm, fără apel, caută adresa în cartea de telefon.

Răsfoii în grabă şi, negăsind-o, credinţa că Tarnowski era *un rat d'hôtel,*)* mi se înrădăcină adânc în minte.

— Ascultă, George: eu observ că tu nu crezi în presupunerile mele; până să mă conving dacă sunt întemeiate sau false, caută să păstrezi faţă de conte, o atitudine bine hotărîtă: să fim foarte rezervaţi în relaţiile noastre; să nu-l însoţim la plimbare, să ne plângem, discret, de lipsa necesarului şi...

N'avusei timp să isprăvesc planul conduitei noastre, când contele Tarnowski reapăru în salon şi eu, prefăcându-mă cât mai puteam, îi mulţumii „de amabilitatea şi graba cu care ne înlesniţi cunoştinţa artistului Sladinski".

In Duminica aceia, era o zi limpede, cu cer senin şi cu acea transparenţă atmosferică atât de rară în oraşele mari. George studia şi eu, aşezată lângă fereastră, mă uitam în stradă, gândind la chipul cel mai discret, în care am fi putut amâna sau renunţa chiar, la expediţia dela Chaville.

— Sunteţi enervată, doamnă, şi cred că ar fi bine să vă distraţi puţin.

— Nu, domnule conte, sunt foarte obosită şi aşi prefera să mă odihnesc.

— Dumneavoastră simţiţi poate nevoia odihnei, dar tânărului, care studiază de două ore, i-ar face bine o cursă pe jos, ori o mică excursie, cu vaporul, până la *Point du jour.* Şi, ce-ar fi mai potrivit încă, e Magic-City.

— Ce-i Magic-City?

— Distracţii copilăreşti: Montagnes russes, panopticums, carrouseel, teatru de păpuşi şi fel de fel de surprize...

— E departe?

— Nu-i aproape; dar din B-d Poissonnière avem autobus direct.

— Aţi mai fost?

— Da. Mă duc cu prietenii mei şi ne amuzăm ca nişte copii. Când în timpul săptămânei ai văzut „Andromaque" ori „Phedra" la Comedia Franceză şi ai ascultat symphonii de Beethoven, Magic-City e o diversiune cu totul indicată. Mergem? Să vedeţi ce bine se petrece la Magic-City...

— Nu mă îndoiesc; dar petrecerile, cât de copilăreşti ar fi, costă bani şi noi nu ni le putem permite...

— Altele poate; dar aceia de astăzi, la care am îndrăsnit să vă invit, nu merită acest gând...

— Vă mulţumim, domnule Conte, dar nu putem înţelege şi nici primi să vă treceţi timpul distrând nişte străini...

— E adevărat, am fost egoist. Simţeam nevoia să-mi alung gândurile cari mi le-au dat veştile rele din Polonia şi cum societatea dumneavoastră şi a tânărului mi-i deosebit de simpatică, mi-am permis să vă invit şi dacă dumneavoastră şi domnul George, nu vreţi să mă 'nsoţiţi sub un motiv care n'are nici un sprijin, renunţ la distracţia asta şi mă sui, sus, să-mi plâng patria subjugată...

— Parcă ar fi să mergem în codrii Vlăsiei, — murmură George, neîntrerupându-se din studiu.

— Da' oare ce drac ni l'o fi scos înainte? — mă 'ntrebai dând chipului şi tonului cea mai veselă nuanţă.

— Non, non, Madame, cela n'est pas au diable vert;**) nous n'en avons que pour un petit quart d'heure..., răspunse, surîzând, contele Tarnowski.

— Spuneaţi că nu înţelegeţi româneşte.

— Nu ştiu decât două cuvinte: *„drac"* şi *„mancare"*. Le-am auzit spuse de Razu, un prieten bun şi tovarăşul meu de suferinţă în America de Nord.

— Aţi fost în America? Şi, ce-aţi făcut acolo?

— M'am dus să-mi încerc norocul care-i favorizează uneori pe nobilii europeni. Am cheltuit, în America, moştenirea rămasă dela tata şi pe urmă...

— Ce-a mai fost pe urmă?

— Mi-am pierdut toate actele şi am trebuit să stau închis până mi s'a dovedit identitatea.

George mi se uita, tăcut, drept în ochi.

— Şi ce faceţi la San-Sebastian? Cu ce vă ocupaţi?

— Nu v'aş putea spune, pentru că ocupaţiile mele sunt diverse... Dar... e timpul să plecăm. Vă rog, doamnă, faceţi-mi cinstea să primiţi invitaţia mea.

Intre a sta închişi în camera hotelului, ori în salon unde se perindau la ora aceia toţi locatarii din hotel, alesei putinţa unei distracţii pe care-mi păru că George o dorea.

. . . .

Treceam, fără să ne oprim, dela „Montagnes russes" la „fauteuil musical", la „tobogan" şi din cofetării în berării şi 'n cafenele, gândindu-mă într'una că totul nu era decât un mijloc al lui Tarnowski să ni se apropie, să ne cunoască mai bine şi să ne capete încrederea pe a cărei cale nu se simţea deocamdată îndreptat.

Spre seară, ne oprirăm la o cofetărie în care Tarnowski vorbi unui kelner în chip suspect.

George, sub privirea mea persistentă, refuză îngheţata; pe când eu, pretextând o migrenă, nu gustai dintr'un foarte aparent *„parfait"*.

— Cred că-i timpul, domnule Conte, să ne 'ntoarcem la hotel.

— Atât de devreme? Nu credeţi că ar fi mai plăcut să mâncăm aici?

— Nu. Aşi vrea să iau o cafea turcească.

— Mergem atunci în rue Bergère la un restaurant oriental.

— Nu. Am tot ce trebuie în camera mea.

— E foarte bună cafeaua turcească; mi-a dat odată Razu, care o făcea, singur, la maşină...

Ca din întâmplare George îmi atinse braţul şi, în timp ce Tarnowski, îşi plătea consumaţia, el îmi suflă:

„Trebuie să-l inviţi; n'ai încotro..."

Suii scările hotelului cu grija unui inevitabil pericol pe care încerc să-l temporizez pe cât mijloacele mi-o îngăduie şi, lăsând uşa sălei deschisă 'n lături, curentul mătură de pe masă câteva foi scrise, pe care Tarnowski le ridică, închizând apoi canaturile, cu o mişcare ce-mi păru prea grăbită în acel moment.

— Vi-i frică de răceală? Mie-mi place şi-mi face bine curentul.

— In sală miroase a cufere de piele încălzită şi cred că-i suficient aerul ce vine pe uşa dela balcon.

Schimb cu George o privire, şi vorbind din vârful limbei, aşez pe masă maşina de cafea.

Tarnowski se uită, curios, la tot aparatul; flăcările se 'nteţesc, apa fierbe în clocote şi stropii sar pe masă şi pe foile scrise pe când el se uită la toate cu gândul aiurea şi cu prefăcut interes.

— Nu-i zahăr, George! Sună s'aducă.

— Până o veni spaniolul *), cu pasul lui greoiu, mă sui şi mă scobor de trei ori... spune George, sbughind pe uşa pe care, din grabă, o lasă iar deschisă 'n lături.

Tarnowski o reînchide şi rămâne în picioare cu o mână sprijinită de un scaun şi cu degetele celeilalte adâncite în buzunarul vestei ca într'o urnă cu un mare lot; tace şi'n privirea lui spălăcită trece, iute, o lumină umbrită pe loc.

Mă scol arsă şi fac, de-a îndărătele, câţiva paşi spre balcon.

— Ce aveţi doamnă? mă 'ntreabă Tarnowski alergând cu amândouă braţele întinse spre mine; înnăbuş un ţipăt când mă văd ajunsă pe balcon; şi, cu ochii holbaţi de spaimă, îi spun tremurând:

— Am avut o ameţeală... Acum simt că trece... Nu vă deranjaţi, nu-i nimic. Iată, vine George, are să facă el cafeaua...

— Căldura flăcărilor v'a congestionat; sunteţi poate obosită; întindeţi-vă un moment pe canapea...

Şi, vrând să m'ajute, Contele înaintează până'n balcon.

— Nu, nu! Mulţumesc. Aerul îmi face bine.

— Se vede. Adineauri eraţi palidă şi pe faţă cu spaima...

— Morţei. E drept că am văzut'o... răspund curajos, în clipa când George intră cu un pachet sub braţ.

Cafeaua îi pare lui Tarnowski „delicioasă", (c'est la boisson des Dieux), şi dacă'n nopţile mele de veghe aşi bea trei cafele turceşti, mi-aşi schimba poate gândurile negre".

— Aveţi nopţi de veghe şi gânduri negre?

— Da, doamnă, adeseori.

— Şi cărui fapt le atribuiţi?

— Vieţii, numai vieţii mele în care, împrejurări nenorocite m'au împins.

— Nu le puteţi învinge?

— Nu mai încerc; sunt de mult timp în povârniş.

. . . .

— Mare nepăsare şi mult curaj ai avut, George, să mă laşi singură cu pungaşul.

— S'admitem că ar fi, ce crezi că ar fi putut încerca în clipa cât am lipsit?

— Tot ce urmăreşte de când ne-a cunoscut: să mă gâtue sau să m'adoarmă, să-mi ia banii pe care nici n'avusesem timp să-i ascund şi să dispară.

— I-ai surprins vre-un gest?

— De sigur. A închis uşa în urma ta şi a stat, neclintit, în picioare cu mâna în buzunarul vestei în care trebuie să fi avut vre-un narcotic; am fugit pe balcon şi aşa am scăpat, ca prin minune...

— Ţi-a interpretat în vre-un chip mişcarea?

— A văzut că eram înspăimântată deşi îi explicasem altfel starea şi care om, cinstit, s'ar fi putut gândi...

— Da; ceia ce-mi spui îl cam divulgă. Apoi... nopţile lui de veghe şi viaţa lui în povârniş... Ar fi păcat să fie pungaş; Tarnowski e un tip foarte interesant şi simpatic. De altfel, atât de îndemânatec prevenit de strâmtorarea noastră financiară; alături de aparanţa noastră care n'o poate desminţi, nu cred că şi-ar mai pierde timpul...

— Dar apaşul care omoară trecătorul într'un colţ întunecos de stradă, ştie că acela are comori? Cum îţi explici haina lui ponosită şi toate cheltuelile ce le-a făcut, astăzi, la Magic-City, cum?

CONSTANŢA MARINO-MOSCU

(Sfârşitul în No. viitor).

*) Pungaş de hotele.

**) Nu, nu, doamnă, asta nu-i la dracu, cu papuci, ne trebue numai un sfert de oră.

*) Servitorul basc al etajului al treilea.

NOU! NOU!

A apărut:

„VIAŢA LUI EMINESCU"

Ediţia II-a

de *G. Galaction*

Un volum de 100 de pagini 8.— lei

VIAŢA MEA

Ediţia II-a

— Povestirea unei ţărănci din Rusia —

de *Leon Tolstoi*

Un volum de 100 de pagini 10.— lei

CUM AM UCIS PE RASPUTIN

Ediţia IV-a

de *V. Purişkevici*

Un volum de 120 de pagini 10.— lei

Toate în Biblioteca „DIMINEAŢA"

D-nii librari şi depozitari sunt înştiinţaţi pe acest cale, că volumele de mai sus li se pot expedia numai contra ramburs.

Editura „ADEVERUL", S. A.

Caleidoscop intelectual

Vraja malaeză

Scriitorul englez *Somerset Mangham*, a izbutit să artagă atenţia cititorilor întregului continent. Anul trecut s'a jucat o iarnă întreagă la Paris o piesă a lui Mangham, magistral construită, deşi c'un subiect nu superior subiectelor lui Henri Bataille, pe tema că experienţa unei femei bătrâne nu va convinge niciodată o femee tânără să nu-şi părăsească bărbatul pentru altul. Dar pictura caracterelor a fost atât de evident originală şi viguroasă încât superioritatea autorului englez era de neconstestat.

Mangham e însă un nuvelist tot atât de puternic şi în această formă a dobândit şi dobândeşte pe zi ce trece locul de frunte între scriitorii Europei contimporane. N'a fost prea băgată 'n seamă culegerea de nuvele intitulată „Arhipelagul Sirenelor" în care descrie farmecul ciudat al insulelor pierdute în imensitatea Oceanului Pacific.

Dar un succes deosebit dobândeşte azi o nouă culegere de nuvele intitulată „Vraja malaeză". Autorul descrie, cu o sobrietate în stil care scoate şi mai puternic în evidenţă adevărurile sufleteşti, situaţiile halucinante în care se găsesc, fără voia lor, Englezii siliţi să locuiască în marile insule malaeze. Parfumul îmbătător al copacilor, alături de care parfumul florilor de tei dela noi e o mireazmă dulceagă, efluviile ameţitoare ale uriaşei vieţi vegetale şi ale soarelui descumpănesc sufletele cele mai solid educate şi spulberă ca pe nişte jucării de hârtie moralităţile cele mai bine ancorate. Perversităţile şi crimele câtorva Englezi şi Englezoaice, stabilite la Borneo şi Java, dobândesc astfel o nuanţă mistică, iar viziunea autorului o nuanţă de fatalitate cosmică.

Am văzut ce mare e depărtarea noastră de literatura germană contimporană; depărtarea de literatura engleză contimporană e incomensurabilă. Suntem mai departe de Anglia, decât de insulele malaeze. Şi cu toate acestea fenomenul e inexplicabil: căci în toate şcolile secundare şi technice se predă obligatoriu limba engleză, iar catedre universitare de limba şi literatura engleză avem la Bucureşti, Iaşi, Cluj şi Cernăuţi.

„Italica"

E drept că de multe ori nu bunăvoinţa lipseşte, ci timpul. E o sarcină împovărătoare să-ţi faci jurământul de a nu ignora nimic din ceiace alcătueşte gloria minţii şi inimii continentului nostru. Pentru cunoaşterea Italiei contemporane, ni se pune azi la 'ndemână antologia monumentală, în patru volume, *Italica,* a publicistului *Pietro Gorgolini.* Această antologie e un testament al literelor italiene, pentru ultimii 60 de ani, cuprinzând poezia, romanul, teatrul, critica şi filozofia italiană dela 1870—1929. Obiectivitatea autorului a mers atât de departe, încât, deşi este o lucrare fascistă, *Italica* a cuprins şi autorii de talent de mult declaraţi antifascişti, precum e cazul istoricului Ferrero şi al esteticianului Croce. Autorii sunt situaţi după alfabet şi notiţe bio-bibliografice, complectate cu rânduri critice pentru autorii decedaţi, fac din antologia lui Gorgolini un instrument de lucru indispensabil oricărui intelectual.

Madridul de altădată

Deşi Spania e dominată de acelaş sistem politic ca 'n Italia denumit dictatură, dictatorul fiind altul şi efectele sunt altele. La Roma, Mussolini a continuat să desmormânteze vechea Roma şi să conserve mărturiile trecutului.

La Madrid, zilele trecute şi-a 'nchis porţile teatrul *Apollo* — ceace s'ar numi la Paris „un teatru bulevardier" — dar ale cărui caracteristice erau strict madrilene şi deci pline de acea poezie unică, din care poeţii şi marii oameni de stat izbutesc să creeze geniul naţional.

La Apollo se reprezentau, dela ora 8 seara până în zorii zilei patru piese în câte un act, uneori întovărăşite de muzică. După al patrulea act, teatrul se preschimba într'un salon select. Doamnele frumoase din Madrid, domnii marţiali şi cavaleri petreceau până 'n zorii zilei, în conversaţii şi dansuri. Guvernul a interzis spectacolul până la ziuă. Şi astfel actul al patrulea cu tot ceeace urma a fost suprimat. Teatrul a fost scos din viaţa madrilenă, şi viaţa madrilenă din sânul teatrului. Incercarea de a se crea un act „al vermutului", care să 'nceapă dela ora şase seara — căci eleganţa madrilenă are tot timpul la dispoziţia ei şi mai puţin arta de a-l întrebuinţa cu folos — a dat greş.

Şi astfel teatrul Apollo şi-a închis porţile. Madridul ţine să devie o copie a Parisului şi Berlinului, deşi aceste oraşe nu se dau înlături dela nici o sforţare pentru a păstra caracterele poeziei lor din vechi.

In localul fostului teatru madrilen, s'a deschis o bancă.

In locul surâsului frumoasei din Madrid şi a privirilor ei calde, d. Primo de Rivera a preferat să se instaleze secţia de Scont, de devize şi de poliţe protestate.

Casa misterului

Teatrul pe care-l construeşte însă la Paris d. *Henry de Rotschild* — sătul de a mai construi bănci — şi pe care poporul îl intitulase înainte de deschidere „Casa misterului", merită într'adevăr această denumire. El se va deschide la toamnă, sub conducerea lui Antoine şi va reprezenta o piesă istorică de Sacha Guitry.

Caracteristica acestui teatru e că a eliminat din construcţia lui podoabele nefolositoare, a instalat un sistem de lumini de culori variate, care îngăduie o totală schimbare de „atmosferă" şi a adoptat o scenă nouă, nu „scena turnantă", ci scena-ascensor, alcătuită din patru etaje, care pot fi „puse în scenă" înainte de începerea spectacolului.

Nu lipseşte acestui teatru nici confortul cel mai dificil de realizat: aerisirea. Arhitecţii au prevăzut şi această nevoe a sălilor de mare spectacol, unde privitorii trebue să suporte timp de trei şi patru ore regimul clopotului pneumatic. Aerul curat aspirat de pompe din văzduh, e trecut prin filtre suplimentare, îngheţate vara şi încălzite iarna. In timpul unui spectacol obişnuit aerul e primenit de opt ori.

Nu lipseşte acestui teatru nici reclama.

Ii lipseşte, deocamdată, un singur lucru: un Molière şi un Racine ai vremei noastre.

Dar d. Henry de Rotschild căruia nu-i plac dificultăţile, obişnuit să le înlăture pe toate, a declarat că va plăti oricât şi îi va avea şi pe aceia!...

O scrisoare neaşteptată

De obicei geniile nu se arată bancherilor, chiar când descendenţii lor cad la viciul reprobabil al poeziei. Cine cunoştea pe Verlaine, bunăoară, la 1887, în afară de câţiva tineri poeţi, care urmăreau cu pasiune îndurerată destinul acelui cântăreţ atât de simplu şi uneori atât de complicat, atât de lilial şi uneori atât de bestial.

Printre admiratorii lui Verlaine, depe vremea când acesta era pentru bancherii şi parveniţii literaturei franceze, un vagabond şi un pervers, se afla tânărul Gal, cu monoclu şi mustăţile mari, cavalereşti, *Henri de Régnier,* autor a numeroase volume de versuri, azi autor de romane de salon şi membru al Academiei Franceze.

I s'a întâmplat lui Henri de Régnier o aventură literară puţin obicinuită şi care merită să fie consemnată. In 1887, tipărind volumul de versuri *Sites* (Privelişti), l'a trimis şi poetului Verlaine, cu omagiul de rigoare. Şi Henri de Régnier n'a primit nici un răspuns atunci, dar l'a primit zilele trecute. El se află în volumul al treilea al scrisorilor lui Paul Verlaine. Poetul vagabond scrisese debutantului o scrisoare caldă de admiraţie şi încurajare. Cum de se rătăcise scrisoarea?... N'a mai aruncat-o Verlaine la cutie?... A sustras-o vre-un factor poştal, iniţiat în valorile autentice ale literaturei franceze şi iubitor de autografe?

Henri de Régnier se declară mulţumit totuşi că a citit răspunsul „sărmanului Lélian", cu o întârziere de 31 de ani — deşi cu mai puţin entusiasm şi cine ştie (adăogăm noi) dacă nu şi cu oarecare amărăciune şi pustiu.

„Ele"

Şi vom încheia cu vestea frivolă a colecţiei de femei pe care vrea s'o prezinte o editură pariziană, în formele străvezii ale literaturei. S'au şi găsit scriitorii cari să ni le prezinte: d. Georges Imann ne va prezenta o Rusoaică, d. Gerard Bauer, o Pariziancă, d. Pierre Benoit o Levantină, d. Edmond Jaloux o Elveţiană, d. Francis de Croinet o Americancă, iar d. André Maurois, specializat în literatura şi ţigaretele engleze, o Londoneză.

Credem că prezentarea are un viciu: femeile, în literatură, dacă nu şi în viaţă se caracterizează nu atât prin naţionalitate, cât prin culoarea părului, a ochilor şi a moravurilor bărbaţilor.

Şi suntem nefericiţi că editorul nu s'a gândit să ne ofere şi-o Româncă: ediţia românească s'ar fi epuizat în 24 de ore, numai în Bucureşti...

Cronicul muzical

Berlinul e scuturat de hohotele de râs provocate de noua operă comică *Neues vom Tage* (Noutăţile zilei) a lui *Paul Hindemith.* Subiectul e burlesc şi plin de surprize, un amestec de music-hall şi de cinema, acţiunea prezentându-se într'o serie de douăsprezece tablouri bufe. Paul Hindemith e un tânăr compozitor care-şi câştigă existenţa cântând într'un quartet şi care e înzestrat cu însuşiri de mâna întâi. Scrie extraordinar de uşor — ultima lucrare a scris-o în tren, între două concerte — iar orhestraţiile lui sunt uluitoare ca invenţie şi subtilitate.

Stilul comic al muzicei germane, aşa cum îl cunoaştem din operile lui Strauss e înnoit cu desăvârşire şi autorul nu s'a sfiit să întrebuinţeze — e adevărat cu un gust desăvârşit, adică numai acolo unde era nevoe — câteva nostime şi puternice acorduri de jazz.

Dacă Hindemith va izbuti să dea peste un subiect la înălţimea însuşirilor sale muzicale, se va putea spune că a creat un nou stil comic muzical.

F. ADERCA

Femeile cari trebue să fie frumoase

Femeile din lumea bună, actriţele, stelele de cinema — trebuie să fie frumoase. Succesul şi prestigiul reclamă un ten fraged, trăsături juvenile, o piele catifelată şi frumoasă. Acelea cari trebuie să fie frumoase ca şi acelea cari doresc să devină frumoase, găsesc în Pudra Tokalon cel mai bun şi sigur mijloc de reuşită.

Spuma de cremă care este amestecată cu pudra Tokalon o face să adere de două ori mai mult timp ca oricare altă pudră. E vorba de un procedeu Tokalon, exclusiv şi brevetat. Luciul nasului dispare imediat şi se înlătură cu mult succes orice urmă grasă de pe pielea feţei. Un vânt puternic, frigul, ploaia sau căldura solară n'au nici o influenţă asupra frăgezimii feţei, a catifelării şi frumuseţii ce le dăruieşte în abundenţă pudra Tokalon. Ceiace este mai extraordinar, e că nu poate fi observată pe obraz, — atât e de uşoară, mătăsoasă şi fină. Veţi mai constata, că efluviile discrete şi subtile ale parfumului său sunt extrem de atrăgătoare şi fermecătoare.

Nu mai aşteptaţi nici o zi în plus pentru a încerca această pudră atât de deosebită de altele. Pe scara variată a nuanţelor în care se prepară Pudra Tokalon, veţi găsi întotdeauna culoarea care se potriveşte tenului Dv. natural. Conservaţi pielea Dv. — înfrumuseţaţi tenul Dv. — veţi părea tânără întrebuinţând Pudra Tokalon. Ea este foarte curată. Această pudră nu costă scump. Vă garantăm că ea vă va satisface pe deplin.

COMPACTELE Tokalon conţin acum spumă de cremă şi constituie o noutate din cele mai apreciate.

à Pudra Tokalon este preparată de către Compania Tokalon, Paris 7, rue Auber.

NOTA. — Pudra Tokalon se vinde în cutii obişnuite la preţul de Lei 80.— cutia, sau cutii duble conţinând îndoita cantitate a celor obişnuite la preţul de Lei 120.— cutia. Pudra Tokalon ca şi compactele Tokalon se găsesc pretutindeni şi la PARFUMERIA ELITEI, Bucureşti, cal. Victoriei No. 39.

Moartea unui prieten

Am pierdut un prieten bun. La Paris mi-a murit Paul Souday. L-am văzut în viaţa lui, în viaţa mea, numai de două ori. La Café Régence şi la Brasserie de l'Univers din piaţa Comediei franceze. O dată după masă, o dată după teatru, adică noaptea. De amândouă ori el avea în faţa sa un boc şi sub ochii săi un volum. Cetea. Intâiaşi dată când l-am văzut,, eram în societatea unei persoane care se împărtăşea ca şi mine întru Souday.

— Acesta trebue să fie Souday! zise ea. Şi informaţiunile luate confirmară bănuiala.

De vorbit n'am vorbit nici de data aceasta, nici a doua oară, când l-am mai văzut, cu criticul lui „Le Temps". Dar de ascultat l-am ascultat de nenumărate ori. L-am ascultat cu ochii, cu încântare, cu evlavie, cu admiraţie şi dacă am tors adesea mai departe firul gândirii sale, rare ori am fost în contrazicere cu dânsul. A fost o prietenie neturburată pe care o cercetam de mai multe ori pe săptămână, ori de câte ori apărea pe prima pagină a lui „Le Temps" un mic articol cu ispititoarele iniţiale P. S., sau, în foiletonul marelui ziar, săptămâna literară semnată cu numele plin Paul Souday. Uneori, destul de rar, când era o recepţie la Academie, apărea şi un reportaj semnat astfel. Toate producţiunile lui Souday erau în primul rând producţiuni ziaristice. El a debutat ca reporter şi a fost apoi un strălucit redactor politic, scriitorul unora din acele prime articole care fac reputaţia unică a lui „Le Temps" şi care a avut de autor pe un Tardieu, actualul ministru de interne, şi pe un Herbette care a trecut, s'ar putea spune, deadreptul din redacţia lui „Le Temps" la ambasada din Petrograd.

Paul Souday

După ce a făcut această înaltă şcoală ziaristică, Souday a ajuns criticul literar al gazetei la care şi-a făcut armele şi căruia i-a slujit mai bine de douăzeci de ani. Niciodată el nu a renegat originea sa ziaristică, niciodată nu a încetat să se intituleze cu mândrie ziarist. Ziaristica, spun unii, este un apostolat. Alţii spun că este un avantpost în lupta de idei. Unora ziaristica le apare ca un îndemn la superficialitate. Altora, după faimoasa vorbă, ca profesiunea celor cari şi-au greşit sau nu şi-au găsit cariera. Altora, iarăş, ca trambulina pentru saltul spre situaţiunile mari, după cunoscuta butadă că ziaristica duce la toate cu condiţiunea ca să ieşi din ea. Adevăratul ziarist însă nu e superficial, nu e îngâmfat, nu e ambiţios. El nu caută să iasă din meseria lui. Dacă nu poate ajunge cu ea, cum a ajuns un Clemenceau, cum a fost un Jaurès, el preferă să rămâie unde se găseşte şi să creeze reputaţii şi situaţii altora cari, chiar dacă obiectiv le merită, rare ori cunosc şi rara floare a recunoştinţei. Ziaristica nu e o meserie ingrată, cum e ispitit să creadă chiar ziaristul în orele sale de slăbiciune, dar se poate spune că e meseria în care se recoltează cea mai multă şi cea mai neagră ingratitudine.

Acesta nu a fost cazul pentru Paul Souday. Nu numai recunoştinţa cetitorilor anonimi pe care ziaristul o simte instinctiv afluând spre dânsul, dar recunoştinţa a tot ce are Franţa mai strălucit în literatură, în artă, în politică s'a asociat la doliul pentru Paul Souday. Preşedintele Republicii a fost în fruntea acestei manifestaţii de recunoscătoare simpatie pentru scriitorul neînfricoşat al adevărului, care nu a cruţat pe nimeni, când credea că trebue combătut, dar al cărui condei nu a slujit nici jignirea, nici injuria personală.

Am spus că Paul Souday a fost în primul rând ziarist, şi se ştie că sufletul gazetăriei este polemica. Şi în arta polemică, bunul prieten care mi-a murit acum era un maestru. Dar şi întrunea toate însuşirile necesare unui polemist de forţă. Avea o cultură universală nutrită de clasici. Avea o lectură uriaşe, căreia nimic nu-i scăpa. Avea o dragoste de adevăr de la care nimic nu-l putea abate. Avea o sinceritate în exprimarea lui care nu se preta nici la tălmăciri, nici la echivocuri. Şi prin toate aceste însuşiri era cu adevărat ziarist. Căci aprecierea că ziaristul e superficial e cel puţin o generalizare neîntemeiată. Rolul său, publicul căruia i se adresează nu-i îngădue aparatul literar şi ştiinţific care dă adesea aparenţa profunzimii unor opere care nu o au. Dar câtă gândire, câtă cetire, câtă muncă intelectuală, cât zbucium de sentimente nu sânt adesea într'un articol sau chiar într'un articolaş de ziar scris, sub presiunea necesităţii apariţiei, într'un timp extrem de scurt, de multe ori insuficient pentru o revizuire şi citit dimineaţa la cafea, sau seara la culcare, sau în drumul spre birou de un cetitor curios, dar grăbit şi plictisit de exigenţele cele mai adeseori enervante ale vieţii.

La Souday se simţia în fiecare rând că, dacă l-a scris într'o clipă, el făcea parte din patrimoniul meditaţiunilor şi lecturii unei vieţi întregi închinate studiului. O memorie prodigioasă — altă însuşire indispensabilă ziaristului — îl slujea. Totdeauna avea la îndemână un citat şi adesea rectifica citatul invocat incorect de un adversar. Dar şi el a repetat adevărul elementar că a polemiza nu este a înjura, căci a înjura e uşor, a polemiza e greu. Goethe îl pune pe Faust să spuie că unde noţiunile lipsesc o vorbă se înfăţişează la vreme. Am putea spune că unde, într'o polemică, argumentul lipseşte, o injurie se oferă la vreme. Deplâng pe polemistul care e silit să recurgă la personalităţi şi injurii. Oricât de mult talent ar putea să aibă, oricât de frumos ar înveştmânta violenţele sale verbale, îl prefer pe scriitorul care produce cu modestie şi fără pretenţie contraargumentul convingător, fiindcă-i pornit din convingere. Cu injuria şi violenţele verbale se poate obţine un succes, eftin şi fără durată, se poate reduce adversarul la o tăcere care e foarte rar un succes, fiindcă e adesea comandată de convingerea inutilităţii unei asemenea lupte. Dar argumentul loveşte, poartă — cum se spune — şi fecundează gândirea nu numai a adversarului, dar mai ales a cetitorului chemat să judece. Căci numai în vederea acestei eventualităţi polemica are o raţiune de a fi şi numai în acest sens se poate spune despre gazetar că este un semănător de idei. Semănător căruia îi trebue mai multă răbdare decât plugarului, căci rodul muncii sale abia dacă va putea să-l vadă sau să-l distingă el. Cine ştie unde germinează acest rod şi când se coace! Cine va mai discerne sămânţa aruncată la întâmplare zi cu zi, uitată par'că din clipa în care a fost semănată! Doar amintirea proverbului antic, că picătura găureşte piatra, poate îngădui aci închegarea unei speranţe.

Un mare semănător de idei a fost Souday. El n'a scris volume groase, ci a cheltuit tezaurul minţii şi inimii sale în filonul articolelor efemere din ziar. Dar polemistul strălucit ce a fost s'a resimţit mereu de marele său maestru, de Voltaire, care, cât a trăit, a dus lupta polemică cu toţi şi cu toate, cu Dumnezeu şi cu oamenii, cu fecioara din Orléans şi cu judecătorii lui Collas. Indrăgit de adevăr, Souday a fost îndrăgit şi de libertate. Spirit cuprinzător, el, fanatic apărător al convingerilor sale tari ca credinţa, a ştiut să respecte şi convingerile celorlalţi. Le-a combătut, dar nu şi-a bătut jojc de ele şi nu a admis niciodată că împotriva unei mişcări de idei, a unui curent de idei se poate mobiliza vătăjelul. Şi în această integralitate şi concordanţă a gândirii şi practicii sale era un farmec irezistibil aşa că — cum bine a spus d. Louis-Mill, noul director al lui „Le Temps" — puteai chiar să nu împărtăşeşti ideile lui, fără a renunţa la atracţia de a-l vedea apărându-le.

Acum a murit. Cu puţin înainte ca Academia să-i fi deschis porţile pe care el le-a deschis mai multora dintre purtătorii fracului verde, începând, sau, mai exact, culminând cu Paul Valéry. Nu voiu mai ceti articolele şi foiletoanele lui în „Le Temps", nu voiu mai fi pus de dânsul în curent cu viaţa intelectuală şi literară a Franţei şi oarecum în vâltoarea ei. Dar ideile lui, pe care le semăna cu mână de risipitor, dintr'o minte clară şi, ce-i mai important, dintr'un suflet bun — cum nu se poate doctor bun fără bunătate, nu se poate nici gazetar — îmi vor rămâne în gânduri şi în simţire şi eternă va fi recunoştinţa mea pentru acest prieten care nu m'a cunoscut, dar pe care eu sânt fericit că l-am putut cunoaşte şi aprecia.

B. BRANIŞTEANU

„Album zoologic"

Imagini

Zarea, leneş, a 'mbrăcat la prânz
Rochie de galbene culori...
Şi subt cer cu lanuri lungi de nori,
Paşte iarba liniştei un mânz...
Svîrle lame clare de căldură
Pe cîmpie, soarele gigantic,
Şi-un berbec trecu prin bătătura
Cu frizură
De poet romantic...
Turburând ecouri adormite,
Goarne de cocoş răsună 'n vie
Iar găini cu ghiare ascuţite
Fac acuma'n praf stenografie...

ALEXANDRU BILCIURESCU

ANECDOTE

Deputatul: — Ei, dumneata, domnule primar, cemi ceri pentru administraţii dumitale?

Primarul — mare elector: — Am dori ca expresul de Capitală care trece pe la noi, să aibă oprire.

— Greu...

— De ce? Am avut de două ori ocazia să constatăm că e posibil.

— Cum, expresul s'a oprit vreodată?

— De două ori: odată în urma unei deraeri şi odată după un sabotaj. Decât, natural, acestea nu sunt eventualităţi pe care să putem conta totdeauna.

* * *

Pe timpul lui Oliver Cromwell, guvernul Florenţei puse în vedere trimisului său în Anglia să se exprime cât se poate de prudent în rapoartele sale, pentru cazul când aceste rapoarte ar cădea în mâini străine.

Se mai păstrează şi azi textul notiţei, pe care acest ambasador a trimis-o la Florenţa:

„Unii spun că protectorul a murit, alţii pretind că mai trăeşte. In ce mă priveşte pe mine, eu nu cred nici una nici alta".

OVIDIU

Pe via Appia se putea vedea în orce zi trecând un car elegant tras de doi cai albi. Cel care-l conducea era un tânăr subţirel cu părul buclat, cu faţa palidă şi cu nasul lung şi arcuit. Toga-i era de o albeaţă strălucitoare, o „lacerna" de culoarea ametistei îi flutura pe umeri şi inele preţioase îi sclipeau în degete. Cu ce îndemânare îşi conducea carul printre litiere, călăreţi şi pietoni! Zâmbea discret femeilor frumoase, saluta cu gesturi largi pe cunoscuţi şi prieteni şi se strecura fericit şi admirat prin mulţimea elegantă care furnica la apusul soarelui pe via Appia.

De-ai fi întrebat pe orice trecător cine era tânărul acesta, care părea că încântă pe toţi, ţi-ar fi răspuns cu siguranţă:

— Cum, nu-l cunoşti? E Publius Ovidius Naso, unul din cei mai de viitor poeţi ai Romei!

Şi dacă dedeai din umeri, ar fi continuat:

— Cum, n'ai citit „Arta de a iubi" şi „Scrisorile eroinelor legendare către iubiţii lor". Toată lumea le cunoaşte şi orice fecioară sau matronă din lumea aleasă a Romei doarme cu ele sub pernă. Am avut noi mulţi poeţi dar nici unul nu a isbutit să-şi atragă simpatia societăţii înalte ca acest Ovidiu. El e cântăreţul iubirilor rafinate, el e sfetnicul adulterelor din lumea mare, el e într'un cuvânt specialistul artei de-a iubi.

Ovidiu

Şi dacă dus de curiozitatea de a afla mai multe, l'ai fi ispitit şi mai mult pe convorbitor despre fermecătorul poet al Romei, câte n'ai mai fi auzit încă! Ai fi aflat de pildă, că la lecturile publice, elegiile lui storceau lacrimi de duioşie şi de extaz.

Când vorbea de iubita lui Corinna, de capriciile ei, de farmecile şi de blândeţea ei, te credeai transportat în grădinile încântătoare ale Amorului. Cât de mult plăcea acest poet! Deşi se ştia de mulţi că iubita lui Corinna era o persoană închipuită şi cu toate că unele din versuri îi erau afectate şi pline de o retorică exagerată, totuşi el plăcea enorm publicului roman. Femeile mai ales îl aplaudau cu frenezie şi multe din ele gândeau:

— Dacă Venus ar fi să mai îndrăgească pe un muritor, desigur că l'ar îndrăgi pe Ovidiu.

In adevăr, cine i-a cântat farmecile şi atracţiile mai bine ca el!

II

In şcolile retorilor Arellius Fuscus şi Porcius Satro, strălucise câţiva ani un tânăr provincial venit din oraşul Sulmo.

Era plin de vervă şi de atracţie. Orice temă de discurs i s'ar fi dat, el o desvolta numaidecât şi fără multă pregătire. Conşcolarii îl invidiau, dascălii îl copleşiseră cu laude şi cel mai fericit era bătrânul tată care voia să facă din fiul său Ovidiu un advocat desăvârşit şi cu renume.

— Ce de bani ai să câştigi! îi spunea ei şi ce fericit am să fiu când voiu asista la procesele din care vei dobândi glorie şi avere!

Ovidiu rămânea însă mut şi nu îndrăznea să răspundă ceeace ar fi voit.

— Scumpe tată, de-ai şti cât îmi sunt de urâte aceste procese cu tot câştigul şi gloria lor!

Dar nu a cutezat multă vreme să-i grăiască în faţă acest gând. Se temea să nu-i taie bătrânul fondurile destul de bogate ce-i trimetea regulat. Graţie lor, Ovidiu putuse să-şi cultive cu pasiune arta pe care o iubea din ce în ce. Aceasta era poezia şi de mult timp, fără să ştie părintele său, Ovidiu sacrifica Muzelor şi se închina adoratorilor lor.

Cunoscuse pe Varius, vizita des pe Vergilius şi cu Tibul şi Propertiu se împrietenise de-abinelea. Pe Horaţiu îl cunoscuse deasemenea, dar mutra sceptică a acestuia precum şi îngâmfarea-i de favorit al lui Maecena nu-i prea plăceau tânărului poet care începuse să-şi alcătuiască şi el un cerc de admiratori. E drept că acest cerc se compunea deocamdată din conşcolari de-ai lui, din genii neisprăvite şi din câţiva paraziţi pentru care resursele bogatului Ovidiu formau o asigurare lesnicioasă a traiului.

Intr'o bună zi însă „crima" a fost descoperită.

Tatăl lui Ovidiu trecând întâmplător pe lângă sala unei lecturi publice, a intrat de curiozitate acolo. Uimirea nu i-a fost mică, văzând pe scenă pe propriul său fiu. Nici aplausele publicului, nici strigătele indignate ale admiratorilor nu l'au împiedicat pe bătrânul furios de a nu-şi descărca mânia aşa cum credea el.

— Jos de-aci, făuritor de fleacuri! a răcnit. Pentru nimicuri de acestea am cheltuit eu o avere întreagă?

Şi înhăţându-l de braţ l'a târît furios afară din sală.

— Cruţă-mă, tată! a îngânat poetul plângând, cruţă-mă te rog. Nu mă pot face advocat cu nici un preţ.

Mai târziu lucrurile s'au împăcat. Poetul a fost trimis în Asia Mică pentru a studia şi mai bine retorica şi pentru a se tămădui de gustul poeziei.

Zadarnică încercare!

Asia Mică i-a răscolit şi mai mult acest gust şi la întoarcere poetul declara tuturor că Apollo l'a copleşit cu totul. „Tot ce încerc să scriu, zicea el, devine vers"!

Totuşi ca să placă bătrânului său tată de a cărui desmoştenire se temea grozav, a intrat în cariera funcţionărească fiind chiar triumvir capitalis.

Această slujbă era nesuferită pentru poet. Trebuia să asiste la toate chinurile osândiţilor la moarte şi priveliştile acestea desgustătoare şi hidoase au sfârşit prin a-l îmbolnăvi. O clipă a fost în primejdie de moarte şi tatăl său s'a milostivit atunci şi l-a lăsat să-şi urmeze înclinarea pe care nu o părăsise niciodată.

— Facă-se şi poet! a grăit el, numai să trăiască!

Şi Ovidiu a trăit şi a devenit poet. Incetul cu încetul faima-i a crescut şi a ajuns cântăreţul alintat al Romei.

Iubirea a cântat-o în toate formele: în capriciile ei schimbăcioase, în mulţumirile ei, în amărăciunile şi durerile-i neîncetate.

Pe toţi îi fermecase acest auxiliar credincios al lui Cupido. Nobilii, poeţii cu renume, toţi eleganţii Romei îi căutau prietenia.

Un singur om rămânea rece şi nepăsător, ba chiar devenea furios când auzea de numele lui Ovidiu. Acesta era August. Cel care voia să reformeze moravurile Romei corupte şi desfrânate, vedea în poeziile lascive ale lui Ovidiu o piedică de neînfrânt..

Mai mult decât atât! Prin favoarea Iuliei, Ovidiu îşi câştigase pentru totdeauna ura împăratului şi oricât s'a silit să-l împace, August a rămas neschimbat.

Ovidiu a încercat atunci să publice opere cu un conţinut mai serios. A dat la lumină „Fasti", un poem mitologic al tuturor sărbătorilor cu legendele lor. A mai publicat „Metamorfozele", opera lui capitală. Ce frumoase sunt versurile acestei scrieri, în care se înlănţuesc ca într'un fel de roman toate legendele mitologiei grecoromane de la începutul lumii şi până în vremurile lui.

Zadarnic însă! Pentru August, nici renumele pe drept dobândit prin publicarea acestei opere, nici faptul că, după moartea lui Varius, Horaţiu şi Virgil, Ovidiu rămăsese unicul poet mare în Roma, n'au avut nici o importanţă.

Cu o ură care creştea mereu şi care nu se potolea defel, August l'a pândit zi cu zi pe Ovidiu. L'a pândit pe când acesta nu se sinchisea deloc ducând o viaţă fericită şi frivolă. Ajunsese la vârsta de cincizeci de ani, se căsătorise a treia oară şi în Fabia găsise idealul de soţie pe care-l căuta. Părea că de aci înainte bătrâneţea poetului avea să se scurgă fericită şi alintată ca şi tinereţea-i.

Dar zeii pizmuesc totdeauna fericirea muritorilor.

Ca o săgeată a lui Apollo, care te izbeşte din senin, a căzut asupra lui Ovidiu porunca împăratului care-l trimetea în exil la Tomis.

Era în toamna anului 8 după Cristos, când odată cu disgraţia Iuliei, fură pedepsiţi şi tovarăşii ei de desfrâu şi de scandal. Ovidiu avea să plătească scump gloria versurilor lui de iubire şi favoarea de a fi asistat ca povăţuitor la petrecerile scandaloase ale fiicei împăratului.

III

Intr'o zi noroasă şi rece de toamnă Ovidiu a debarcat la Tomis. In casa lui Mando, un bogat get grecizat, s'a instalat tristul poet însoţit numai de doi sclavi care-i duceau un bagaj mic şi adunat în pripă.

In pragul locuinţei, l'a primit Aïa, frumoasa fiică a lui Mando. I-a urat bun venit în acest oraş sălbatic al îndepărtatei „Scytii" şi Ovidiu a mângâiat-o blând pe buclele-i aurii.

— Copilă în părul tău cel blond, i-a zis cu înduioşare, s'a oprit parcă o rază din soarele Italiei mele iubite!

Şi a început să plângă amar, gândindu-se la cerul senin al Romei, la nopţile-i calde şi parfumate, la fiinţele iubite pe care le lăsase în lacrimi şi jale acolo. Poetul revăzu ultima-i noapte petrecută la Roma. Ce doliu fusese în toată casa!...

Când mi-amintesc de noaptea în care părăsit'am
Atâtea fiinţe scumpe, eu vărs ş'acuma lacrimi,
Stând gata de plecare, vorbind cu doi-trei prieteni,
Doar ei rămaşi din ceata cea mare de-altădată,
Plângeam... şi'n lacrimi, soaţa, strâns mă ţinea la pieptu-i
Ea, care'n plânset ochii nu se cădea să-şi ude!
Copila mea, departe pe ţărmurile Libyei,
Nici nu ştia, sărmana, de trista-mi întâmplare.
Plâns răsuna şi gemăt oriunde-opream privirea
Ş'o 'nmormântare plină de vaet părea casa-mi!

Locuitorii din Tomis l'au primit bine pe Ovidiu şi au căutat să-l mângâie şi să-l facă să uite puţin durerile care-l năpădeau. Mando era om blând şi afabil, dar era veşnic ocupat cu negoţul său de peşte. Era de mult văduv şi Aïa fiica sa cea mai mare, conducea trebile casei. In clipele-i libere, aceasta venea în camera lui Ovidiu şi îi asculta ore întregi povestea-i tristă.

— Soţia ta dece nu a venit cu tine? îl întreba ea de multe ori. Nu te-a iubit poate?

— O nu, m'a iubit ca nimeni alta, dar eu am oprit-o de-a mă însoţi aci.

— Şi dece? îl întreba din nou Aïa. Oare nu ţi-ar fi fost viaţa mai plăcută fiind împreună cu ea?

— Desigur, răspundea iar poetul, dar Fabia a rămas la Roma. ca să potolească mânia zeului şi să-l facă să mă recheme înapoi la Roma.

— Dar cine e acest zeu care nu se înduplecă deloc şi te urăşte aşa de mult?

— E August, împăratul nostru al tuturor.

Aïa rămânea pe gânduri. Mintea ei de getă sălbatecă şi mândră nu putea concepe un zeu cu chip şi viaţă de muritor. Şi un zeu aşa de rău şi de neîndurat!

Câţiva ani au trecut. Ovidiu spera să fie rechemat la Roma. Scria zilnic scrisori soţiei şi amicilor săi, rugându-i neîncetat să înduplece pe August. Dar împăratul rămânea neclintit şi inima-i de piatră nu se înduioşa la auzul suferinţelor poetului. Doamnele din Roma plângeau, citind elegiile cuprinse în „Triste şi Pontice".

Din depărtatul Tomis, poetul înşira în versuri sincere şi duioase pătimirile lui: iernile grele ce îndura, năvălirile barbarilor, lipsa de orice petrecere şi mai presus de toate, singurătatea-i.

E drept că Aïa îl mângâiase întrucâtva. De multe ori, ochii ei frumoşi se umpluseră de lacrimi ascultând elegiile înduioşătoare din „Amores".

In inima bătrânului Ovidiu începuse să răsară sfioasă o nouă dragoste. Cântăreţul iubirilor tandre, cum se intitula el, cuceritorul neîntrecut al femeilor, nu putea rămâne nesimţitor la vederea unei frumuseţi chiar când această frumuseţe nu aparţinea Romei.

De dragul Aïei, învăţase limba getă şi a scris chiar poeme în această limbă.

O clipă s'a crezut chiar fericit şi scrisorile la Roma se mai răriseră. Impăratul putea să rămână mai departe neîndurat.

(Continuare în pagina IV-a)

Dar iluzia nu a ţinut mult. Bituvas, şeful unui trib nomad de geţi, a cerut în căsătorie pe frumoasa Aïa şi Mando a fost silit să i-o dea căci altfel oraşul Tomis ar fi avut să sufere mânia acestui şef temut. Şi Aïa a trebuit să urmeze plângând pe bărbosu-i şi sălbatecu-i soţ, iar în inima lui Ovidiu a rămas un deşert cumplit.

De-aci înainte viaţa i-a devenit din ce în ce mai tristă. Tomisul i-a părut din ce în ce mai urât şi mai barbar şi la Roma scrisorile-i de rugăminte au început să vină iar din ce în ce mai dese.

Totul însă a fost zadarnic. Toate intervenţiile s'au izbit de neîndurarea lui August ca de un zid de fier. Nu-i putuse ierta niciodată împăratul greşala de-a fi fost povăţuitorul de adultere al Iuliei şi nu-i putea ierta nici versurile-i care umpluseră Roma de pofte desfrânate. „Carmen et erros". Acestea m'au pierdut! zicea adesea poetul. Cu toate regretele lui sincere şi duioase, August nu l'a iertat până la moarte şi nu l'a iertat nici urmaşul său Tiberius. Zadarnice au fost toate rugăminţile şi linguşirile poetului.

Intre timp anii s'au scurs mereu şi viaţa şubredă şi delicată a lui Ovidiu s'a stins zi cu zi. Cât tânjea el după plăcerile Romei, după fiinţele iubite şi mai ales după soarele cel cald şi dătător de viaţă al Italiei. Ah, de l'ar fi putut avea numai pentru câteva clipe pe cerul cel rece şi neguros al oraşului său de exil!

O singură mângâiere îi mai rămăsese: Muza lui cea blândă şi duioasă, care nu l'a părăsit niciodată.

Că vieţuesc azi încă şi'nfrunt încercări grele
Că ziua cea'ncărcată de chin nu mă desgustă,
De-acestea, ţie, muză-ţi mulţumesc căci mie
Şi mângâeri şi leacuri la griji mi-ai dat într'una!

Numai această muză i-a rămas fidelă până la moarte. Când în anul 17 s'a stins, părăsit de toţi, în exilul său, singură muza lui a stat lângă el şi i-a închis ochii tânjitori după cer albastru şi soare cald.

Sărmanul Ovidiu! El care cântase, în versuri aşa de înduioşătoare, moartea prietenului său Tibul, îşi închipuise oare ce moarte va avea el însuşi?

Tibul murise având în juru-i o mamă, o soră duioasă şi două iubite credincioase: pe Nemesis şi pe Delia. Murise liniştit în mijlocul alor săi... pe când cel care-i cântase moartea, s'a stins departe, într'un oraş barbar, neplâns şi nemângâiat de nimeni..

I. M. MARINESCU

Almanahul Graficei Române pe 1929

Revista craioveană „Grafica Română" de sub conducerea înţeleaptă a d-lui Virgil Molin, dă la lumină al şaselea almanah, prezentând astfel cititorilor şi profesioniştilor în genere a şasea concretizare a sforţărilor făcute pentru progresul tuturor artelor grafice.

Intocmit după cele mai moderne norme ale artei tipografice, Almanahul pe 1929 al „Graficei Române" interesează mai întâi pe profesionistul grafic, pe bibliofil şi pe cărturarul în genere.

Profesioniştii găsesc în acest almanah numeroase articole de orientare practică sau documentară, printre care cităm: *Iuliu Moisil* cu studiul „Alfabete vechi româneşti"; Prof. *C. D. Fortunescu:* „Chestiuni de ortografie pentru tipografi"; *D. Tomescu:* „Textul şi tehnica unei cărţi"; *Virgil Molin:* „Tiparul şi Reclama" şi „Posibilitatea unei normalizări în industria tiparului"; *Em. Tătărescu:* „Insemnări asupra evoluţiei tipografiei în Spania"; *Dimitrie C. Ionescu:* „Un mic istoric asupra tipografiilor din România"; Ing. *H. Steinberg:* „Rotativele în serii", etc., apoi o altă serie de studii şi articole strict profesionale, datorite d-lor: G. N. Dulca, V. Molin, I. Krainich şi T. R. Dumitrescu.

Bibliofilii şi cărturarii vor citi în acest almanah un articol al d-lui *N. Iorga:* „Războiul din 1877—78 în ilustraţii", cu numeroase reproduceri, interesante în primul rând ca document istoric; apoi un studiu al d-lui *I. Bianu*, preşedintele Academiei, despre „Un versuitor sătesc necunoscut: „Teodor Mile Dascăl", din aceiaş familie poetică cu Anton Pann; un studio al d-lui *Sextil Puşcariu* despre cuvinte de origine păstorească ; altul al d-lui *Scarlat Callimachi* despre „Tipăriturile vechi româneşti", şi altele subscrise de d-nii Paul I. Papadopol, *Cezar Petrescu* („Cărţile copiilor"), Ion Dongorozi, Gr. Trancu-Iaşi, etc.

Almanahul de anul acesta al Graficei Române a găsit şi un cântăreţ în versuri al nobilei meserii dătătoare de lumină. D-l *Ştefan Bălceşti* publică un „Cântec din tipografie", compoziţie de circumstanţă, dar care reuşeşte a caracteriza anumite puncte din atmosfera tipograficească, fără însă a interesa din punct mai înalt omenesc. Am fi dorit în cazul acesta o poezioară lirică a unui lucrător care să poată exterioriza toată simţirea lui în legătură cu meseria pe care o practică. Poezia d-lui Bălceşti e mai mult o „odă" şi nu un „cântec din tipografie". Ca odă, este acceptabilă, aducând strofe frumoase:

Din plumbul greu al literelor moarte
Voi rânduiţi cu trudă pagini vii —
Şi mâna voastră neagră, toamna 'mparte
Mănunchiuri de lumină la copii.

sau:

Din stupii mari şi negri cu albine
De litere cursive şi aldine —
Ca dintr'un fagur nesecat de bun,
Voi scoateţi mierea graiului străbun.

In articolul „Cărţile Copiilor", d. *Cezar Petrescu* arată editurilor adevăratul drum şi isvor pentru căpătarea lor: „Avem, spune d-sa, un nesăcătuit izvor de basme naţionale, care au fost explorate până acum numai de folklorişti, dar care aşteaptă încă editorul cel rar, să le dea haina grafică pe care o merită. Avem tălmăcitori buni, oricând gata să dea o formă sprinten românească, basmelor lui Andersen, Perrault, Grimm sau Tolstoi, şi desenatori, cari inspiraţi din stilizarea bizantină, să creeze o şcoală a gravurei româneşti, pe baza basmului românesc şi iconografiei româneşti".

Cu această contribuţie de valoare, Almanahul Graficei Române constitue şi un îndreptar pentru cei cari caută o iniţiere în tainele artelor grafice dela noi şi aiurea, cât şi pentru cei mulţi cari luptă pentru promovarea lor.

GEORGE BAICULESCU

RECIDIVISTUL

Alfredo Vanini

Se 'ntâlniră pe scara Ministerului. El se urca, ea scobora. El se trase cu gentileţe la o parte, ea trecu îmbrăcată în doliu mare, cu ochii în jos, lăsând în aer un parfum discret.

„Unde am cunoscut pe această doamnă?" se gândi Filip, privind-o cum scobora urmată din treaptă în treaptă de vălul negru. „Chiar şi parfumul îmi este cunoscut. Salcâm. Parfumul sărmanei Eugenia".

Şi gândindu-se la nevasta sa, dusă de câţiva ani pe lumea cealaltă, baronul scobori încet, încet scara, îndărătul vălului şerpuitor. Eşiră pe poartă şi se 'ndreptară pe strada Cernaia; ea înainte, el în urmă la o depărtare respectabilă.

„Unde am cunoscut-o?"

De două sau de trei ori îi trecu înainte oprindu-se apoi ca s'o privească în faţă; dar ea continua să meargă serioasă şi cu ochii în jos, — doi ochi negri care contrastau cu părul destul de blond.

Insfârşit în strada Viminale, Filip îşi luă curaj şi mărind pasul, cu oarecare palpitaţie se aşeză alături de trista creatură.

— Dacă doamna îmi permite...

Ea se opri surâzând şi îşi ridică ochii plini de candoare:

— Domnul baron e prea bun!

Filip rămase cu gura căscată. Marianina!... Fosta cameristă a nevestei sale.

— Marianina!... Cum se poate d-voastră... tu... d-ta...

— Să mergem, — şi mai surâse odată privindu-l. Nu simţiţi că e frig?

Era într'adevăr frig, dar baronul nu-l simţea. Se aşezase alături de Marianina, prevenitor, respectuos, simţind în sânge o înfierbântare ca pe timpuri, — poate pentrucă parfumul acela îi amintea atât de mult pe sărmana Eugenia. Şi mergând nu ştia ce să spue, intimidat de apropierea acelei doamne frumoase şi severe. Se putea oare să fie fetiţa vioaie care cu opt sau nouă ani în urmă se învârtea cu şorţul alb prin saloanele vastului apartament din strada Condotti? Era posibil să fie acea care scuturase mobilele, îmbrăcase pe sărmana Eugenia şi îi cususe de atâtea ori nasturii?

— Am citit în ziare moartea baronesei — spuse Marianina. — Cât de rău mi-a părut! Am plâns două zile şi o noapte.

Văduvul scoase un suspin:

— Avea patruzeci şi doi de ani... Pace sufletului ei. Acum trăesc singur într'un mic cartier din Piaţa Capranica. Au trecut timpurile frumoase, scumpă Mar... scumpă doamnă Mariana.

Cealaltă surâse:

— Spuneţi-mi Marianina, ca „atunci"! Şi ridică ochii spre faţa baronului. — Şi pentru mine au trecut vremurile frumoase. De când a murit sărmanul Domenico.

— Aş putea şti cine e acest domn Domenico? — întrebă Filip cu oarecare discreţie.

— Bărbatul meu. Ne-am cununat îndată ce m'am întors la Avellino. Era funcţionar. Ne-am iubit. Apoi...

Văduva scoase din geantă o batistă — şi aceasta parfumată — şi îşi uscă genele. Şi printre lacrimi baronul putu afla că Domenico murise dintr'o dată şi că de şase luni Marianina bătea coridoarele Ministerului pentru ca să găsească un post de copistă.

— Dar pentru ce n'aţi apelat la mine imediat? — exclamă Filip. — Pentru Dumnezeu! Cu ministrul ne tutuim!

— Mi-era ruşine — murmură Mariana cu batista la buze. — Veţi înţelege: după chestia aceia cu şampania...

— Care chestie? — întrebă baronul oprindu-se puţin în loc şi răscolindu-şi memoria.

— Nu vă amintiţi pentru ce am fost licenţiată?

Filip începu să râdă:

— A, da, şampania. Imi amintesc, îmi amintesc. Dar aceia e o afacere care priveşte pe baroneasă. Ea te-a dat afară. Şampania. Desigur. Ce scenă, ce scenă!...

Invinsă de ilaritatea baronului, Mariana râse şi ea. Şi au râs amândoi, din toată inima, în timp ce vântul sufla puternic.

— A fost la prânzul dat în onoarea senatorului aceluia brazilian... Pietro... don Pedro Alca... Nu-mi amintesc numele. Dar ce v'a mai venit atunci capriciile acelea?

— N'au fost capricii. A fost Paolo bucătarul. Şi Toto valetul. A venit în bucătărie cu două sticle pe care le ascunsese în coada fracului. „Ei copii! Veniţi aici!"

— Avea şampanie de prima calitate. Mergea uşor, gâdila omuşorul şi dădea căldură. Toto îmi turnă două, trei pahare. Nu ştiu ce se întâmplă. Imi părea că zbor. Aş fi îmbrăţişat pe toţi.

— Ei!

— Şi Paolo şi Toto erau veseli. Toto luă două capace de tablă. Zunn, zunn!... Paolo începu charlestonul. Era ca la nuntă. Picioarele ajungeau până'n tavan. In toiul chefului căzu baroana. Mă anunţă că mă licenţiază.

Şi Mariana luă un aer de pocăinţă:

— Să fim drepţi. Nu ar fi trebuit s'o facă... La urma urmelor suntem femei...

— Eh!

— ... şi înţeleg cine este fără greşeală să arunce prima piatră.

Baronul nu înţelese cât se potrivea greşeala cu şampania şi charlestonul. Răspunse printr'un gest la întâmplare, şi pentrucă în acel moment treceau prin faţa unei cafenele, invită politicos pe doamna să intre.

* * *

In aceiaşi seară Filip, din distracţie, se afla în strada Şerpilor, unde locuia Marianina.

Fosta sa cameristă veni să-i deschidă cu un surâs cordial, îi luă blana, şi îl întroduse într'un salonaş modest. Aici, în timp ce ea prepara cafeaua, Filip retrăi o oră din zilele sale cele mai fericite. Nu numai parfumul de salcâm, dar chiar şi părul blond şi mişcările Marianinei îi aminteau pe sărmana Eugenia. Cu o uşurinţă extraordinară ea asimilase gesturile, manierele, gusturile baronesei, care în timpul său trecea drept una din cele mai elegante doamne din Roma. Şi când Marianina se prezentă să-i servească cafeaua într'un robe de chambre de culoare fraise, Filip crezu că visează.

— Il recunoaşteţi? — murmură ea depunând ceaşca fumegândă. — E tocmai robe de chambrul baronesei. Unul din multele cadouri dela sărmana doamnă.

A fost o serată de amintiri dulci. Şi amintirile săreau din cuvinte şi din fapte, încât baronul discutând, observă un inel pe care Mariana îl avea pe degetul cel mic, un inel întocmai cu acela pe care el îl cumpărase sărmanei Eugenia, când fuseseră împreună la Paris. Şi aplecându-se ca să ridice şerveţelul căzut baronului, descoperi pe guleraşul cămăşei Marianei un mic E brodat, semn că şi cămaşa aparţinuse sărmanei Eugenia.

Baroneasa a fost subiectul serei, pentrucă cei doi supravieţuitori discutară despre ea cu panegirice voalate de o melancolie aproape senzuală. Şi Filip se găsea bine, aproape ca în casa lui, în acel salonaş călduţ, cu ţigara în gură şi cu ceaşca dinainte, alături de acea femeie elegantă care purta cămăşile Eugeniei şi care făcea să retrăiască în ele orele dispărute pentru totdeauna.

Reveni în starda Şerpilor a doua zi şi în alte zile. Şi în fiecare dată, câteva ore, văduvul şi văduva mişcară pe tabla amintirilor, în sus şi în jos, înainte şi înapoi, pe sărmanul Domenico şi pe sărmana Eugenia.

Dar într'o seară, poate de oboseală, poate din somnolenţă, Marianina încrucişă braţele pe masă, aplecă capul şi zbură în lumea viselor.

Baronul se găsi cam încurcat. Trebuia s'o trezească, sau să-şi ia pălăria şi blana şi să plece încet? Şi gândindu-se o privea. Respiraţia lentă îi ridica sânii şi braţele pline. Pe ceafă câţiva fulgi, între brun şi blond, invitau la sărutări. Aşa dormea uneori baroneasa, după masă când erau singuri. Şi distrat, punându-şi buzele pe gâtul Marianinei, Filip murmură:

— Eugenia!... Sărmana mea Eugenia!...

Marianina se mişcă, ridică capul, îl privi confuză, neştiind ce să spue.

Şi neştiind ce să facă, îi restitui sărutarea.

* * *

Cu acel sărut baronul luă foc într'adevăr.

Şi începu foarte serios să nu mai distingă pe Mariana de Eugenia, şi pe Eugenia de Mariana, până când cele două femei se contopiră într'un singur suflet, şi chiar într'un singur corp.

Şi deveni mai îndrăzneţ; dar la toate apropierile Mariana opunea un surâs pudic. Nu; nu; drept cine o lua?

Iar odată îi spuse fără înconjur:

— Dacă mă vreţi, luaţi-mă în căsătorie.

Filip rămase încurcat. Intors acasă, privi tabloul cel mare în ulei al Eugeniei. Astfel în penumbră, poate printr'un joc de lumină, îi păru că Eugenia râdea: „Imbecil!"

Se culcă gânditor, se înfăşură, bău apă de două ori; dar dintr'o dată aruncă plapuma, se ridică. Ii venise o idee.

O idee în adevăr genială, îl făcu să acţioneze trei zile mai târziu, când era sfântul Filip, onomastica lui.

Pentruca să celebreze pe sfânt deciseseră să ia masa împreună, în intimitate: un tête-à-tête de flori, de drăgălăşenii, de amintiri. Mariana prepară ea singură, şi la amiazi baronul sosind, găsi gata o masă care era o splendoare. Fără să spue nimic, cu un gest solemn, puse pe masă printre flori, două sticle de şampanie, marca cea mai fină.

Prânzul fu vesel, de o veselie dulce. Către sfârşit baronul se sculă, luă una din cele două sticle, desfăcu sârma, apăsă de jur împrejur cu degetul, dopul. Tăcea; dar era emoţionat. Şi Mariana tăcea, urmărind cu ochii puţin cam sticloşi operaţia delicată.

Dopul sări. Pippo (un diminutiv al baronului) umplu în grabă cupele. Şi Marianina simţi înţepându-i buzele acea şampanie pe care nu o mai băuse şi care îi amintea aventura celor mai frumoşi ani ai ei.

— Ah! cât e de bună!... Cum lunecă în jos... în jos.

A doua cupă voi să o deguste prin înghiţituri mici. Apoi începu să divagheze.

— Incă o cupă! — propuse baronul.

Marianina protestă:

— Nu, nu! mi se urcă la cap!...

Dar baronul care se aşezase alături de ea pentru ca să-i umple mai bine cupa, bâlbâi galant:

— Cu atât mai bine. Aşa dela cap se va coborî la inimă, la această inimă mică — şi i-o atinse — şi ca piatra

Marianina tacu o figură pocăită. Apoi bău, râse şi deodată îi aruncă braţele împrejurul gâtului, isbucnind în plâns:

— Pentru ce nu mă luaţi în căsătorie?

Pippo căută un răspuns evaziv, şi primul care îi veni pe buze:

— Dar sărmana Eugenia?...

Marianina nu răspunse. Işi retrase încet mâinile de la gât, şi încet îi privi capul lucios şi chel. Apoi se ridică şi clătinându-se puţin se duse la fereastră.

— E ameţită — se gândi baronul, care rămăsese pe scaun. — Acum îmi cade în braţe.

De fapt se întoarse spre el, dar nu pentru ca să-i cadă în braţe. Il privi, şi încă odată ochii ei se fixară pe craniul lui lucios şi chel.

— Dar credeai chiar tu — spuse însfârşit — să faci excepţie dela regulă?

— Ce regulă? — întrebă Pippo uimit.

— Aceia... în trei.

— Care trei?

— Prostule! Nu înţelegi?... Tu, ea, şi... celălalt.

— Ei? întrerupse Filip indignat.

— Da! Te înşela!

— Minţi! E şampania care...

— Te înşela. Şi deaceea profita de primul pretext ca să se scape de mine.

Pippo vroi să se ridice şi să ia o poză dispreţuitoare. Dar picioarele îi cam părăsiseră şi se aşeză din nou.

— Cu cine? — bâlbâi.

— Şi ce te importă cu cine?...

— Eşti beată!

— Eu?... beată?...

— Da! E fals!... e fals!...

— Fals?... e fals?...

Şi redevenind camerista răutăcioasă de pe timpuri, cu tot robe de chambrul, cămaşa şi inelul baronesei, Marianina cu mâinile pe şolduri, îndoindu-se şi îndreptându-se, începu să povestească întâmplări crude în contra fostei stăpâne, să precizeze fapte, să acumuleze circumstanţe şi particularităţi, strivind pe Pippo sub povara surpinderii şi a ridicolului.

Când îl văzu învins, distrus, anihilat avu milă.

— Totuşi — adăogă — te iubea şi pe tine. Nu ţi-ai dat seama niciodată?

Pippo se straduia să-şi adune ideile. Totuş printre acuzările Marianinei adevărul strălucea crud. Se ridică cu greutate, şi turnându-şi o altă cupă o goli dintr'odată. Apoi se apropie de Marianina cu aşa furie încât aceasta avu frică.

— Mai întâiu de toate, — scrâşni — fă-mi plăcerea: scoate-ţi acest robe de chambru.

— Robe de chambrul?...

— Da, este dela ea, dela Eugenia. Nu vreau să-l mai văd.

— Dar sub robe de chambre....

— Ai cămaşa ei. O ştiu. Arunc'o şi pe aceia.

— Dar...

— Şi inelul. Şi să-mi faci plăcerea să schimbi parfumul. Şi să nu te mai oxigenezi. Brună, te vreau brună! Astfel vei fi răzbunarea mea.

— Răzbunarea ta?

— Te iau în căsătorie. Ea m'a înşelat mai întâiu, eu o înşel după. Calc amintirea ei în picioare.

Marianina nu răspunse. Vedea printre aburii şampaniei, într'un cerc luminos care se deschidea încet, întocmai ca la cinematograf, apărând departe, departe doi soţi în genunchi înaintea unui altar. Baroneasă ea?... Ah, sărmana Eugenia: fiecare cu norocul lui!

— Sper totuşi — adăogă baronul încruntat — că tu n'ai să mă înşeli.

Marianina începu să râdă:

— Să te înşel, eu?...

— Da, ca şi cealaltă. Pentru ce râzi?

— Nu-i nimic... şampania.

Şi văzând că Pippo se întuneca, se aşeză uşoară pe genunchii lui:

— Prostuţule! Crezi că toate femeile sunt ca sărmana Eugenia? Ea te-a înşelat şi a tăcut. Eu nu. Am conştiinţă.

Şi aruncându-i braţele împrejurul gâtului:

— Dacă s'ar întâmpla... ţi-aş spune-o!

(Trad. WLADIMIR PETROVICI)

CARŢI DE CALATORII

Din editura „CARTEA ROMANEASCA"

Bulevardul Academiei Nr. 3, Bucureşti I.

Gane C. Intâmplarea cea mare	Lei 100
Gheorghiu I. A. Căp. Privelişti din Bucovina pitorească. Prefaţă de **Prof. I. Simionescu.**	Lei 60

PREM. DE „CARTEA ROMÂNEASCĂ"

Haret Mihai. Castelul Peleş.	Lei 60
Golescu Dinicu. Insemnare a călătoriei mele	Lei 40
Negru M. Cutreerând Europa.	Lei 60
Dumbrava Bucura. Cartea munţilor	Lei 30
Rosetti R. D. Note de călătorie Ed. II.	Iei 20
Sadoveanu M. Olanda.	Lei 75
Sadoveanu M. 44 zile în Bulgaria	Lei 60
Simionescu I. Oraşe din România	Lei 90
Simionescu I. Dobrogea. O ţară din poveşti.	Lei 75
Simionescu I. Spre polul sud.	Lei 5
Simionescu I. Către Everest.	Lei 5
Simionescu I. Coasta de azur.	Lei 5
Simionescu I. Austria.	Lei 5

Pe lângă aceste opere, în Biblioteca **„Cunoştinţe folositoare", Seria C.** (Din lumea largă), s'au dat la lumină numeroase cărticele ce cuprind descrierea ţării şi vieaţa Românilor de prin toate ţinuturile.

Scrise de specialişti, sau de buni cunoscători ai ţinuturilor descrise, aceste broşuri nu sunt numai lucrări de popularizare, ci chiar de documentare.

Foarte interesantă este seria lucrărilor privitoare la vieaţa Românilor de peste hotare: **„Transilvania"** de **V. Harea; „Românii din Bulgaria"** de **Em. Bucuţa; „Românii din Ungaria"** de **C. Georgescu; „Românii din Torentalul Jugoslaviei"** de **Pr. Bizeria; „Românii din Macedonia"** de **Tache Papahagi,** etc.

Fiecare din aceste importante lucrări cuprinde un material inedit şi costă 5 lei.

A se consulta Catalogul Bibliotecei **„Cunoştinţe folositoare"** cea mai bogată colecţiune de ştiinţă popularizată şi de cunoştinţe trebuincioase tuturor.

Cărţile notate mai sus se află de vânzare la toate librăriile din ţară. Pot fi cerute şi deadreptul dela „Cartea Românească", **B-dul Academiei No. 3, Bucureşti I, trimiţând costul prin mandat poştal.**

S'a deschis vechea

Boiangerie şi Curăţătorie Chimică

B. AFTALION

CALEA MOŞILOR No. 160 (colţ cu Bulevardul Carol) Tel. 372/59

SUCURSALE: Şerban-Vodă, 11 — Ştirbei-Vodă, 55 — Dudeşti, 29

Se vopseşte *fire şi stofe de lână, bumbac, mătase naturală şi vegetală, toalete şi costume toate culorile şi din culori închise în culori deschise. Paiuri, fetruri etc.*

Se curăţă *chimic cu desinfectare şi desodorizare: haine, rochii, perdele, pluşuri, covoare, etc. etc. etc.*

Se calcă *hainele cu maşinile americane speciale pentru păstrarea fasonulu*

Orice lucrare se execută în 3 ZILE, Casă fondată în 1891

NAŞUL

— SCHIŢĂ —

Coana Zoiţa striga ca eşită din minţi:

„Ba să mă laşi în pace! Nici nu vreau să aud de aşa ceva. Trebue să-mi ţiu rangul, nu cum ai vrea d-ta. Şi eu şi fetele suntem goale goluţe. Nevasta şi fiicele boierului Costache să se ducă la nuntă cu rochiile demodate de anul trecut! Frumos! Ai? Taci?"

Conul Costache deprins ca o stâncă să suporte valurile năpraznice ale guriţei soţiei sale, tăcea şi zâmbia şiret sub mustaţa-i albă şi stufoasă.. Când îşi luase angajamentul să fie nun mare la căsătoria d-rei Lili — fiica Marghioliţei Păunescu, vecina şi vechea sa prietenă — cu tânărul subprefect Ionescu, pe care naşul nu-l cunoştea nici măcar din vedere, ştia el la ce să se aştepte.

Bătrânul boier Costache era nababul oraşului. După o muncă de o viaţă şi ajutat de noroc, strânsese avere mare. In urma stăruinţelor soţiei sale îşi lăsase gospodăria de la ţară şi îşi zidise de curând curţi mari în centrul oraşelului, unde-şi creştea cele şase fete toate frumuşele şi de măritat. Moşia o arendase şi acum ducea o viaţă liniştită şi fără de griji. Darnic în afară, făcând cununii şi botezuri ori de câte ori era rugat, era însă foarte sgârcit cu nevasta şi cu fetele. Când venea vremea să le facă rochii noui, ţipete, lacrimi, sfezi nesfârşite pe care le auzeau şi vecinii, abia de-l înduplecau. Norocul familiei era însă slăbiciunea bătrânului de a se face naşul târgului întreg. De astfel de prilejuri se folosea coana Zoiţa pentru a-l pune la cheltuială pe conul Costache şi, cum acesta ştia sistemul, după ce lăsă răbdător să treacă furtuna de vorbe cu care-l improşcase nevasta, i se adresă calm:

„Ei, acum ai mântuit? Lasă-mă şi pe mine să vorbesc. Ţi-am spus eu că nu vreau să vă fac rochii la toate? De ce dar mă iei aşa cu gura, de se strânge lumea la poartă?"

Coana Zoiţa se linişti ca prin farmec:

— Se poate să ieşim în lume ca nişte paparude? Să pleci diseară la Iaşi şi să ne cumperi tot ce ne trebue: rochii, pantofi, ciorapi, pălării. Mie, mai cu seamă, ţin să-mi cumperi pălăria ceia cu pene de struţ pe care am văzut-o în vitrină la „Lizeta".

— Dacă o mai fi, îndrăzni conul Costache care se gândia cu grije la curioasa pălărie ce umplea jumătate din vitrină.

— Dacă n'o mai fi, îţi face ea, Lizeta alta la fel

— Bine, bine; să-mi faceţi o listă de tot ce vă trebue, şi conul Costache trecu în iatacul său, să se pregătească de drum.

In aceeaşi seară, cu buzunarele căptuşite de bani, luă trenul care în câteva ceasuri îl duse la Iaşi.

A doua seară, la întoarcere, conul Costache ocupa aproape un întreg compartiment cu nesfârşit de multele-i pachete între care trona imensa cutie de pălării. Pe culuarele vagonului forfotea lumea care nu-şi mai găsea loc şi cei mai mulţi pândiau momentul când va sosi conductorul ca să-l silească pe ciudatul călător să libereze locurile stăpânite fără niciun drept. Acesta apăru şi glasuri de revoltă izbucniră din piepturile înghesuite. Dar conductorul nu putu face nimic, căci conul Costache, om încercat, ii arătase biletele locurilor pe care le ocupau el şi bagajele sale şi nemulţumiţii nu avură altceva de făcut decât să se resemneze.

Liniştit, conul Costache scoase lista din buzunar şi o citi din nou mulţumit că nu uitase nimic. Apoi, acoperind lumina vagonului, se ghemui într'un colţ şi aţipi.

La una din staţii o nouă năvală de călători. Un tânăr subţire, înalt şi brun îi pretindea conductorului să-i facă loc şi, cotrobăind prin compartimente, ajunse şi la acela în care conu Costache se odihnea, frânt de alergătură. Explicaţiile conductorului nu-l mulţumiră pe tânărul care, la priveliştea atâtor pachete ce se lăfăiau pe catifeaua canapelelor, începu să le mute punându-le claie peste grămadă deasupra valizelor celorlalţi călători. Conu Costache se trezi şi văzând cum mătăsurile care l-au costat atâţia bani şi atâta osteneală sânt zvârlite ca nişte zarzavaturi, îl apucă pe îndrăzneţul călător cu o mână de piept şi fără să-i spuie un cuvânt îl mângâie cu cealaltă, făcându-l să simtă greutatea unei palme deprinse cu munca de la ţară.

In faţa celorlalţi călători impunătorul boier câştigă un nou prestigiu şi începu să facă haz împreună cu ei pe socoteala celui ce fugise fără să cârtească, din mâinile sale.

Sosi Duminica nunţii. Toată familia lui conu Costache strălucia. Cele şase fete, una după alta ca ulceluţele, erau îmbrăcate nou din cap până 'n picioare. Lumânări de botez, nu altceva. Coana Zoiţa, la rândul d-sale purta trufaşe pălăria Lizetei. Toate celelalte cucoane erau verzi la faţă de necaz, căci nici una nu avea pălăria măcar pe jumătate de mare ca a naşei. D'apoi conul Costache! Vesel şi bine dispus de umplea casa cu glumele lui.

Salonul se umpluse de lume, dar mirele întârzia. Se discuta evenimentul de senzaţie. Era vorba de accidentul pe care îl suferise tânărul subprefect cu vreo câteva zile în urmă. Pe când îşi făcea obişnuita inspecţie prin comunele din plasă, caii de la docarul în care se afla se speriase şi luând vânt l-au răsturnat. Subprefectul se alesese cu leziuni la ambii obraji, cari erau şi acum umflaţi şi vineţi.

— Ah! bietul băiat! — exclamau cucoanele, — cât p'aci să fie strivit... In sfârşit mirele aşteptat apăru. Intr'adevăr obrajii îi erau umflaţi, şi sub desimea pudrei se mai vedeau oarecari urme de vânătăi.

Cum îl văzu conu Costache îşi aduse aminte de figura obraznicului din tren, pe care îl chelfănise. Finul îi fu prezentat şi începu a-i povesti naşului păţania cu docarul. Conul Costache pricepu totul, dar nu suflă o vorbă.

Numai către sfârşitul mesei, când şampania mai deslează limbile înainte de a le lega definitiv, naşul mare ridicând cupa în sănătatea finilor, le zise zâmbind, cu înţeles:

„Vă sunt naş de două ori: odată cu voie şi odată fără voie. Vă doresc la amândoi, din tot sufletul, sănătate, noroc şi viaţă lungă. Iar pentru ca finul să mai uite de durerea ce i-a pricinuit-o răsturnarea docarului, vă ofer o călătorie în străinătate. Acesta este cadoul meu de nuntă".

Şi conul Costache, umplându-şi cupa ochi cu galbeni, se sculă din locul lui ducându-se la miri, pe cari îi sărută pe amândoi obrajii, şi răsturnând aurul dinaintea lor.

Astfel doamna Ionescu şi domnul Ionescu, subprefectul plăşii, şi-au petrecut luna de miere la Paris, iar lumea din oraşel vorbeşte şi astăzi, deşi au trecut mulţi ani, despre dărnicia boierului Costache, fără să înţeleagă de ce le-a fost de două ori naş.

EUGEN PETIT

SANDRO BOTICELLI

In dugheana lui Messer Boticelli, pe Ponte Vecchio, se perindă şi azi artiştii, ca în toate zilele. Se uită la minunăţiile în aur şi argint, împodobite cu pietre scumpe, obiecte mici şi mari, foarte căutate de Florentinii bogaţi, iubitori de obiecte, graţioase, cizelate în metale scumpe şi create anume pentru desfăşurarea esteţilor.

Micul Sandro se uita la vizitatori cu veneraţie profundă. Tatăl său, Mariano Filipepi, văzând că odrasla lui nu voia să se facă pantofar, îl adusese aci la meşterul Boticelli, ca să înveţe un meşteşug mai ales. Copilul însă privea cu dispreţ aceste giuvaeruri strălucitoare, candelabre şi solniţe, glastre şi amfore, la toate lucrurile de paradă, ce sclipeau pe mese şi în fereastră.—Dorinţa lui era să devină artist, ca cei de acolo. — Când nu-l vedea patronul, el desena, pe tot ce găsea chipuri, scene din atelier, cu un cărbune. Firea lui era înclinată spre artă, dar nu spre aceia de a ciocăni toată ziua metalele. Această îndeletnicire era un chin pentru el. Sandro vroia să împodobească şi el biserici şi castele cu scene minunate întrezărite în vis. Să fie şi el printre maeştrii cei mândri ce discutau acum cu stăpânul său. Ei intrau în casa Medicis unde veneau savanţii şi poeţii. Urechea lui primea poveştile artiştilor cum primesc copiii basme uimitoare. Dorea, cum se doreşte la vârsta de 12 ani, să fie şi el celebru. Imaginaţia lui zărea cavalcade strălucite, palate măreţe ce-şi deschideau porţile spre a-l primi, îngeri cântând osanale, aspecte de dincolo de adevăr prin frumuseţea lor, zămislite de dorul lui fără astâmpăr. Nu-l mai răbda inima printre copilandrii ăştia fără vlagă, cari se mândreau, când reuşeau să facă un inel sau un ac. Nu era de el aci. Seara o lua razna acasă.

Messer Filipepi dregea nişte pantofi, când fiul său intră ca o furtună.

— Mai domol, fiule! Nu fi aşa de neastâmpărat. Ce Dumnezeu!

— Ah, tată, nu înţelegi ce înseamnă să lucrezi toată ziua ce nu-ţi place. Să munceşti într'un fel, când gândul ţi-e aiurea.

— Dar bine, băete, te-am dus la un artist, cum ai vrut.

— Un giuvaergiu — artist? Glumeşti tată. Arta e altceva.

— Dar ce vrei, copile?

— Du-mă la un pictor, vreau să zugrăvesc şi eu, ca Giotto şi Masacio!

Astfel, Sandro fu adus de către părintele său la renumitul Fra Fileppo-Lippi. Copilul era fericit. Lucra îndemnat de dorinţa de-a ajunge celebru. Făcea progrese uimitoare. Pictorul Lippi era încântat de tânărul său elev, care nu se juca, nu hoinărea şi stătea toată ziua în atelier, desenând, când prepararea vopselelor îi dădea răgaz. Primele încercări uimiră pe Fra Filippo. Om bun şi vesel, prinse o dragoste profundă pentru Sandro. Camarazii care îl invidiau, îl botezară Boticelli după numele giuvaergiului, fostul lui stăpân. Această poreclă nu-l împiedică să fie introdus de către maestrul său, în casa lui Pietro Medicis, marele bancher, care moştenise dela tatăl său Cozimo o avere însemnată şi un rol precumpănitor între înalţii demnitari florentini. In casa aceasta ilustră unde se întrunea elita oraşului, micul Sandro se simţea pe deplin fericit în societatea fiilor lui Pietro, Lorenzo şi Giuliano, tineri de o inteligenţă şi o cultură aleasă, de care îl uni o strânsă prietenie.

In scurt timp, fiul pantofarului ajunse răsfăţatul casei Medicis. Temperamentul său se schimbase sub ocrotirea lui Fra Filippo. Din trist şi visător deveni iubitor de petreceri, vioi şi sociabil. Lucra totuşi cu râvnă alături de maestrul său, creând şi singur opere, studia în acelaşi timp şi citea mai ales mult ca să fie la înălţimea situaţiei sale alături de tinerii Medicis. Una din lucrările lui stârni multă admiraţie. Reprezenta o femee cu chip impunător, tronând pe un jilţ şi ţinând în mâni cu un gest autoritar, un ciomag. Sandro o numi „Puterea". In această cuceritoare figură el reprezenta tenacitatea ideală ce duce la ţintă, voinţa nestrămutată ce învinge orice obstacol.

Picturile lui începeau să fie căutate şi astfel zugrăvi pentru capela Bardi, în biserica San Spirito, o madonă; pentru familia Vespucci un sfânt Augustin în biserica Ognisanti, iar pentru mânăstirea San Marco o încoronare a Sfintei Fecioare, cu câţiva îngeri cari ţineau coroana, şi cu alţi câţiva cari ţineau o carte răsfoită de copilul Isus. Figurile lor radioase sau gânditoare erau prinse din lumea ce-l înconjura pe artist. Ochiul său reda trăsăturile, gesturile, mişcările, le aşternea cu măestrie pe pânză. Prietenii lui, Giulio şi Lorenzo, modelele lui de preferinţă, surâdeau în cavalcadele magilor, alături de bunicul lor Cozimo, şi adesea, ca îngeri sau eroi. Ei erau pentru pictor cea mai desăvârşită realizare a tinereţei, cu dubla aureolă a culturii şi bogăţiei. Ei îl inspirau şi-l încălzeau. Iubirea şi admiraţia lui exaltau calităţile lor trupeşti cu un penel devotat. Ocrotit de acest iubitor al frumosului, în atmosfera prielnică sufletului său cinstit şi idealist, arta lui se avânta în sfere de înaltă puritate, slăvind prin opere de sensibilitate şi nobleţă desăvârşite pe binefăcătorii lui.

Ferit de nevoile vieţii, într'un cadru strălucit, Sandro îşi desăvârşi darul de a zugrăvi imaginile ce-l împrejmuiau, silindu-se să prindă cât mai mult taina vieţii în mişcări şi expresii.

Zile pline de soare, de veselie şi bună-voie, între oameni tineri, iubitori de artă şi cultură, treceau lin, într'un mediu de umanişti şi de artişti în care clipele de desfătare erau închinate cugetării şi poeziei: Parcă un vis dulce de copil, împlinit de o zînă îngăduitoare.

II

Era în ziua de 26 Aprilie 1478. Domul strălucea în lumina făcliilor. Tot ce avea Florenţa mai ales, lua parte la slujba pentru odihna sufletului lui Pietro Medicis. O boală nemiloasă îl secerase de curând. Fiii săi, Lorenzo şi Giuliano, în doliu mare ascultau adânc mişcaţi cuvintele preotului şi cântările corului. Lângă ei stătea Sandro Boticelli, admirând profilurile luminate de o candelă, ce se desprindeau din întunericul Catedralei, cu linii de medalii antice. Sufletul său se înălţa pe aripile credinţei şi umbra ce-l înconjura îl învălui misterioasă, ireală, desprinzându-l de cele lumeşti. Miresmele tămâiei îl îmbătau şi voci plângătoare se înălţau cântând „Miserere". Deodată atmosfera solemnă fu străbătută de zăngănit de arme şi de strigăte de „trădare". Sandro tresări din adânca-i contemplaţie. Ce se întâmplase? Ţipete, strigăte, vaete răsunau în întuneric. Un trup căzu lângă dânsul şi-l stropi cu sânge cald pe mână. Uşa sacristiei se închise brusc după nişte umbre. Tânărul pictor se sprijini de un stâlp. Ce se petrecea? Ce nebuni, pângăreau sanctuarul? Ce zăcea acolo întins pe lespezi? O lumină îl deşteptă din aiureală. O umbră se strecură alături de el şi se plecă luminând mozaicul.

— Mort, murmură o voce înăbuşită de emoţie.

— Cine?, — întrebă Sandro desmeticit.

— Giuliano Medicis, — murmură vocea.

— Nu se poate, — exclamă artistul şi cu un vaet se aruncă asupra prietenului ucis.

Il strânse în braţe, îl mângâie. Nu vroia să creadă că mândrul său prieten, fala Florenţei, era răpus de o mână haină. Ce ştia Sandro de ambiţiile politice, de uneltirile doplomatice, de ura bancherilor Pazzi împotriva financiarilor Medicis? Ce ştia el de clevetirile Papei şi ale Episcopului Salviati? Pentru el, familia Medicis era singura lumină pe cerul morocănos al epocii sale. Arta, ştiinţa, literatura, filosofia s'au deşteptat cu Cozimo şi străluceau cu urmaşii săi. Cine nu era cu ei, era şi împotriva lui. Gemea de durere. Giuliano mort. Frumosul tânăr, pe care îl eternizase de atâtea ori pe pânzele sale, inert pentru vecie. Cel mai zglobiu dintre tinerii cetăţeni, eroul atâtor aventuri de dragoste, distrus. Prima oară privea moartea în faţă şi sub aspectul cel mai chinuitor pentru dânsul. Dacă şi Lorenzo pierise, atunci totul era sfârşit. Negura se întindea asupra artei. Uşa sacristiei se întredeschise. O fâşie de lumină intră în bezna Domului. Un tânăr svelt se îndreptă spre grup.

— Poliziano, spune-mi, trăeşte fratele meu?

— Lorenzo, — izbucni Sandro, — eşti viu?

Alergă înviorat spre prietenul său, îl strânse cu frenezie în braţe, îi sărută obrajii, mânile, hainele. Adânc mişcat, Lorenzo îngăimă:

— Linişteşte-te, Sandro. Să vedem de fratele meu. L-au rănit, ticăloşii!

Poliziano, bătrânul savant, care avusese prezenţa de spirit să împingă pe Lorenzo în sacristie, se ridică de lângă mort. Salvând pe nepot, el plătea lui Cozimo o veche datorie de recunoştinţă. Lampa ilumină cadavrul.

— Fiul meu iubit, fratele tău nu mai este.

O clipă, Lorenzo şovăi. Apoi cu ochii sticloşi de lacrimi, scrâşni ridicând pumnii spre adversari invizibili.

— Răzbunare!

Se furişară în întuneric, conduşi de Poliziano.

III

Liniştea fu iarăşi restabilită la Florenţa; duşmanii —pedepsiţi, Lorenzo — numit conducător necontrolat al cetăţii. Dar pe sufletul lui Sandro căzuse o brumă. Frumoasa lui cetate i se părea pângărită pe veci şi nu putea trece pe lângă palatul Signoriei fără să aibe vedenia spânzuraţilor, ce se legănau la înălţimea turnului. Tresărea lângă Santa Maria del Fiore şi-l vedea pe Giuliano prăvălit, cu ochii stinşi. Ceva îl gonea din oraşul natal, îl făcea preocupat, iritabil. Primea cu plăcere, când îl chemau în alte oraşe. Câtva timp, cel puţin, să rămână îndepărtat de locul tristelor întâmplări. La Roma, în Capela Sixtină,se reculese, îşi îndreptă iar gândul spre artă. Aşternu pe ziduri, viaţa lui Moise. Găsi un refugiu sufletesc în redarea bogatelor peripeţii din existenţa zbuciumată a profetului. „Găsirea pruncului de către Domniţa egipteană", „Intâlnirea fiicelor lui Ietro", „Plecarea lui Israel spre ţara făgăduinţei", populau în imagini bogate zidurile capelei. Măestria sa deştepta trecutul unui popor şi capela era plină de viaţă şi de mişcare. In orele de reculegere se preumbla printre ruinele cetăţii eterne, în forum romanum, acolo unde Donatello şi Brunelleschi găsiră arta adormită ca o fecioară din basm, şi o deşteptară prin îmbrăţişarea lor înflăcărată. Orizonturi noui i se deschideau şi lui, printre divinele rămăşiţe, testament abia descifrat de câteva suflete geniale. Printre templele dărâmate, printre palatele ştirbite de barbari, Boticelli îşi regăsea avântul de odinioară. Sursa divină izbucni în inspiraţii bogate. Zbură înapoi spre Florenţa să-i aducă lui Lorenzo mierea aleasă din florile trecutului, să-l bucure prin destăinuirea uimitoarelor descoperiri. Aducea prietenului două întruchipări ale zeiţei frumosului. Pe o pânză, divinitatea născută din spuma undelor, plutea spre ţărm într'o scoică, în osanalele vietăţilor marine, şi pământeşti, pe alta. Venera se preumbla voioasă în belşugul primăverii pe iarba fragedă presărată cu anemone şi viorele, între graţii şi nimfe, tineri şi fecioare ameţiţi de vraja anotimpului.

Când Lorenzo îşi revăzu prietenul, rămase surprins de paloarea feţei, de privirea împăienjenită, neliniştită ca o flacără pâlpăitoare. Unde era adolescentul vesel, drag inimii lui, plin de avânt, sclipitor şi glumeţ? Gânditor, Medicis stătea în faţa celor două Venere aduse în dar de artist. Erau aceste întruchipări ale zeiţei, într'adevăr corespunzătoare concepţiei antice. Erau formele acestea idealul armonios al unui Praxitele? Ceva morbid, ceva nespus de trist, în amândouă capodoperele, ceva tragic în faţa lungăreaţă, în atitudine, în expresie, totul neliniştea pe spectator. Veselia era factice. In penumbră stătea melancolia şi deplângea zădărnicia avântului.

Un desnădăjduit înălţa stângaci fiorii vieţii, se amăgea cu forme şi culori calde, care îi trădau minciuna. Medicis oftă! Boticelli se întorcea mai matur, mai inspirat din Roma, dar copilul zglobiu nu mai jubila ca în seninul „Magnificat".

Drama ce-l îmbătrânise şi pe Lorenzo, înainte de vreme, întrista inconştient inspiraţia pictorului. Intr'adevăr, Sandro nu revenea vindecat din Roma, sub masca bucuriei plângea oboseala. Un suflet zămislit pentru fericire, primise în plină desvoltare o crudă lovitură. Un Antheu s'ar fi ridicat mai vânjos, mai puternic. Boticelli nu era dintre aceşti fericiţi însdrăveniţi de luptă. Pentru el prima rănire lăsa urme adânci, sensibilitatea lui nu suporta aspra realitate. Ca o mimoză sensitivă suferea în adâncul firii, fără putinţa de vindecare.

Acum cerceta pe Dante. Căuta alinare în „Divina Comedie" pentru neastâmpărul gândurilor. Ilustra operă, dând formă extazului ritmic, în care ilustrul florentin îşi vărsa frământările şi revoltele.

(Continuare în pag. 6-a)

Din „Divanul vest-oriental" de Goethe

CARTEA SULEIKA

Cântecele mele

Zăvorite 'n cartea asta
Zac azi cântecele mele,
Ele care-odinioară
Sprintene sburau spre stele.
Peste toate trece timpul,
Insă nu şi peste ele.
Aibă parte de vecia
Dulce a iubirii mele.

Priveşte . . .

Priveşte tufele 'ncărcate,
Cu ramuri lungi şi grele;
In învelişuri verzi, ghimpoase
Stau fructele pe ele.

De mult atârnă 'n umbra deasă
Ascunse tuturor;
Pe ramurile ce s'apleacă
Se leagănă uşor.

Dar în adânc se coace rodu
Şi sâmburele creşte;
I-e dor de aer şi de soare
Şi 'n vânt se pârgueşte.

Pocneşte coajă după coajă
Şi sâmburii cad duşi de vânt.
Aşa şi cântecele mele
Iţi cad, iubito, la pământ.

Lună plină

Spune-mi, ce şopteşti stăpână?
Ce-ţi mişti buzele uşor?
Murmuri dulce în neştire,
Parcă fierbe mustul nou.
Cauţi buzele surori
Şi le'ntinzi pe ale tale?
„Vreau săruturi, lungi săruturi!".

Uite 'ntunerec... ramuri
Infloresc de strălucirea
Jocului de stele mici,
Şi'n tufişuri ard smaralde,
Mii şi mii de licurici:
Totuşi gândul ţi-e aiure.
„Vreau săruturi, lungi săruturi!".

Iar iubitul tău departe
Tremură şi el de dor,
Fericit în nenorocu-i
Ca să vă vorbiţi la lună
Voi v'aţi dat atunci cuvântul:
Uite-acuma este clipa.
„Vreau săruturi, lungi săruturi!".

Hatem către Suleika

Poţi să te ascunzi sub mii şi mii de forme,
Iubito, totuşi eu te recunosc,
Şi'n orişicâte văluri te-ai cuprinde,
Tu-mi eşti aproape şi te recunosc.

In mlădierea tinerei ciprese,
O, mlădioaso, eu te recunosc;
In mişcătoarea valurilor viaţă,
Desmierdătoareo, eu te recunosc.

Când se desprinde curcubeu de ape,
O, jucăuşo, eu te recunosc;
Când norul se preface'n zeci de chipuri,
Prefecătoareo 'n el te recunosc.

Pe pânza înflorită a câmpiei,
Mult înstelato, eu te recunosc;
Şi de se urcă iedera pe ziduri
Din împletirea ei te recunosc.

Iar când în munţi s'aprinde dimineaţa,
Pe tine, viaţă vie, te slăvesc;
Când peste mine cerul se bolteşte
Atotcuprinzătoareo, te cuprind.

Tot ce cunosc cu gândul şi cu trupul,
Atoateştiutoareo, ştiu prin tine;
Şi când pe-Alah îl strig cu mii de nume,
In toate e un nume pentru tine.

ION SAN-GIORGIU

Citiţi azi **Realitatea** No. 30
Număr special consacrat concursului de frumuseţe din Galveston
28 pag. ilustrate
cu fotografiile tuturor concurentelor

cumpăraţi
BATISTA
PYRAMID

IV

Lângă Loggia dei Lanzi, alături de palatul guvernamental, o ceată de copii şi de adulţi ridicau un rug, cântând lugubru. Obiecte de artă de tot felul, bronzuri, tablouri, marmore, mătăsuri, podoabe scumpe, brăţări şi nestimate erau amestecate într'un morman, ca să fie aduse jertfă lui Christ, cum propovăduia fratele Savonarola.

Piagnoni, plângătorii, flagelul Florenţei, o ceată de fanatici, pătrundeau ca un nor de lăcuste în casele cetăţenilor, scotoceau tezaurile artistice, prădând cu lăcomie somptuoasele palate şi târînd capodoperile pe rugurile ridicate în pieţele publice. Fratele Girolamo Savonarola stăpânea acum cetatea, în ciuda savanţilor şi esteţilor.

In Mânăstirea din San-Marco, odată sediul Academiei Medicis, cu grădinile împodobite de herme şi statui, trona acum vijeliosul călugăr. Fanatiza massele; distrugea arta, în care nu vedea decât un imbold al desfrânării. Dela înălţimea amvonului, osândea învăţătura, raţiunea şi frumuseţea în cuvinte aspre, fulgerătoare.

In cetatea florilor, arta era osândită la peiere. Lorenzo de Medicis murise, urmaşii săi nu se puteau împotrivi fanaticului călugăr. Stăpân al massei, unealta lui înebunită cu meşteşug, Fra Savonarola era atotputernic în Florenţa. Alături de rug stătea pictorul Boticelli, cântând cu ceilalţi, cărând operele de artă, şi multe din ale sale, spre locul de distrugere. Suflarea mistică îl ţinea la picioarele predicatorului, gata la porunca lui. In ochii acestuia, în care fanatismul aprindea flăcări ucigătoare, el vedea farul luminos, nădejdea în furtună. Se purifica la vorbele lui, devenea un copil neştiutor de păcat. Tot ce era altădată, sub înariparea inspiraţiei, care îi desvăluia minunile naturii, acum apărea gândului său îngenunchiat de preot, ca o nelegiuire.

Artă numai exista decât pentru înălţarea credinţei, iar sub orice altă formă era unealta „Satanei", — cum spunea cuviosul părinte. Scotocea prin atelier şi-şi trimitea la rug copiii inspiraţiei sale tinereşti. Arunca singur operele în flacările lacome, jubilând atunci când din ele nu rămânea decât scrum. Apoi alerga mai departe cu sinistra cohortă a Piagnonilor, năvălind în casele paşnice ca un puhoi spumegător.

V

Pe piaţa Signoriei un alt foc îşi înălţa văpaia. De data asta însă nu dispăreau fructele reculegerii artistice, podoabele Florenţei, juvaere pierdute pe vecie, ci chiar demonul care îi flagelase frumoasa făptură într'o ură nechibzuită. Fratele Girolamo. Biserica îşi osândea apostolul revoltat.

Ascuns în mulţime, Boticelli suferea cumplit văzându-şi idolul distrus. Privea cu durere făptura legată de stâlp; aştepta o minune. Nimic nu se întâmpla. Nici-un înger nu cobora năvalnic din văzduh, alungând flăcările şi salvând pe profet. Cerul era senin şi soarele strălucea peste turle şi acoperişuri. Leul cetăţii părea mai semeţ ca oricând, colo sus pe turnul palatului guvernamental. Focul ardea voios şi mulţimea glumea, se înveselea. Florenţa îşi relua haina de sărbătoare, era sătulă de plâns şi de post. Trist, Boticelli plecă faţa brăzdată de suferinţă. Incotro să apuce acum, când credinţa curată murea acolo? Imprejur, nepăsare, vioiciune, vălul mistic dispărea în aer, cu fumul de pe rug. Pictorul părăsi locul sinistru. Mergea fără să ştie încotro. In case, în biserici surâdeau îngerii şi madonele lui cu zâmbetul tinereţii sale.

Amară soartă! Ah, un sprijin blând, o voce duioasă care să-l cheme:

— Vino, fiule, iată odihnă, iată sprijin.

Se uită cum treceau râzând! Ca şi când moartea lui Savonarola nu însemna nimic! Nu se zguduia oraşul? Nu plângeau pietrele! Nu spumega fluviul Arno de mânie? Nimic. Işi aminti de vechiul testament, vorbind despre Moise şi poporul ales ce rătăcea prin pustie. Studiase aceste povestiri, când zugrăvea frescele din Vatican. Pornea Israel, dar ziua îl călăuzea un stâlp de fum, iar noaptea unul de foc. Stâlpii lui, Lorenzo şi Savonarola, atât de opuşi, nu-l mai călăuzeau: unul era secerat prea timpuriu de soartă, altul de viclenia oamenilor. O fire ca a lui nu putea dăinui fără lumina unui ideal. Sufletul artistului agonisa. Fantoma lui Boticelli rătăcea acum prin cetate.

JEANA GRANDEA

Citiţi azi
LECTURA No. 232
FLOAREA LITERATURILOR STRĂINE
DIALOGURI
DE
DRAGOSTE
Vibrând de spirit, sensualism şi emoţie
de
MICHEL PROVINS
Reputatul nuvelist, dramaturg şi poet
Lei 5 Scrierea complectă la chioşcari şi librari

Cronica Şahului

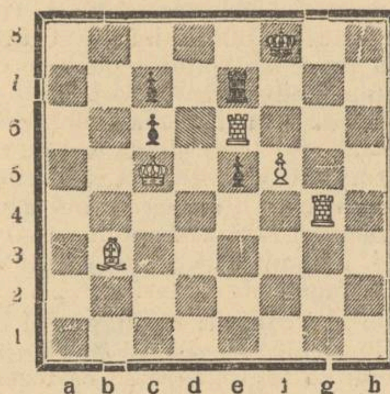
PROBLEMA No. 236

de **M. Havel**, Praga.

(*„Prager Presse" 1928*)

Negru (5 figuri)

Rf8, Té7, Pc6, c7 şi é5.

Alb (5 figuri)

Rc5, Té6 şi g4, Nb3, Pf5.

Alb joacă şi face mat în 3 mutări.

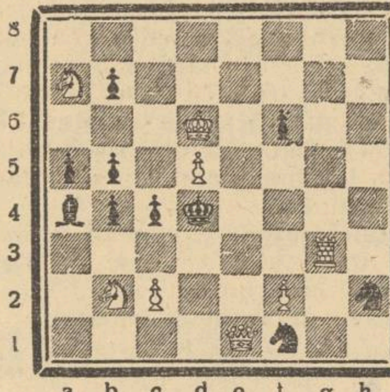
PROBLEMA No. 237

de **R. Gevers**, Anvers.

(*„L'Echiquier" 1929*)

Negru (10 figuri)

Rd4, Cf1 şi h2, Na4, Pa5, b4, b5, b7, c4 şi f6.

Alb (8 figuri)

Rd6, Dé1, Tg3, Ca7, şi b2, Pc2, d5 şi f2.

Alb joacă şi face mat în 2 mutări.

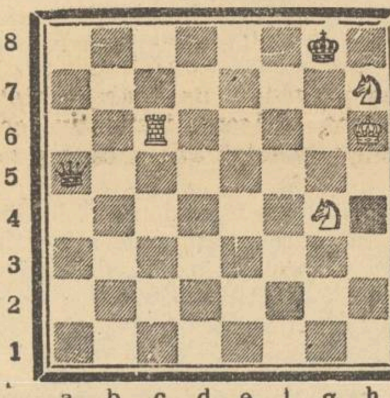
STUDIUL No. 12

de **H. Rinck**, Barcelona.

(*„L. Echiquier" 1929*)

Negru (2 figuri)

Rg8, Da5.

Alb (4 figuri)

Rh6, Tc6, Cg4 şi h7.

Alb joacă şi câştigă.

* * *

In preajma matchului Alechin—Bogoljubov amintim că dintre partidele jucate de aceşti doi maeştri între dânşii, cinci au fost câştigate de Alechin, una de Bogoljubov şi 6 au fost remise. Publicăm mai jos două din aceste partide.

PARTIDA No. 93

Jucată în concursul internaţional din Hastings în 1922.

Alb : A. Alechin. **Negru : E. D. Bogoljubov.**

1. d2—d4, Cg8—f6; 2. Cg1—f3, é7—é6; 3. c2—c4, d7—d5; 4. Cb1—c3, Cb8—d7; 5. Nc1—g5, Nf8—é7; 6. é2—é3, 0—0; 7. Ta1—c1, a7—a6; 8. c4—c5, c7—c6; 9. b2—b4, Cf6—é4; 10. Ng5—f4, g7—g5; 11. Nf4—g3, Cé4×g3; 12. h2×g3, f7—f5; 13. g3—g4, f5×g4; 14. Cf3—é5, Cd7×é5; 15. d4×é5, Dd8—c7; 16. Dd1—d4, Tf8—f5; 17. Nf1—d3, Dc7×é5; 18. Dd4×é5, Tf5×é5; 19. Th1×h7, Né7—f6; 20. Ré1—d2, Nf6—g7; 21. Tc1—h1, Ta8—b8; 22. Cc3—a4, Té5—f5; 23. Nd3×f5, é6×f5; 24. Th7—h5, Nc8—é6; 25. Th5×g5, d5—d4; 26. é3×d4, Tb8—d8; 27. Rd2—c3, Rg8—f8; 28. Th1—d1, Rf8—f7; 29. Ca4—b6, Td8—h8; 30. Tg5×g7+!, Rf7×g7; 31. a2—a4, Th8—h2; 32. Tg1—d1, f5—f4; 33. d4—d5, c6×d5; 34. Rc3—d4, g4—g3; 35. f2—f3, Rg7—f6; 36. b4—b5, a6×b5; 37. a4×b5, Th2—h5; 38. c5—c6, b7—c6; 39. b5×c6, Rf6—é7; 40. c6—c7, Ré7—d6; 41. c7—c8D, Né6×c8; 42. Cb6×c8, Rd6—d7; 43. Tg1—c1, Th5—h2; 44. Tc1—c2, Rd7—é6; 45. Tc2—é2+, Ré6—f6; 46. Cc8—b6, Th2—h1; 47. Cb6×d5+, Rf6—g5; 48. Rd4—é5, Th1—h8; 49. Cd5×f4, Th8—a8; 50. Cf4—é6+, Rg5—h4; 51. Té2—é1, Ta8—h8; 52. Té1—h1+ mat.

ING. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

Epigrama reînvie

Trăim o epocă tristă. Generaţia de după război trebue să plătească greşelile predecesorilor. Deaceia oricine ştie să descreţească frunţile reprezintă o binefacere socială.

Trebue deci să fim mulţumitori epigramistului *F. Lobodă,* care a reuşit să adune în volumul *„Gura Lumii"* atâta spirit, încât la orice pagină ai deschide cartea, râsul va exploda sincer şi surprins de verva nebună a autorului, care a ştiut să scoată în relief partea ridicolă a fiecărui eveniment care a fixat atenţia opiniei publice.

In domeniul humorului românesc apariţia acestui volum e un eveniment, iar pentru librărie un succes cert.

ÎMBRACAŢI-VĂ
ÎN
CAL. GRIVIŢEI
119
PRIMA FABRICĂ
AMERICANA
BUCUREŞTI

Costume bărbăteşti dela	Lei 1800	Trenchcoats şi	
Costume pentru copii " "	" 700	Pardessiuri pentru copii dela	Lei 840
Trenchcoats şi " "	"	Trenchcoats p. D-nii Ofiţeri " "	2400
Pardessiuri bărbăteşti "	" 1800	Mantale de dame " "	1900

Curiozităţi

Calculatori şi Matematicieni

Când, în timpul discuţiei între mai mulţi inşi, se simte nevoia să se facă din cap o mică socoteală numerică, simplă, elementară, dacă e şi un matematician de faţă, toată lumea se'ntoarce instinctiv către el, spre a-l invita să dea rezultatul. Matematicianul se simte la început uluit, şi dacă se'ncumetă să dea rezultatul aşteptat, atunci face de-obicei o eroare grosolană, ceiace încurajează pe ceilalţi să exclame:

— La ce bun să mai studiezi matematicele?

— De fapt, calculul şi matematicile sunt lucruri cu totul diferite, având nevoe de facultăţi intelectuale cu totul deosebite. A voi să vezi într'un talent special pentru calcul, semnul unor dispoziţii remarcabile pentru matematici, e ca şi cum ai crede că cineva care posedă o agilitate excepţională a degetelor pe clapele pianului, are neapărat darul compoziţiei muzicale.

Un pianist, pentru a fi remarcabil, trebue să aibă în afară de virtiozitate şi adevărate însuşiri muzicale, în timp ce calculatorul, fie el un miracol, poate fi cu totul lipsit de talent pentru matematici.

* * *

Matematicile, analiza (studiul dependinţii mutuale a mărimilor legate între ele, variind simultan) şi geometria (cercetarea proprietăţii liniilor şi suprafeţelor în spaţiu) cer din partea celui care le cultivă, o aptitudine de a judeca riguros asupra unor obiecte presimţite intuitiv, o imaginaţie creatoare susţinută de un simţ estetic particular. Nimic din toate acestea nu sunt necesare calculatorului, a cărui dibăcie se sprijină nmai pe o memorie bună, memorie cam specială, dar exclusiv memorie.

Când această memorie atinge o desvoltare excepţională, dă naştere la ceiace numim de obicei „calculatori fenomenali". Istoria calculului a păstrat numele câtorva: pe Lorrain Matheiu Le Cocq care, având numai opt ani, a uimit la Florenţa pe Balthazar de Monconys, în a treia sa călătorie în Italia (1664); doamna de Lengré care, în saloanele din timpul Restaurării, făcea, după cum scrie doamna de Genlis, operaţiile cele mai complicate, din cap, în zgomotul tuturor conversaţiilor; sclavul negru Tom Fuller, din Statul Virginia care la sfâşitul veacului al 18-lea, a murit în vârsă de 80 de ani fără a fi învăţat să scrie sau să citească; păstorul din Wurtenberg, Dinner; pastorul din Tirol, Petre Annich; englezul Iedediah Buxton, argat; americanul Golburn, care a fost pe rând actor, dascăl şi profesor de limbi străine; Dase care şi-a aplicat facultăţile de calculator, singurul lui talent de-altfel, la continuarea tabelelor de divizori primi ale lui Burckhardt pentru sumele de la 7.000.000 la 10.000.000; inginerul Bider, constructorul docurilor dela Londra din timpul reginei Victoria şi fiul său George; tânărul din Sicilia Vito Mangiamelli, tot atât de înzestrat ca poliglot; tânărul piemontez Pughiesi; ruşii Ivan Petrov şi Mihail Cerebriacov; omul-trunchi Grandemange, care a venit pe lume fără mâini şi fără picioare; Vincler care a fost obiectul unei experienţe memorabile în faţa universităţii din Oxford.

* * *

— Din faptul că matematicile şi calculul numeric sunt cu totul deosebite din punctul de vedere al muncii intelectuale corespunzătoare; din faptul că mulţi matematicieni de seamă s'au dovedit cu totul nepricepuţi în a jongla — cum se spune — cu cifrele, nu trebue să tragem încheerea că există o incompatibilitate absolută între cele două talente, unul destul de modest, celalt de un ordin superior. Se cunosc mari matematicieni care s'au distins prin dibăcia de a face calcule aritmetice, precum englezul Wallis, elveţianul Euler, germanul Gauss şi francezul Ampère. Nu se ştiu prea multe în privinţa lui Pascal. Talentele lui miraculos de numeroase ne îngădue să credem că avea şi talentul de a face calcule. Totuşi faptul că a inventat întâia maşină aritmetică ne-ar îndreptăţi să presupunem că operaţiile numerice nu i se păreau prea uşor de efectuat.

In orice caz, se poate observa că minunatele maşini de calculat de care dispunem azi, pot, încăpute pe mâinile unor operatori bine exersaţi, să întreacă în iuţeală şi siguranţă calculatorii fenomenali, oricât de fenomenali. Nu există maşină care să poată înlocui activitatea mintală a matematicianului, „cel mai înalt exerciţiu al spiritului", cum spunea însuşi Pascal. — **A.**

Cărți și Reviste

GRAI ȘI SUFLET
Revista „Institutului de filologie și folklor" publicată de OVID DENSUȘIANU

Dialectologia română a mai format obiectul unor studii datorite d-lui Tache Papahagi. Inzestrat cu rare însușiri de cercetător „la fața locului" și adânc cunoscător al vieții rurale sub toate aspectele, d-sa ne-a dat cel dintâi album etnografic întocmit pe baze științifice și numeroase monografii dialectale. Despre importanța acestor lucrări mă voi ocupa într'o dare de seamă deosebită ; aci voi releva numai activitatea desfășurată de d. Papahagi în paginile acestei reviste. In articolul *O problemă de romanitate sud-ilirică* (vol. I), întemeindu-se pe argumente istorice, etnografice (muzica, dansul, portul) și lingvistice, autorul susține, împotriva soluțiunilor admise până acum, că Aromânii din masivul muntos al Pindului și Românii Fărșeroți din Albania sunt urmași direcți ai unei populațiuni romanice stabilite la începutul erei creștine (sec. II) în sudul iliric cu ramificațiuni spre munții Haemului și care a fost în contact cu restul populațiunii romanice din Iliria și Dacia.

Din epoca de formațiune a limbii române (vol. I) e un studiu consacrat mai întâi fixării originii și cronologiei unor schimbări fonetice. D. T. Papahagi se ocupă de soarta lat. *a+n* sau *a+n, m+cons. (manus, canto, campus)* în albaneză și română, apoi de sunetele rom. *c (e, i)* și *g (e, i)* cărora în aromână le corespund *ț* și *dz (cer, ger*, față de *țer, dzer)*. Capitolele următoare tratează o chestiune de morfologie latină vulgară (declinarea substantivelor feminine de decl. I și III și problema participiului perfect terminat în *ă* care circulă sporadic în Maramureș și Țara Oașului și apare regulat în aromână *(am lucrată)*.

Articolul *Cercetări în Munții Apuseni* (vol. II) constituind o interesantă monografie etnografică, folklorică și dialectală, merită o deosebită atențiune și va intra în cadrul dării de seamă pe care o voi consacra tuturor lucrărilor de acest gen datorite d-lui T. Papahagi.

In cercetările întreprinse în Maramureș, d. Papahagi a întâlnit în rândul țărănimii două poete : Anuța Pleș din Ieud și Irina Stan din Săpânța. Opera lor scrisă i-a dat prilej să facă interesante constatări în legătură cu geneza și răspândirea poeziei populare ; ele se află strânse în articolul *Creațiunea poetică populară* (vol. II).

Cu o analiză amănunțită sunt cercetate în *Disparițiii și suprapuneri lexicale* (vol. III și IV) împrejurările psihologice și sociale care au înlesnit păstrarea sau dispariția unor cuvinte în latina vulgară, cu deosebire în domeniul romanic oriental. D. T. Papahagi ne dă în acest studiu o importantă contribuție pentru fixarea raporturilor dintre lexicul latin vulgar și cel latin clasic și îmbogățește cunoștințele privitoare la viața Românilor în epoca de formațiune a naționalității și limbii lor.

Cercetările d-lui Al. Rosetti, ale căror rezultate sunt publicate în această revistă, s'au îndreptat mai ales spre limba și literatura veche românească. In această direcție d-sa ne dă un studiu despre *Lexicul „Apostolului" lui Coresi comparat cu al „Codicelui Voronețean"* (vol. I) în care arată cum s'a slujit Coresi de traducerile mai vechi din nord-estul Transilvaniei (rotacizate) pe care le-a modificat potrivit graiului său (regiunea Târgoviște-Brașov) și le-a tipărit într'o limbă care avea să devie limbă comună și literară.

In articolul despre *Catehismul Marțian* (vol. I) d. Rosetti, care într'un studiu din revista pariziană *Romania* stabilise raporturile dintre diferitele catehisme românești din sec. al XVI-lea, reia chestiunea cu argumente noi spre a sprijini părerea d-sale că avem a face cu niște copii directe ori indirecte după o traducere făcută în graiul rotacizat. Dată fiind importanța textului se dă și o ediție critică a *Catehismului Marțian*.

Documentele românești aflate în arhiva prefecturii Bistrița din Transilvania au fost editate de d. N. Iorga în 1899 și retipărite în 1911 în colecțiunea Hurmuzaki. Fiind copiate în pripă sub stăpânirea maghiară, s'au strecurat în transcrierea lor multe erori și o reeditare era necesară. Aceasta a fost întreprinsă de d. Al. Rosetti care în *Lettres roumaines de la fin du XVI-e et du début du XVII-e siècle tirées des archives de Bistritza* (vol. II și III) ne dă în transcriere științifică 50 dintre cele mai vechi scrisori (1592—1620) însoțindu-le cu un amănunțit studiu filologic și lingvistic, un glosar și un indice al numelor de persoane și de localități. Cele mai multe scrisori sunt date și în reproducere fotografică.

Cunoscător al principiilor geografiei lingvistice și al foneticei experimentale, d. Rosetti s'a folosit cu succes în lucrările sale de datele acestor discipline. Ele i-au dat putința să cerceteze mai de aproape și graiul Românilor sud-dunăreni refugiați din Albania și stabiliți la Frașari, sat nou în jud. Durostor. Călăuzit de o bună metodă d. Rosetti ne-a dat studiul *Cercetări asupra graiului Românilor din Albania* (vol. IV) asupra căruia vom insista cu alt prilej.

Pe lângă studiile relevate merită o deosebită atențiune cercetările dialectologice și folklorice publicate de d-ra Al. Istrătescu *(Texte populare din jud. Prahova. vol.* III și IV) de d-ra Ecat. Țenescu (Bistrița-Năsăud, vol. II), de d. I. Stoian (Râmnicu-Sărat, vol. III) și studiul postum al lui Titu Dinu, *Graiul din Țara Oltului* (vol. I).

Dacă mai amintim articolul *Elemente române în muzica populară maghiară* (vol. III) de d. G. G. Alexici, studiul *Probleme sintactice* (vol. II) de d. I. Bacinschi, acela al d-lui P. S. Coculescu privitor la editarea textelor vechi (vol. IV), *Observații asupra unor denumiri etnice medievale din sud-estul Europei* (vol. III) de d. G. I. Brătianu, *Contribuție la onomastica „Romanului lui Alexandru"* și *„Romanului Troiei"* (vol. III) de V. Bogrea, studiul d-lui M. Gregorian asupra elementelor românești în textul grecesc al cărții de legi româno-grecești *Syntagmation Nomikon* (vol. III), numeroasele articole privitoare la chestiuni de gramatică istorică și etimologii și dările de seamă bogate în informațiuni și contribuții noi, ne putem face o idee de variația materialului acestei reviste și de utilitatea ei.

J. BYCK

Remarque: A l'ouest rien de nouveau

Nu fără oarecare aprehensiune am început să citesc cartea de care se vorbește acum atât, cartea germanului Erich Maria Remarque, apărută de curând în traducerea franțuzească a lui Hella și O. Bournac, și foarte gustată de publicul francez. O carte despre războiu, oricât ar fi de bine scrisă, respinge a priori. Sunt mulți oamenii cari păstrează despre războiu o amintire în formă de gaură goală și neagră, și, ca sentiment mai puternic o mare dorință de a uita, de a uita tot, de a face ca și când în acei ani infernali n'ar fi trăit de loc. Chiar a filozofa asupra acelei perioade ni se pare insuportabil. Organismul nostru, atât cel fizic cât și cel sufletesc, este atât de sbârlit când aude de anii petrecuți în ultimul războiu în cât întrebuințează procedeul de apărare biologică cel mai radical: negarea. Tăcem, instinctiv, ca și când n'ar fi fost persoana noastră aceea care a trăit între 1914 și 1919, ca și când o adevărată eclipsă s'ar fi produs în biografia noastră. Așa că azi, când ni se vorbește de războiu nici măcar nu ne mai e greață. Reacționăm cu un sentiment încă mai categoric: acel al distracției absolute, al unei indiferențe și neatenții nesilite, al celei mai spontane lipse de interes. Anii de războiu 1914—1919 sunt pentru noi o dată de Istorie, care personal sufletește nu ne trezește amintiri mult mai intime decât data păcii dela Wrecht sau a revocării Edictului dela Nantes.

Așa că o carte de literatură care ar vorbi despre o asemenea perioadă, oricât de talentat ar fi autorul, nu poate să fie o carte pasionantă. Și nici chiar măcar o carte proastă. Va fi o carte mai proastă decât proastă: va fi o carte radical neinteresantă.

Iată de ce vorbim despre volumul lui Erich Maria Remarque. Căci acesta tocmai face excepție dela regulă. Ni se vorbește numai de războiu. Și totuși este a carte bună, o carte pe care o cetim cu interes. De ce?

Pentru că tot ce spuneam în rândurile precedente este ca un fel de rezumat teoretic al volumului lui Remarque. Ni se descrie într'însul sub simbolul caleidoscopic al faptelor sângeroase și al atrocităților de tot soiul, — un fenomen fundamental: cum războiul, departe de a umple anii în cursul cărora se desfășoară, din contra, îi golește. Le macină și le topește cuprinsul. Războiul nu acumulează experiențe. Nu. Dinpotrivă. Taie, amputează, câți-va ani din viața noastră, și în locul lor nu pune nimic. A fi făcut războiul înseamnă a fi fost victima unui furt, în urma căruia ni s'au sustras un număr oarecare de ani.

Erich Remarque insistă în deosebi asupra unui lucru. Oamenii cari aveau deja o carieră înainte de mobilizare, oamenii cari erau deja atunci capi de familie,—acești oameni aveau cel puțin la ce să se gândească. Pe când tinerii care n'aveau, înainte de mobilizare, decât viitorul; tinerii cărora li s'a fost descris războiul cu totul alt decât este; acestor tineri nu li se fură 4 ani, 4 ani cuprinși între viața dinainte și viața de după războiu. Acestora li se fură cel puțin 25 de ani. Căci primii 20 de ani existau numai în funcție de cei ce vor urma. Și deodată, nu mai urmează nimic!

Intr'unul din episoadele cărții ni se vorbește de un oarecare Kantoreck, profesor de liceu foarte sever și patriotard, care nenorocise toată clasa convingând-o să se înroleze în armată ca voluntari cu trei sau patru ani înainte de termen. Aproape toți din clasă muriseră. Or, la un moment dat al războiului, Kantoreck este chemat ca teritorial și cade tocmai în compania unde ofițer: era unul din foștii săi elevi care îmbrățișase cariera militară tot în urma insistențelor lui. Și au loc atunci niște scene foarte savuroase unde fostul elev freacă militărește pe fostul lui profesor devenit acum subaltern. Și nimic nu ne dă mai bine acel gust amar pe care îl avem în fața spectacolului răsturnărilor de idoli. Cu atât mai tragic cu cât aci nu-i vorba de nimic revoluționar. Din contra. Tocmai pentru că se păstrează intactă ordinea existentă ajunge tânărul imberb să extenueze și să persecute pe bătrânul profesor de patriotism pentru alții.

Sfârșitul e de asemeni sfâșietor. După ce ni se descriu scene de iad, în care se putea muri de o mie de ori, din cari totuși eroul cărții scapă teafăr — găsim, ceva mai jos, scris cu alte litere:

„A căzut în Octombrie 1918, într'o zi care a fost așa de liniștită pe tot cuprinsul frontului, încât comunicatul s'a mărginit a semnala: „nimic nou pe frontul de vest".

Este în acest sfârșit atâta mută durere a lucrurilor — în cât orice am adăoga noi ar fi de prisos.

Remarcăm că volumul e minunat tradus în franțuzește. Atragem de asemeni atenția că d-l Remarque, autorul cărții este foarte german, și nu-i de vre-o origină, oricât de depărtată, franceză, cum a crezut un critic sprijinindu-se pe sonoritatea cam franceză a numelui. Remark este pur și simplu anagrama dela Kramer — numele adevărat și pur german al autorului.

D. I. SUCHIANU

FARSELE LUI MAUPASSANT

Intr'o substanțială prefață pe care a scris-o pentru o culegere de „Lettres inédites de Guy de Maupassant à Gustave Flaubert" d. Pierre Borel relevă un amănunt amuzant; îl cunoaște dela M-me Franklin-Grout, nepoata lui Flaubert și care își petrecea — pe vremuri — o bună parte din jocurile copilăriei cu Maupassant.

Guy de Maupassant, încă din copilărie, arăta o predilcție pronunțată pentru mistificări de tot felul. Își imagina glume curioase prin originalitatea lor și combina farse enorme. Unele din aceste glume au fost citate de către o doamnă în vârstă, care muri în 1923. Era văduva pictorului Leon Olivié. In tinerețe fusese colegă de școală cu Guy de Maupassant. Ea povestește deasemenea că acesta comitea zilnic câteva farse, unele cam grosolane, ce-i drept. Excela în mistificările enorme, în genul celora de care mărturisește mai departe d-na Léon Olivié:

„Intr'o zi, povestește ea, ne fu prezentată o tânără originală, M-elle de Valmond: era singură pe lume și venea din Noua Caledonie. Intregul orășel Etretat sărbători pe această călătoare îndrăzneață; se dădeau ceaiuri în onoarea ei, iar o bătrână englezoaică o primi cu atâta ceremonie, încât d-ra Valmond — care nu era altul decât tânărul Guy admirabil costumat într'o crinolină de neuitat — nu-mai putu ține râsul și se demască".

Toți acei care cunosc biografia lui Maupassant își amintesc că el a conservat acest pseudonim de Valmond pentru toate începuturile lui literare: primele lui poezii și primele lui nuvele au apărut cu semnătura: Guy de Valmond. — *G. B.*

Cărți noui apărute

în Editura „CARTEA ROMÂNEASCĂ"

Bulev. Academiei No. 3 București I

Adamescu Gh., Dragomirescu. Mih. și Russu N. Literatura română din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre Lei 120
Anghel și Iosif. Carmen Saeculare, operă completă. Lei 18
Bart Jean (Eugen P. Botez). Peste Ocean Ed. II. „ 84
Blaga Lucian. Lauda somnului. Lei 42
Crainic Nichifor. Darurile pământului Ed. III. Lei 60
Davidescu N. Leagăn de cântece Lei 60
Brătescu Voinești, Al. I. Firimituri Lei 80
Caragiale I. Mateiu. Craii de Curtea Veche Lei 60
Mihăescu Gib. Vedenia Lei 90
Papini Giovanni. Viața lui Iisus. Trad. de A. Marcu. Lei 180
Petrescu Cezar. Omul care și-a găsit umbra. Lei 75
Petrescu Cezar. Intunecare. Roman. Ed. II. 2 vol. Lei 240
Pillat și Perpessicius. Antologia poeților de azi. Vol. II. Lei 120
Sadoveanu M. Impărăția apelor. Lei 90
Stănoiu Damian. Călugări și ispite Ed. II (s. p.)
Stănoiu Damian. Necazurile părintelui Ghedeon Ed. II. Premiul „Femina" dela Paris
Simionescu I. Dobrogea. O țară din povești. Lei 75
Simionescu I. Oameni aleși. Vol. II. Românii Ed. II. (s. p.).
Teodoreanu O. Al. Hronicul măscăriciului Vălătuc. Lei 60

PREM. DE ACADEMIA ROMÂNĂ

Teodoreanu I. Turnul Milenei. Ed. II. Lei 96
Teodoreanu I. Ulița copilăriei Lei 66
Topârceanu G. Migdale amare. Lei 42
Topârceanu G. Balade vesele și triste Ed. III. Lei 42
Topârceanu G. Jos cortina Lei 12

Cărțile de mai sus se află de vânzare la toate librăriile din țară. Pot fi cerute și deadreptul de la „Cartea Românească", B-dul Academiei No. 3, București I, trimițând costul prin mandat poștal.

J. KESSEL: Belle de jour
(N. R. F. 1929)

O femee, Séverine, își iubește bărbatul, îl înțelege, îl admiră, îi este sprijin și colaboratoare, este adică soția ideală în căutarea căreia aleargă toți idealiștii cari se însoară; și, în speranța poetică și perseverentă că o vor găsi, unii se însoară chiar a doua oară. D-rul Sérizy găsise „rara avis", ceiace, dealtfel, este singurul lucru artificial în acest roman, în care zece alte situații și caractere se apropie de neverosimil, rămânând, totuși, prin marea artă a lui Kessel, nu numai verosimil, dar real și viu.

Ființa animal-atavică a Severinei, trupul ei avea o nelămurită aspirație spre satisfacerea voluptăței totale, spre totala dizolvare a ființei în clipa spasmului suveran. Nu era însă o nesățioasă, nu era o bolnavă. Presimțea posibilitatea realizării acestui ideal de sensualitate, deoarece în brațele adoratului ei soț se apropia de el. Dacă ar fi fost nesimțitoare, dacă împreunarea i-ar fi fost neplăcută, ar fi scăpat de ispită. Nu se poate dori de cât ceiace este cunoscut, sau măcar bănuit, presupus.

Printr'un concurs de împrejurări ingenios ticluite se face în Séverine necesara evoluție psihică, ca să ajungă la o casă de întâlnire. Acolo se prostituează zilnic între 3 și 5 și este sărbătorită sub porecla: Belle de jour. Acolo găsește, din când în când fiorul de care, Kessel ne convinge, trupul ei avea nevoe mai mult de cât n'are nevoe de apă, orice organism animal.

In acest timp iubirea pentru soț atinge perfecțiunea. Ea nu are alt ideal, altă fericire posibilă, de cât fericirea lui; este învederat că ar muri cu voluptate pentru el, pentru cea mai mică a lui dorință... Dar? Dar trupul ei are nevoe de spasmul pe care — vai! — soțul nu i-l poate da, cu toate că este un bărbat normal. Are o nevoe implacabilă, și care nevoe o mână pe Séverine, ca hipnotizată, la D-na Anaïs.

Un apaș dela d-na Anaïs, fixează aspirațiile sensuale ale Severinei și el se îndrăgostește de ea.

Severina ar fi fericită, dacă n'ar chinui-o grija înspăimântătoarei suferinți a lui Sérizy când s'ar întâmpla să afle. Nu se gândea nici la durerea, nici la umilința ei; simțea lămurit că pierzând iubirea lui, se va omorî; dar imaginea durerei, decepției, umilinței bărbatului său, îi era mai nesuferită decât imaginea morții ei.

Descoperită de un cunoscut pe care-l bănuește (pe nedrept dar cu aparențe de dreptate), că o va trăda cu prilejul unei întâlniri ce acesta avea cu soțul ei, cere apașului, să omoare pe bănuitul delator. In focul luptei apașul rănește însă pe Sérizy, care rămâne paralizat pentru tot restul vieții.

Dragostea cu care Séverine își îngrijește soțul o înalță și deasupra abjecțiunei și deasupra crimei sale.

După câteva peripeții dramatice, viitorul acestor oameni tineri însă sdrobiți pentru tot restul vieții lor se fixează: Al lui într'un cărucior de paralitic pe Coasta de Azur; al ei, în cea mai iubitoare și cea mai devotată îngrijitoare, chinuită de remușcări pe cari timpul le-ar fi putut alina.

Resorturile imperativului sensual din trupul Severinei se tocesc în iubirea și în suferințele ei, subliniate până la acea tensiune divină închipuită de poeți și trăită de unii supraoameni.

Astfel, un echilibru de viață ar fi încă posibil. Ea, purificându-se prin iubire și devotament; el, mângâiat de atmosfera caldă în care-l învăluiau sentimentele sublime ale soției lui. Dar Severina nu poate suferi — și cât de bine o înțelegem! — ca el, el victima ei, să aibă sentimentul că el este călăul vieții scumpei lui soții, când totul e din vina ei, și când ea este acea „Belle de-jour", — nedescoperită de justiție, dar înfierată de pressa lumei întregi, cu o rară vehemență...

Severina nu poate suferi ca „el să-i ceară ei iertare ca tot restul vieții să se socotească o sarcină pentru ea, ca să-și dorească moartea pentru a o scăpa". Aceasta întrece puterile Severinei, și vorbește. Vorbește ca să restabilească adevăratele raporturi, ca să nu mai cetească în ochii lui admirație.

Aici ar fi trebuit să se isprăvească această minunată carte. Mai este însă o jumătate de pagină.

Autorul nu pare satisfăcut de motivul ce a dat confesiunii Severinei și se mai întreabă: „Cum trebue explicat gestul ei? Prin neputința de-a purta mereu masca virtuții? Prin nevoia — mai puțin nobilă — de-a se spovădui? Prin speranța că va fi iertată și astfel va putea trăi fără apăsarea groaznicului secret? Cine ar putea cântări elementele cari, după încercări atât de spăimântătoare, sbuciumă o inimă omenească?"

Cine? Kessel! El a găsit adevăratul mobil al spovedaniei, și l'a spus lămurit. Ultima pagină parcă n'ar fi adăugată de el. Parcă altcineva a ales acest slab sfârșit al povestirei printre încercările și ștersăturile din manuscript.

Dar, îndefinitiv, stabilirea pricinei de ce sfârșitul cărții e nesigur, n'are decât o importanță biografică. Faptul rămâne acelaș: Acest roman admirabil are o jumătate de pagină prea mult. Bine înțeles vorbind figurat; căci acele câteva rânduri pot fi rezumatul problemei unui alt întreg roman. Acele câteva rânduri întunecă claritatea perfectă a tipului creat sub numele de Severina. Contururile precise ale caracterului acestei ființe, devin, deodată, vagi... Este mare suferință pentru amatorul de psihologie o asemenea neașteptată și absurdă întorsătură.

Severina este un caracter, cum se spune, dintr'o bucată. Evoluția ei are ceva din simplitatea glonțului ieșit din pușcă, fără ca această imagine să însemne și impulsivitate. Severina nu este impulsivă, după cum nu-i nici erotomană; ea numai, trebue să se realizeze total, și se realizează; după cum avalanșa ruptă din deal ajunge în vale nivelând case, drumuri și vieți omenești. Severina, plămădită din oțelul marelor caractere, este o mașină simplă, cu două resorturi numai; dar niște resorturi formidabile: unul o aruncă în Ceruri, celalt în fundul iadului. Iubirea ei pentru soț este aceia a sfântului fericit și când se flagelează și când arde pe rug. Iar nevoia simțurilor ei de spasmul total, este nevoia organismului lovit de o congestie, de a i-se provoca imediat decongestionarea, căci altfel urmează moartea. Astfel sfâșiată, ființa psihică a Severinei trebue să naufragieze.

Severina, cu totul inocentă de abjecțiunea (ce cuvânt nepotrivit!!) vieții ei trupești, rămâne, în iubirea ei, de o nobleță ideală și prin urmare, învederat, nu putea să suporte ca soțul ei martir, să-i ceară, el, ei, iertare că mai trăește... Severina, n'ar mai fi fost Severina dacă ar fi putut primi în fiece clipă omagiile victimei, care pe nedrept se socotea călău. Severina trebuia să dea lui Sérizy piedestalul la care avea dreptul, iar ea să se coboare în țărână; altfel avalanșa ar putea aluneca în vre-un chip care ar înfrânge legea imuabilă a căderii corpurilor...

Dar oare Severina există în viață? Kessel a presimțit îndoiala ca posibilă și a refuzat, în prefață, explicația pe care o vedea ca probabilă, adică explicația că Severina e un caz cunoscut și dovedit în medicină. Romancierul nu este un referent de cazuri patologice...

Severina este o femee luată la întâmplare dintr'o categorie foarte numeroasă, numai a fost privită la microscop... Lumea infinit de mică n'o putem vedea decât în planșele savantului desenate cu ajutorul sticlelor măritoare; iar nuanțele sufletești nu le putem înțelege decât în paginile romancierului, scrise cu ajutorul viziunii lui speciale...

Să reducem, cu imaginația, treptat, treptat, iubirea Severinei la meschina iubire cu care ne-au deprins femeile să ne amăgim. Și totodată, să le reducem și sensualitatea până la frica lor de procreație din chiar clipa supremă. O vitalitate atât de puțin perceptibilă, o realitate atât de lipsită de relief, numai un Proust ar putea-o analiza. (După cum numai un Magnificentus a putut încerca să deseneze microbi). Cum să descrii vibrații aproape total lipsite de intensitate?

Orice femee normală, și din imensa majoritate a femeilor, are — când, de pildă, soțul sufere de o boală ce nu iartă — veleitatea de-a se *uita* pe sine pentru el; dar... dar *uită* că bolnavului i s'a interzis de doctori mâncările de carne, și gătește mai mult carne, pentru că așa-i deprinsă. Iar când bea un păhăruț mai mult, sau privește cartea poștală ilustrată cu tabloul „Le vertige", are o vagă aspirație spre voluptatea care ucide; dar... dar tocmai atunci a trecut pe sub fereastră Aglaița cu o pălărie nouă, și uită să-și urmeze gândurile și planurile ce o năpădiseră o clipă... Unele (mai ales fecioarele prea tinere) merg până la trecerea Rubiconului; dar, cerebrale calculate, simt repede că și-au atribuit pe nedrept o tărie de caracter pe care nu o au, și se întorc în făgașul tradiției, sau rămân — autentic abject — în desfrâu, schimbând amanții, fără să le silească un imperativ categoric al sufletului sau al simțurilor.

Mai avem de relevat încă un mare merit al acestei cărți, calificată de unii critici ca imorală și inutil libidinoasă. Este de un real ajutor unora, poate fi o frână binefăcătoare femeilor ce pot fi sincere cu ele înși-le (lucru foarte rar) și cari se simt alunecând pe povârnișul vițiului, fără să aibă vocațiunea fatală.

D. V. BARNOSCHI

INSEMNĂRI

Reclamă în versuri

Nu numai poezia modernistă prezintă curiozităţi amuzante! Iacă, am sub ochi o poemă de modă mai veche: *Basara Paşa* sau *Legenda Băilor Vaţa*. Se istoriseşte acolo, cum — în fiecare noapte — Basara Paşa venea pe malul iezerului, ca să vadă pe frumoasa cadână cum se scaldă

In iezerul cu apa atotvindecătoare
Cadâna 'nfrigurată cum e 'notătoare.

Probabil, cadâna suferia de reumatism sau — doamne fereşte! — şi de vreo altă meteahnă! Oricum, din parte-i, era imprudent să se scalde noaptea: risca cel puţin un guturai!

Paşa o privea — hoţeşte — cum se îmbăia:

Atât îi era de dragă, din toate câte are,
Cadâna asta-i pune lui inima 'n frigare.

... Vedeţi, paşa avea motive speciale s'o îndrăgească: femeia îi punea inima în frigare — ceiace, veţi recunoaşte şi dv., este o figură poetică delicioasă, delicioasă ca o frigărue bine reuşită!

Dar pe când cadâna înotătoare se scaldă în apa atotvindecătoare, paşa e cuprins de gelozie:

Aude cum se 'ngână bătrânii tei din scoarţă
Gelos Basara Paşa se ia cu ei la harţă....

Fiindcă teii nu se îngânau din frunză, pe vremea acestui ciudat paşă — ci din... scoarţă! Paşa, gelos pe teii buclucaşi, cheamă eunucii să-i taie. Intr'o clipă, pădurea e la pământ. Dar eunucii au văzut-o pe cadâna înotătoare. Pentru noi, eunucii nu prezintă nici un interes. Nici, mai ales, pentru cadână. Paşa însă, e necruţător:

Cu ziua, când pădurea îşi pune albe rochii
El cheamă eunucii ca să le scoată ochii!

Bieţii eunuci! Se le scoată şi ochii....

Poema s'a sfârşit aci. Autorul ar fi putut s'o ducă mai departe, ca reclamă pentru apele atotvindecătoare. Eunucii orbi intrară în iezer şi, pe dată, redobândiră vederea...

Dacă e reclamă, reclamă să fie!

Poezia morţii

Un alt poet, cam de acelaşi gen, îşi scrie un foarte patetic testament.

Când veţi auzi al clopotului dangăt trist
Veţi înţelege că am plecat pentru vecie
Departe — în lumea fără dor şi poezie
Acolo unde-i totul un haos mixt.

„Haos mixt“ e bine....

Dar n'ar fi oare, mai sonor: „haos eterogen?“

Iubire cu bucluc

In sfârşit un al treilea — mai puţin macabru, — nu este obsedat de moarte, ci de iubire.

Iubirea i s'a ivit

ca un boboc închis
de trandafir.

Ce credeţi c'a făcut poetul? Ne-o spune frumos:

Eu te-am cules
Te-am strâns la piept cu spasm, într'un delir...

... Vedeţi, chestia se complică. Poetul a cules „bobocul închis“ şi l-a strâns la piept cu spasm, — într'un delir....

Când capul tău

... Adică: al bobocului închis.

Când capul tău s'a aplecat supus
la sânul meu o clipă doar —
că tot a fost un vis:
erai femee !

Uite drăcie!... Poetul descopere cu desgust, cu oroare, cu indignare, că bobocul închis era femee...

Ar fi fost preferabil să fie — doamne fereşte! — băiat? — *Tudor Teodorescu-Branişte.*

Nuvela şi romanul maghiar în Ardeal

Sub titlul „Aspecte din literatura maghiară din Ardeal, 1918-1928”, d. Ion Chinezu publică, în revista clujană *„Societatea de mâine”*, un foarte interesant studiu despre producţia literară maghiară a celor zece ani de la anexiune.

In numărul de care ne ocupăm astăzi (15 Iunie 1929) d. Ion Chinezu începe studiarea nuvelei şi romanului. Mai întâi această caracterizare de ansamblu:

Vorbind în rândurile introductive din capitolul precedent despre atmosfera în care s'a pornit viaţa literară ungurească din Ardeal, am schiţat câteva din motivele care au întârziat apariţia prozei artistice. Astăzi, după zece ani, ne surprinde graba cu care penuria anilor dela început a fost înlăturată.

Este desigur şi aceasta o variantă locală a unui fenomen literar general: egemonia nuvelei şi a romanului. Şi astfel, în timp ce în poezia lirică în ultimii doi ani abia s'a auzit un glas nou, producţia epică e în plină desvoltare.

Trebue să subliniem şi de data aceasta că ceeace s'a moştenit din trecut e disparent aproape faţă de ce s'a produs în cuprinsul celor zece ani de stăpânire românească. Cei mai mulţi şi cei mai buni dintre prozatorii unguri s'au ivit, s'au format aici, sub ochii noştrii, am putea zice; puţini sunt aceia a căror activitate se întinde dincolo de deceniul de care ne ocupăm.

Nu vrem să spunem că înainte de războiu au lipsit în Ardeal cu desăvârşire povestitorii unguri. Au fost câţiva scriitori de seamă şi atunci. Decât, scrisul lor, sporadic, nu avea nici pe de parte răspândirea celui de azi, iar pentru viaţa sufletească a maghiarimei ardelene, orientată exclusiv de Budapesta, activitatea acestor scriitori nu însemna aproape nimic.

Scriitorul şi publicul maghiar ardelean s'au regăsit sau, mai bine zis, s'au descoperit aşa dar tocmai în aceşti ani de stăpânire românească. Recunoaştem că acest fapt este, în primul rând, vrednicia personală a acelora care au ştiut să-l săvârşească, dar nu e mai puţin adevărat că el este în funcţie şi de posibilităţile ce nu numai nu i-au fost precupeţite, dar i-au fost hărăzite din plin de ambianţa generală a vieţii noastre de stat. E în această stare de lucru un indiciu de caracterizare a atitudinei pe care intelectulitatea românească a înţeles s'o aibă faţă de viaţa spirituală minoritară, un indiciu luminos şi grăitor pe care nici o argumentaţie ostilă nu-l va putea dărâma”.

Cu această introducere generală d. Ion Chinezu se opreşte la prozatorul ungur ardelean Alexe Benedek, a cărui activitate scriitoricească o studiază în numărul de recent al numitei reviste. Studiul va continua şi va apărea apoi în broşură. — *G. B.*

„Cariera literară“

Academicianul frncez *Georges Goyau* a pronunţat, la o adunare a unei societăţi de publicişti din Paris, un foarte frumos discurs asupra „Carierei literare“. Reproducem, în cele ce urmează, câteva pasagii esenţiale.

Ceeace nemulţumeşte uneori o carieră literară este că, de cele mai multe ori, remunerarea efortului nu este proporţională cu valoarea rezultatului, ba încă, nu este proporţională nici cu valoarea şi intentistatea însăşi a acelui efort.

Un fabricant de romane de foileton câştigă uneori destul de bine; un muncitor harnic în domeniul istoriei, care, încet şi cu multă preciziune construeşte un frumos monument istoric, este de cele mai multe ori invitat de editor să suporte cheltuelile de tipar. Romanul de foileton, oricât de efemer ar fi, îşi hrăneşte autorul şi-l îmbogăţeşte; nu rareori opera istorică, atât de durabilă din cauza concluziunilor ei, îşi sărăceşte, pur şi simplu, pe eruditul ei constructor.

Două ore de lucru aduc unui scriitor cunoscut una sau mai multe sute de franci, dacă se consacră în acest timp la un fugitiv articol de gazetă ; aceste două ore vor fi însă mult mai puţin remuneratoare, dacă le consacră să-şi prepare, pentru o scadenţă mai depărtată, un articol de revistă; ele nu vor fi deloc remuneratoare, sau aproape de loc, dacă vor fi consacrate unei elaborări lente a materialului de unde va ieşi mai târziu o mare operă...

...Producţiunea literară nu trebue să fie, pur şi simplu, o difuziune a individualismului, nepăsător de exactitatea impulsiunilor pe care le va comunica sau de felul strălucirii pe care o va exercita; producţiunea literară se însereează în complexitatea vastă a vieţii sociale şi, în mod necesar, fatal, acţionează asupra acestei vieţi.

Ceeace, pentru scriitor, nu poate fi decât un bine şi sentimentul pe care-l are exercitând o astfel de acţiune nu poate să excite în el decât acea „voinţă a puterniciei sale”, care este unul din resorturile talentului. Să nu se considere ca o supunere jenantă obligaţiunea de a avea în vedere ţinuta socială a unei opere. Că ar fi aceasta o servitudine ? Nu pare ea mai degrabă o suveranitate ? Dacă ştie să merite şi să guste curata şi frumoasa bucurie de a descoperi şi a satisface ceeace e mai bun, mai înalt şi mai nobil în aspiraţiile sufletului contimporan, dacă devine pentru acest suflet un maestru de perfecţionare, atunci bucuria însăşi de a domni peste el se va confunda cu satisfacţia faptului împlinit.

Dar, pentru a se ridica până la aceste vârfuri şi pentru a se menţine aci, vor fi indispensabile scriitorului : o oarecare noţiune a omului, o oarecare noţiune a vieţii morale. Marii autori ai secolului al şaptesprezecelea îi arată, cu exemplul lor propriu, unde trebue căutată această noţiune.

Pentru vocaţiunile literare astfel orientate, aspectul destul de precar al avantagiilor materiale pe care le aşteaptă nu este un motiv de descurajare. Alte ambiţiuni le susţin, alte înălţimi le chiamă. A fost un timp când cugetarea întona imnuri materiei, crezând astfel că o va emancipa din religia spiritului: se desfăşoară o civilizaţie materialistă al cărei cel dintâi act fu să pună în disgraţie lucrările spiritului. Cei cari se dedau carierilor literare au înaintea lor o sarcină grea, dar măreaţă : să facă din condeiul lor un mesager al adevărului ; astfel condus, condeiul lor va îmbogăţi sărăcia civilizaţiunei noastre materialiste, afirmând cu tărie, în mijlocul ei, incomparabila demnitate a lucrurilor spirituale. — *G. B.*

„Oneghin“ în America

Montarea celebrei opere „Eugen Oneghin“ de P. Ceaicovschi, la teatrul Conservatorului de muzică din Cincinnati (Statele Unite), s'a transformat într'un eveniment de mare senzaţie pentru America. Din toate părţile ţării vin zeci de mii de ordine prin radio-telegraf şi poşta aeriană, însoţite de sume mari de bani, prin care americanii îşi rezervă locuri la reprezentaţiile acestei opere.

In primele zile după premieră, teatrul a fost nevoit să refuze zilnic bilete la 20—30 de mii de doritori. S'a anunţat şi în presă că cei sosiţi din alte oraşe nu au aproape nici o şansă de a obţine locuri.

Specula cu biletele a ajuns fantastică. Un fotoliu de orchestră taxat 10 dolari se revindea 500—1000 dolari.

Municipalitatea oraşului Cincinnati a trimis conservatorului o adresă de mulţumire pentru această montare. Celelalte teatre mari de operă din Statele-Unite trimit felicitări şi roagă teatrul din Cincinnati să creieze echipe de regisori, care, fiind special instruiţi, să poată reproduce montarea lui „Oneghin“ în alte teatre.

Această montare a descoperit Americei pe Ceaicovschi şi presa consideră această descoperire drept cel mai mare eveniment al vieţii artistice. Iniţiativa aparţine profesorului Kreisler care dirijează şi orchestra operei compusă din 110 artişti.

Libretul a fost tradus în limba engleză de mai mulţi poeţi americani, admiratori ai lui Puşkin.

Decorurile şi costumele s'au executat exact după epocă.

Rolurile au fost interpretate de cei mai talentaţi cântăreţi americani. Nici un rus n'a fost consultat la această montare.

Americanii, cunoscători ai artei ruseşti, au făcut din această încercare o chestie de amor propriu; şi au reuşit: toţi artiştii ruşi recunosc autenticitatea atmosferei ruseşti a lui „Oneghin“ cântată la Cincinnati în englezeşte...

„Epure aerian“

Termenul acesta de „Epure” se aplică oricărei persoane în America şi Europa, care intenţionează sau reuşeşte să călătorească clandestin, în tren, sau pe vapor. Acuma a venit rândul şi „Epurilor aerieni”. Cu desvoltarea aviaţiei şi cu sporirea volumului aeronavelor, suprafaţa şi încăperile aparatelor prezintă din ce în ce mai multe „colţuri“ unde se pot ascunde amatorii de călătorii în zbor, fără să plătească.

Astfel, de curând, pe aeroplanul „Pasărea Galbenă”, cu care doi piloţi francezi au reuşit să treacă peste Oceanul Atlantic, s'a ivit un astfel de „Epure”, găsit de aviatori exact la 10 minute după plecarea în zbor transoceanic.

Epurele este un animal proverbial de naiv. Astfel şi Alexandru Arthur Jordan Shrayber n'a ştiut, că prezenţa lui pe o aeronavă care s'a pregătit să traverseze 6.000 chilometri deasupra oceanului, prezintă o imensă primejdie pentru îndrăzneaţa încercare.

„Pasărea Galbenă” s'a pregătit pentru expediţie calculând cu ultima precizie posibilă orice încărcătură de pe aparat: greutatea piloţilor, cantitatea benzinei şi a uleiurilor, diferitele instrumente necesare, etc. — toate au fost luate pe bordul aeronavei până la limită.

Dar Alexandru Shrayber cântăreşte 70 chilograme! Şi din această cauză, toată încercarea îndrăzneţilor Francezi risca să eşueze şi să se transforme în catastrofă. Din fericire piloţii au ajuns până la ţărmurile Spaniei.

„Pasărea Galbenă” a aterizat în Spania din cauza lipsei de combustibil. Această lipsă s'a făcut simţită chiar la etapa insulelor Azore.

Cauza unei cheltueli neprevăzute şi sporite a benzinei a fost Alexandru Shrayber. Când a fost descoperit de piloţi, aceştia s'au văzut nevoiţi a vărsa o cantitate de benzină corespunzătoare greutăţii acestui „Epure”, deşi mai degrabă merita el să fie aruncat în Atlantic.

O mare cantitate de benzină şi un instrument necesar „starter“-automat pentru pornirea motorului) — au fost siliţi să asvârle în ocean.

Ce povesteşte naivul „Epure”? — Iată-l vorbind ziariştilor:

— Eu şi un prieten, ne-am decis de mult să încercăm norocul trecerii oceanului în zbor, fără permisie sau bani.

Am observat că părţile din spate ale avioanelor: „Pasărea Galbenă” şi „Flacara Verde” sunt acoperite cu brezent, sub care se pot ascunde chiar doi oameni. Am aruncat sorţii: mi-a fost scris să zbor cu „Pasărea Galbenă” şi lui — cu „Flacăra verde”.

Apoi am alunecat într'o încăpere interioară a aparatului, ceiace nici nu era greu, căci nimeni n'a controlat acea încăpere înainte de plecare...

Mărunte

— Domnul Tudor Măinescu a pus sub tipar volumul său de versuri intitulat „O picătură de parfum“ în editura „Cartea Românească“.

BIBLIOGRAFIE

Frasin-Negreşti: Vraja (Poeme în proză), Tip. „Goldner“, Preţul 60 lei.

Petre Strihan: Penumbre (Versuri), Edit. „Curierul Judiciar“, Preţul 50 lei.

Spiru Prasin: Calea Robilor (Roman), Tip. „Cultura Românească“, Preţul 100 lei.

F. Ştefănescu Goangă: Selecţiunea capacităţilor şi orientarea profesională. Tip. „Cartea Românească“ Cluj, Preţul 60 lei.

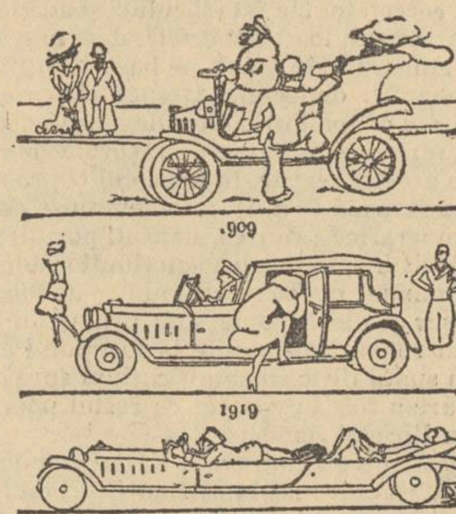
Liviu Rusu: „Selecţia copiilor dotaţi“. Tip. „Cartea Românească“ Cluj, Preţul 130 lei.

Nicolae Mărgineanu: Psihologia exerciţiului. Tip. „Cartea Românească“ Cluj.

L. Rusu, L. Bologa, N. Mărgineanu, Al. Roşca, D. Todoranu: Psihologia configuraţiei. Preţul 100 lei.

ULTIMUL PAS IN CHESTIUNEA
ATAT DE ACUTĂ A
SEXUALITĂŢII
IL FACE
„Instinctul Sexual“
de Dr. IOSIF WESTFRIED
cu o prefaţă de
PROFESOR Dr. S. FREUD
Un elegant volum de 230 pagini, cu numeroase planşe şi ilustraţiuni. Editura «Cartea Românească»

NEVRALGINE „JURIST“ VINDECA DURERILE DE CAP

Evoluţia automobilului.

Ştiri dela Geneva

— După ce-am ţesut mult timp, şi cu răbdare, — am capturat însfârşit pacea...

Lipsă de educaţie

— Am auzit că ţi-ai schimbat tapiţerul.

— Desigur. N'avea educaţie. De câteori îmi vedea copilul, îl săruta... chiar fără să-şi scoată cuiele din gură.

La o expoziţie a unei pictoriţe

— Vai, ce şarjă! Ce nuduri feminine oribile exagerate...

— Nu-i nici o intenţie de exagerare. Pictoriţa e sinceră, dar ca femee, *aşa* vede ea pe orice altă femee...

TIP. „ADEVERUL“ S. A. STR. SĂRINDAR No. 7—11

ANUL IX. — No. 451

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 28 Iulie 1929

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888 — 1897
CONST. MILLE 1897 — 1920

FONDAT IN 1893

BIBLIOTECA CENTRALĂ „ASOCIAŢIUNII" SIBIIU

In ajutorul vocabularului literar

Există o lume ipocrită, care pretinde a nu putea suferi vorba crudă, neaoşă; scrisă sau tipărită, mai ales. Cu strâmbături sistematice, se dă curs unei superdelicateţi balcanice, rânced pomădată, neverosimilă, stupidă.

In realitate, ştim toţi că înurătura dă un capitol superb în stilul român. Nu se poate să nu admitem dar, că înjurătura ne stă în substanţa adâncă a sufletului. — Invăţaţii spun că Românii, cât priveşte schema şi structura clasică a înjurării, sunt cuprinşi într'un bloc istoric în care intră, dela Ungaria începând, tot sudestul Europei până la Morea, şi Rusia toată. Familia e, cum se vede, respectabilă ca dimensii; şi în sânul ei, noi nu rămânem pe jos.

In faţa cercetării obiective, sudalma este un element retoric cu semnificare adâncă.

Lucrurile sunt în adevăr aşa fel, încât Românilor de toate clasele, înjurătura le stă pe limbă în fiece clipă, şi ei n'o înăbuşe decât prin o foarte supărătoare siluire de sine. Aceasta se obţine cu atât mai greu, cu cât înjurătura ne slujeşte, contrar destinaţiei sale originare, şi ca expresie de aprobare entuziastă. Mâncare, băutură, peizaj, femeie frumoasă, cal mândru de sânge, poezie, filosofie ori muzică, şi orice alte valori gustoase ori frumoase ale experienţei curente — noi trebuie să le înjurăm de mamă, cu amplificările respective ale acestei formule, pentru a ne simţi cugetul sătul, şi potolit de excesul mulţumirii admirative. Dece tocmai înjurătura de mamă e rezervată admiraţiei, rămâne problemă pentru etnopsihologi. Ajunge acum constatarea, că prin această metaforă genezică se efectuează, în conştiinţa noastră, o **katharsis** care ne descarcă adecvat sensibilitatea stimulată pozitiv. Cu atât mai tare înjurătura ne răcoreşe sufletul de arsura iritaţiilor negative. Condamnarea sudalmei nu poate fi decât o prefăcătorie, sau o rătăcire.

De altminteri, vedeţi cu ce lăcomie sunt căutate cotidianele şi orice publicaţii, unde polemica se apropie, cât poate, de acel câmp al fantaziei pe care creşte înjurătura populară. E aici un progres român evident, în direcţia adevărului curat.

Acei care se socot turburaţi de obligaţiile pudicităţii sau ale unui aşa numit bun gust, vor fi, poate, simţitori la o consolare prin oarecare idei generale.

Injurătura de toate gradele este expresie emoţională; e, deci, justificată caşi orice altă formulare necesar născută din ajungerea la maturitate a unui cuprins intuitiv. A cere suprimarea înjurăturii, înseamnă a impune spiritului o mutilare absurdă. Inghiţirea înjuriei, ca orice oprire artificială a unei descărcări organice, face să se poticnească expresia ca într'un sughiţ surd. Se simte atunci un gol iritant, şi apetitul de a înjura se înalţă brusc la maximum. — Patruzeci de cofe de Dumnezei, îndesaţi cu genunchii!—: acest monument de poezie politeistă l-a ridicat într'o minută de colosală inspiraţie, o persoană românа exasperată; asistenţa neobişnuită o silise a-şi falsifica stilul timp de un sfert de ceas, înăbuşindu-şi tocmai elementul cel mai viu, poezia sudălmilor. Culmea torturii se rezolva în o culme de inspiraţie. Cu acest exemplu ajungem, cred eu, tocmai bine a ne aduce aminte că înjurătura cade sub categoria frumosului. Acest adevăr e trecut cu vederea sau dispreţuit, fiindcă, din păcate, oamenii tratează arta tendenţios.

Nu cred că există întreprindere mai ingrată decât silinţa de a-i întoarce la calea dreaptă, în această chestiune; dar nici alta mai ispititoare, în cazul şi locul în care ne aflăm. Un popor care s'a rafinat stilistic, pân'acolo, încât să lărgească expresivitatea sudalmei astfel ca să cuprindă şi o atitudine extrem aprobatoarea, cum este admiraţia, dovedeşte o vocaţie excepţională pentru a înţelege şi a trăi absolut şi liber frumuseţea, — dovedeşte predestinare eminentă către doctrina artei pentru artă. Acei care ţinem, mai mult sau mai puţin, la această doctrină, suntem foarte la locul nostru aici unde ne găsim.

Este elementar că înjurătura, ca orice formă expresivă, poate manifesta ierarhia întreagă a aptitudinii artistice, dela mediocrul clasic până la genialitatea zdrobitoare.

E, prin urmare, inutil şi deplasat să ne răsturnăm firea strâmbându-ne, când auzim o vorbă tare. Am invins prejudiţiul cel mai greoi din câte stau în drumul artei libere, am descoperit o eleganţă proprie: — şi acum, de hatârul unei ipocrizii nesărate, să stricăm, noi singuri, originala creaţie? Mi se pare că ni se impune, tocmai, să cultivăm sistematic acest product spontan al geniului nostru specific: suduirea admirativă.

Politica, de exemplu, oferă stimule numai pentru înjurătura negativă. De ce însă n'am completa şi lumina, prin înjurătură admirativă, criticele noastre de artă, de literatură, de teatru? Un salon, o premieră un recital, — în scurt orice analiză entuziastă de produceri artistice ar câştiga minunat ca putere de convingere, dacă am presăra-o cu variaţii alese pe tema, sublimă în simplicitatea ei profundă, a înjurăturii de mamă.

Se constată că de multe ori, condamnăm drept, dar că, şi mai des, admirăm strâmb. E clar de ce: fiindcă nu dăm drumul, nici măcar acoperit, suduielei admirative. Aceasta ne e contrar orientării intime a spiritului. Capacitatea noastră de expresie e, în punctul acesta, nu numai redus, ci falsificată.

Se deschide aici câmp mare iniţiativei cu talent. Injurătura de mamă, înjurătura de dumnezei,—pentru a întări poezia printr'un venerabil păgânism străbun —, şi combinarea oarecum filosofic indicată a acestor două scheme favorite, ar da, ca intensificare a gamei admirative, un farmec local şi o putere de convingere unică foiletoanelor noastre de artă.

Inceputul trebuie negreşit să-l facă foiletoanele: ele au, extensiv, puterea de educaţie cea mai considerabilă. Mai pe urmă numai, poate veni rândul eseisticei de revistă şi al lecţiunii academice. Căci, în definitiv, ţinta e acolo: sudalma să ia consacrare academică.

Stilul român este ţinut pe loc, prin o dezbinare nefiresc încordată a vocabularului şi frazeologiei publice şi oficiale, de vocabularul şi frazeologia intimă, particulară. Efectul estetic e regretabil,—iar acea sfâşiere lăuntrică strică apoi şi caracterul. Intrebuinţarea cuvintelor injurioase franceze e o soluţie falşă, propusă de persoane pe care delicateţea le înşeală. **Le français brave l'honnêteté,** zice Românul, şi mai ales Românca, a cărei estetică e confuzionată prin importuri străine. Dar bine: nu e vorba să bravăm onestitatea, ci să fim oneşti şi în arta noastră, ca în toate ale noastre.

Stilul literar trebuie negreşit să-l înviorăm prin elemente neaoşe din vocabularul privitor la organele şi funcţiunile genitale şi excretorii (auziţi ce falş sună eufemismele străine; — ca om vechiu, n'am curajul terminologiei române), — **et tout ça en roumain!**

PAUL ZARIFOPOL

Enigma Shakespeare

Iată mai bine de un secol de când există enigma dacă Shakespeare este sau nu autorul pieselor ce i se atribue! S'au scris asupra acestei probleme fascinante, de vre-o cincizeci de ani încoace, peste patru mii de volume şi broşuri; acum în urmă, lucrarea d-lui Célestin Demblon intitulată „Lord Rutland et Shakespeare" şi teza erudită a d-lui Abel Lefranc, profesor la Colegiul Franţei, prezintă pe Williams Stanley, al şaselea conte de Derby, ca pe adevăratul autor al nemuritoarelor tragedii, ceeace aduce problema Shakespeareană la actualitate.

In „Revue Monidale, d. Georges Maurevert, într'un articol important şi bine documentat, publică un „Essai d'explication rationelle de l'énigme Shakespeare".

„Se pare, spune el, că există o ipoteză care nu se înfăţişează aşa, la întâmplare, aceea că numele „William Shakespeare" n'ar fi poate decât „raţiunea socială", „firma" numeroaselor asociaţii şi colaborări, dintre care cea mai preţioasă ar fi acea a tânărului din Stratford".

Apoi, ca să-şi sprijine ipoteza, d. Georges Maurevert examinează una după alta, cele mai multe piese semnate cu numele de Shakespeare, sau pe cele care i se atribue, urmărind ordinea cronologică stabilită de unul din biografii lui cei mai buni, sir Sidney Lee. După ce procedează la această cercetare critică, d. Maurevert scrie:

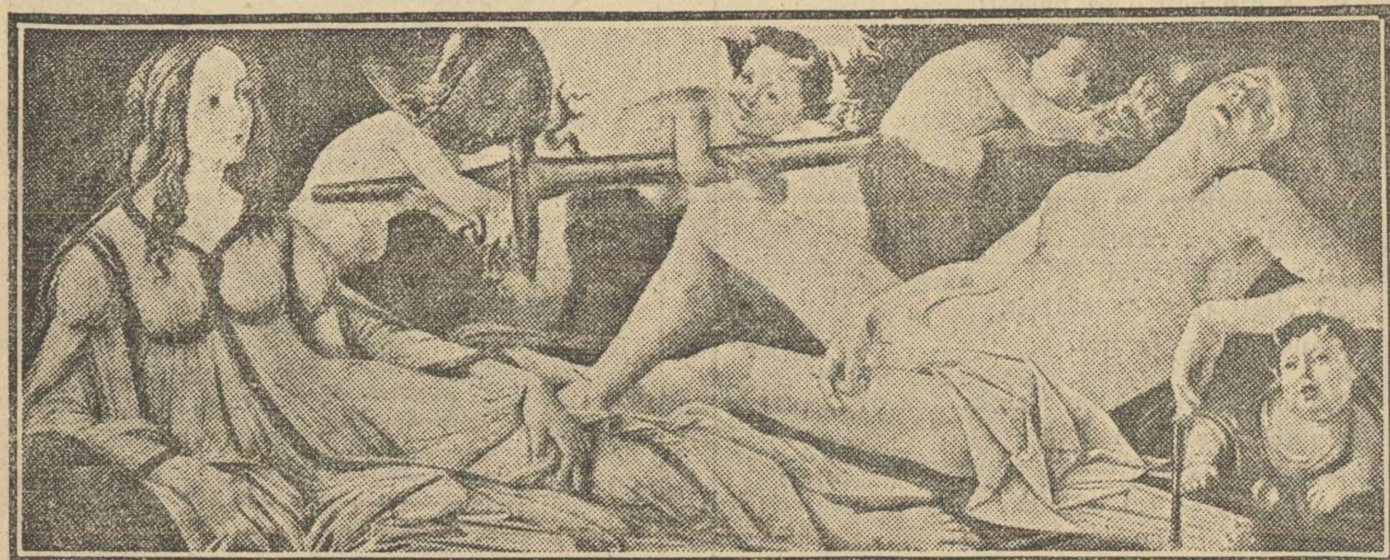
„Din toate aceste argumente, din toate aceste consideraţiuni, ce concluzii putem scoate? Una singură, hotărâtoare: că toate sunt în favoarea lui Shakespeare ca autorul cel mai sigur al celor treizeci şi cinci de piese semnate cu numele lui. William Shakespeare apare astfel ca animatorul cel mai important, totalul adunării nenumăraţilor colaboratori. Expunerea pe scurt pe care am făcut-o asupra împrumuturilor sale, asupra plagiatelor sale, asupra participării actorilor la confecţionarea acestor drame, probează până la evidenţă că numai un profesionist, ca Shakespeare putea — singur — să-şi asume răspunderea unei semnături. Este oare cu putinţă ca un mare Seigneur din epoca Elisabetei, ca acei pe cari timpurile de azi ni i-au pus în faţă, să fie autorul unei asemenea opere?".

Ne-am închipui, oare, pe Francis Bacon, baron de Verulam, conte de Saint-Albanos, mare cancelar al Angliei, filozoful din „Novum Organum" şi „Instauratio Magna", autor al altor volume — peste patruzeci — unul mai serios decât altul şi care sunt ca o sumă a cunoştinţelor epocei, ni l'am putea închipui, oare, pe acest personaj atotputernic, de cea mai înaltă intelectualitate, coborându-se pentru a preschimba vechile drame, de a netezi situaţiuni şi mii de versuri, pungăşind — dacă se poate zice aşa — bietele opere literare ale unor poetaştri ca Greene, Fletcher, Wilkins sau Marlowe, primind observaţii şi sfaturi dela toţi actorii şi caraghioşii timpului? Ne-am putea iarăşi închipui ca autori pe un Roger Manners, conte de Rutland şi ambasador al Angliei, pe William Stanley, conte de Derby, pretendent la coroana Angliei şi pe Eduard de Vère, conte de Oxford şi unul din cei mai mari feudali englezi, nume pe care actualitatea ni-i scoate în faţă, totdeauna fără serioase motive?

„Nu, spune autorul acestui luminos articol, singur un om de simplă origine ca William Shakespeare, un actor de instrucţie mediocră ca el, neştiind decât puţin lateneşte şi foarte puţin greceşte — după spusa admiratorului şi rivalului său: Ben Jonson — dar mare lector, autodidact îndârjit, posedând o uimitoare uşurinţă de muncă, de asimilare şi observaţie, înzestrat pe deasupra cu un incontestabil geniu poetic — singure sonetele lui ar putea fi o desăvârşită mărturie — numai el poate fi autorul (în colaborare) al acelei minunate opere semnată cu numele lui".

Şi proba cea mai bună este calitatea însăşi a materialelor şi mijloacelor cu care a fost construită.

GEORGE BAICULESCU

MONTE-CARLO

Cel mai curat colţ al pământului! Curat, cum acel primar al Bucureştiului visa să fie oraşul nostru, când s'a spânzurat de supărare că politica nu-l lasă să-şi facă datoria. Curat în sufletul populaţiei sale, care adăpostind toate ispitele iadului a rămas neprihănită. Locuitorii acelui oraş nu pun piciorul în cazino. Din ordin (acolo libertăţile publice nu sunt înţelese franţuzeşte, ci mai mult americăneşte), din ordinul Alteţei Sale Serenissime Suveranul ţării. Virtute silită veţi zice dv. Nu; dacă monegoştii n'ar fi de o rară înălţime morală, ordinul singur nu i-ar putea înfrâna; s'ar expatria, ori ar înebuni. Fructul oprit nu este ca strugurii din fabulă... Nu-i rezistă decât o mare virtute; când inima şovăeşte, este repede otrăvită de mirezmele lui perfide...

Se cuvine, însă, să lămurim că şi guvernul acelei fericite ţări nu-i ca ori ce alt guvern. Virtutea monegoştilor este încurajată şi răsplătită. Ei nu plătesc impozite decât aşa de mici, încât par a fi o simplă formalitate, ca să fie şi ei în rând cu oamenii... Impozitele sunt doar o cucerire democratică şi un semn al civilizaţiei moderne. Bugetul se echilibrează cu veniturile cazinoului. In Monaco sunt oameni fără lucru, dar nu sunt cerşetori, marea sărăcie, mizeria nu este cunoscută acolo. Mai au aceşti locuitori şi mari satisfacţii de vanitate. Mai întâi, au un prinţ savant, iar numele ţării lor este nedreptăţit de progresul ştiinţei oceanogrofice. Apoi au uniforme — ce mai uniforme! — cum nu se văd în alte ţări. Nu ştiu cum ar putea fi ale generalilor, amiralilor, miniştrilor, dacă ale unor simpli jandarmi sunt o întreagă feerie de culori şi bogăţie.

Toate aceste avantaje — şi probabil mai mult decât celelalte, acela al lipsei de impozite — fac din naţionalitatea monegoscă un titlu de glorie râvnit de aproape toţi locuitorii pământului.

Insă, mai uşor ajunge cineva prinţ al Sfântului-Imperiu, lord englez, Papă, stea de cinematograf, decât cetăţean al principatului de Monaco. Este singura demnitate pe lume ce nu se poate avea decât prin naştere; a rămas singura nobleţă cu adevărat ereditară. Legile acolo — şi mai ales instinctul de conservare — nu îngădue încetăţenirea străinilor. Desigur, egoism antipatic; totuşi să fim drepţi: Nu-i descoperire ştiinţifică în stare să revoluţioneze planeta cum ar face dreptul pentru oricine de-a deveni cetăţean al statului fără impozite. Toate ţările ar rămâne pustii, iar Monacoul s'ar acoperi de sgârie-nori chiar până la nouri, ca să poată adăposti milioanele de noui cetăţeni...

Să urmăm, dar, a plăti biruri la noi, şi a admira vestitul oraş, numai din trecere şi din auzite.

Monte-Carlo este, neîndoelnic, un oraş frumos.

* * *

Incă de departe te impresionează muntele de piatră, acoperit de grădini îngrijite şi încoronat de palatul-castel medieval al prinţului. Această formidabilă cetate explică, în parte, supravieţuirea acelui stat miniatură. Intrând în Monte-Carlo dinspre apus, te prinde vraja trecutului... Aproape de şosea, în cea dintâi grădină dela poalele muntelui, se vede în stâncă o uşă de fier masiv, ieşirea la lumină din tainice hrube ce duc sus în castel. Cale ce veacuri de-a-rândul, a mântuit vieţi prigonite şi a înlesnit dragoste vinovate; dar care astăzi nu mai este decât articol de muzeu, aerisită şi luminată electric, dupăcum vădeşte portiţa de fier ce nu mai este ascunsă în mărăcini; ci, lustruită frumos, se arată tuturor, cochet aşezată pe un prag de marmoră.

In afară de stâncă şi de resturile medievale din clădirea reşedinţei princiare, totul în Monte-Carlo este modern; în clădiri şi grădini, totul este artistic şi luxos. Vestitul cazino se ascunde destul de discret între terase, flori şi statui faimoase. Intregul oraş este un imens parc, minunat întreţinut, şi preserat cu vitrinele strălucitoare ale juvaergiilor şi ale prăvăliilor de mode...

* * *

Nimic nu desvălue ochiului superficial că acolo se află un cuib al crimei, al urei, al deznădejdii, al scrâşnirii neputincioase, al visurilor nebune şi superbe, o căldare din iad în care se topesc energii, se năruesc inteligenţe, se desagreghează suflete...

* * *

Intr'o dimineaţă strălucită rătăceam prin alei de flori şi pe lângă covoare de iarbă deasă, minunându-mă de trăinicia acestei vegetaţii pe care n'o pot ofili, undele ciumate ale supra-tensiunei nervoase din cazino. Admiram la o vitrină nişte fructe fabuloase, aşezate câte unul în cutii separate şi în puf de vată colorată, întocmai ca juvaerul în ecran. Eram uimit de carnaţiunea unei piersici uriaşe, ce părea obrazul unui cap înfundat într'o pernă moale. Amintea aidoma, unele rare figuri de femee, cărora li se potriveşte fermecător, artificializarea de culoare „ocre" şi de un aspect mat exagerat.

Fructul părea savuros şi fraged, parcă atunci ar fi fost rupt din copac. (Dar oare asemenea fructe cresc în copaci? Nu cumva se fac în laborator?) L'am cercetat cu atentă privire. Nărav urât de om pesimist. L'am cercetat până când am descoperit câteva puncte suspecte. Abia vizibile, dar neîndoelnic revelatoare că sângele ei roşu este alterat, că frumoasa carne este prea fezandată. Desigur delicioasa persică desfăcută, avea să înfăţişeze acele pete cafenii, început de putreziciune. M'am îndepărtat cu hapsâne dispoziţii critice... şi am descoperit şi stigmatele frumosului oraş:

Tirul porumbeilor este un simbol al calităţii sufletului populaţiei cazinoului, în a cărui grădină face să răsune — aproape fără întrerupere — semnul morţii violente. O peluză iradiată de azurul mării, spurcată de acele urâte şi sinistre cutii, din cari pasărea captivă îşi va lua zborul ca să întâlnească glonţul, în schimbul unei clipe de libertate. Vânătoarea tot mai păstrează ceva din caracterele unei lupte drepte; pe când acest joc este un asasinat pe la spate, este măcelărire de prizonieri. Pentru practicarea acestui sport trebue o deosebită uscăciune de suflet, şi de aceia la Monte-Carlo este cel mai important centru de tir cu porumbei.

Un alt stigmat revelator stă chiar în drumul celor cari intră şi iesă din cazino. Este o tăbliţă care arată intrarea unui „Stabiliment de hidroterapie".

Părintească administraţie!... Desnădăjduiţii cari pleacă dela joc năuci, cu capul congestionat, cu gânduri de sinucidere, dar cu o ultimă licărire de conştiinţă, ce-i face să-şi dorească echilibrarea sistemului nervos, se duc de-adreptul sub duşul rece...

Tragică apropiere! Cazinoul lângă hidroterapie! Are dreptate Wells să-şi închipue, că va veni o vreme când, încântătoare staţiuni climaterice vor fi anume potrivite pentru acei ce ar voi să se sinucidă trăindu-şi ultimele zile într'un infern de voluptăţi.

„Stabiliment de hidroterapie" la uşa cazinoului stă ca un „memento mori".. Privind adânc tăbliţa de email alb cu litere negre, yezi închegându-se imaginea craniului cu cele două oase încrucişate... Dar de când lumea este plină de atei, memento-mori nu mai este un frâu, ci o voluptate mai mult.

Stigmatele putreziciunii, sub o altă formă, apar împrăştiate din loc în loc, pe toată suprafaţa oraşului. Monoton şi obsedant se repetă această firmă: „Cumpărăm bijuterii". Prăvălii cu intrări discrete şi fără vitrine. Contrastul cu luxul înconjurător este impresionant şi supărător, ca o notă falşă într'o frază muzicală. La fiecare pas, oriunde te întorci în Monte-Carlo, te copleşeşte bogăţia, belşugul şi frumosul, aşa încât ai uita că pe pământ, şi mai ales acolo, mai sunt şi mizerii, dacă n'ar apărea ici şi colo, mereu, aceste firme pe uşi mohorâte: Cumpărăm bijuterii...

Cumpărăm bijuterii... Adică prefacem în fum şi lacrimi amintiri duioase, averi agonisite prin muncă, sau numai preţul unor virtuţi eftine... Aceste comptoire ale lui Shylock, la fiecare colţ de stradă, lângă fiecare privelişte de eleganţă nobilă şi rafinată, reproduc simbolic fatidicul cazino, care astfel în zadar se mai ascunde între alte clădiri mai frumoase şi între statui de oameni a căror viaţă te împacă cu ticăloşia omenirii...

Dar stigmatul cel cu adevărat tragic, dar condamnarea fără apel posibil, am citit-o în ochii unei copile vânzătoare de flori, fără îndoială copil din flori şi de pripas: N'avea desigur mai mult de zece ani, însă — într'o frumoasă figură de o desăvârşită maturitate — avea privirea lui Lady Macbeth... O, ce privire!...

La o margine de trotuar se oprise o limuzină, la a cărei uşă deschisă o doamnă „marivanda" cu un tânăr, ce se scoborîse dintr'o altă maşină oprită ceva mai departe. Limuzina capitonată cu mătase albastră, inundată de o lumină electrică foarte albă şi de egală intensitate, făcea armonios cadru rochiei de argint, umerilor de fildeş, părului de roze, privirii de lynx, râsului de perle şi râului de diamante a femeei de vis, ce întindea distrat un braţ cu mişcări de şarpe spre coşuleţul cu flori al vânzătoarei... Dar aceasta, deşi se apropiase ca să-şi treacă marfa, rămăsese pironită, halucinată, cu privirea adâncită, cu priverea încleştată de zâna bogăţiei, a luxului şi a voluptăţii... O, ce privire!... Fetiţa aceia la douăzeci de ani va asasina, va pricinui ruini şi sinucideri, va fi regină printre curtezane, ori va lâncezi într'un balamuc, sau în vreo temniţă... Va fi produs de lux şi cel mai autentic al Monacoului cosmopolit.

D. V. BARNOSCHI

Rugămintea celui rămas

(După Lermantov-Coşbuc)

Eşti slab şi galbăn ca un mort,
Stingher cum sânt pribegii
Puţin la grai, sărac la port,
Cărunt ca toţi moşnegii.
Dar cât de fericit tu eşti
Că pleci de-aici de-acum
Şi că din nou o să păşeşti
Pe-al libertăţii drum!

Tu o să vezi iar păsări mii
In cer cum se răsfaţă,
Pe mama ta, ştiind că vii,
Strângându-te în braţe;
Şi vei intra re'ntinerit
In veşnicul şuvoi
Al vieţii fără de sfârşit,
Gândindu-te la noi.

Iar eu rămân să mucezesc
Cu-atâţia alţii încă
Sub zidul vechi temnicieresc
Şi'n noaptea lui adâncă,
Şi după ani de chin şi dor
Cu-atâţi martiri în şir,
De veci şi eu să mă cobor
In tristu-i cimitir.

Dar nu mi-i gândul să bocesc
Ca baba, nu mă doare:
Cu tine eu mă'nveselesc
De multa-ţi sărbătoare.
Ci vreau acuma când porneşti
O rugă eu să-ţi fac.
Pe care tu să mi-o'mplineşti —
De vrei să-mi faci pe plac.

Acelor cari nu m'au uitat
Ş'or întreba de mine,
Tu să le spui pe şleau, curat
Precum o duc de bine
Cu traiul meu ca de ermit,
Cu-a gerului suflări,
Cu lipsa — şi că le trimit
Un car de salutări.

Tu să le spui că'n crezul meu,
In crezul dezrobirii,
Şi azi mă'mpărtăşesc mereu
Ca'n zilele-osândirii
Şi că mi-e foame mult şi des
Cum nu ştiu cei sătui.
Nu de-un ospăţ bogat ş'ales
Ci de izbânda lui.

Mai spune-le şi eu că voi
Să ies din ăst cavou,
Cu ei în marele război
Ca să m'avânt din nou.
Mai spune-le c'aş vrea s'aud
Că's tari şi că's uniţi,
Că'n lupta cu duşmanul crud
Ei sânt nebiruiţi.

Intregei lumi de muncitori
Depe planeta asta
— Ai lumii noi premergători —
Să duci cinstita, vasta,
Iubirea mea făr' de hotar,
Omagiul meu senin
Ş'un legământ de proletar
Şi mare şi deplin.

Te du pe urmă cuvios
La tristele morminte,
In cari de somnul glorios
Dorm multe moaşte sfinte,
Pe ţărna rece tu să-ţi pleci
Genunchiul tremurând
Şi tot pământul să-l îneci
Cu lacrămi, flori punând.

Apoi să'ntrebi de draga me
Cu glas de ciocârlie,
Şi dacă tu o vei vedea
Pe prea iubita-mi Lie,
Să-i spui, te rog, să-i spui frumos
Că tot o mai iubesc,
Că mă gândesc la ea duios,
De dor că mă topesc.

Ş'acum dă-mi mâna. S'a deschis
Inchisa noastră poartă
Şi eşti gonit — ce dulce vis! —
Din Casa asta moartă .
Te du. Şi când tu vei călca
Pe-al Casei Muncii prag,
Drapelul roş din partea mea
Tu să-l săruţi cu drag.

J. ORBU

RAFFAELE CALZINI

Inmormântarea iernei

Impreună cu ofiţerii şi reşedinţa Misiunii italiene pe lângă guvernul cehoslovac, ocupasem palatul Arhiducelui Friederic din Presburg.

Mă văd şi acum într'o sală înţesată cu trofee de vânătoare, devenită camera ofiţerilor de ordonanţă şi a secretarilor generalului. Descifram, număr cu număr, o telegramă dela Comandamentul Suprem, când şeful de post al pichetului care făcea de gardă la poartă veni să mă cheme. Afară aştepta un ţăran care se încăpăţâna morţiş să vorbească cu generalul.

Acest ţăran, îmbrăcat într'o uniformă verde-sură, îşi trăsese pe urechi o capelă soldăţească, iar în cozoroc înfipsese un buchet de ghiocei, ca toţi legionarii cehoslovaci; la butonieră purta tricolorul italian şi ceh; vorbea, ca vai de lume, într'o italienească împestriţată cu germană, cu cehă şi cu vorbe în dialect veneţian; dar, după cum se lămuri prezentându-se, era un agricultor slovac, „proprietar de pământuri şi vite". Eufemism spre a indica un porcar vestit cale de mai multe mii de poşte în partea locului, pe unde opiniunile sale ca veterinar, măcelar şi cârnăţar, erau slovă de Evanghelie. Fusese doi ani şi jumătate prizonier în Italia şi întors de curând, ţinea să ne exprime, mai ales Excelenţei Sale generalului, toată recunoştinţa-i pentru tratamentul de care se bucurase în timpul şederii sale la noi, cât şi pentru ajutorul pe care-l dăduse armata noastră concetăţenilor săi, spre a scăpa de sub jugul austriac. Mutra lui, singura trandafirie, grăsulie şi ghiftuită din întreaga fostă Monarhie pe acea vreme de cartelaţi hămesiţi, era emoţionantă.

Vorbe de clacă. Mulţumeam cu multă diplomaţie şi nu mă prea grăbeam să-mi trag mâna dintr'ale sale, când se ivi în discursu-i ticluit scopul vizitei şi, la fereastra unei droşti hodorogite care aştepta, chipul unei fetişcane ca de douăzeci de ani.

Interlocutorul meu, prinzând de veste că eram mai atent la fată decât la argumentările lui, se hotărî s'o îndemne să coboare. Era o copiliţă frumoasă, încotoşmată într'o cămăşuţă şi într'o fustă albă cusută cu flori galbene şi roşii, care-i descopereau doar ghetele, mâinile cu mănuşi ca para focului şi faţa lăptie: extremităţi ce păreau simple accesorii ale costumului, ca la manechinele de prin expoziţiile folkloristice. Ochii-i suri sclipeau, făcând zâmbre la vorbele tatălui său, mare cât un uriaş; iar sprâncenele bălane, aproape cenuşii, se încruntau uşor atunci când gesturile omului se făceau prea confidenţiale ori violente. Un prostănac uriaş, care ţinea de mână o păpuşă gătită de bal. Păpuşa, ca toate surorile ei, vorbea franţuzeşte.

La prezentare, strângere de mână, plecăciuni.

Fata, crescută într'un pension de călugăriţe din Viena, vorbea bine franţuzeşte, ofta şi se arăta ruşinată de acel tată şi de acel costum slovac, tradiţional, dar nearmonizat cu educaţia „mittel-europeană" pe care-o primise.

Nu i-am dus pe cei doi prieteni la general, ci i-am comunicat eu scopul vizitei lor.

— Bine! Şi ce vor dela mine?

— Excelenţă, este vorba de-o sărbătoare ţărănească, celebră în toată Slovacia: înmormântarea iernii. Are loc în ziua de 28 Aprilie.

— N'au ceva mai bun de făcut?

— Este vorba de un simbol, Excelenţă; şi de un ospăţ.

— Bine. Să te informezi. Fă dumneata un program: chilometri, drumuri, siguranţă, simboluri. Dacă n'om avea ceva mai bun de făcut în ziua aceea, vom merge la acest... la acest...

— Veinagen.

— Da, în satu' Veinagen. Natural că dacă şi după „înmormântarea iernei" va mai ploua ca acuma, te împuşc şi pe dumneata şi pe protejatul dumitale.

Apoi zâmbi, răsucindu-şi mustaţa şi dându-mi bunăziua în dialect piemontez: semn că era nespus de bine dispus.

Cumătrul de jos îmi sărută mâna, fata oftă: soldaţii de planton, doi cehi şi doi italieni, îmi prezentară arma; un vânzător de cremvirşti, încremenit locului cu căldăruşa lui, se uita la mine în extaz.

Primul cetăţean al comunei Veinagen plecă mulţumit; avea opt zile înainte pentru organizarea serbării. Răscoli tot satul, cumpără, vându ca să cumpere, împrumută, ceru de pela toţi, spălă casa, grajdul, ba până şi faţa cu săpun, marfa cea mai de preţ în acele târguri austriace de după războiu. Le insuflă şi celorlalţi entusiasmul său, învăţă un cor de ţărani să cânte, strofă cu strofă, o întreagă canţonetă napolitană, zugrăvi ghirlănzi şi placarde, se îmbătă de *pivo*, cu gândul la beţia pe care-avea s'o tragă: îi clocotise inima de fericire, până 'n ajun.

Dar când am sosit noi în trei automobile, iar generalul, „Excelenţa sa", înaintă spre dânsul, amfitrionul mi se păru încurcat şi tulburat.

Veinagen era, într'adevăr, în plină sărbătoare pentru înmormântarea iernei. Afară, un ger năpraznic; pe câmp sticleau dâre de zăpadă vânătă, iar şirurile de copaci legănau pe crengile despoiate nu flori ori măcar frunze, ci cuiburi părăsite de ciori. Femeile se ghemuiseră toate într'un ungher, sfioase şi încremenite, mari şi ţepene în rochiile lor cele mai mândre, ca nişte curci albe: o scufă scrobită, o cămaşă albă cu mâneci largi, fuste largi cât clopotul, făcând roată în jurul gleznelor îngropate 'n cisme. Peste-acea albeaţă fluturau cordele, zorzoane, fioncuri, mărţişoare roşii-galbene, zmuncite de răbufnelile vântului ce sufla îngheţat dinspre Carpaţii apropiaţi. Copiii şi băeţii, cu saboţi de lemn în picioare, cu scufiţe roşii-galbene cusute cu flori verzi şi violete, roiau tăcuţi la o răspântie, fluturând ghirlănzi şi stegu-leţe; bărbaţii, în haine negre, defilau cântând solemn un imn bisericesc şi, totodată, războinic. După atâţia ani de războiu, după veacuri de sclavie şi acea sărbătoare câmpenească părea a căpăta religiozitatea unui rit.

Cerul se întindea asupra satului — cu casele-i rustice, albe şi cu drumurile-i gloduroase, — fără nici o întinare de albastru: totul prevestea o nouă ninsoare: parcă înmormântau primăvara, iar nu iarna. Şi de-odată auzirăm o cântare liturgică, pe care ni se părea c'o mai ascultasem în copilărie şi care putea aduce cu melodia *„Funicoli! Funicola"*.

Fata, sărmana de ea, cu toată franţuzeasca şi educaţia ei europenească, era de-o naivitate înspăimântătoare: îmi lămurea cele mai mici fleacuri cu comentarii caraghioase, trăgea cu cravaşa'n vânt ca să-şi dea aere degajate şi măsura paşi de dans, bătându-şi tocurile dela cizme. Mă ocoli prin tot satul, mă făcu să admir cel mai mic colţişor, îmi explică în ce chip era bătută şi arsă paiaţa de cârpe care înfăţişa iarna, ca să se poată întoarce Zâna primăverii.

S'ar fi zis că mă iniţia într'un rit elenic. Pe urmă, mă duse'n casă.

Toate casele din Veinagen sunt cu un singur cat, căptuşite cu scânduri, cu mobile de lemn, zugrăvite cu înflorituri: iar aceea a gazdei noastre, nebănuit de bogată, era împodobită pe pereţi cu plăci de majolică smălţuită, cu stofe brodate, cu icoane de argint. Fuiorul şi războiul de ţesut într'un colţ, patul monumental încărcat cu perine în alt colţ, dădeau o slabă idee despre îndeletnicirile de căpetenie din timpul iernii. O sobă sforăia, doi câini sforăiau, o slujnică sforăia; argaţii, statui de lemn mâncat, aşezau farfuriile pentru ospăţ pe masa presărată cu ghiocei.

Totul mi se părea frumos şi idilic, ca într'un capitol plictisitor şi cast din „Amicul Fritz": fata nu mai ştia ce *frais* (ea spuse *frais*) să cheltuească, spre a-mi interesa luarea aminte. Şi pentrucă deprinsese cele mai idioate vorbe, repeta de-una:

— *Oh, mon Dieu! Que vous êtes blasé! Que vous êtes blasé!*

Astfel, fără să-mi dau bine seama, mă duse să admir grajdurile şi pivniţele cele cu sute de cârlige pregătite gata pentru şuncile afumate: din păcate, rechiziţiile dăduseră iama prin toate.

In cele din urmă, ajungând sub un şopron pustiu, arătându-mi cu degetul o butie mare care trona pe-o căruţă, îmi spuse cu o candoare pe care n'o mai pot uita:

— *Ma grand'mère est là.*

M'am făcut că nu pricep şi am crezut că-i o născocire de spirit a fetei. Larma petrecerii ajungea până la noi ascunsă, depărtată. — *Ma grand' mère est là.* — Şi după o strâmbătură de circumstanţă, văzui că era mulţumită pentrucă mă uimise şi-mi putuse povesti ceva care să mă intereseze. Sărmana bătrână murise cu o seară mai înainte. Ce să facă? Să amâne serbarea? Nu. Să se lase păgubaşi de cinstea de a-l ospăta pe general? Prea ar fi fost mare hazul pe care l-ar fi făcut de ei *ceilalţi* din sat. Să lase moarta în pat? S'ar fi răspândit vorba şi se strica toată petrecerea. Amfitrionul nostru îşi pusese soacra într'un butoiu cu saramură, amânand cu o zi lăcrămile, datinele înmormântării si declararea decesului.

— *Très simple.*

— *Oui,* — i-am răspuns eu, ca să nu mă las mai prejos.

— *Très simple.*

Iar la masă am fost cât se poate de tăcut. Generalul, din capul mesii, uitându-se la mine îmi spunea părinteşte din ochi:

— De! Ai ţinut să vezi simbolul! — Eu, modest, îi făceam semne, spre a-i da a înţelege că voiam să-i vorbesc.

După o ciorbă complicată cu verdeţuri şi smântână, mi-am digerat scrupulele şi m'am îndemnat la bere.

Vecinii mei, tăcuţi, impasibili, mestecau cu zgomot şi beau. Or fi ştiind? N'or fi ştiind? — mă întrebam şi căutam să-mi fixez în gând icoana acelei mese cu sfeşnice în care ardeau lumânări de ceară bătrânească, luminând pâlpâite, înfăţişarea gravă a mosafirilor.

Intre un fel de mâncare şi altul, cântau toţi în cor: noaptea geroasă, nesfârşită dincolo de cele două rânduri de geamuri, învăluia sărmana răposată în giulgiu-i ţesut din tăcere: fuiorul şi războiul din ungherul odăii pomeneau de mâinile-i de ceară care torseseră lână până'n ajun.

Urmăream acele gânduri patetice şi trosniturile butucilor care plesneau în soba încinsă; îmi înnecau melancolia în privirile fetei care nu stătea la masă, ci în picioare, în faţa mea.

Când, iată că se auzi un vălmăşag de glasuri şi de paşi pe afară: un ţăran se apropie de gazdă şi-i spuse ceva care-l făcu să sară'n picioare, să se repeadă năpustit din odaie, lăsând pe jumătate un pahar şi, poate, inspiraţia unei urări.

Il văzurăm întorcându-se puţin după aceea înmărmurit: bolborosea ceva pe limba lui. Am întrebat ce spunea: „Tâlharii! Tâlharii! Au venit, au înhămat un cal la căruţă şi mi-au furat butoiul".

Toţi se gândeau că hoţii îi furaseră un butoi cu niscai porc sărat şi căutau să-l îmbuneze bătându-l cu mâinile lor groase pe spate, îndemnându-l la băut. De nu mă înşel, îi vorbeau cam aşa: „Atâta pagubă! Ce-i un porc la averea dumitale? Doar se ştie că după războiu mişună lumea de hoţi şi dezertori! Las' c'o să-i aresteze Domnu' General!".

„Domnu General", neştiind deopotrivă cu ceilalţi, ce se întâmplase, se mira foarte văzând stricată o petrecere atât de austeră şi desăvârşită, din pricina unui furt atâta de modest.

Fata se uită ţintă'n ochii mei, cu aer de răzbunare.

Ajunge: cu chiu cu vai, ospăţul se isprăvi, voioşia mosafirilor izbucni în toiul ei şi când se aduseră prăjiturile, oamenii prindeau a se îmbrăţişa, sărutându-se. Mai emoţionat ca toţi, amfitrionul nu ştia dacă trebuia să râdă, ori să plângă; iar când ne duse până la automobil, îi sărută mâna generalului şi-l luă în braţe pe *chauffeur*.

Prindea a ninge.

Butoiul tragic a fost găsit după trei zile într'o gară, unde fusese lăsat în depozit. Iar hoţii lipiseră pe el o etichetă: „Marfă supusă stricăciunii".

Trad. de ALEXANDRU MARCU

TRATAT DE MORALĂ PRACTICĂ

IDEALURI

Pentru vindecarea răului de viaţă care te va cuprinde, după ce te vei fi îmbătat cu toate băuturile fizice şi intelectuale, oferite gustării tale, cu câte o amărăciune la fund, în pahar, caută beţia supremă a unui vis, a unui ideal. Insă bagă de seamă: idealurile se împlinesc. Alegeţi-l pe cel mai imposibil, ca să nu se împlinească niciodată, însă ca să poată da însufleţirilor tale acel entuziasm, care seamănă cu nebunia.

Căci răul de viaţă vine inevitabil. Incă nu suntem atît de fericit abrutizaţi încât să ne simţim bine dinaintea tuturor golurilor şi de-asupra tuturor piscurilor. Oricât am fi de orbi şi de avuţi, ne este peste putinţă să nu cunoaştem lucrurile iremediabile ale vieţii şi să nu suferim de sentimentul că nu se pot vindeca. Ele dau un sentiment de absenţă unanimă şi de infinită mîhnire.

Câte un om foarte bogat s'a sinucis fără motiv aparent, acuzat de neurastenie. Fiindcă ne trebuesc cuvinte, nu este greu de găsit un cuvânt şi aci, ca să putem trece mai departe. Cine poate şti că nu te sinucizi auzind un singur sunet de vioară care îţi revelează brusc un adevăr irezistibil; citind o pagină neaşteptat de sintetică sau ascultând căderea unei picături de ploaie pe acoperiş. Am văzut o dată un om din popor ucigându-şi cu bâta un câine, care lătrase în curtea lui cinci ani de zile, pentru că făcuse găuri în pământ. Omul îşi socotea câinele rival şi asociat cu moartea lui. Ca să înlăture sorţii din dreptul casei, a omorît pe câine cu zeci de lovituri, la care, la fiecare, câinele, nevinovat de instinctul lui de lup, desfăşura un vaet uman şi făcea o săritură de copil decapitat.

Am găsit în omul care şi-a asasinat căţeaua, un întuneric cu neputinţă de învins şi mi-a fost ruşine, şi crima lui şi vaetul căţelei m'au turburat o lună de zile. Mă gândeam numai la acest groaznic eveniment. Şi ceeace-i adăoga o nuanţă de atrocitate delicată, era că omorul se comitea dinaintea femeii gravide, care strângea un mănunchi de busioc şi dinaintea copiilor foarte mici: în braţele unuia din copii se răsfaţa puiul căţelei, care nici el nu vedea nimic din odioasa tragedie.

Mi-a venit atunci să plâng şi m'aş fi sinucis....

Mă simţeam trădat de propriile mele speranţe şi sentimente. Gândindu-mă cu duioşie la oameni şi căutând în absurdul meu soluţii la durerile lor, printre ei se afla şi ucigaşul câinelui, şi săteanul care tăiase limbile boilor vecinului din sat, ca să se răzbune — şi acei săteni răsculaţi în 1907, care, ca să pedepsească pe boer, au dat foc unui grajd cu 100 de cai, arşi de vii până la unul. Ce fel va fi „cultura" chemată să dea înapoi, din sufletul acestor monumentale mocirle, cireada unor instincte, tolerate de frumoasa natură?

Popoarele culte au dat spectacolul războiului mondial. Individual, fiecare soldat a câştigat o nouă scârbă, o nouă nepăsare, iar statele n'au dobândit decât o sporire a mizeriei. Cele care şi-au văzut idealul împlinit — împlinire de obicei întristătoare pentru falcultatea de idealism — nu se simt câtuş de puţin mai bine. Desordinea socială şi drama cotidiană a insului, nu se pot acoperi cu declaraţiile de satisfacţie ale câtorva oameni politici, tot atât de suferinzi în simţirea lor amăgită, ca şi grosul, dar necesarmente demagogi. Brutalitatea războiului a dat naştere unei brutalităţi a păcii, brutalitate conservatoare sau revoluţionară. Statul ideal, statul comunist, s'a creat cu milioane de asasinate. Asta ai învăţat tu, băiete, de la dascălii tăi, în cărţile tale?

Tu te găseşti străin şi dincoace şi colea. Cine ar putea să umple golul tău? Construieşte-ţi, repede, un ideal, alegând din săgeţile profeţilor pe cea mai înaltă, ca să nu-i poţi vedea, în luptă cu umbra, vârful niciodată.

Răul de viaţă, ca răul de mare, ca răul de munte, vine orişicum. Idealul ce-ţi alegi e de fapt un aritficiu, o motivare ca să durezi. Dacă pornind cu el, se întâmplă ca în parcurgerea vremii să-i fii cuiva de folos, idealul tău va fi cu atât mai bun: un ideal milostiv. Toată preocuparea ta să fie să alungi panica sau să o întârziezi, panica răului de viaţă.

Omul închis într'un ideal este arestat în idealul lui, prizonierul definitiv, preocupat exclusiv de viteza vehiculului ce-l poartă legat. E cel mai total narcotic şi, într'un fel, inofensiv. Când vedem oameni foarte inteligenţi zidiţi într'o idee, adeseori stupidă, trebuie să ne scoatem pălăria: trecem prin spital sau prin balamuc şi peste drum e cimitirul. Idealul e una din formele suportabile ale existenţii, leagănă şi face mai agreabilă căderea din balcoanele timpului, a omului către moarte.

Starea de ideal a făcut posibil sacrificiul, pe care oamenii nu-l consimt fără narcotic. Se citeşte în memoriile de război că în posturile înaintate de tranşee au fost găsiţi soldaţi legaţi de mitraliere cu lanţuri, morţi în lanţuri — şi că înaintea atacurilor, se distribuiau soldaţilor băuturi alcoolice. Dacă lanţurile şi alcoolul sunt cumva inventate, starea de idealism şi de imitaţie de idealism e însă reală. Liberarea Sfântului Mormânt de către cruciaţi a fost o realitate care a mers până la pornirea de la vetrele occidentale, a copiilor.

Idealului nu-i place să fie discutat şi un surâs te face să te îndoieşti, căci omul care n'a născocit nimic ca să-şi justifice atitudinea a descoperit surâsul ca să o ironizeze. Un zâmbet dinaintea unei idei e o prezenţă vătămătoare şi ca să te apere omul convingerilor şi al îndoielilor califică zâmbetul, numindu-l cinism. Nu primi discuţia idealului tău, căci ţi-l pierzi; puterea de critică fiind mai uşoară de cât puterea de a te zidi într'o idee.

Idealurile oficiale scapă de zâmbet şi de pieire prin justiţie, poliţie şi jandarmerie, păstrătoarele unor situaţii ieşite din idealuri consumate şi care nu vor să se contragă sau să se dividă în nişte noi idealuri. Primejdia adevărată o încearcă idealul individual, idealul inexperimental, idealul tău propriu care în faţa ironiei rămâne cu puiul căţelei în braţe, mângâindu-l hipnotic în priveliştea unei realităţi..

T. ARGHEZI

Viaţa cea mai de preţ

(FANTEZIE)

Doi flăcăi care făcuseră mai multe fapte rele, se aflau închişi într'un timnic, adică într'o groapă sau beci şi îşi aşteptau acolo osânda, care putea să fie grozavă, poate chiar pedeapsă cu moarte.

După ce fură ţinuţi mult timp la închisoare, cel ce-i păzea în timnic, adică timnicerul, veni şi le spuse :

— Unul din voi, — nu-mi pasă care, — mi s'a spus că e destinat morţei ; că el va trebui să rămână aci, ca să-l spânzurăm mâine dimineaţă, iar cellalt, — nu-mi pasă care, — va trebui să iasă afară la lumină şi la libertate. Care din voi vrea să primească moartea şi rămâne închis, şi care viaţa şi ese la libertate ?

Amândoi tinerii se urcară pe scară şi se zvârliră spre uşă strigând :

— Eu, eu vreau viaţa ! Eu vreau soarele !

— Eu, eu !... spuse şi celălalt... Eu nu voi cere dela nimeni nimic !... Sunt în stare să pasc şi iarbă verde, numai să mi se dea libertatea.

— Eu, eu !... trebue să es, căci sunt tânăr şi... ce dragi îmi sunt toate ! Dă-te la o parte frate... şi deschide uşa timnicer ! Eu vreau să es...

— Ba eu trebue să es, că mi-e dor de mama!

Şi ei se îmbrânciră unul pe altul.

— Amândoi nu se poate !.. Numai unul trebue să iasă... strigă timnicerul, încuind uşa la loc.

— Dar acela trebue să fiu eu, nu acesta... răcni unul din ei.

— Ba eu, pentrucă mi-e dor de mama şi de tata! Nu trebue să fie acesta cel liberat !...

Timnicerul, fiindcă avea şi el mamă şi tată, trăitori uneda într'un sat de unde era de fel chiar unul din cei închişi, — şi cum simţise şi el dor de ei, se simţi înduioşat şi le spuse :

— Dacă voi nu vă 'nvoiţi care să iasă şi care să rămână, mă duc la împărat să-i spui şi să hotărască el.

Porni timnicerul la împărat.

* * *

Peste un ceas sau două se întoarse şi le vorbi iar :

— Impăratul spune că va eşi la soare şi la libertate numai acela care va primi să fie spânzuraţi, în locul lui, părinţii care l-au născut. Care din voi primeşte condiţia asta să iasă pe scară afară !

Amândoi tinerii rămaseră pe loc să se gândească, căci condiţia li se păru grozavă. Timnicerul aşteptă răbdător să-şi ia ei hotărîrea în voe.

Stătură ca un ceas, ca două, ca trei, şi ei nu se mai hotărau.

— Ce-aţi hotărît ? întrebă timnicerul.

Unul vorbi :

— Tata şi mama sunt bătrâni, şi şi-au cam trăit traiul !... Grozav este să fac eu alegerea ca ei să moară şi eu să trăesc !... Oh ! Oh ! Ileana, iubita mea, are obraji ca de trandafiri şi mă aşteaptă... Nu ştiu cum să zic...

— Aşa e! — complectă şi cellalt gândul — Maria mea e mlădioasă ca trestia şi are ochi ce ard ca focul ! Biata mamă a trăit destul ! De ce n'aşi trăi eu în locul ei !... Ah biată mama !... — întocmai ! Părinţii trebue să moară naintea copiilor lor... Vreau să es ce-o fi, o fi !... zise unul şi se repezi pe scară.

— Ba eu!... Stai! strigă cellalt. Gândul trebue întemeiat... şi mie îmi place viaţa ! De ce vrei să pleci tu afară, când poate mă hotărîsem şi eu?

— M'am hotărît eu mai 'naintea ta!...

— Iacă şi eu acum ! şi porni şi el în sus.

— Staţi, le strigă timnicerul, iar. Trebue să mă gândesc şi eu !

Şi se gândi timnicerul astfel: Şi eu am copii... şi oare copiii, aceste bucăţele de carne şi de suflet, rupte din mine şi din nevasta mea, m'ar da oare morţii şi pe mine, cum aceştia sunt gata să dea pe părinţii lor ?... Da, da !... m'ar da ! Prea m'ar da ! Un părinte ţine zece copii, dar zece copii nu pot ţine pe un părinte !... Chiar când trăesc bine se supără de el, şi parcă simt că i-ar sta mai bine mort!... Ah!... Ah... cum sunt copiii!...

Trânti uşa de piatră la loc şi le strigă tare, ca să poată auzi şi ei :

— Fiindcă iar amândoi veniţi pe scară în sus, mă duc să spui împăratului şi asta.

* * *

Peste un ceas timnicerul sosi şi le puse:

— Impăratul zice : „Va ieşi la lumină unul din voi, acela care va primi să moară în locu-i şi Ileana sau Maria lui !"...

Tinerii rămaseră iar pe gânduri. Şi iar trecu un ceas, două, trei şi ei nu se hotărau.

Unul zise :

— Fără mine Maria va lua pe altul... Da, da va lua pe altul! Se va îndrăgosti cu el, iar pe mine mă va uita cu totul!... Peste şapte ani, copiii ei, făcuţi cu acela, ar putea să vânture în degetele lor mititele, ţărâna făcută din inima şi din creerii mei !... Şi ea, pentru care am îmbăiat perna cu lacrimi, ea nu va avea zor...

— Aşa e!... Aşa e!—urlă şi cellalt—în inima Ileanei voi sta cât îi voi încălzi inima în razele ochilor mei !... Cât îi voi arde pieptul cu gândurile şi cu suspinele mele, Ileana mă va păstra al ei ; dar când altul va face acelaş lucru, eu voi pieri şi din amintirea ei, ca şi parfumul unei flori, mirosită de ea acum şapte ani!... Eu es afară !...

— Ba eu! strigă cellalt.

— Staţi ! le strigă iar temnicerul. Iar nu v'aţi învoit care să rămâneţi şi care să eşiţi... Impăratul mi-a mai spus, că dacă iar nu v'aţi învoit, să iasă la libertate numai acela care va primi să moară în locu-i: părinţii lui, iubita lui, rudele lui şi întreg satul lui!...

— Of !... grozave legi are împăratul tău, pe care de acum încolo nu-l mai simţim ca împărat al nostru, căci n'are în el nici o scânteie de bunătate! strigă unul din tineri.

— E prea fără suflet! strigă şi cellalt. Ar da el oare atâţi pentru el?

— Nu vezi cu ce uşurinţă ne dă pe noi morţii ?! îi răspunse cellalt. In faţa lui nu vezi că nici Dumnezeu n'are valoare ?...

— Veţi vorbi mai pe urmă, — le spuse timnicerul. Acum e vorba, care daţi morţii tot satul, cu rudele şi prietenii, să iasă la libertate şi la viaţă!...

— Oh ! Oh ! — strigă unul. Satul meu : va cânta în zile de bucurie şi va plânge în zile de durere !... Satul meu îşi va trăi 'nainte viaţa lui cum şi-o trăeşte şi acum, iar de mine nici nu şi-o mai aduce aminte ! Rudele mele mă vor uita şi ele!... Era bun băiatul! o să zică o rudă. Era rău ! o să zică alta. Iar fraţii mei vor gândi şi ei, că sunt mai puţin la moştenire !... Oh fraţii, fraţii !...

— Vai! rosti şi cellalt — nimic alt nu e mai de preţ pentru mine decât viaţa mea ! Piară şi satul tot, dacă vrea aşa tiranul !

— Da, da !... să piară toţi ceilalţi, afară de mine ! zise şi tovarăşul lui. De toţi mi-e milă, dar de mine mi-se rupe inima, căci eu trebue să mor !...

Şi iară amândoi se urcară pe scară să iasă.

— Tot staţi! Tot staţi! le strigă timnicerul, că văd că tot nu v'aţi învoit. Legea tiranului, adică voinţa lui, este grozavă !... Din satul tău, băete, sunt şi eu !... Şi acum îmi pasă şi mie de cel care va ieşi sau va rămânea. Dacă vrei tu, ca pentru tine să piară tot satul, dar numai tu să scapi, nu vreau eu, pentrucă e în pericol de moarte şi viaţa mea, care fac parte din satul tău !

Inchise uşa de piatră a timnicului, adică a pimniţei şi timnicerul se puse pe gânduri... Şi se gândi şi el un ceas, două, o zi, două, trei şi nu ştia ce să facă.

Hotărî în cele din urmă să nu mai scoată pe nici unul din timnic, ca cel scos să nu spue împăratului toată frământarea lor sufletească. Hotărî ca nici el să nu mai plece dela uşă, ca nu cumva închişii, prin vre-o săpătură să scape şi să fie el spânzurat pentru scăparea lor ; şi mai hotărî, ca nici la împărat să nu se mai ducă să-i spue ceva, că poate El, împăratul, bucurat de desfătări, ori preocupat de alte griji, va uita pe cei doi tineri închişi şi va trece timpul fără să ucidă pe cineva.

„Suntem toţi robiţi cu viaţa tiranului !" gândi el. Eu rob la uşa timnicului, ei robi înăuntru şi'n umezeala timnicului !... Ei suferă înăuntru, eu sufăr în afară... Să le dau sărmanilor fraţi o hrană mai bună şi o apă mai proaspătă !"...

Şi le aduse timnicerul hrană mai bună şi apă mai curată.

Pe un scăunel scund, sta afară la uşă, cu mâinile la fălci, şi se gândea, că într'adevăr, pentru orice om nimic alt nu este mai de preţ decât viaţa lui !

După trei zile se pomeni cu însuşi împăratul la beciul celor închişi.

— Pentru ce, slugă credincioasă, ai întârziat atât cu împlinirea poruncii mele ? — întrebă împăratul pe timnicer.

Timnicerul căzu în genunchi şi răspunse :

— Pentrucă mai presus de hotărîrea ta puternică s'au ridicat d'asupra gândurile mele de judecată !... Tu ai judecat şi-ai osândit ; eu am judecat şi am iertat !...

— Cum ai putut tu să judeci mai drept decât mine ? întrebă împăratul.

— Pentrucă eu am suferit, pentrucă eu am fost chinuit şi de dorul mamei şi de dorul fraţilor ; mi-a fost milă şi de rude şi de satul meu !... Dar d'asupra acestor chinuri ale lor, când ei vor fi spânzuraţi ca să scape unul din aceştia, eu am simţit şi mai grozav chinul meu!...

Nenorociţii aceştia închişi au furat... dar au furat ca să trăiască !... De-ar fi furat ca să moară, i-aşi fi găsit vrednici de osândă !... Sunt tineri şi'n ei trăeşte cea mai mare dragoste de viaţă... Cât timp n'o fi ucisă în ei dragostea de viaţă, ei nu se vor hotărî nici unul să moară... Stând lângă ei şi vorbind cu ei, am simţit că viaţa lor este ca a mea, şi soarta lor şi soarta mea la fel... Ca să nu mă osândesc şi pe mine, sufletul meu i-a iertat şi pe ei... Şi acum dacă poţi, împărate, nu judeca la osândă, ca să nu fii osândit, că în faţa cerului, tot cu capul gol şi fără sabie ne înfăţişem toţi !...

— Ostaşi, — porunci împăratul, — ridicaţi uşa de d'asupra timnicului.

Ostaşii ridicară piatra.

— Eşiţi amândoi la lumină, împăratul vă cheamă la judecată....

Inchişii ieşiră şi rămaseră ca orbiţi de lumina soarelui d'afară; şi nu-i căzură nici în genunchi, şi nu i se uitară nici în ochi.

Impăratul îi privi mult şi apoi le vorbi :

— V'am acoperit cu puterea mea dreptul vostru la soare, pentrucă voi aţi furat munca şi hrana altora. V'a dat Dumnezeu ochi ca să vedeţi soarele ; picioare ca să colindaţi pământul; mâini ca să munciţi cu ele şi să vă faceţi rost de hrană. Voi aţi furat hrana strânsă de alţii. Atunci eu, pusul îndreptător al vieţii tuturor, v'am lipsit de lumină, de plimbare şi de muncă... Voi aţi călcat legile de legătură, de prietenie şi de dragoste ce trebue să fie între noi toţi oamenii. Şi pentru asta v'am închis în timnic, ca să aveţi timp destul să vă gândiţi şi să vedeţi singuri greşala voastră !... Cel care va fi iertat, va mai fura oare vreodată ?

— Nu ! Nu ! Nu !... strigă unul. De-aşi paşte iarbă în rând cu gâştele, şi tot n'aş mai fura hrana sau munca altuia...

— Nu! Nu! Nu!... De mii de ori nu! strigă şi cellalt. Eu n'aşi paşte nici iarbă, dacă ar spune altul că e a lui; m'aşi hrăni numai cu lumină şi cu apă ! Aşi colinda pământul... Şi în codrii lui, ori undeva pe apă, aşi găsi eu hrană care să n'o socotesc că este a cuiva, că este bucăţica lui de viaţă !

— Cred în pocăinţa voastră !... Vă iert greşala şi vă dau libertate... plecaţi !...

— Ah! imparte! strigară ei, şi-i căzură în genunchi.

Timnicerul, sărutând pământul şi cu ochii la soarele care îi potopia pe toţi cu lumină, strigă tare:

— Pământule! pământule!... Bucură-te că Dumnezeu încă te are drag!... Mai trimite pe tine oameni puternici, care să fie drepţi şi miloşi!... Slavă ţie Soare! Slavă ţie Doamne!...

Şi poporul se 'nveseli, iar tinerii plecară liberi.

I. C. VISSARION

ULTIMUL PAS IN CHESTIUNEA
ATAT DE ACUTĂ A
SEXUALITĂŢII
IL FACE
„Instinctul Sexual"
de Dr. IOSIF WESTFRIED
cu o prefaţă de
PROFESOR Dr. S. FREUD
Un elegant volum de 230 pagini, cu numeroase planşe şi ilustraţiuni. Editura „Cartea Românească"

Costume bărbăteşti dela	Lei 1800	Trenchcoats şi	
Costume pentru copii	700	Pardessiuri pentru copii dela	Lei 840
Trenchcoats şi		Trenchcoats p. D-ni Ofiţeri	2400
Pardessiuri bărbăteşti	1800	Mantale de dame	1900

Cântecul Suratei

după Hélène Vacaresco

Două drumuri sunt pe vale; nuci bătrâni pe margini cresc...
Dar pe unul verzi sunt nucii, iar pe cellalt veştejesc.
Noi o luăm pe unde-i umbră şi e cucului mai bine...

Surioară, surioară, pentru ce te-ascunzi de mine?
Două furci am tors alături, şi tăcut-a Doru 'n tine!
Mâna nu ţi-a tremurat...
Când ţi-am pomenit de badea, tu spre cofă te-ai plecat;
Eu credeam că beai de sete şi tu beai dor înecat!

Surioară, surioară, par'că te-a 'nvăţat mormântul,
Cum s'ascunzi drăguţu'n suflet şi să nu-i şopteşti cuvântul...
De-ar grăi mormintele,
Dulci le-ar fi cuvintele?

Te-ai jucat frumos cu ciucuri, de la brâul meu, fetiţă,
Şi în degete-aveai lene şi o poftă pe guriţă.
Nu mi-ai spus o vorbă, soro: unde-i vatra, casa lui?
Căci ghiceam de-atunci, fetiţo, că-l iubeşti, fără s'o spui...
N'aşi mai fi cercat, surato, să-l iubesc, şi eu cu tine,
Aşi fi zis inimii mele: nu-l iubi,... că are cine!
Dar acum... plâng ochi-mi rouă...
Azi ni-i drag la amândouă
Şi murim de dorul lui...
Iară dragostele noastre plâng ca unda râului...

Te urăsc! o simt eu bine...
Fusul sfârâe săgeată şi odihna mi-o omoară.
Cântul tău e cântul morţii pentru mine,
Surioară!
Uite badea 'n pragul porţii,
Vine! Una către alta ne întoarcem... ne privim:
Care oare îl aşteaptă mai cu foc? Care-l iubim?
Ah! La cine-o râde badea va simţi pe buze miere,
Pe când gura celeilalte va 'nclesta 'n venin şi fiere!
Uite-l... pleacă... Ochii noştri s'au topit cu el în zare, —
Dintre noi, ce zici, surată? Cine suferă mai tare?

Ai cercei cu piatră-albastră şi când tu te prinzi în joc,
Joacă 'n limpedea lor apă ca 'n senin, o stea de foc.
Mi-era drag să joc cu tine — două flori cu-aceiaşi soartă, —
Astăzi fierbe ura 'n mine, azi aşi vrea să te văd moartă.
Şi mi-e frică, mult mi-e frică, floricică de muncel,
Să nu mori mai înainte-mi şi să nu te plângă el!
Aşi afla că te iubeşte şi vezi... n'aşi voi s'o ştiu...
Brad! cât n'ai văzut securea tot te bucură: eşti viu!

Când te 'ntreb: la ce-ai pus astăzi, aurii, a tale salbe?
Nu-mi răspunzi nimic, — dar sâni-ţi înfloresc ca două nalbe.
Vreau să fug atunci de tine, dar în sufletu-mi te chem,
Şi pe zi, pe zi ce trece, blând, privirea-ţi străluceşte,
Şi mă tem să nu-i fii dragă, şi mai mult încă, mă tem
Că 'nfloreşti de bucurie fiindcă ştii că te iubeşte...
Gând frumos te face mândră, fericirea ta o 'ngână!

Când te-opreşti, — tulpină 'naltă, mlădioasă, la fântână,
Te întreb: unde ţi-e gândul? — Tu din visuri te deştepţi,
Şi-atunci inima-mi se stinge, fiindcă ştiu că tu l'aştepţi.

Nici când dorm nu-mi dai odihnă, fiindcă ştiu că tu-l visezi
Şi-atunci mor, că eşti ferice, lângă tine că mi-l vezi:
Poate-ţi spune că-i eşti dragă, te sărută 'n vis, îl simţi,
Ah! şi eu nu sunt de faţă să-ţi sfarm visul, să-ţi strig: minţi!

Surioară, surioară, ce păcat ne urmăreşte?
Ce blestem? Uitat-am oare vr'un drumeţ ne adăpat?
Tu pe mama ta vreodată cu ceva ai mâniat?
Aşi fi vrut să mor mai bine fără sfânta lumânare.
Sau să văd cum se usucă în grădină-mi orice floare,
De cât să ajung s'am parte să împart cu tine chinul
Şi să văd cum s'amărăşte şi mai tare-atunci veninul!

Domnul, zile fericite şi dulci binecuvântări
Să-i dea celui ce-o să-mi cânte ale morţii deslegări,
Şi va pune vraje 'n viersu-i ca să mor d'acu'ntr'o lună...
Insă uite... nici aceasta nu mi-ar fi cu voe bună!
Dacă mor, şi bădişorul nu m'o plânge niciodată?
O să ştii că nu i-s dragă şi-i fi veselă, surată.
Ai să joci de bucurie şi-ai să cânţi ... zi în prag!

Două drumuri sunt pe vale, nuci bătrâni pe margini cresc...
Dar pe unul verzi sunt nucii, iar pe cellalt veştejesc.
... Noi o luăm pe unde-i umbră şi-i e cucului mai drag...

D. NANU

Citiţi azi Realitatea No. 31
28 pag. bogat ilustrate — 8 lei

O noapte chinuită

— SCHIŢĂ —

Cine nu cunoaşte frica? E poate sentimentul cel mai cunoscut dintre toate celelalte. L-au descris şi l-au analizat scriitori destui. Un Edgard Poe, un Ewers şi acum în urmă André de Lorde şi-au câştigat celebritatea prin zugrăvirea diferitelor game ale acestui sentiment. Ni s'au înfăţişat însă mai totdeauna scene în care starea bolnăvicioasă a eroilor era absolut necesară. De obiceiu, chiar când cadrul era banal, individul trebuia să fie un fenomen patologic. Teama de necunoscut, teama de ceva extraordinar, teama de ceiace te persecută şi te obsedează zilnic sunt îndreptăţite să impresioneze adânc şi să producă efecte mari.

Dar să te temi de ceva cu totul inofensiv, când eşti o fire calmă şi normală, e un caz mult mai rar. Mă iau ca pildă pe mine. Cine mi-ar vedea trupul gras şi chipul rubicond de popă catolic bine hrănit, cine mi-ar studia mersul lin şi tihnit, cine, mai ales, mi-ar căta în ochii-mi liniştiţi şi imperturbabili, ar putea exclama:

— Iată un om fără nervi.

In adevăr, rari au fost clipele când am fost sguduit de senzaţii puternice! Dacă nu aş fi fost născut în România, după temperamentul meu apatic, ar trebui să fiu sau flamand, sau scandinav.

Şi totuşi cât de înşelătoare e aparenţa! Nu mă las mişcat de lucruri mari, dar în schimb mă impresionez şi sunt chiar emoţionat de tot felul de nimicuri.

Eu, care aş părea înţeleptul stoic „care rămâne neturburat chiar dacă lumea toată s'ar prăvăli peste el", mă cutremur până la groază la vederea celei mai neînsemnate jivini!...

Mă văd, de pildă, în camera unui hotel de provincie.

Eram obosit şi trebuia să mă deştept a doua zi disdedimineaţă... Ah, deşteptările acestea matinale m'au desgustat întotdeauna! Pe Voltaire numai din acest punct de vedere l-am admirat: nu se scula niciodată de dimineaţă. Nu ştiu însă, dacă m'asemuiam cu marele geniu francez şi din alt punct de vedere: teama de şoareci!... O fi avut-o, sau nu, mă preocupă puţin acum, când mă gândesc în ce grad o am eu.

Cum am ajuns în camera destinată mie, am întrebat pe cel care mi-adusese bagajul:

— Sunt şoareci?

El m'a privit o clipă uimit şi probabil a cugetat: Biet nebun! Iată despre ce se interesează el: mă întreabă de şoareci.

Şi mi-a răspuns atunci, jumătate serios, jumătate râzând, în ritmul întrebării.

— Nu se găseşte la noi aşa ceva!

Se înserase de-abinelea, aprinsesem luminile şi după ce mă odihnisem puţin, am început să fac inspecţia camerei.

Orce călător din ţara românească se ocupă, cred, în camera lui de hotel cu cercetarea pereţilor. E sau nu vreo ploşniţă? Pe urmă cercetează sub-paturile. E sau nu vreun hoţ ascuns? Eu m'am ocupat cu cercetarea scândurilor. E sau nu vreo gaură de şoarece? Mulţumit de inspecţia făcută, am stins lumina şi m'am coborît jos.

Afară era o seară superbă de Iunie. In faţa hotelului se întindea parcul oraşului: patru castani, trei salcâmi, câteva tufişuri de nu ştiu ce arbust exotic şi în mijloc un chiosc cu muzică şi cu câteva mese unde se mânca. Am mâncat şi eu. Mâncarea şi muzica le-am uitat. Nu erau nici bune, nici rele. Nădăjduiam însă într'o odihnă splendidă. Cu ce satisfacţie m'am şi întins în patul curat şi moale! Pe măsuţă ardea lampa şi, după obiceiu, m'am apucat să citesc o carte pe care mi-o luasem de acasă şi pe care voiam să o termin cu orce preţ. Una din ferestre rămăsese deschisă. Prin ea îmi veneau valurile de melodie ale muzicei şi huruitul trăsurilor din stradă. Am început să citesc. Subiectul mă interesa şi câteva momente uitasem de tot ce mă 'nconjoară, când, fără de veste, un sgomot uşor mă rechemă la realitate. Mă întrerupsei din citire şi urechile mi se ascuţiră într'o atenţie încordată. Muzica din parc încetase, în stradă era linişte şi acum sgomotul cel uşor lua în auzul meu proporţii din ce în ce mai mari.

Era un ronţăit sec, dar răsunător, care venea dinspre dulap. Intr'o clipă, un fior mi s'a strecurat de-alungul şirei spinării şi broboane de sudoare rece mi-au picurat pe frunte.

— Şoarecele!

In acest strigăt s'a rezumat toată spaima mea! „Hannibal ante portas!" al Romanilor sau „Vin Turcii!" al strănepoţilor lor dela Dunăre nu a fost mai grozav decât această exclamaţie a mea! Va să zică „inamicul" era în cameră... Cu toate asigurările servitorilor şi cu toată inspecţia minuţioasă făcută de mine, eram în primejdie de a-l avea pe acest musafir nepoftit chiar în preajma mea!

N'am cutezat să mă dau jos. Ideia de a da ochi cu această lighioană murdară şi scârboasă făcea să-mi bată inima într'un galop furios.

— Adio de-acum odihnă şi linişte pentru toată noaptea! M'am ridicat pe perne în sus, dar n'am îndrăznit să privesc spre dulap.

Hârşiitul şoarecelui continua din ce în ce mai tare şi lua în urechile mele proporţii fantastice. M'am învârtit în pat şi am tuşit sgomotos. O clipă n'am mai auzit nimic. Muzica din parc a început iar să cânte. Era ceva din „Mireasa Răpită" a lui Smetana. Ce mult l-am binecuvântat atunci pe acest compozitor şi mai ales pe muzicanţii din parc.

— Oh, cântaţi, cântaţi le ziceam în gând, cântaţi până la ziuă ca să nu mai aud blestematul de şoarece.

De-aci înainte am adoptat o tactică pe care mi-ar fi invidiat-o şi cel mai iscusit general. Când muzica tăcea, eu începeam să tuşesc şi să mă învârtesc în pat. Lampa am lăsat-o fireşte aprinsă şi orice odihnă a fugit departe de ochii mei. Un vălmăşag de gânduri care de care mai ciudate au început să mă copleşească. Simţurile mi-erau într'o încordare grozavă. In deosebi simţul auzului. Stăteam cu urechea la pândă, căutând să aflu dacă afurisitul de sgomot şoricesc se mai auzea. La 1 din noapte, muzica a încetat, sgomotele de pe stradă s'au potolit şi atunci de-abia a început adevăratul meu calvar. — De-acum între noi amândoi! parcă mi-ar fi şoptit cu sfidare şoarecile!

Şi s'a ţinut de cuvânt. Sgomotul dela dulap se mutase acum chiar sub patul meu. Şi la un moment dat, am auzit alt sgomot de sub spălător Era, pe semne, o pereche care şi'ncepea idila ei de dragoste sub ochii-mi răsciţi de spaimă. M'am învârtit din nou în pat, am tuşit iar sgomotos, dar efectul n'a fost cel aşteptat. Şoarecii s'au obrăznicit din ce în ce şi din camera vecină, prin peretele subţire, mi-a venit un mormăit de om supărat şi nemulţumit. Vecinul meu protesta contra sgomotului făcut de mine. Ce să fac? De tuşit, numai puteam să tuşesc, de învârtit în pat asemenea şi şoarecii se obrăzniceau şi căpătau din ce în ce mai multă îndrăzneală.

Se stabiliseră acum definitiv sub patul meu şi idila mergea din ce în ce mai bine. Hârşiituri, ronţăituri şi la urmă şi un chiţăit dulce şi jalnic în acelaş timp.

— Ah, bătuv'ar D-zeu şi ceasul când v'a creat!

Sudoarea îmi curgea din plin pe frunte, iar inima-mi bătea, de parcă să-mi spargă pieptul. O clipă am cutezat să-mi plec puţin capul în afară, scoţând un şuerat încet şi sfios. Efectul a fost bun de astădată. Şoarecii au fugit, iar vecinul de alături, în sforăiturile-i de leu îndrăgostit, îmi da parcă să înţeleg că pot să mai şuer. Şi am şuerat şi am meditat în acelaş timp la nedreptatea creatorului de a zămisli jivine supărătoare şi murdare, ca muştele, purecii şi îndeosebi şoarecii.

— La ce i-ai mai făcut, Doamne, la ce i-ai mai făcut! murmuram mereu, pecând zorii începeau să pătrundă prin storuri şi sgomotele oraşului reînviau din ce în ce.

Câţi nu s'au entuziasmat şi n'au binecuvântat ivirea unor zori de vară! Dar cel care le-a proslăvit din toată inima am fost eu. „Aurora cea cu degete de roză" avea să gonească nu numai întunericul nopţii: ea avea să gonească acum şi pe nepoftiţii mei musafiri!

In adevăr, în cameră se făcuse linişte deplină. Ca pe orce laş care se respectă, lumina zilei m'a liniştit şi pe mine şi mi-a dat un curaj, graţie căruia somnul cel dulce al străvechiului Homer începuse să-mi cadă în picuri de miere pe pleoape.

Cât voi fi stat aşa aţipit, nu ştiu. Probabil că eram între vis şi viaţă, cum se zice, căci la un moment dat am simţit o gâdilitură plăcută pe faţă. Părea mângâierea unei mâini iubite care se plimba cu gingăşie pe frunte şi apoi pe obraji. Incântat, am deschis ochii şi am dus încet mâna la faţă.

— Oh, oroare!

Un mic ghem moale şi rece s'a rostogolit cu iuţeala fulgerului şi a dispărut sub pat. Un răcnet de fiară rănită a făcut atunci să se sgudue geamurile camerei.

Ca împuns de un resort, am sărit jos din pat răsturnând scaunul şi masa din mijloc.

Am auzit imediat paşi pripiţi pe coridor şi bătăi violente în uşe.

— Ce este, ce s'a întâmplat?...

Am deschis tremurând uşa şi servitorul care a intrat s'a speriat de chipul meu. Eram galben şi tras la faţă ca un cadavru.

— Apă! Am murmurat şi m'am repezit la oglindă.

Dacă e adevărat că organele, cu care munceşti mai mult, se desvoltă în proporţie, trebuia să-mi apar acum cu ochi de ciclop şi cu urechi de Midas. Pe obraji trebuia să port de asemenea, ca nişte stigmate neşterse ale laşităţii mele, urme de şoarece.

Din fericire, nu mi s'au ivit niciunul din aceste semne. Dar o greaţă grozavă şi o palpitaţie uşoară a inimii îmi vădeau în mod distinct simptomele unei boli noi descoperite de mine. Era „myofobia", sau teama de şoareci, boală asupra căreia cred că niciun medic n'a scris până acuma vreun tratat special, care să-l ducă, dacă nu la Academie, cel puţin la Universitate.

I. M. MARINESCU

Inserare

Un dâmb înalţă zarea spre apus...
S'a ridicat un turn acolo, sus,
Popor de cruci s'a ridicat pe dâmb
Şi-o cruce s'a înfipt în turnul strâmb.

Doi plopi bătrâni acolo străjuesc,
De marea taină — adesea îşi şoptesc, —
Pe când acum nu-şi spun nici un cuvânt.
Căci plopii nu vorbesc decât în vânt.

Iar înserarea care a sosit,
Cu paşi de umbră dâmbul l-a suit
Şi'n capăt, cu mormintele în şir,
Ingroapă soarele în cimitir.

D. N. TEODORESCU

Note pe marginea cărţilor

EMIL LUDWIG, Juli 14, Berlin 1929 *)

Ludwig este unul din cei mai de seamă esseişti ai Germaniei contemporane. Este un portretist neîntrecut. Portretele lui Lenin şi Wilson, de exemplu, sînt adevărate capodopere ale genului. Una din calităţile principale ale lui Ludwig este tactul. Documentat ca cel mai scrupulos istoric, imaginativ şi vizionar ca cel mai talentat romancier, nu avansează nimic fără ca să explice, nu reconstitue nimic fără o prealabilă argumentare. Judecata lui este scurtă, precisă, clară. Ultima lui carte **Juli 14** (Iulie 1914) în care expune şi apreciază evenimentele care au precedat imediat şi au deslănţuit răsboiul, este de o magistrală pătrundere. Este una din încercările cele mai isbutite de a pune la punct şi de a descurca cauzele încâlcite ale răsboiului mondial. Iulie 1914... E poate luna cea mai încărcată de evenimente şi cea mai bogată în surprize pe care a cunoscut-o istoria modernă.

Şi totul fără răsunet exterior puternic. Vulcanul e gata să isbucnească. Fierberea este însă ascunsă, voluntar înăbuşită. E luna conflictelor diplomatice. Erupţia catastrofală va veni deabia câteva săptămâni mai târziu. Pentru moment, în această lună Iulie, în zilele care urmează după atentatul dela Serajewo, lupta se dă în umbra ipocrită a cabinetelor diplomatice. Ludwig s'a străduit să redee această atmosferă nesigură, vicleană şi neliniştită în toată amploarea şi sub adevăratul ei aspect. Aspect lamentabil şi odios. A pătruns, cu ajutorul documentelor şi notelor secrete pe care revoluţiile diverselor ţări le-au scos la iveală, în intenţiile ascunse, în micile pasiuni, în adevăratele gânduri ale diplomaţiei europene din 1914. Tablou delaolaltă tragic şi desgustător. Şi revoltător. Ludwig acuză rar. Expune. Dar expunerea lui este cea mai zdrobitoare acuzaţie şi cea mai irevocabilă condamnare.

Un răsboiu care începe printr'un conflict de vanitate diplomatică. Vanitate profesională şi ambiţie personală. O hărţuială neîntreruptă de o lună de zile între diversele cabinete diplomatice europene şi o cheltuială, o risipă de fineţe şi de viclenie, o întrecere de rafinate subtilităţi şi de elegante tertipuri între ambasade şi asta pentru a ajunge la răsboiul cel mai cumplit, şi cel mai tâmpit, care a sfâşiat vreodată omenirea.

„Vina răsboiului, spune Ludwig, o poartă întreaga Europă: acest lucru a fost demonstrat pretutindeni. In loc să ne întrebăm care ţară a vrut răsboiul, să ne întrebăm mai bine: care anume cercuri, în fiecare ţară, au vrut răsboiul, l'au înlesnit sau l'au început? Dacă în loc de a face o secţiune orizontală dealungul Europei, facem una verticală, de sus în jos, în clasele sociale, vedem îndată că vinovăţia stă în cabinetele diplomatice şi nevinovăţia pe străzile Europei".

Punctul de vedere al lui Ludwig este acela al unui larg umanitarism. Portretul pe care îl face lui Jaurès „conştiinţă a Europei" este, în câteva linii, strălucitor. Personalitatea isterică a Kaiserului, şovăelile şi îngâmfarea lui fără scrupul, sînt indicate cu măestrie şi pătrundere. Dar, pentru Ludwig, adevăraţii autori ai răsboiului sînt numai diplomaţii, cu ambiţiile lor strîmte, cu rutina lor şi cu nesfârşitele lor telegrame cifrate. Iată, între alţii pe contele Berchtold ministrul de externe austro-ungar şi autor **unic** al ultimatum-ului către Serbia, prima scântee şi cea mai puternică care a aţâţat incendiul: „Leopold Graf Berchtold, ministru de externe al Casei imperiale austro-ungare: cap oval, bărbie puţin ascuţită, nas fin, ochi obosiţi, pleşuv de timpuriu, musteaţa tăiată scurt deasupra gurei moi şi sensuale, cinic şi blazat, unul din cei mai eleganţi oameni ai Vienei, charmeur, când vrea, charmant, când trebue, superficial în ce gândeşte, uşuratec în ce face, şovăitor în hotărîri, portret perfect al omului de lume şi de sport, ghiftuit, care îşi creşte caii mai mult pentru curse decât pentru călărie, şi care în general preferă să privească viaţa de pe tribună şi să-şi mîne caii şi generalii, soldaţii şi jockeii, după cum îi convine". Este cel mai nesuferit personaj din galeria lui Ludwig, acest conte Berchtold „qui faisait son petit Metternich", şi Ludwig nu-l cruţă o clipă, aruncându-i, documentat şi abil trei sferturi din răspunderea răsboiului.

Portrete de felul acesta abundă în cartea lui Ludwig. Se bănueşte, totuş, cu toată imparţialitatea lui, o uşoară tendinţă de a descărca Germania şi — ciudat — pe Kaiser, de o parte din răspundere. Tendinţa lui este de a face aproape exclusiv responsabile Austro-Ungaria şi Rusia. Responsabilitatea Germaniei stă poate, mai mult, spune el, în proasta calitate a diplomaţiei prusiene şi în lipsa ei de perspicacitate şi fineţe, precum şi în atmosfera răsboinică si brutal militaristă de care era pătrunsă camarilla Kaiserului. Presa naţionalistă a diferitelor ţări este şi ea adusă în faţa tribunalului lui Ludwig. Totuş el nu neglijează acest punct de vedere naţionalist şi într'o frază, în care abilitatea se împreunează cu dorinţa de a fi just, el caută să concilieze umanitarismul care îi este drag cu principiul naţionalist care i se impune ca o realitate: (Comentând asasinarea lui Jaurès) „Asasinarea lui Jaurès se întâmplă cinci săptămâni după ce Sîrbul a împuşcat pe Habsburg. Doi tineri naţionalişti (Prinkip, asasinul arhiducelui Ferdinand, şi Villain, asasinul lui Jaurès) au ucis amândoi, cu aceeaş convingere, pe aceia pe cari îi considerau ca duşmanii patriei lor. Insă şi cugetarea şi fanatismul lor erau tot aşa de deosebite pe cât le erau de deosebite numele: Princip şi Villain, principialul şi urâtul. Princeps şi Villanus: conducătorul şi sluga. Desrobirea a milioane de Sîrbi din jugul secular: un scop mare. Mai îndoelnic este dacă era nevoie de un nou răsboiu cu Germania din pricina unei provincii atât de amestecate şi contestate ca Alsacia-Lorena, pentruca, la urmă, între 40 şi 60 de milioane de oameni, o nesigură porţiune de 1 milion şi jumătate să treacă dintr'o parte în cealaltă... Princip a devenit erou naţional, victima lui a fost uitată. Villain a fost uitat, însă tot mai limpede se răsfrânge sufletul luminos şi puternic al victimei lui, a cărei figură a devenit pentru milioane de oameni un simbol al libertăţei."

Frazele de mai sus dau tonul întregei cărţi. Ludwig caută să concilieze, în aprecierile lui, puncte de vedere de multe ori opuse. Expunerea lui, însă, este întotdeauna magistrală. Convingerea cu care este scrisă face din cartea lui Ludwig o mărturie de mare probitate morală în descurcarea cauzelor complexe şi meschine ale marelui răsboiu. Iar prin vigoarea portretelor şi strălucirea stilului „Juli 14" capătă o înaltă valoare literară.

* * *

COMMERCE, Cahier XIX, Printemps 1929 *).

O revistă de literatură pură (epitetul e la modă în Franţa de când cu desbaterile asupra poeziei pure, în care au susţinut elegante, subtile şi lungi controverse abatele Bremond şi Paul Valery.) „Commerce" apare trimestrial, pe hârtie fină; în paginile revistei nu se discută nimic din ceea ce ar putea face preocuparea omului de pe stradă. Aspectul ei, şi conţinutul, arată grija pe care o au colaboratorii de a înfăţişa literatura ca un produs aristocratic, de lux. Colaboratorii (mereu aceiaşi) se numesc Paul Valery, Valéry Lerbaud, Léon Paul Fargue, André Suarès. Nume semnificative. Scriitori fini, artişti până în vârful unghiilor, desinteresaţi, izolaţi de marele public care nu-i atrage şi pe care nu caută să-l atragă, adepţi ai unei formule de artă pentru artă, cam deplasată astăzi dar mereu interesantă, preocupaţi de absolut şi de frumosul pur, culegând din viaţă aspectele ei plăcute şi pitoreşti;asta din indolenţă, gust de confort şi lipsă de curiozitate pentru ceea ce nu le răsfaţă simţul lor estetic, mereu susceptibil şi delicat. „Commerce" e clubul lor închis şi turnul lor de fildeş în care îşi dau întâlnire din trei în trei luni. De data asta, la ultima lor întâlnire, au invitat pe Claudel, care deschide numărul de primăvară al revistei cu o „Conversaţie pe Loir-et-Cher". Proză claudeliană de cea mai bună calitate, cu frazele ei caracteristice, largi, colorate, delaolaltă vaporoase şi concrete, impetuoase şi liniştite ca fluviile în câmpii. O „conversaţie" semnată Claudel este întotdeauna un ospăţ îmbelşugat şi fin. Cu o prodigioasă măestrie Claudel ştie să vorbească cu tot atâta inimitabilă poezie despre culori şi despre catolicism în aceeaş frază sărind dela una la alta şi împletind amândouă temele în firul de aur al unei arte care îi aparţine exclusiv. — André Suarès în „Voyage du Condottière" aduce pagini luminoase despre Italia, o Italie inactuală, veche şi delicioasă, o Italie de muzeu. — Şi, la sfârşit, o altă evocare: „Vechea Parma" de Bruno Barilli, în traducerea lui Valéry Larbaud.

AL. A. PHILIPPIDE

1) Depozit la librăria Hasefer, Bucureşti.

S'a deschis vechea
Boiangerie şi Curăţătorie Chimică
B. AFTALION
CALEA MOŞILOR No. 160 (colţ cu Bulevardul Carol) Tel. 372/59
SUCURSALE: Şerban-Vodă, 11 — Ştirbei-Vodă, 55 — Dudeşti, 29

Se vopseşte
fire şi stofe de lână, bumbac, mătase naturală şi vegetală, toalete şi costume toate culorile şi din culori închise în culori deschise. Paiuri, fetruri etc.

Se curăţă
chimic cu desinfectare şi desodorizare: haine, rochii, perdele, pluşuri, covoare, etc. etc. etc.

Se calcă
hainele cu maşinile americane speciale pentru păstrarea fasonului

Orice lucrare se execută în 3 ZILE, Casă fondată în 1891

Romanul lui I. KESSEL
FRUMOASA DE ZI
(BELLE DE JOUR)
apărut zilele acestea în Editura „Cugetarea"
obţine un mare succes de librărie

Voiţi să scăpaţi de
REUMATISMUL, GUTA
D-voastră
EU VA OFER
O cură de băut vindecătoare care activează dizolvarea şi eliminarea acidului uric şi schimbului de nutriţie, deci nu aşa numită doctorie universală secretă ci un produs pe care buna noastră mamă NATURA îl dărueşte spre binele omenirii bolnave

Fiecăruia o probă gratuită
Scrieţi-mi imediat şi veţi primi prin depozitele instalate în toate ţările, absolut GRATIS şi franco o probă împreună cu instrucţiunile de servire. Vă puteţi apoi convinge singuri de inofensivitatea acestui remediu şi de efectul său rapid. August Märzke, Berlin-Wilmersdorf. Bruchsalerstrasse No. 5. Abt. 11.

DR. OTORIN

606 Calomnii despre medici, medicină şi clienţi

Medicina este o ştiinţă, aplicarea ei practică, — o artă, succesul de clientelă, un truc.

* * *

Sunt două categorii de medici, reprezentând două clase sociale: medicii însuraţi şi medicii neînsuraţi.

* * *

Pentru un medic, o barbă constitue adesea ceva ca o complectare a studiilor, o prelungire a personalităţii.

* * *

Intre gesticulările complexe ale examinării şi formalitatea gravă a prescripţiei, medicul îşi hotărăşte situaţia prin... simpatie!

* * *

In orele de consultaţii câţi medici nu sunt decât nişte bieţi bolnavi!

* * *

Idealul de sănătate al statului e unul *higienic*, deci preîntâmpinarea oricăror maladii, aşa încât medicul practician devine inutil, rămânând numai un paznic (poliţie sanitară). Idealul profesioniştilor medicinii însă, este unul... *medical*, deci cât mai multe maladii, câţi mai numeroşi bolnavi. Se poate o mai prăpăstioasă contradicţie, o mai amarnică minciună? Aci e pricina tuturor relelor, care rod tragicul raport dintre medici şi bolnavi, dintre medici şi societate, dintre medici şi medici.

* * *

Femeia se duce la medic şi pentrucă e bolnavă. Dar ea îşi va suprapune stării ei un sentiment de curiozitate ciudată, care poate deveni orice: admiraţie erotică sau mahalagism vulgar.

* * *

Orice leac nou este mai mult o victorie a capitalismului şi cel dintâi, care beneficiază de rod, este tocmai capitalistul victorios.

* * *

Când un doctor se duce pentru prima oară la un bolnav, trebuie să aibă ghetele lustruite, barba proaspat rasă şi o cravată impecabilă — alminteri îşi compromite reputaţia ştiinţifică.

* * *

Niciodată diagnosticul primului medic nu e cel dintâi: bolnavul vine cu un diagnostic din familie.

* * *

Nicăiri ca printre medici nu domneşte atâta confuzie între meserie şi intelectualitate. Aşa se explică de ce un abil meşteşugar, care poate steriliza de microbi un organ oarecare în legătură cu regenerarea speciei, îşi permite să vorbească de erotică, supraconstrucţie a civilizaţiei peste temelia genezică.

* * *

Un consult cu oricât de mulţi medici are de rezultat tot o singură reţetă.

* * *

Dintr'o sută de medicamente, nouăzeci şi cinci sunt calmante. Dintr'o sută de calmante, nouăzeci şi cinci se prescriu femeilor, care nu ştiu ce au. Din o sută de femei, cari nu ştiu ce au, nouăzeci şi cinci sunt în preajma menstruaţiei, iar dintr'o sută de femei în preajma menstruaţiei, nouăzeci şi cinci nu se pot calma.

* * *

Clientul vrea întotdeauna un diagnostic, medicul se mulţumeşte de cele mai adeseori cu onorariul.

* * *

De profesiunea medicală se leagă anumite fatalităţi inexorabile, care amintesc ceva din imperativele vieţii preoţeşti. Aşa a stabilit mulţimea cu bunul ei simţ, care stă mai întotdeauna deasupra legiuirilor. Dar statul, care şi-a luat pe preoţi în sarcina sa, găseşte cu cale să trimeată pe medici în piaţă, silindu-i să-şi pună taraba strigătoare în drumul trecătorilor.

* * *

Absurditatea clientului este nemărginită, fiindcă nu există un criteriu logic pe temeiul căruia să stea preferinţa pentru un anume medic. Astfel el nu cheamă pe medicul începător, fiindcă e tânăr, iar pe cel vechiu nu-l cheamă fiindcă e bătrân. Tot aşa, dacă vede pe un medic tânăr cercetând un formular medical, (— codul consultat de un avocat nu-l supără —) atunci se indignează şi spune: — „Nu ştie nici măcar să scrie o reţetă!" Iar dacă un medic bătrân face acelaş lucru, îl admiră şi gândeşte: — „Vezi, domnule, cât e de bătrân şi tot mai consultă cărţile!"

* * *

Sunt mulţi oameni, care „din principiu" nu calcă niciodată pragul unei case de doctor. Ei le cer sfatul pe stradă, în tramvai, la bodegi, la teatru în pauze, în tren şi uneori la telefon şi au în totdeauna talentul de a transforma consultaţia într'un omagiu adus ştiinţei medicale.

* * *

Soneria, cu toate elementele ei complexe din care se compune, este un aparat primitiv, incomplex şi lipsit de personalitate. Medicii visează o sonerie, al cărei sunet să facă deosebirea între un client şi un creditor.

* * *

Telefonul este un aparat care serveşte celor din afară să se intereseze de... sănătatea doctorului.

* * *

Primul client al medicului este peţitorul.

* * *

Există două categorii de clienţi: prima, (cea mai numeroasă) cei gratuiţi şi a doua, (foarte relativă), cei care plătesc. In categoria a doua, sunt două feluri: unii, care plătesc ceva, iar alţi care vor plăti odată.

* * *

Ah, vorba plină de jenă şi de milă a domnului „particular", care intră în cabinetul medicului şi retează crunt: — „Am venit pentru altceva!" Ce amuzantă dramă!

Şi ah, replica întretăiată în gâtlej a medicului, care răspunde senin: — „Nu face nimic!" Ce tristă comedie!

* * *

Dacă un medic, care este întrebat cât i se datorează, răspunde: — „Nu are nici o importanţă!", înseamnă dimpotrivă că are nevoie de cât mai mult, fiindcă dispune de clienţi puţini. Numai medicul sigur de clienţii pe care îi posedă, este sigur şi de onorariul său.

* * *

Sunt unele femei, care au darul de a obliga pe medic să le consulte într'o atitudine de omagiu, dacă nu făcându-le chiar curte. In felul acesta actul medical îşi pierde valoarea şi ele sugerează medicului sentimentul neaşteptat al unei datorii.

* * *

Medicina internă este o rudă săracă a chirurgiei.

* * *

Poţi să te clatini în chestie de diagnostic, — această inferioritate te va înălţa în ochii celui ce-l aşteaptă, dar nu şovăi în chestie de onorar, — această superioritate te va scobori în ochii celui ce te plăteşte.

* * *

Ce ţi-e şi cu diviziunea muncii, domnule! Unul se caută iar altul plăteşte. Deobicei sunt soţi şi soţie şi ca întotdeauna, în complectă neînţelegere.

* * *

Sunt oameni, care împăturează cu grijă onorariul şi-l strecoară discret doctorului în ultima clipă: cei mai mulţi din sentimentul înalt că fapta unui medic n'ar trebui răsplătită cu bani, dar unii pentru a putea economisi o bancnotă cu acest prilej.

* * *

Ceeace izbeşte cu deosebire pe medicul, care ia pentru cea dintâia oară contact cu clientela, e că în spital bolnavul era un simplu număr, pe când în oraş el este un individ complex, aparţinând unei lumi şi mai complexe: familia.

MAXIM GORKI

In faţa vieţii

Inaintea feţei aspre a vieţii stăteau doi inşi, amândoi nemulţumiţi de dânsa. La întrebarea ei: „Ce aşteptaţi dela mine ?" unul zise cu glasul obosit:

— Sunt revoltat de cruzimea contrazicerilor tale... Neputincioasă se străclueşte judecata mea să pătrundă înţelesul existenţii şi sufletul mi-e plin de nedumerire faţă de tine. Cugetul îmi spune că omul e cea mai bună dintre făpturi....

— Ce vrei dela mine ? întrebă rece viaţa.

— Fericire!... Pentru fericirea mea e neapărat nevoe să împaci două laturi neîmpăcate ale sufletului meu: să împaci „eu vreau" al meu cu „tu trebue" al tău.

— Voeşte aceia ce îmi trebue mie, zise aspru viaţa.

— Eu nu vreau să fiu jertfa ta! isbucni omul. — Eu vreau să fiu stăpânul vieţii, totuşi trebue să mă încovoi sub jugul legilor ei — pentru ce ?...

— Vorbeşte mai simplu! zise omul cellalt. Primul neluând în seamă cuvintele tovarăşului zise:

— Eu vreau libertatea, vreau să trăesc în bună înţelegere cu dorinţele mele şi nu doresc ca prin simţul datoriei să fiu fratele ori sluga aproapelui meu, ci voi fi aceia ce voiu vroi să fiu, după voia mea, — rob ori frate. Eu nu vreau să fiu în societate o piatră, pe care societatea o aşează acolo unde şi aşa cum voeşte, pentru clădirea temniţelor fericirei ei. Eu sunt om, eu sunt sufletul şi raţiunea vieţii, eu trebue să fiu liber!

— Opreşte-te, îi zise viaţa şi râse aspru. — Ai vorbit mult, şi tot ce vei mai spune îmi este cunoscut. Vrei să fii liber ? Ei bine, fii! Luptă-te cu mine, învinge-mă şi fi-mi mie stăpân. Atunci eu voi fi sclava ta. Ştii că eu sunt nepăsătoare şi că m'am predat totdeauna uşor învingătorilor. Dar trebue să învingi! Eşti destoinic ca de dragul libertăţii să porneşti la luptă cu mine ? da ? eşti destul de puternic pentru izbândă şi crezi în puterile tale?

Şi omul zise abătut: „Tu m'ai împins la luptă cu mine însumi, tu mi-ai ascuţit judecata ca un cuţit, şi el a pătruns adânc în sufletu-mi şi mi l-a sdrobit!"

— Vorbeşte-i mai aspru, nu te jelui, zise omul cellalt.

Dar primul urmă: „Vreau să mă odihnesc de jugul tău. Dă-mi să gust fericirea!"

Viaţa zâmbi din nou:

— Spune, dacă tot vorbeşti: *ceri* tu, ori *rogi?*

— Rog ca un ecou, zise el.

— Rogi ca un cerşetor nărăvit; dar, sărmanul meu, eu trebue să-ţi spun — viaţa nu dă de pomană. Şi mai ştii ceva ? Omul liber, el nu roagă să i se dea, el îşi ea singur darurile mele... Dar tu, tu nu eşti de cât robul dorinţelor tale, şi nu mai mult. Liber e numai acela care are puterea să se lipsească de orice dorinţe ale sale, ca să se arunce cu totul asupra uneia. Ai înţeles ? Acum, du-te!

El înţelese şi se întinse, ca un câine, la picioarele vieţii nepăsătoare, ca să prindă pe îndelete fărămiturile de la masa ei.

Atunci ochii întunecaţi ai vieţii se îndreptară spre cellalt om, cu faţa grosolană.

— Tu ce mă rogi ?

— Eu nu rog, eu cer.

— Ce ?

— Unde e dreptatea ? Dă-o încoace. Celelalte le voi lua în urmă, deocamdată îmi trebue numai dreptatea. Am aşteptat mult, am răbdat, am trăit muncind, fără odihnă, fără lumină! Am aşteptat — dar acum mi-ajunge! A venit vremea să trăesc! Unde-i dreptatea ?

Şi viaţa, rece şi nepătimaşă, îi răspunse: **„Ia-o".**

Tradus din ruseşte de

Sofia Dobrogeanu-Gherea

N. B. Schiţa aceasta fusese interzisă de cenzura ţaristă.

PUNGAŞUL

II de CONSTANŢA MARINO MOSCU

— I-am văzut, în porte-feuille, multe bancnote; Tarnowski cheltueşte nesocotit.

— E un mijloc, între altele, de a se apropia de acei pe care-i vizează. Să-l mai observăm.

A doua zi, de dimineaţă, primii o jerbă de trandafiri trimisă „de domnul Conte Tarnowski", îmi spuse Spaniolul, ceremonios.

— Pungaş de lux; a practicat, se vede, numai în lumea aleasă, îmi dădui părerea cu o sensibilă nuanţă de sincer regret. Apoi mulţumii cu câteva cuvinte scrise şi, la ora când de obiceiu ne scoboram cu George în salon, contele Tarnowski ne veni în întâmpinare cu aceiaşi indescifrabilă expresie în chip şi cu degetele răsfirate pe volumul întredeschis.

— Sper, doamnă, că ziua de astăzi va fi mai bună; că vă va aduce vestea ce-o aşteptaţi, şi până atunci, n'aţi vrea să mergem la Sèvres sau la St. Cloud? Parisul, cu atmosfera încărcată, vă face rău; haidem dar să ne prăjim la soare şi să respirăm aer curat.

— Regret, domnule Conte, dar nu ne putem îngădui luxul acestei plăceri. George trebuie să studieze. — Acestea sunt singurele momente când îi este permis — şi, ştiindu-se la lucru pe când eu aş fi la plimbare, nu mi-ar tihni.

Afară de asta mai am de făcut câte-va curse în oraş.

— Da, da, ştiu. Trebue să vă duceţi cu Carrayron, la Creditul Lyonez. Ce rigurozitate! Din momentul când se prezintă paşaportul, banca nu mai poate fi răspunzătoare.

— Vi s'a plâns directorul de deranjul ce i-l fac?, îl întrebai pentru a mă edifica în ce chip aflase Tarnowski, de ridicarea cekului.

— Nu s'a plâns; dar spunea că înainte de dejun e obligat să meargă, cu dumneavoastră, la credit.

— *Beaucoup de bruit pour rien.*

— După expediţia argonautică, am putea merge la St. Cloud.

— In nici un caz; am întârzia dejunul.

— Şi ce-ar fi să dejunăm sous la tonnelle? *)..

— Ar fi plăcut, dar am putea lipsi de la chemarea artistului.

— Da, s'ar putea. Acum e zece; până la 11 ce vă faceţi? Nu vreţi să hoinărim?

George îmi surprinse îndoiala şi spuse grăbit:

— Astăzi n'am gust de lucru; mergem să mai vedem *l'homme aux oiseaux.*

— Atunci; vă rog să-mi daţi voie un moment; am să spun ceva unui prieten care locueşte aici, aproape, la doi paşi.

. . . .

Mai poţi avea, George, vre-o îndoială că Tarnowski e un rafinat pungaş? De ce-a înregistrat şi repetă ce i-a spus Carrayron şi de ce, pe urmă, ar fi vrut, morţiş, să ne ducă la Sèvres sau la St. Cloud. Acum aleargă să prevină că planul a căzut.

Gândeşte-te la tot ce-am observat în ţinuta şi vorba lui şi ai să-ţi dai seama că Tarnowski are gânduri rele, că-i un pungaş.

— Şi ce-i de făcut? I le putem schimba?

— De sigur; dar într'un chip care n'ar răspunde purtării lui aparente.

— Să-l trimitem peste hotare?

— Măsura ar fi bună; dar ca să ne folosim, ar trebui să-l indicăm poliţiei.

— Dar de-i o victimă a rasei, a bunătăţii, a educaţiei şi a tuturor aparenţelor care-l pun în lumina în care-l vedem; ce s'ar petrece în sufletul lui văzându-se urmărit? Toată atitudinea lui Tarnowski se desprinse, în mintea mea, de blocul relei intenţii şi un complex de milă şi adânc regret îmi cuprinse sufletul.

. . . .

La amiază ne veni răspunsul, telegrafic, al maestrului Sladinski.

„Am deosebita plăcere să v'aştept la Chaville astăzi la ora 4".

— Cum îţi explici, George, că pân'acum n'a apărut Tarnowski, care părea că se interesează şi aşteaptă răspunsul dela Chaville?

— De venea mai grăbit, te asigurai că a făcut-o ca să 'nlăture orice bănueli....

— E totuşi curioasă telegrama asta, imediat după plecarea lui, şi, de ce a telegrafiat presupusul Sladinski când putea să fi scris?

— Aşteptând evenimentele să ne pregătim.

— Cred că ar fi mai înţelept să le împiedicăm, telegrafiind că suntem grabnic chemaţi în ţară.

— Un răspuns demn de orientalii ce suntem şi de care nu m'aşi servi acuma, când aventura devine atât de interesantă.

— Ce spui, interesantă chiar?

— Desigur. O plimbare la Chaville; cunoştinţa unui mare artist *slav* (George insistă în ton) şi, cine ştie, poate chiar lecţiile lui.

— Şi posibilitatea să cădem într'o cursă şi câte alte posibilităţi....

E romantic şi poate fi gustat în plin la şaptesprezece ani....

Câteva lovituri în uşă ne opriră schimbul de păreri.

— Aţi primit răspunsul, — fură cele întâi cuvinte ce ni le aduse Tarnowski după salutările cuvenite.

Afirmaţia lui mă surprinse şi-l întrebai:

— Ştiaţi că l'am primit?

— Nu, nu ştiam, dar.... puteam bănui.

—De ce chiar în clipa asta?

— Pentrucă era timpul să vină şi apoi, un om ca Sladinsky nu întârzie un răspuns cerut.

— Am primit o telegramă şi, să vă spun drept, nu ne prea simţim îndemnaţi să ne ducem, — zisei indiferent, cercetând, cu mare atenţie, impresia în chipul lui Tarnowski şi 'n gesturile lui.

— De ce nu vă simţiţi îndemnaţi? — întrebă el nemulţumit.

— Pentru multe motive: nu ştim unde-i Chaville; nu sunt sigură dacă maestrul rămâne la Paris şi dacă şcoala lui George îi va fi în gust. Afară de asta, cel mai puternic motiv e că un atât de mare artist, ar putea formula pretenţii în raport cu valoarea şi numele lui; şi, în acest caz, toată expediţia n'ar avea rost.

— Drumul la Chaville nu-i prin codri; luaţi trenul „dela banlieue" la gara Montparnasse şi descindeţi la Chaville.

Dacă maestrul n'ar rămâne la Paris, nu face să-l cunoaşteţi şi poate să-l ascultaţi cântând? şi dacă pretenţiile lui ar întrece prevederile dumneavoastră, poate fi aceasta un motiv să nu-l vedeţi?

In câteva cuvinte, sistematic, Tarnowski dărâmă zidul apărării mele.

— N'avem spre Chaville, alt mijloc de transport?

— Ar fi să faceţi drumul cu automobilul dar.... v'ar costa prea mult....

— Şi cum ajungem la Montparnasse?

— Pe sub pământ.

— Nu-mi place.

— Cel mai agreabil transport ar fi desigur în sbor... Putem merge la un hangar.... zise Tarnowski, surâzând ironic.

— Ne ducem la Montparnasse încheie, George, hotărît.

— Imi permiteţi, doamnă, să vă 'nsoţesc până la gară?

— Aveţi timp de pierdut?....

. . . .

Instalaţi de Tarnowski într'unul din acele compartimente mici şi murdare, în care mirosea a paie încălzite şi a praf şi care-mi aminteau vagoanele ruseşti rămase dela 77 şi prefăcute, de către amploiaţii gărei Vaşcani în coteţe de găini, mulţumirăm Contelui de grija ce avusese şi, după ce-l asigurarăm că la reîntoarcere vom şti să ne orientăm, trenul porni, încet şi legănat, spre Chaville.

— A vrut să s'asigure, Tarnowski, de plecarea noastră. Era iritat când ni-a văzut îndoiala; ai simţit ?

— Putea să nu fie după chipul cum răspunzi amabilităţilor lui?

— Persişti să crezi că Tarnowski nu-i un pungaş?

— Deocamdată?

După trei staţii, trenul se opri în gara Chaville şi, descinzând, pornirăm încet spre centrul satului indicat de tabla încrucişărilor de drum.

— Cine şi ce-ţi spune că Tarnowski, în faţa îndoelii mele n'o fi renunţat să ne însoţească şi ca s'ajungă aici nu s'o fi servit de celalt mijloc de transport?

— Ca să-mi închipui, ar trebuiu să fim Americani miliardari şi Tarnowski să fi trecut odată cu noi oceanul, pentru ca trei zile în şir, să-şi piardă timpul urmărindu-ne pas cu pas.

— Atunci am lua alte precauţii şi el ar încerca alte mijloace poate.

Dar s'admitem că l'ai vedea apărând aici, ce-ai zice?

— Nu mai poţi avea grija asta; e patru fără un sfert....

— Ştii ce-i la „petit bois"?

— Putem întreba; nu suntem în pustiu şi n'o să intrăm cu ochii închişi.

Consultând-şi ceasul, George se oprise; şi, cum sta pieziş în drum, îşi aruncă ochii înapoi spre gară, păli şi-mi spuse încet: „vine".

Nici până atunci şi nici de atunci încoace nu-mi amintesc să fi simţit spaima din momentul când, la câţiva paşi, văzui pe Tarnowski ce-mi apăru în clipa aceea cu totul transfigurat.

In chipul său enigmatic, era lumina unei vii mulţumiri şi 'n mişcările sale, de obiceiu rotunde şi lente, o pripire şi o nerăbdare pe care nu i le văzusem până atunci.

Căutând să-mi ascund starea, îl întrebai rece şi cercetător:

— Comment vous-êtes vous décidé de *voler* à Chaville ?*)

— Aşi fi făcut-o cu plăcere; dar nici locul şi nici momentul nu m'au tentat şi am venit cu tramvaiul.

— Era dar tramvai pentru Chaville?...

— Da. Am aflat aceasta imediat după plecarea dumneavoastră şi n'am mai pierdut nici un minut. Cu tramvaiul drumul e mai direct.

Era evident că Tarnowski s'aştepta la mulţumirea noastră exprimată în vreun chip şi, cum tăceam încăpăţânat, se grăbi să-mi spună:

— Vă văzusem puţin îngrijată de expediţia asta şi m'am gândit să vă fac surpriza... .Am impresia însă, că v'am deranjat şi'n acest caz, vă rog să mă ertaţi.

— Ce vă spune că ne-aţi fi deranjat? întrebai strâmbând un surâs.

— Inainte de toate, expresia de nemulţumire, care se percepe dincolo de surâs....

— Vă 'nşelaţi, domnule Conte, interveni George. Mama s'a scoborît din tren cu o insuportabilă durere de cap.

— Atunci.... e de remediat.

In clipa acea, la umbra salcâmilor ce mărgineau strada, se opri un automobil al cărui chauffeur îmi păru că ne priveşte curios.

— Am găsit remediul durerei de cap!... strigă, vesel, Tarnowski, prinzând braţul lui Georges şi îndreptându-l spre maşină.

— Vă asigur că nimic nu-i mai sigur şi mai bun ca o vâjâială în auto.

— Nu. Mulţumesc. M'ar ameţi mai rău.

— Vă garantez că am încercat; e un mijloc suprem.

Şi, convingător, Tarnowski ne îndreptă paşii spre marginea umbrită a şoselei.

Un grup de lucrători trecea, liniştit, prin mijlocul drumului; pe trotuarele mărginaşe, se jucau copii; iar mai departe câteva căruţe, cu cai normanzi, păreau a sta pe loc, mergând.

— Grija n'are temeiu; drumul e plin de lume; şi, de ar fi ce crezi, nu pot fi toţi tovarăşi, — îmi spuse, George, murmurat, prefăcându-se a-mi scutura rochia de praf şi, fără altă vorbă, s'aşeză lângă chauffeur.

Intr'una din acele mişcări comandate de o voinţă străină, ce anihilează orice alt sentiment, suii scara maşinei, pe când Tarnowski comandă chauffeur-ului:

„Allez droit, à toute vitesse, et arrêtez grande rue 44" **).

*) Sub bolta de viţă.

*) Cum v'aţi hotărît să sburaţi la Chaville? Verbul *voler* putea avea şi înţelesul „a fura" la Chaville.

**) Mergi înainte cu toată viteza şi opreşte strada Mare, 44.

(Continuare în pag. VI-a)

Spaima îmi amorți o clipă simțirea și, ne mai putând gândi, vedeam desfășurându-se iute și ca într'o ceață tot mediul încunjurător până când simții viteza mersului scăzută și mașina stopă în fața unei case, modeste, de al cărei întreg aspect nu se putea nici spune și nici imagina altceva.

Fără a schimba vreo părere, ne uitarăm tăcuți la casa văruită și stropită cu noroiu.

Voind parcă să scuze nobleța poloneză, pe care Tarnowski o simțea ofensată 'n gând, ne spuse:

— Vedeți, doamnă, nobililor polonezi nu le-a mai rămas decât amintirea trecutului și numele lor".

Sărind apoi din mașină, se apropie de casă și vrând parcă să se convingă, se uită la tăblița neagră și citi: „Grande rue 44", în timp ce noi schimbam, murmurat, câteva cuvinte:

— Unde-i Castelui și pădurea?...

— Numele unui Conte polonez preface o casă, ca asta, în castel și, doi copaci, în pădure.

— De închipuiri....

După repetatele chemări ale unui clopot, cu sârmă și cu mâner, auzirăm prin sală un tropăt — ce nu părea a fi asurzit de moliciunea unui covor — și'n pervazul ușei, descuiată cu greu, apăru o bătrână cu bonetă bretonă și cu saboți.

— Bonjour m'sieurs et dame.

— Bonjour madame.

— Cu ce vă pot servi? — ne întrebă ea privindu-ne curios, pe deasupra ochelarilor alunecați pe vârful nasului roș.

— Domnul conte Skarzinski, e acasă?

— Domnul, domnul.... cum ați spus? repetă servitoarea bătrână, aplecându-și pavilionul urechei și strângându-și ochii atentiv.

— Contele Skarzinski primește?

— Un conte? Jamais un Comte n'a demeuré ici.

— Suntem în Grande rue 44?

— Da, doamnă, acesta-i numele străzii de când știu — spuse bătrâna cu o perceptibilă nemulțumire în glas.

— Se 'ncurcă rău. Ce mai zici? îi șoptii lui George pe când Tarnowski, gânditor, săpa, cu bastonul, găuri în pământ. Apoi zise:

— Curată aventură de roman senzațional.

— Bine că nu suntem decât la fascicula întâi... Nu-i nici un pericol pân' acum... terminai ca să mai întreb odată pe bătrâna ce se retrăgea salutând.

— Mă rog, doamnă, este pe aici un castel „Au petit bois".

— Da, da, îl știu; e castelul spionilor și al tâlharilor ruși; nimene nu pătrunde acolo și când nu-s acasă cele două păpuși — care se zice că ar fi stăpânii — atunci umblă stafiile ziua mare prin parc.

Cine din partea locului n'o știe?

Dar dumneavoastră căutați „Au petit bois" la Viroflay? E mai departe, în jos, la Chaville....

Domnul colonel n'are castel; dar casa noastră e cinstită și curată și n'am da-o pe șapte castele locuite de stafii și de oameni mascați.

Tarnowski, ascultând-o isbucni în râs, iar eu avui timp să strecor lui George câteva vorbe românești.

I-a fost măestrit înconjurul și baba l'a dat de gol.

. . . .

Tramvaiul dela Versailles, se opri la poarta unui castel în stil Louis XIV. Clădirea severă, pădurea de stejar ce se 'ntindea pe dealul din spatele castelului și portarul posomorît și îmbrăcat în costum național polonez; alături de credința bizară a bătrânei, dela Viroflay, de care-mi păru că Tarnowski râsese ostentativ pentru a împrăștia impresia ce ne putea lăsa, îmi mărise spaima care-mi paraliza iar simțirea în clipa când, George, păși pragul porții și intră în curtea castelului ca într'un loc de mult cunoscut.

Intr'o limbă franceză stricată, portarul ne întrebă dacă eram așteptați; sună și înmână cărțile de vizită unui lacheu care se reîntoarse într'o clipă și ne conduse într'o pădure deasă și lăsată cu totul în voia naturii.

De lângă un boschet de trandafiri sălbatici, veni în întâmpinarea noastră un domn în vârstă, ce avea în chip blândeța bătrânilor slavi; atunci când n'au asprimea moștenită, a neamului asuprit.

Bătrânul ni se prezintă ceremonios.

„Contele de Skarzinski".

Și, la rândul meu, cu aproape aceași ceremonie, numii pe însoțitorii mei:

„Contele Maxime de Tarnowski și fiul meu".

— Contele de Tarnowski? întrebă bătrânul intrigat și pe față i se arătă o vie curiozitate.

— Da, domnule conte; un Tarnowski care s'a născut și din nenorocire a trăit, până acum, departe de patria sa.

— Sunteți din branșa Tarnowskilor expatriați în Belgia? Sunteți poate copilul rătăcit — al generalului?

— Exact.

Bătrânul îl sărută, îi dezmierdă obrazul și-i spuse, în limba poloneză, o urare de bine venire.

Taronwski înțelese și, îndoit, răspunse mulțumind în franțuzește.

— Cum, nu vă vorbiți nici limba?

— Nu, domnule conte; tatăl meu a murit când eram mic și cu mama, o belgiană, am învățat să vorbesc numai limba ei.

— Ce păcat! Dar cum ai ajuns să înțelegi polona.

— Am fost la Varșovia de multe ori și acolo, la tante Julie Tarnowski, nu-mi vorbea nimeni altfel.

— Julie! Sărmana Julie! a murit, anul trecut, aici, la Paris, și eu am îngropat-o.

Nu știi? Suntem rude.

— Nu, domnule conte. Eu nu trăesc în Franța; mama mea și cu mine locuim la St. Sebastian. Aflasem de boala mătușă-mi și... ochii, șterși, ai contelui Tarnowski se scăldau în lacrămi, iar bătrânul, sgâriind pământul cu bastonul țintuit, tăcu o clipă. Apoi, prinzându-mi brațul, îmi spuse blând:

„Haidem în pavilionul de muzică unde v'așteaptă maestrul și prietenul meu Sladinski".

(Sfârșit)

Cronica Șahului

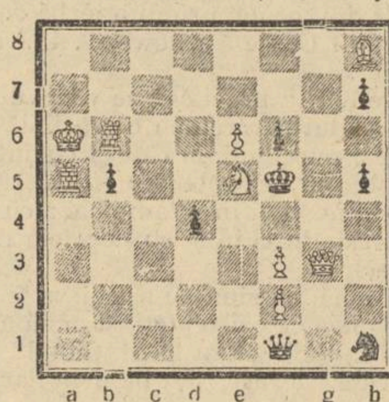
PROBLEMA No. 238

de **G. Christoforatos'**, Focșani.

(inedită)

Negru (8 figuri)

Rf5, Df1, Ch1, Pb5. e4, f6, h5 și h7.

Alb (9 figuri)

Ra6, Dg3, Ta5 și b6. Cé5, Nh8, Pé6, f2 și f3.

Alb joacă și face mat în 2 mutări.

† **Richard Reti**

PARTIDA No. 94

Premiul I de frumusețe la concursul internațional din New-York 1924.

Alb :R. Reti. **Negru : E. D. Bogoljubov.**

Deschiderea Reti.

1. Cg1—f3, d7—d5, 2. c2—c4, é7—é6; Dr. Em. Lauker a jucat în acelaș concurs împotriva lui Reti c6, spre a nu închide nebunul din c8 și a fost imitat de Capablanca și Bogoljubov în concursul din Moscova 1925. 3. g2—g3, Cg8—f6; 4. Nf1—g2, Nf8—d6; 5. b2—b3, o—o; 6. o—o, Tf8—é8; 7. Nc1—b2, Cb8—d7; 8. d2—d4, c7—c6; 9. Cb1—d2, Cf6—é4; această mutare compromite întru câtva poziția pionilor negri; la mutarea é5, care pare mai bună, Alechin susține că ar fi urmat cu avantaj pentru alb: c×d, c×d; d×é, C×é5; C×é5, N×é5; N×é5, T×é5; Cc4, Té8; Cé3, Né6; Dd4 și pionul negru din d5 inspiră îngrijorare. 10. Cd2×é4, d5×é4; 11. Cf3—é5, f7—f5; 12. f2—f3!, é4×f3; 13. Ng2×f3!, Dd8—c7; dacă negrul ia calul din é5, alb ia cu pionul care devine jenant pentru negru, împiedicând în acelaș timp mutarea de eliberare é5. 14 Cé5×d7, Nc8×d7; 15. é2—é4!, amenințând cu é5 spre a bloca nebunii negri. 15...., é6—é5, la f×é, N×é4 și atacul împotriva rocadei negre devine extrem de periculos. 16. c4—c5, Nd6—f8; 17. Dd1—c2! mutare foarte tare, defensivă (c5) și ofensivă acelaș timp, atacând pionii din é5 și f5. 17...., e5×d4; 18. é4×f5, Ta8—d8; pentruca la N×d4 să poată răspunde cu N×f5. 19. Nf3— L5! această mutare provoacă o serie de schimburi care dă naștere la o poziție aproape egală, dar în care fantezia fabuloasă a lui Reti găsește lovitura de câștig. 19..., Té8—é5; 20. Nb2×d4, Tf5×é5; 21. Tf1×f5, Nd7×f5; 22. Dc2×f5, Td8×d4; putea cineva prevedea, privind la această poziție pacinică, cum că negru e pe marginea abisului? 23. Ta1—f1! Td4—d8; 24. Nh5—f7+!, Rg8—h8;25. Nf7—é8!! o mutare de toată frumusețea și negru abandonează, căci matul nu mai poate fi evitat. De ex.: la h6; D×f8+, Rh7; Ng6+, R×g6; Df5 mat+.

BIBLIOGRAFIE

No. 6 (pe luna Iunie) al excelentei „Revista de Șah" conține un articol despre regretatul maestru R. Réti, împreună cu câteva partide ale acestuia. Apoi articole de teorie, clișee, numeroase și interesante partide, studii, probleme, rubrica compozitorilor (I. Schlarko), precum și o bogată cronică șahistă.

Abonamentul la „Revista de Șah" este de 300 lei pe an și 175 pe 6 luni. Cererile se vor adresa la „Revista de Șah", Iași, str. Zugravilor 19.

ING. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

Aș vrea să știu

La această rubrică vom răspunde pe rând și în măsura posibilităților, la orice întrebări și nedumeriri de un interes general, pe care ni le vor adresa cititorii noștri.

VASILE BARAȘ, Loco.

A existat vre-odată Turnul Babel?

După Biblie, Turnul Babel ar fi acel turn imens, pe care fiii lui Noe ar fi voit să-l ridice înalt până la cer și care n'a reușit să fie terminat din cauză că Dumnezeu, nemulțumit de această pretenție trufașă și nesocotită a oamenilor, a hotărît să împiedice realizarea, creând o confuzie totală a graiurilor la cei ce lucrau la înălțarea turnului. Din această cauză cuvântul Babel e utilizat adesea în înțelesul de haos sau confuziune. In realitate Babel însemnează „poarta lui Dumnezeu".

E posibil ca legenda biblică să aibă un anumit substrat istoric și să corespundă existenței reale a unui turn înalt construit în vechime în Babilonia. In acest senz unii arheologi au încercat chiar să identifice turnul lui Babel cu diferite ruine, ca acelea din Babil, la nord de Babilon, cele din Borsippa la sud de Hillah, însă până acum nu avem nici un document, care să confirme aceste presupuneri.

UN CITITOR DIN TUTOVA.

In ce constă originalitatea filozofului grec Diogene?

Diogene, filozoful grec, care a trăit cu vreo patru veacuri înainte de Christos, a rămas celebru, nu atât prin învățăturile lui filosofice, cât prin felul lui de viață extrem de original.

In ceea ce privește filosofia lui, el susținea că adevărata înțelepciune este să trăești în conformitate cu natura, disprețuind nu numai bogățiile, dar chiar orice fel de convențiuni sociale, pe care le socotea ca o povară inutilă e existenței. Consecvent cu aceaste principii, Diogene umbla toată ziua și în tot timpul anului desculț, îmbrăcat în zdrențe, având ca locuință un butoiu, și dormind adesea sub porticele templelor, înfășurat într'o manta veche. Din cauză că ducea o viață asemenea unui câine, Diogene a fost supranumit *cinicul* (termen derivat din cuvântul *câine*), calificativ întrebuințat astăzi pentru persoanele, care profesează în sinceritatea lor brutală, un complect dispreț ai convenienților, sfidând adesea chiar unele principii elementare de bună cuviință.

In ceeace privește întâmplările ciudate și practicele originale din viața lui Diogene, unele din ele au rămas proverbiale. Astfel se povestește că filosoful grec, întâlnind odată la fântână un copil ce sorbia apa din podul palmei, exclamă: „acest copil mă învață că eu mai păstrez încă lucruri de prisos" și imediat sparse un mic vas de pământ, din care obișnuia să bea. Alexandru cel Mare, admirator al filosofului, pătrunzând cuceritor în Grecia și întâlnind în calea lui pe Diogene, la Corint, îl rugă să-și exprime orice dorință, oferind să i-o satisfacă imediat. Diogene, care ședea în drum tolănit la soare răspunse liniștit: „Dă-te la o parte din soare", aceasta era singura lui dorință.

Dar cea mai nostimă apucătură a lui Diogene era desigur obiceiul de a colinda în toiul zilei străzile Atenei cu o lanternă aprinsă, zicând că ar căuta un om. Aceste cuvinte trebuesc interpretate în sensul că Diogene profesa un atât de mare dispreț pentru întreaga omenire, lipsită de adevărata înțelepciune a vieții încât după el nu exista un singur om în adevăratul înțeles al cuvântului. A fost desigur o inteligență vie, scânteietoare, un spirit caustic și original, extrem de singular; în nici un caz însă nu-l putem socoti ca un nebun.

CITITORUL DIN CARPAȚI

In ce constă diviziunea analitică a materiei ?

O sumă de fenomene din domeniul fizicei moderne neexplicabile pe baza principiilor clasice, au sugerat ipoteza, astăzi confirmată de majoritatea descoperirilor fizice și chimice că, atomul nu este în realitate indestructibil, cum s'a crezut atâta timp. După teoriile moderne, atomul, considerat ca cea mai mică părticică a materiei, este de fapt format, la rândul lui, dintr'o grupare de elemente mai mici și anume, un nucleu central de particule de electricitate pozitivă, numite *protoni* sau *ioni*, în jurul căruia se rotesc la distanțe neegale un grup de particule de electricitate negativă numite *electroni*. Structura atomului este astfel analoagă sistemului nostru solar, având un astru central, în jurul căruia gravitează un număr de planete. In general, numărul electronilor este egal cu acel al protonilor. Electronii și protonii se strâng reciproc, în timp ce electronii între ei, respectiv protonii, se resping.

CONSTANTIN V. TICALINE, Mihăileni.

a) Ce deosebire este între celula vegetală și cea animală ?

a) Celula vegetală conține în țesutul ei celuloza, pe când cea animală este lipsită de această substanță.

b) Cine a inventat primul automobil rachetă?

b) Inginerul german Opel

I. SEMIDOCTUS, Ploești.

Ce urmărește Nietzsche prin „supraomul său" și ce idei se desprind din: „Așa vorbit'a Zarathustra".?

Supraomul preconizat de Nietzsche, ca ideal suprem al sforțărilor omenirii luptătoare, este o ființă tare până la violență, de energie sălbatică, care nu pregetă dinaintea nici unui fel de obstacol, nici nu cunoaște scrupulele unei morale convenționale, de natură să slăbească această extremă încordare.

Zarathustra este profetul, care propăvăduește această doctrină singulară și morală caracterizată printr'un individualism excesiv aristocratic întins adesea până la un imperializm feroce.

CARȚI DE CALATORII

Din editura „CARTEA ROMANEASCA"

Bulevardul Academiei Nr. 3, București I.

Gane C. Intâmplarea cea mare	Lei 100
Gheorghiu I. A. Căp. Priveliști din Bucovina pitorească. Prefață de **Prof. I. Simionescu.**	Lei 60
PREM. DE „CARTEA ROMÂNEASCĂ"	
Haret Mihai. Castelul Peleș.	Lei 60
Golescu Dinicu. Insemnare a călătoriei mele	Lei 40
Negru M. Cutreerând Europa.	Lei 60
Dumbrava Bucura. Cartea munților	Lei 30
Rosetti R. D. Note de călătorie Ed. II.	lei 20
Sadoveanu M. Olanda.	Lei 75
Sadoveanu M. 44 zile în Bulgaria	Lei 60
Simionescu I. Orașe din România	Lei 90
Simionescu I. Dobrogea. O țară din povești.	Lei 75
Simionescu I. Spre polul sud.	Lei 5
Simionescu I. Către Everest.	Lei 5
Simionescu I. Coasta de azur.	Lei 5
Simionescu I. Austria.	Lei 5

Pe lângă aceste opere, în Biblioteca **„Cunoștințe folositoare", Seria C.** (Din lumea largă), s'au dat la lumină numeroase cărticele ce cuprind descrierea țării și vieața Românilor de prin toate ținuturile.

Scrise de specialiști, sau de buni cunoscători ai ținuturilor descrise, aceste broșuri nu sunt numai lucrări de popularizare, ci chiar de documentare.

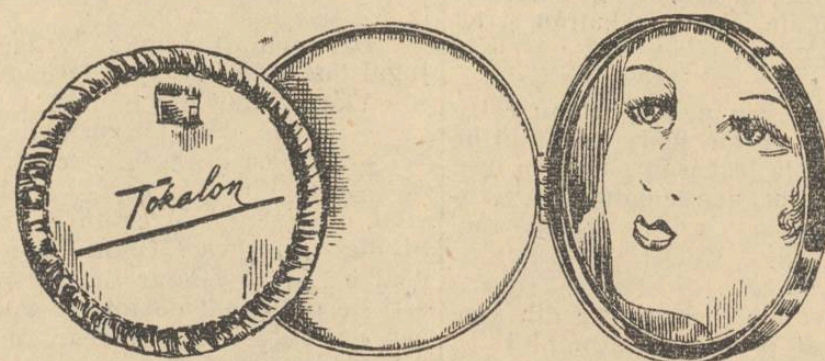
Foarte interesantă este seria lucrărilor privitoare la vieața Românilor de peste hotare: **„Transilvania"** de **V. Harea; „Românii din Bulgaria"** de **Em. Bucuța; „Românii din Ungaria"** de **C. Georgescu; „Românii din Torentalul Jugoslaviei"** de **Pr. Bizerla; „Românii din Macedonia"** de **Tache Papahagi,** etc.

Fiecare din aceste importante lucrări cuprinde un material inedit și costă 5 lei.

A se consulta Catalogul Bibliotecei **„Cunoștințe folositoare"** cea mai bogată colecțiune de știință popularizată și de cunoștințe trebuincioase tuturor.

Cărțile notate mai sus se află de vânzare la toate librăriile din țară. Pot fi cerute și deadreptul dela „Cartea Românească", **B-dul Academiei No. 3, București I, trimițând costul prin mandat poștal.**

UN TEN URÂT

O EPIDERMĂ BRĂZDATĂ DE RIDURI

AU NEVOIE DE SPUMĂ DE CREMĂ

Un nou ingredient adăugat pudrei, a rezolvat pentru totdeauna problema nasului lucios și a pielii lucioase. Acest ingredient este Spuma de Cremă. Ea dăruiește tenului o strălucire de o frăgezime și de o atracție minunată, fără ca vreodată să apară cea mai mică urmă de luciu. Căldura dintr'o sală de bal, soarele arzător, ploaia, un vânt puternic, ardoarea ce o desfășurați dansând, la tennis sau cu prilejul altor sporturi obositoare, — toate acestea nu vor face ca obrazul Dv. să devină lucios dacă bine înțeles pudra Dv., va conține spumă de cremă. Spuma de cremă face pudra Dv., mult mai ușoară, mai fină și o ajută să se mențină de două ori mai mult ca oricare altă pudră. Spuma de cremă împiedică pudra Dv., să absoarbă grăsimile ce pielea Dv., le secretă în mod natural, așa încât porii nu se dilată, epiderma nu se usucă și nici nu se zbârcește din lipsa acestor grăsimi naturale, cari dăruiesc epidermei frăgezime și frumusețe. Nu se poate găsi Spuma de Cremă (procedeu brevetat) decât în Pudra Tokalon. Tocmai pentru acest motiv această pudră este întrebuințată în toată lumea și mulțumită spumei de cremă ce o conține, — Pudra Tokalon se poate menține pe față de două ori mai mult timp decât oricare altă pudră fină. Pudra Tokalon se răspândește în mod uniform pe piele și îi dăruiește totdeauna un aspect minunat, fără nici un fel de luciu și acest rezultat se obține imediat după ce a fost întrebuințată. Ea este curată. Ea este puțin costisitoare. Noi vă garantăm că veți fi complectamente mulțumiți, — altfel banii vi se înapoiază imediat. Veți recunoaște și Dv. că aceasta-i pudra cu adevărat ideală pentru fața Dv. Șapte nuanțe de pudră se oferă deci alegerii Dv.

Compactele Tokalon conțin și ele acuma spuma de cremă. Ceva cu totul nou, de deosebit, de minunat.

Pudra și Compactele Tokalon se fabrică de către Compania „TOKALON — PARIS", — 6, rue Auber, 6.

NOTA. — Pudra Tokalon se vinde în cutii de mărime obișnuită la prețul de Lei 80.— cutia; cutii duble, conținând îndoita cantitate a cutiilor obișnuite, se vând la prețul de Lei 120.— cutia. COMPACTELE Tokalon în cutii elegante de metal se vând la prețul de Lei 100.— cutia.

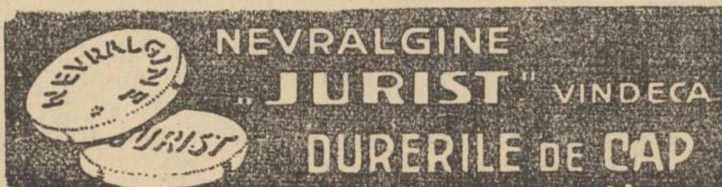
PUDRA și COMPACTELE Tokalon se găsesc pretutindeni si la PARFUMERIA ELITEI, București, calea Victoriei No. 39.

— A apărut în Editura „Cugetarea" —

CIMENTUL

Roman de FEDOR GLADKOV

Scris de un talentat autor al regimului sovietic și în care e descrisă viața actuală a Rusiei, romanul acesta e citit pretutindeni cu cel mai mare interes.

Cărţi şi Reviste

MARTIN MAURICE: Amour, terre inconnue

(N. R. F. Paris)

S'au luat din dragoste. Amândoi de o rară castitate sufletească; ea, şi de o excepţională puritate trupească. Două fiinţe perfect echilibrate şi sănătoase. Andreea nu ştia ce-i sensualitatea; Michel o dispreţuia şi o redusese la un act de igienă, pe care dânsa îl suporta cu rari momente de o foarte mediocră satisfacţie.

Vine amantul. Roland, om cu experienţă, dezlănţueşte frenezia voluptoasă în Andreea, care totuşi iubeşte şi stimează pe Michel. Amantul devine gelos şi ar voi divorţul metresei pentru a se căsători cu ea. Andreea refuză. El pleacă. Andreea sufere, dar se apropie sufleteşte tot mai mult de Michel, cu care reia, apoi, relaţiile sexuale; încetul cu încetul îl iniţiază în misterele voluptăţii, cărora şi el, la rândul lui, se dă cu patimă. Când după luni de zile Michel îşi dă seamă că toată arta voluptăţii, pe nesimţite, a învăţat-o de la soţia lui, se luminează. Se lămureşte complect vasta lui comprehenziune de om foarte inteligent şi foarte cult. Rezultatul? Este recunoscător amantului, fără de a cărui intervenţie căsnicia lor s'ar fi înecat într'o ucigătoare monotonie, iar viaţa lor s'ar fi sfârşit sarbăd şi trist.

Carte imorală. Desigur; dar — vai! — atât de reală, atât de bine se potriveşte cu impresiile, ce nu ne putem stăpâni de-a avea, privind lumea ce ne înconjoară...

Martin Maurice, scrie cu multă artă. Reuşeşte să ne explice acţiuni de voluptate, gesturi şi atitudini din domeniul sexualităţii, fără să cadă în pornografie. Inţelegem foarte bine discreta iniţiare a lui Michel şi cum se face că el nu înţelege, că nu el are iniţiativa... Stilul întrebuinţat dă impresia unei elasticităţi nebănuite...

Nu este o carte pentru tineret... şi totuşi, dacă vreun alt Michel ar citi-o înainte de-a se însura cu vreo altă Andree, Roland n'ar mai apărea în această căsnicie.

DAVID GLASS LARG: „Madame de Stael, la seconde vie"

Paris, Ed. Champion

D-l David Glass Larg, profesor la Universitatea din Londra, a publicat acum patru ani o lucrare asupra d-nei de Staël: *„La Vie dans l'oeuvre"*. Printr'un procedeu psichanalitic cu totul nou, d. Larg ne-a făcut să pătrundem din afară în cugetarea cea mai intimă a eroinei sale şi a ajuns fără multă sforţare, să reînsufleţească în faţa noastră opera şi pe autoare. Astăzi d. Larg îşi continuă laborioasa cercetare, dându-ne un al doilea volum, intitulat: „La Seconde Vie", arătând că opera şi viaţa celebrei scriitoare trebuesc studiate în cicluri, ca acele puternice produse ale literaturei mitice.

In cel dintâi ciclu, care cuprinde tinereţea d-nei de Staël până la 1800, autorul ne arătase pe eroina lui dominată de două tainice sentimente: adoraţia naivă pe care o încearcă pentru tatăl ei (sentiment de care mama ei se neliniştea) şi decepţiunea conjugală după căsătoria ei cu *„micul Staël"*.

Iubea dragostea, era tânără şi curioasă de această pasiune, şi nevoia ei de a iubi se rătăci pe două căi false. Aceste două experienţe nenorocite se vor reflecta în scrisul ei şi vor comanda asupra faptelor ei. Se naşte în inima ei dorinţa de a domina. Urmăreşte pretutindenea fericirea pe care n'o găsi în viaţa conjugală.

Mai întâi cu Narbonne, cu Jancourt, cu Talleyrand chiar, se spune, cu Ribbing, cu melancolicul cavaler de Pange, cu Adrien de Mun, cu mulţi alţii, apoi cu *Benjamin Constant* crede ea că-şi găsi dragostea împărtăşită. Dar nu încetează, în mijlocul atâtor aventuri, de a fi fiica lui Necker. Dragostea faţă de tatăl său nu se consolează de ingratitudinea Franţei pentru acest bun servitor al ei. M-me de Staël caută, în primele ei scrieri, să influenţeze opinia în favoarea lui. Deodată se naşte în ea dorinţa de a domina, dorinţă care se amestecă adeseaori şi destul de ciudat în nevoia ei de a iubi. Vrea să stea deasupra saloanelor şi publicului şi să modifice marile curente literare şi politice ale vremei sale. Scrie „Lettres sur Rousseau" şi „De la littérature et le livre des passions"; fiecare din lucrările ei este o desfidere a simţului comun, în ceeace are el mai vulgar.

Inaintea ei stă deodată un adversar demn de ea, demn de a combate o încercare aşa de mare. Bonaparte, care n'o înţelege, o persecută.

Incepând cu anul 1800, d. Larg ne face să pătrundem în al doilea ciclu al aventurei. M-me de Staël are 34 ani. Nu mai iubeşte pe Benjamin Constant şi tatăl ei va muri curând. E celebră şi nenorocită. Decepţionată în dragoste, n'a cules decât succese literare. Visează acum la cucerirea gloriei adevărate, punându-şi sufletul şi inima întreagă în cărţile ei. D-l Larg analizează amănunţit romanul „Delphine" şi demonstrează odată mai mult că M-me de Staël nu ştie să imagineze. „Se cunosc obiceiurile intelectuale ale d-nei de Staël. Era o femee de idei". Viaţa-i era un rezervor de idei. Trecându-şi în revistă perioada vieţii trăite, ajunse la concluzia că nenorocirea ei se datoreşte nedreptăţii societăţii consulare faţă de personalitatea ei".

Ideea aceasta pe care o scoase din viaţă, trebuia s'o redea vieţii, să facă adică un roman. Totdeauna va fi vorba numai despre ea. „Delphine" este un raccourci al vieţii sentimentale şi politice destul de complicată a autoarei, şi cartea aceasta nu va fi pe placul aceluia care, stăpân al Franţei, visează să cucerească Europa. Persecuţiunea reîncepe şi M-me de Staël fuge în Germania. Cele mai multe capitole sunt consacrate acestei călătorii peste Rin; şederea ei la Weimar şi la Berlin, întâlnirea ei cu Schlegel şi cu Crabb-Robinson. D-l Larg studiază mai departe efectele psihologice ale celor două evenimente importante: moartea tatălui ei şi sfârşitul furtunos al legăturii amoroase cu Benjamin Constant. Imediat M-me de Staël scrie *„Corinne"*, pe când Benjamin Constant scrie *„Adolphe"*, Găsim astfel în „Corinne" un mic Adolphe, şi în „Adolphe" o tânără Corinne. Sau, cum adaogă d. Larg: Chacun sa vérité.

D-l Larg promite un al treilea volum, corespunzător celui de-al treilea ciclu, în care va fi vorba de restul vieţii d-nei de Staël şi de idila supremă cu Jean Rocca.- *G. B.*

Revista aromânească publicată de Tache Papahagi şi Victor Papacostea. Vol. I, numărul 1.

Problemele în legătură cu viaţa numeroşilor Români Sud-dunăreni sânt atât de variate şi desbaterea lor pentru impunerea unor soluţiuni satisfăcătoare e atât de necesară, că apariţia unei reviste care să li se consacre nu poate fi privită decât cu mulţumire. Când mai e condusă de entuziasmul tineresc, de sentimentele înalte şi de competenţa recunoscută a d-lor T. Papahagi şi V. Papacostea, ne putem aştepta la tot ce i se cere unei publicaţiuni în întocmirea ei. Intr'adevăr, întâiul număr al *Revistei aromâneşti* ne aduce un cuprins foarte variat şi bine ales, cu studii de istorie, de literatură, de folklor, de limbă, de etnografie, care pot să-i intereseze nu numai pe specialişti, dar chiar marele public.

In articolul *Români medievali în Epir*, d. G. Murnu relevă un document din secolul al XIII-lea care vine să confirme mărturiile anterioare privitoare la întinderea elementului românesc pe teritoriul Epirului medieval.

In *Les relations bulgaro-roumaines au moyen âge*, d. P. P. Panaitescu, arată netemeinicia părerilor exprimate de d. P. Mutafciev într'o recentă lucrare privitoare la originea Românilor şi relaţiunile acestora cu vecinii lor, scrisă cu vădită tendinţă politică şi nesocotind cele mai elementare adevăruri istorice.

D. T. Papahagi atrage atenţiunea în articolul *Din literatura şi graiul Aromânilor — O problemă naţională* asupra primejdiei de care e ameninţat graiul aromânesc, pentrucă — în lipsa unei poezii naţionale — Aromânii se nutresc cu unele producţiuni epice greceşti. Cum arată d. T. Papahagi, fondul acestor poezii e aromânesc şi tocmai de acea ele sunt îmbrăţişate cu mai multă căldură, în paguba limbii româneşti. „Poate mai sânt urechi care să audă româneşte, ochi care să vadă româneşte, minţi care să înţeleagă româneşte şi suflete care să simtă româneşte" sunt cuvintele cu care autorul se adresează acelora cari şi-au luat sarcina să-i cultive limba şi să-i hrănească sufletul însângeratului Aromân.

Insemnările lui Ioan Şomu Tomescu, privitoare la Arhimandritul Averchie îi dau prilej d-lui V. Papacostea să întregească biografia acelui neuitat călugăr care a avut un rol precumpănitor în acţiunea de redeşteptare a Macedo-Românilor. In legătură cu activitatea energicului arhimandrit, d-sa publică şi câteva *Documente dintre 1860—1870* pentru a arăta împrejurările în care s'a întemeiat în Bucureşti institutul macedo-român destinat să-i pregătească pe viitorii institutori aromâni. Tot d-sa se ocupă de un *Conflict aromâno-bulgar la Veles relatat de un diplomat austriac*, în legătură cu acţiunea exarhistă a Bulgarilor împotriva Patriarhiei din Constantinopol şi a episcopilor greci. Aromânii îşi împărţiseră simpatiile şi dacă în unele localităţi au luptat alături de Bulgari pentru întemeierea Exarhiei, în altele au rămas credincioşi legăturilor cu patriarhia greacă, având dese conflicte — uneori chiar foarte sângeroase — cu Bulgarii.

In *Originea geografică a Aromânilor* d. Valeriu Papahagi expune părerile cele mai de seamă în legătură cu această problemă, începând cu ale cronicarilor şi sfârşind cu ale celor mai recenţi istorici şi filologi.

D. I. C. Băcilă dă o listă de *Hărţi cu privire la elementul românesc din Peninsula Balcanică*, care se află în Biblioteca Academiei Române. Cea mai veche, a lui Joh. van den Avele, e din anul 1638.

Cronica literară semnată de d. T. Papahagi urmăreşte relevarea celor mai frumoase şi celor mai caracteristice opere literare populare sau culte de origine aromânească. Ele pot fi urmărite atât de lingvist cât şi de cercetătorul literar căci vor fi date în original şi în transpunere literară. In acest număr se publică poezia *Urfănamea* a d-lui Zicu Araia al cărei cuprins e inspirat de un omor în legătură cu un fapt istoric: căsătoria principesei Elisabeta a României cu regele George al Greciei. — *J. B.*

Mercure de France

Numărul de 1 Iulie al vechii şi preţioasei reviste franceze ne aduce un articol semnat Sophie Ciurlionis, în care autoarea schiţează pe cât de concis, pe atât de limpede evoluţiunea literaturii lituane dela origine până astăzi. E izbitoare asemănarea începuturilor acestei literaturi cu a împrejurărilor în care s'au ivit întâiele scrieri religioase în româneşte.

Deşi e fapt cert că s'a scris cu mult înainte de sec. al XVI-lea în limba poporului, totuşi nu s'a păstrat nici o urmă de document literar anterior Reformei. Scrierile Lituaniei arhaice vor fi fost distruse— odată cu sanctuarele şi dumbrăvile care mai aminteau un cult şi o mitologie păgână — prin convertirea la catolicism, primită de suveranii lituani ca o garanţie împotriva incursiunilor ordinelor teutonice. Adăpându-se la cultura occidentală prin filieră polonă, s'au introdus ca limbi ale păturii culte latina şi polona. Aceasta din urmă, cu toată aversiunea poporului a ajuns să se impună, mai cu seamă în urma unirii Lituaniei cu Polonia. O religie nouă, un regim strict feudal după exemplul polon şi o cultură accesibilă numai celor avuţi au săpat din ce în ce mai mare prăpastia dintre nobili şi pătura rurală care trăia izolată, pradă ignoranţei. Această stare de lucruri a putut fi uşor exploatată de emisarii Reformei care au patronat traducerea în lituană a celor mai obişnuite texte bisericeşti, unele tipărite, altele păstrate în manuscris.

Astfel se desvoltă în sec. al XVI-lea două curente literare „unul polonez prin exprimare, dar totuşi cu o puternică întipărire naţională, altul în întregime lituan, din ce în ce mai ostil celui dintâi şi sortit să fie un fel de steag viu al naţionalismului democratic înălţat împotriva unei nobilimi polonizate". Această stare de spirit e minunat zugrăvită în prefaţa cu care-şi însoţea culegerea de predici tipărită în 1599 canonicul Dauksa:

„Nobilii ţării noastre şi-au părăsit graiul lituan în schimbul celui polon. Care dintre noi îi va slăvi pentru aceasta? Se află sub această boltă cerească vreun neam care să se lepede de pământ, de obiceiuri, de limbă? Nu sânt frumuseţea şi curăţia graiului strămoşesc florile cele mai frumoase din cununa Patriei? Nu în limba ţării lor îşi scriu cronicarii şi legiuitorii actele şi memoriile şi grăesc preoţii în biserici, iar sfetnicii în adunări?... Cum ar putea să greşească omul creat după chipul lui Dumnezeu, când dobitoacele câmpului, umile cum sânt, rămân statornice? Ai auzit vre-odată corb să cânte ca privighetoare sau ţap să scoată răgete africane? Dacă s'ar putea întâmpla aşa ceva, ce-ar mai fi cu specia proprie fiecăruia? Iată totuşi că aşa se petrec lucrurile în mijlocul nostru, unde cavalerii părăsindu-şi limba, pe care Dumnezeu şi firea le-au pus-o pe buze, ne supără urechea cu sunete străine ţării lituane. Aurul, bogăţia pământului, strălucirea podoabelor, blândeţea climei, puterea şi frumuseţea castelelor şi oraşelor, ce biete lucruri faţă de graiul străbunilor păstrat cu credinţă. Şi ce e graiul acesta? Adevărat, un lanţ minunat de dragoste, mamă a unităţii, părinte al înţelegerii, străjer sigur al Statului.

Nimiceşte-l şi dintr'o dată pui capăt înţelegerii, unităţii, lanţului de dragoste. Totul nu mai e decât întunerec, haos, desnădejde, moarte". — *J. B.*

Cum a devenit Mohamed profet?

La „Revue Hebdomadaire", publică un pasaj din viaţa intimă a lui Mohamed, de d. Emile Dermenghem: „Cum a devenit Mohamed profet". Il arată într'o singurătate a munţilor, pradă a unor meditaţiuni profunde. Se îndoeşte asupra înţelepciunii oamenilor. Nu poate admite decât adevărul, adevărul incontestabil, nu poate trăi decât în adevăr. Dar, ce este adevărul?

„In cursul anului 610, criza interioară de care suferea era în toate puterile ei. Nu putea suporta ideia că lipseşte ceva esenţial: lui şi poporului său. Ceva necesar fusese uitat. Fiecare se simţia legat mai mult de idolul lui, de idolul tribului său. Se temeau de „jinnes" şi de fantome. Realitatea supremă era cu totul neglijată. Nu era poate negată această realitate, dar era uitată; şi această uitare era moartea sufletului. Inima lui Mohamed se descurcă de toate aceste idei accesorii, se deslegă de toate forţele care depindeau de o altă forţă, de toate fiinţele care nu erau decât un reflex al fiinţei unice. Acum o ştia; o învăţase dela creştini, dela Zeid, dela Waraga: i se relevase o religie. Unele popoare primise ordine divine; erau depozitarele unei religii, a unui adevăr. Oamenii se rătăciau în greşeli, cerul trimitea un profet ca să-i readucă pe calea cea dreaptă, ca să le reamintească vitutea unică. Această religie a profeţilor din toate timpurile era una şi aceeaş; oamenii o desfigurau şi de atâtea ori trimişi din cer veneau s'o îndrepte. Poporul arab era atunci în culmea rătăcirii. N'ar trebui oare ca mila divină să se manifeste iarăşi pentru el şi să-i vină în ajutor?

Mohamed renunţă din ce în ce la societatea oamenilor. Găsia în pustietăţile muntelui Hira bucurii din ce în ce mai adânci. In timpul câtorva săptămâni sufletul lui se exaltă în adâncirea unei idei fixe. Nu mai distingea ziua şi noaptea..., visul de veghe. Sta ceasuri întregi îngenunchiat de dimineaţă până la apusul soarelui sau mergea cu paşi neobosiţi printre stâncile colţuroase. Mergând, i se păru că stâncile vorbesc. Aruncă o piatră, aceasta se întoarse iarăşi la el; toate pietrele îl salută ca pe un „apostol al lui Dumnezeu".

Avu apoi viziuni divine, apariţia unui înger care-i prescrise adorarea pietrei, care-l învăţă riturile şi care-i ordonă să plece să povestească tuturor ceeace-i spusese Dumnezeu. Timp de trei ani păstră Mohamed misiunea lui secretă; apoi plecă s'o propovăduiască compatrioţilor săi: numai atunci se ştiu că Mohamed se născuse ca să fie profetul poporului său". — *G. B.*

Intre Egdar Poe şi Paul Verlaine

...a fost totdeauna, spune d. Léon Lemonnier, un raport de influenţă a celui dintâi asupra celui de al doilea. Graţia aceasta durereoasă, muzicalitatea aceasta divină a versurilor lui Verlaine o datoreşte poetul francez povestitorului şi poetului american, pe care-l iubea, îl citea, îl comenta şi diviniza. Nu ştim dacă studiile de literatură comparată duc totdeauna la un rezultat satisfăcător din punct de vedere al artei, dar socotim că muzicalitatea lui Verlaine este ceva propriu personalităţii sale poetice. Un poet poate împrumuta dela un altul elemente de fond — idei, sentimente — şi elemente de plastică — combinaţii de imagini poetice — şi numai atât. In ceeace priveşte divina armonie cu care farmecă un poet — aceasta este partea lui cea mai originală, care nu se poate învăţa şi nu se poate imita. Inchipuiască-şi cineva că armonia lui Eminescu s'ar datori numai faptului că a cunoscut poezia lui Lenau, de unde poetul român a împrumutat sentimente şi imagini, n'ar fi absurd?

Tot aşa greşeşte d. Léon Lemonnier când spune că după 1867 Verlaine imprimă versurilor sale „la langueur de Poë", sentiment şi atitudine în faţa vieţii pe care poetul francez a avut-o în toată opera sa poetică. Ca exemplificare d. Léon Lemonnier alege bucata „Soleils couchants", specifică întru totul genului verlain-ian. Pentru frumuseţea ei, mai aes pentru armonia ei, o cităm întreagă:

Une aube affaiblie
Verse par les champs
La mélancolie
Des soleils couchants.

La mélancolie
Berce de doux chants
Mon coeur qui s'oublie
Aux soleils couchants.

Et d'étranges rêves,
Comme des soleils
Couchants sur les grèves,
Fantômes vermeils,

Défilent sans trêves,
Défilent, pareils
A des grands soleils
Couchants sur les grèves.

D-l Léon Lemonnier, în articolul său din „Figaro littéraire" confundă istoria literară cu literatura comparată şi, mai mult, cu estetica literară însăşi. Altfel n'ar fi ajuns la concluzii de felul acesta. — *G. B.*

Kasimir Edschmid

Kasimir Edschmid s'a născut în anul 1892 în oraşul Darmstadt din Germania. Studiază în oraşul natal. A debutat în literatură cu un volum de nuvele „Die sechs Mündungen", în anul 1915. Din primul moment Edschmid s'a impus prin noutatea expresiei sale, prin originalitatea stilului şi a concepţiilor sale. In acest scurt timp fu recunoscut ca şef al curentului expresionist din Germania. Edschmid este un viguros mânuitor al cuvântului. Fraza lui are dura elasticitate a oţelului. Proza lui nu este tablou, ci ritm: dinamică. Nuvelele lui îţi iau de multe ori respiraţia prin viteza lor neobişnuită. Simplu, sintetic, el îţi cere asociere la lucrare, altfel nu o pricepi. Personagiile lui depăşesc portretul obişnuit, capătă loc în spaţiu: statui.

Edschmid are priviri măritoare. Ceeace este secundar în caracter dispare; caracteristica rămâne, sparind, căpătând valoare nouă. Deaceea, în analizele sale psihologice, Edschmid nici nu se opreşte asupra amănuntelor. Edschmid este considerat astăzi şi ca unul din cei mai buni critici literari din Germania. Afară de articolele critice publicate în ziarul „Frankfurter Zeitung" a scos şi volumele de critică: „Die doppelkoepfige Nymphe" şi „Ueber den Expressionismus in der Litteratur und die neue Richtung". Alte opere literare: „Timur", „Das rasende Leben", „Die Fuerstin", „Die Achatnen Kugeln" şi romanul „Sport um Gagali".

Una din cele mai sguduitoare, şi în acelaş timp înalt poetice nuvele ale lui: „Pădurea Leproşilor" *a apărut în ultimul număr al „LECTURII, floarea literaturilor străine".*

Colţul Librăriei „Hasefer"

Ca în toţi anii, librăria de artă „Hasefer" recomandă, ca lectură în timpul vacanţei, câteva romane franceze şi traduceri din literatura universală, din cele mai interesante.

In limba franceză (din literatura universală):

Feuchtwanger: Juif Süsz (roman istoric al cărui succes merge crescind); *Bettauer:* La ville sans juifs, La rue sans joie; *Ştefan Zweig:* Ultima traducere: Jérémie, — 24 heures de la vie d'une femme; Amok; *Arthur Schnitzler:* Mademoiselle Else; *Selma Lagerlöff:* Jérusalem, Les liens invisibles, Livre des légendes; *Strindberg:* La danse de mort, Fermentation, Sonate des spectres, Eclairs; *Knut Hamsun:* Sous l'étoile d'automne, Victoria, Rêveurs, La faim, Au pays des contes; *Gallsworthy:* Le domaine, La fleur sombre; *Johan Boyer:* Les émigrants, Le prisonnier, Les nuits claires, Sous le ciel vide, Le caméléon; *Clemence Dane:* Légende; *Maurice Baring:* Daphné Adeane; *Thomas Mann:* Tonio Kröger, Le mort à Venise; *Heinrich Mann:* Mère Marie, Liliane et Paul; *Pirandello:* L'exclue, On tourne, Six personages en quête d'auteur, Henri IV; *Henry James:* Dans la cage, Teresa de la Para, Mémoires de Maman Blanche; *Karin Michaelis:* Femmes; *Joseph Conrad:* Le frère de la côte, Gaspar Ruiz; *Palacio Valdès:* Roman d'un romancier; *Upton Sinclair:* Le pétrole; Léonhard Frank: Le bourgeois; *Pio Baroja:* Arbre de la science.

Autori ruşi contemporani

Zamiatine: Nous autre; *Cahiers:* de la nouvelle Russie (nuvele); *Ivanov:* Le train blindé; *Seyfulina:* Virinéa; *Boris Pilniak:* L'année nue; Erenburg: Julio Jurenito; *Revetchnikow:* Ceux de Podlipnaja.

Pentru tineret — Pentru amatorii de cărţi pasionate

Recomandaţi stăruitor minunatele şi pasionantele romane ale lui *Jack London:* Croc-blanc, Fils du loup, Martin Eden, Jerry dans l'île, Bellioula-Fumée, Peste écarlate, Vallée de la lune, Le tourbillon, Michaël-chien de cirque, Le peuple de l'abîme. Deasemenea romanele lui Curwood: Bari, chien-loup, L'aventure du capitaine Plum, Le piègè d'or, Les chasseurs d'or, Nos frères les plus farouches.

Succesul zilei: Remarque!

Im Westen nichts neues — în original, limba germană — lei 150, legat 230; In franceză: *A l'ouest rien de nouveau:* lei 78; In limba română, în excelenta traducere a d-lui Em. Cerbu: lei 100.

Fiecare din aceste romane, într'o splendidă legătură ½ piele, aurite, îl trimitem contra lei 175.

In provincie trimetem contra ramburs, în urma unui *acont* prin mandat.

„Pe frontul de Vest, nimic nou"

Librăria românească înregistrează un succes: paralel cu traducerile apărute în toată lumea, vitrinele noastre expun ultimul triumf al literaturei universale.

De două zile a apărut şi s'a pus în vânzare traducerea românească a faimosului roman „Im Westen nichts Neues" de Erich Maria Remarque, care a înregistrat cel mai extraordinar succes de librărie din ultimii ani. Ediţia germană a depăşit 800.000 de exemlare, iar cea franceză a epuizat în câteva ziel 200.000. Ediţiile engleză şi americană, au depăşit un milion de exemplare.

Traducerea românească — datorită d-lui Eman. Cerbu — este a cincisprezecea traducere după cea engleză, franceză, olandeză, suedeză, daneză, norvegiană, ungară, spaniolă, cehă, poloneză, italiană, rusă, letonă, finlandeză.

„Pe frontul de vest, nimic nou" a apărut într'un elegant volum în editura Eminescu, Bucureşti I, str. Parlamentului 2, şi se trimite ori unde contra 100 lei prin mandat poştal.

Subliniând recordul că o lucrare de succes universal apare atât de repede şi în limba română, e fără îndoială că ea va avea şi la noi aceeaşi caldă primire.

ÎNSEMNĂRI

Repaus săptămânal

Într'adevăr. Rubrica bilanțului săptămânal șomează. Au dispărut revistele și jurnalele literare. Chioșcarii îți oferă „Viața literară“ dela Paști și numere îngălbenite din jurnalele literare care existau, pare-se, acum o lună, dar de care nu-ți mai aduci aminte. Aù să reapară, probabil, la toamnă și au să dispară iarăș la Crăciunul viitor. Rubrica le va înregistra, imparțială, le va înghite cu conștiinciozitate și le va mistui cu ușurința cu care se mistue lucrurile incorporale, aer, vapori de apă sau beșici de săpun. A înregistra și a comenta jurnale literare române (cu rari excepții) înseamnă să-ți macini propriile-ți vorbe în van, fără plăcere și fără entuziasm. Ai vrea să lauzi, să aplauzi, să te bucuri de un lucru bun, nou, original, (ce plăcere mai mare decât aceea a surprizelor lecturei?) Dar nu poți. Te silești să fii cât mai îngăduitor, ești gata să acorzi un credit imens oricărei scânteeri interesante, fie ea cât de neînsemnată. Zadarnic. Sânt săptămâni în care, cetind publicațiile literare periodice, ești lovit de un marasm asemănător cu marasmul pe care ți-l lasă câteodată bâlciurile de mahala sau teatrele de provincie. Nimic mai penibil ca ratatul literar. Tipul a fost exploatat. Totuș el are câte odată oarecare grandoare când e cu adevărat sincer și îndrăgostit de literatură. Dar când nu are nici măcar grandoarea decadenței, el este primejdios de banal și de sterp; pentru gustul public este un pericol, pentru literatura pe care o compromite un parazit și pentru rubrica Bilanțului săptămânal o drogă insipidă și infamă: așa ceva ca și cum ai fi obligat să consumi o farfurie plină cu cocoloși de carton, uscați, de mărimea unei alune fiecare, înghițindu-i unul câte unul, fără apă.

Dar să lăsăm evocarea acestor delectabile ocupații. Sântem în epoca repausului săptămânal și estival. Doar „Universul literar“ își continuă apariția, cu tenacitate. Lăudabil! Și, în ultimul număr, cu două—trei pagini bune. D. Mihail Sadoveanu evocă figura lui Barbu Delavrancea. Cu drept cuvânt spune d-sa că Delavrancea nu-și are încă fixat locul pe care îl merită în literatura noastră. Am crede că, mai mult, Delavrancea este pe cale să fie uitat. Uitat, pentrucă nu se mai cetește. Un fenomen care numai la noi se petrece cu atâta intensitate și anume: uitarea completă în care cad toți scriitorii generației care precedă generația zilei.

Intre cetitorul de azi și Delavrancea e o distanță mai mare ca dela noi la cronicari. Va fi fiind asta un semn de evoluție? Ori, mai degrabă, un fenomen caracteristic vremii noastre în care viteza fără scop și graba înfrigurată de a pătrunde cât mai repede viitorul nu mai dau răgaz spiritului să privească în urmă drumul parcurs? — *al. a. ph.*

Scrisul poeziei noastre populare

Intr'un studiu publicat în revista brașoveană *„Țara Bârsei“* și intitulat: „Ce e românesc în literatura noastră?“, d. Sextil Pușcariu, printre altele, arată că poezia românească populară are un caracter eminamente liric. „Avem, firește, spune d. Pușcariu, și poezii epice, așa numitele „cântece bătrânești“, ale căror subiecte ajung adeseori până în mitologia păgână. Căsătoriile între frate și soră — chiar dacă se pune în socoteala soarelui și lunei — metamorfoze și alte subiecte păgâne, adaptate creștinismului, sânt rămășițe din timpuri străbune. Balada care descrie lupta decisivă între doi bărbați pentru iubita lor, reoglindește o concepție neatinsă încă de morala creștină: femeia privește cu pasiune la încleștarea pe viață și pe moarte a bărbaților care o râvnesc, fără să se înduioșeze de strigătul după ajutor al celui mai slab, căci ea va fi a celui mai tare. Din veacurile sbuciumate de stăpâniri turcești datează multe epizoade descrise cu vioiciune; mai târziu apar cântecele haiducești, în care poetul popular își exprimă toată simpatia pentru acești briganzi cu sufletul de cavaleri. Dar spre deosebire de poezia epică a Sârbilor bunăoară, aceste poezii — care uneori cuprind câteva sute de versuri — nu cresc niciodată în cicluri epice. Poetului român îi lipsește spiritul de organizare artistică și adevăratul talent epic. Chiar în cântecele sale bătrânești adesea se străvede urzeala lirică.

Intâmplarea în sine îl interesează puțin pe poetul-păstor, care în singurătatea lui duce un traiu sărac în evenimente și bogat în meditații și contemplări introspective. Sâmburele epic îi servește uneori numai drept cadru pentru poezia sa și adesea întrerupe acțiunea în momentul când ea deșteaptă un răsunet în viața sa sufletească. Un exemplu clasic în privanța aceasta e balada „Miorița“: Trei păstori își pasc turmele pe munții cărunți. Doi din ei, pizmuind avuția celui de al treilea, hotărăsc să-l omoare. Miorița favorită descopere stăpânului planul acesta mișelesc. Ce s'a întâmplat mai apoi, nu mai aflăm. Mersul luptei e indiferent pentru poetul popular, iar rezultatul ei abia îl bănuim; toată atenția poetului se concentrează în plăsmuirea unei imagini panteiste a Morții. Natura înconjurătoare serbează sosirea majestoasă a „crăesii lumii“: păsările înalță imnuri de preaslăvire, brazii stufoși sunt oaspeții, luna și soarele nunii ce țin cununa mirilor. Și totuși moartea nu este nici pentru acest fiu fatalist al codrilor și stâncilor pleșuve, deprins să înfrunte primejdia și gata în orice moment să treacă hotarul suprem, o simplă alunecare din farmecul vieții în liniștea eternă, ci ea rupe în mod dureros legături intime cu cele pământești. Inaintea ochilor celui împăcat cu ideea morții apare viziunea măicuții bătrâne, „cu brâul de lână“, care îngrijorată aleargă prin munți întrebând pe toți de fiul său. Ea schițează o imagine atât de frumoasă despre frumusețea fizică a fiului său, încât din acest chip de „ciobănel tras printr'un inel“ răsare tot tragicul morții fără vreme, a morții nedrepte care-l ajunge în floarea tinereții.

Tocmai în aceste evocări cu cele mai simple mijloace, în versuri de 5 și 6 silabe, a unor imagini de o putere sugestivă atât de puternică, stă marele merit al poeziei populare române și puterea ei de originalitate. Cu un instinct poetic care nu se găsește decât la uriașii artei, poetul întrebuințează descripția spre a crea atmosferă, încât poezia, dezbrăcată de orice notă accesorie sau de orice umplutură, apare curată, cristalină. ca un strop de rouă, ca o lacrimă într'un ochiu întristat de copil.

Să luați „pendantul“ acestei poezii, o baladă care de astă dată nu s'a născut pe culmile munților, în atmosfera plină de măreție prin care trece silueta grigoresciană a ciobanului, ci în fundul unei văi sărace, în care se strâng sărăcăcioasele case ale satului românesc în jurul unei biserici de lemn, ce străjuește din vârful unei înălțimi. Subiectul îl găsim răspândit la cele mai multe popoare: e subiectul Lenorei de Bürger. Dar cadrul în care este așezat e de o originalitate rară, și motivul căruia îi servește e unul dintre acele „trouvaille“-uri poetice care rămân nepieritoare. Ciuma trece pustiind. Din tot satul n'a mai rămas nici o vietate. Numai într'o casă, cu strașina căzută, cu cucuta crescută în curte și, pe pereții de bârnă, cu bureți, stă ghemuită pe vatră o bătrână. Pe ea ciuma n'a putut-o duce, căci ea avea de împlinit o misiune atât de sacră, încât și Moartea o respectă: avea să aștepte să se împlinească blestemul ce-l aruncase pe capul fiului ei, care o sfătuise să-și mărite fata după un strein. Stafia fetei, moartă în streini, iese din mormânt, petrecută până la cimitir de umbra fratelui său, și bate în poartă. Dar bătrâna crede că e moartea și ún nemărginit de trist „du-te, ciumă, du-te“ întrerupe grozava liniște a satului mort...

Ca putere evocativă și concizie, această poezie se poate asemăna cu cele mai frumoase balade ale cețoasei Edde. Nu e nevoe să citez și alte exemple, căci cele două poezii analizate ilustrează îndeajuns până la ce înălțimi simbolice se poate ridica poetul popular. In nici una din literaturile populare ale vecinilor noștri nu găsim asemenea capodopere“.

Acelaș lirism îl constată d. Sextil Pușcariu și în poezia cultă, până la Vlahuță și Mihail Sadoveanu. — *G. B.*

Condiția femeii americane

In Statele-Unite femeia duce o existență cu mult mai plăcută decât bărbatul. Cine se gândește la menajul european unde soția muncește din greu cu casa, bucătăria, copiii, spălatul, etc., în timp ce bărbatul se duce la birou unde își petrece în chip nobil timpul vorbind politică cu colegii, pentru a continua conversația la cafenea—, cine își reprezintă un asemenea tip de căsnicie va fi surprins ducându-se în America unde situațiile sunt inversate. Acolo nu există gospodărie. Indeletnicirile domestice se fac, dacă nu toate prin automate, în tot cazul toate printr'un personal oarecum impersonal, prin oameni cari slujesc un imobil întreg sau o grupă de imobile, și care nu-s servitorii D-lui cutare. Iată motivul principal pentru care femeia este disponibilă. Și aceste disponibilități ele le întrebuințează cu sporturile și cu instrucțiunea. Se cultivă — fizic și spiritual — în timp ce soții lor își amărăsc sufletul și trupul lucrând în încăperi înguste la treburi lipsite de orice interes intelectual.

Această mare libertate a femeii a avut între alte consecinți și pe aceea a unor moravuri sexuale foarte avantajoase pentru sexul slab. A „abuza“ de o femee provoacă în America un scandal fără nici o analogie la noi. Nu se pomenește femeie acostată sau filată pe stradă. Un Mitică oarecare ce s'ar încumeta să hazardeze pe stradă, sau în tren, sau la cinema, vreun: „așa de frumoasă și așa de singură“ sau „cum aș vrea să fiu spatele scaunului pe care stați“ etc., etc., ar fi cu siguranță linșat de populație. O simplă statistică ne redă mai elocvent ca orice handicapul moral al femeii asupra bărbatului. In nici-o țară din lume căsătoria nu e mai facilă și mai frecventă ca în Statele-Unite. Invers: nicăeri ca acolo divorțurile nu-s mai puține, mai anevoe de obținut, mai împrejmuite cu atâtea bariere în cât uneori vedem pe soți ducându-se în Europa să se despartă. Or, știut este că mariajul convine femeii, pe când divorțul bărbatului. (Și ar fi interesant de desvoltat această mică problemă, de arătat cauzele pentru cari mariajul e o revendicare feministă, precum divorțul e un efect al puterii bărbatului, cum feminismul nu-i în esență decât un succedant al mariajului devenit prea rar, etc., etc...).

Dar să revenim la subiect. In America femeia este excepțional de apărată de coduri, de moravuri, de opinia publică și în sfârșit de ea însăși, care are în viață o atitudine cuceritoare, vecinic la pândă după noui avantagii economico-juridice. In privința aceasta s'a fost scris o carte foarte simptomatică oglindind bine felul cum o toantă de peste Atlantic înțelege să-și mențină demnitatea ei de femeie și să-și gospodărească profitabil afacerile ei patrimoniale. (Este cunoscuta „Gentlemen prefer blonds“ a lui Anita Lobs). Intr'o carte de Suc Durtain ni se vorbește de un tânăr adolescent care, după o lungă plimbare pe jos, intrase într'o sală de cinematograf. Era încă beat de oxigen, cu tâmplele bătând pulsul mărit al unei tinereți triumfătoare și explosive. Lângă el o fată de înfățișare destul de seducătoare. O privește. Tânăra nu se arată supărată. Atunci îndrăznește ceva care la noi în Europa e făcut de orișicine asupra orișicui fără altă sancțiune dezagreabilă decât, în cel mai rău caz, nereușita. In Statele-Unite însă se reacționează altfel. Domnișoara se indignează. Incepe să protesteze în public, să țipe. Tânărul este arestat, judecat; face închisoare. Insfârșit, când se liberează sancțiunea continuă. Este „barat“ de pretutindeni. Nu mai e primit nicăiri. Nu mai găsește prieteni și relații. Nici-un club nu-l mai acceptă. Dar, ce-i încă și mai grav, nici-un patron nu-l mai angajează. Rămâne timp îndelungat fără lucru. Societatea îl linșează astfel moralmente. Nu-l mai vrea. Il amputează ca pe un membru cangrenat. Și toate acestea pentru că a abuzat de starea de neapărare a unei femei singure.

Firește, toate au o limită, și opinia publică este încă și mai indignată atunci când vre-o aventurieră încearcă a abuza de ocrotirea exorbitantă pe care li-o dă moravurile. Există, într'adevăr, excroace care provoacă pe câte vre-un bărbat, îl încurajează, îl împing la acte îndrăznețe, și pe urmă însceneazã o comedie de viol și de atentat nerespectuos la farmecele ei trupești, în scop de a șantaja pe nenorocitul în chestiune. Această mică și profitabilă industrie dă adesea rezultate înfloritoare. Dar și când această „cavaler-de-industrie“ femeie este demascată, indignarea populației nu mai cunoaște margini.

* * *

In mod general filosofic, este oare un bine, sau este un rău o asemenea situație privilegiată a femeii? (zic o *asemenea*, — căci privilegiile se pot realiza și subt alte forme; vorbesc deci numai de forma lor nord-americană). Dar aceasta e o problemă destul de delicată, care nu poate fi rezolvată, nici măcar superficial, decât dacă reflectăm puțin și asupra moravurilor din societăți diferite de aceea a Statelor Unite, bunăoară cea musulmană sau cea japoneză.

Cum moravurile matrimoniale japoneze sunt extrem de interesante, de originale și poate tot atât de originale pe cât de puțin cunoscute —, voi vorbi despre ele în numărul viitor al acestei reviste.

D. I. SUCHIANU

Poeții americani: Robert Frost

Pe un trunchi puternic, sugerând o idee de forță lentă dar dârză, un cap cu trăsături accentuate, bine modelate, care ar avea o răceală de statuă dacă buzele n'ar fi pururi gata să se destindă într'un surâs enigmatic și dacă ochi albaștri plin de visare n'ar reflecta cerul în schimbare ne'ntreruptă al gândirii — astfel se înfățișează Robert Frost, poetul cel mai autentic pe care-l au azi Statele-Unite. Acest om, înfățișarea lui fizică, nu e decât imaginea vieții lui. Toată viața, poetul a fost frământat de dorința de a se închina exclusiv poeziei și nevoia de a lupta cu încăpățânare spre a-și crea condițiile care să îngădue posibilitatea acestui vis. Copilăria, tinerețea până la maturitate au fost dominate de greutățile luptei.

Un tată ziarist, cu temperament prea puțin practic și ale cărui severități erau pline de surprize înfricoșătoare, mai multe ocupații luate și apoi părăsite, lupta cu terenul ingrat al unei ferme în Noua-Anglie, înfrângerea, familia numeroasă de întreținut, ambiții literare care au bătut multă vreme zadarnic la ușa revistelor — iată amintirile de debut ale lui Robert Frost. Și viitorul părea o văgăună întunecată în ziua când poetul, într'o clipă de'ndrăzneală, plecă în Anglia cu toată familia. Ideie aventuroasă care s'ar fi putut preschimba în dezastru; în realitate îndemn al destinului care-l ducea la succes. Intâmplarea a voit ca Frost să întâlnească pe scriitorul englez F. S. Flint, care-l recomandă unui editor.

Volumul de versuri **A Boy's Will** a fost bine primit de critică și foarte bine primit de poeți. Primul volum deschise calea celui de-al doilea: **North of Boston,** care scoase poetul în deplină lumină.

* * *

Intr'adevăr, de multă vreme nu se mai scrisese o operă atât de originală și pătrunsă de o sinceritate atât de contagioasă. Evenimentul s'a petrecut în 1914; și în atmosfera rarefiată a poeziei engleze din ajunul războiului, această nouă poezie părea o adiere puternică și răcoroasă venită din munți. Povestiri de un dramatism intens, evocând viața dezolată din câmpiile Nouei-Englitere, poeme scurte lirice — senzații petrificate într'o ganjă de marmură — descripții de natură perfecte și precise, totul exprimat în stil simplu și dens, reproducând cu o exactitate desăvârșită până și tonul vorbirei yankee și totuși plin de o rezonanță care face din această limbă un instrument de profundă sugestie poetică. In cele mai de seamă reviste americane apărură articole elogioase asupra poetului american adoptat de cercurile literare engleze. Alții ar fi fost îmbătați de acest succes. Robert Frost, din potrivă, a dobândit dorul pământului din care-și zămislise poezia. S'a'napoit în America, a cumpărat o fermă la New-Hampshire, reluându-și viața de unde o lăsase, ocupat cu poezia, agricultura și învățământul, căci universitățile țineau să aibă între profesorii lor pe celebrul autor al volumului **North of Boston.**

Din contactul cu solul aspru al Nouei-Anglii s'au zămislit cele două volume, **Mountain Interval** (1916) și **New-Hampshire** (1923) care, în afară de sunetele muzicei lui poetice, scotea la iveală un humor specific, sănătos și rustic.

Personalitatea poetului, în continuă desvoltare, se afirmă și mai limpede în volumul de curând apărut: **West Running Brook** (Apele care curg spre apus). E titlul unei poeme din volum. Poetul a avut intuiția acestei poeme într'o zi când, de pe pod, zări o stâncă de granit care se opunea curgerii apelor, silind fluviul să se'ntoarcă înapoi. Nu e oare fluviul acesta o imagine a vieței noastre? Suntem târîți de evenimente, dar vine un ceas al vieței când simțim dorul să ne'ntoarcem spre izvor, spre începutul începuturilor noastre.

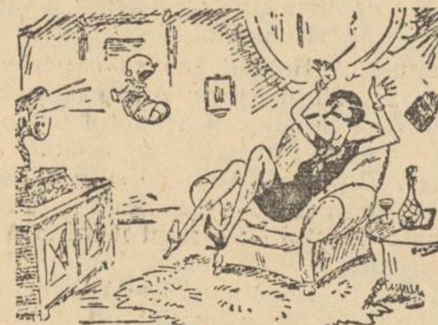
Poetul e în plină activitate, căci mai mult decât toate succesele, conștiința lui artistică îl menține într'o neîntreruptă căutare a expresiei celei mai perfecte a personalității lui. — *A.*

BIBLIOGRAFIE

A apărut de curând: **„Jean Bart (Eugeniu G. Botez), PESTE OCEAN.** Ed. a II-a. Ed. „Cartea Românească“. Prețul 84 lei.

(O introducere mai strălucită și mai exactă în viața americană decât a lui Jean Bart, **Peste ocean,** nu cunoaștem în nici o limbă „Viața românească“).

O imagine a viitorului

Vizita berzei.

Totul la vremea lui

Statele-Unite au dat d-lui Hoover depline puteri pentru mobilizare.

Delegatul Gibson. — Ai mai fi putut aștepta, să ne isprăvim cel puțin discursurile.

Dragoste veche

Germania (către Cazacul roșu). — Da, dragul meu, tot tu mă iubești mai mult pe lume, și încă de pe vremea scumpei tale țarine Ecaterina a II-a.

Mărunte

Am primit noul **„Catalog al Presei din România“** pe anul 1929, editat de Agenția de Publicitate Rudolf Mosse din București.

E a V-a ediție scoasă de Agenția Mosse care, prin Catalogul acesta, aduce un real serviciu comerțului și industriei, cărora le dă bune îndrumări în privința publicității în ziarele și revistele din țară.

E un ajutor eficace ce se dă vieții economice a țării, fără să mai vorbim și de faptul că presa românească are un indicator al ei permanent.

Catalogul se oferă gratuit tuturor întreprinderilor principale și se poate cere dela editură: **Rudolf Mosse** S. A. București, Calea Victoriei 31.

— A apărut **Buletinul „Asociației române pentru progresul social“,** anul I no. 1 cu articole semnate de d-nii G. Tașcă, Gh. L. Trancu-Iași, Henry Capitant, Marco I. Barasch, C. Stănescu și d-na Calypso Botez. Prețul 100 lei.

— In curând va apărea al patrulea volum „Studii și critice“ de **Carol Drimer.**

Cetiți azi
LECTURA No. 233
FLOAREA LITERATURILOR STRAINE
PADUREA LEPROȘILOR
de
KASIMIR EDSCHMID
O povestire sguduitoare. Amorul unui poet surprins de lepră. Combinare de poezie și dramatizm dus la culmile supreme.
Lei 5 Scrierea completă la chioșcari și librari

TIP. „ADEVERUL“ S. A. STR. SĂRINDAR No. 7—11